

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

شہباز

اون بئش گونده بر نئشر اولونور وهر شیدن بحث ایدر رسالہ مصوره

Selim Ahmetoğlu

İttihatçı Aktüaliteden Kitlesele Popülariteye:

Şehbal Mecmuası

(1909-1914)

LİBRA KİTAP: 19

KÜLTÜR İNCELEMELERİ: 3

© Libra Kitapçılık ve Yayıncılık

Sayfa Düzeni

Vira Reklam

Editör

Fatih Demir

Kapak

Utku Lomlu

Kapak Fotoğrafı

Şehbal'in 23üncü sayısının kapağı, 15 Temmuz 1327 (28 Temmuz 1911)

1.Baskı

450 adet, Mayıs 2010

978-605-4326-11-2

Baskı ve Cilt

Sena Ofset Ambalaj Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi 4 NE 20

Topkapı - İstanbul

Tel: (0212) 613 38 46

Sertifika No: 12064

Libra Kitapçılık ve Yayıncılık Ticaret Ltd. Şti.

Ebekızı Sok. Günaydın Apt. No. 9/2,

Osmanbey, İstanbul

Sertifika No. 15705

Tel: 212-232 99 04/05

Fax: 212-231 11 29

E-posta: info@librakitap.com.tr

www.librakitap.com.tr

Her hakkı mahfuzdur. Bu kitabın hiçbir bölümü, metin kısmı, belgeler ve fotoğraflar, yazarın yazılı izni olmaksızın mekanik ya da elektronik veya başka herhangi bir yöntemle, hiçbir şekil ve biçimde iktibas edilemez; yeniden satış amacıyla fotokopi de dâhil olmak üzere hiçbir sistemle çoğaltılamaz. Dergi, gazete veya radyo-TV'lerce yapılacak alıntılar, kaynak gösterilmesi şartıyla bu hükmün dışındadır.

**İTTİHATÇI AKTÜALİTEDEN
KİTLESEL POPÜLARİTEYE:**

**ŞEHBAL MECMUASI
(1909-1914)**

SELİM AHMETOĞLU

*tüm zorluklara rağmen
desteğini hiçbir zaman
esirgemeyen
rahmetli
babamın
anısına*

SELİM AHMETOĞLU

Selim Ahmetoğlu, 1979'da Trabzon'da doğmuştur. İlk ve ortaokulu Samsun'da, liseyi ise Bayrampaşa A. Rifat Canayakın Lisesi'nde okumuştur. 1998 yılında Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü'ne girmiştir. 2003 yılında lisans eğitimini bitirdikten sonra aynı bölümde yüksek lisans eğitimine başlamıştır. 2007 yılında *From the Unionist Actualité to the Mass Popularity: Şehbâl (1909-1914)* başlıklı tezini sunarak yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Halen Hollanda Leiden Üniversitesi'ndeki Türkiye Çalışmaları Bölümü'nde doktora eğitimine devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	9
GİRİŞ.....	11
1- 20. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda Yaşam ve Basın-Yayın Hayatına Genel Bir Bakış	14

BİRİNCİ BÖLÜM

BİR DERGİ OLARAK ŞEHBAL	27
1- Şehbal'in Karakteristik Özellikleri.....	29
2- İçerik, Konular ve Mesajlar	46
3- Yazarlar.....	51

İKİNCİ BÖLÜM

ŞEHBAL: İTTİHATÇI AKTÜALİTEDEN

KİTLESEL POPÜLARİTEYE	61
1- Politika ve Toplum	63
2- Kadınlar	71
3- Teknoloji Açlığı	83
4- Kurgu	93
5- Duyurular	113
6- Albüm	135
7- Reklamlar	142
8- Görsel Malzemeler.....	147

SONUÇ	159
EKLER	163
<i>EK 1- ŞEHBAL MECMUASININ YAZI DİZİNİ (1-100)</i>	163
<i>EK 2- ŞEHBAL MECMUASI'NDAKİ DEVAMLİ YAZILARIN DİZİNİ</i> .	263
<i>EK 3- YAZARLAR DİZİNİ</i>	266
<i>EK 4- OSMANLICA'DAN GÜNÜMÜZ TÜRKÇE'SİNE</i> <i>ÇEVİRİLEN SEÇME METİNLER</i>	271
<i>EK 5 – ARŞİV BELGELERİ</i>	408
KAYNAKÇA	410
DİZİN	423
ALBÜM	443

ÖNSÖZ

Şu anda elinizde tuttuğunuz eser, uzun ve yorucu bir çalışmanın ürünüdür. Bu uzun ve yorucu çalışma sırasında karşılaştığım zorluklar, “bir koltukta iki karpuz taşınmaz” atasözünün taşıdığı derin anlamı gayet açık bir şekilde anlamamı sağladı. Bu eser tamamlandığında, bütün bu zorluklarla boğuşurken değerli yardım ve desteklerini benden esirgemeyen dostlarımin ve büyüklerimin isimlerinin yer aldığı hayli uzun bir listenin elimde bulunduğunu fark ettim.

Öncelikle kuzenlerim Ali Mercimek, Sevim Mercimek ve Kadir Abdülazizoglu’na, değerli büyüklerim Ömer Musaoğlu, Hüseyin ve Tahsin İbrahimoğlu, Ahmet Karaahmetoğlu, Nilgün ve Burhaneddin Korucu’ya eğitim hayatımın çeşitli safhalarında benden esirgemedikleri maddî ve manevî destekleri için şükranlarımı sunarım.

Hüseyin Gündoğdu’ya Osmanlıca’yla ilgili problemleri, Mustafa Bahcaci ve Ercüment Hançer’e de bilgisayarla ilgili problemleri çözmemde yardımcı oldukları için teşekkür ederim.

Değerli arkadaşlarım M. Kemal Sincer, Oğuzhan Korucu, Yusuf Bahcivanoğlu, E. Zeynep ve Enver Arslan, Elçin Özkal ve Petek Sağınç’a manevî destekleri için minnettarım.

Bu eserin hazırlanması sırasında değerli tavsiyelerini esirgemeyen hocalarım Prof. Dr. Selçuk Esenbel, merhum Prof. Dr. Günhan Danışman ve Prof. Dr. Edhem Eldem’e katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Hayatımın her döneminde bana inanan ve desteklerini esirgemeyen amcam Abdullah Ahmetoğlu, babam Yusuf Ahmetoğlu ve özellikle de annem Hamdiye Ahmetoğlu'na şükranlarımı sunarım.

Son olarak da Eylül 1998'de Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü'nde, benim öğrenci, kendisinin ise hoca olarak bulunduğu ilk dersten itibaren hiçbir zaman destek ve teşvikini esirgemeyen, "tüm zamanların danışmanı" sevgili hocam Yrd. Doç. Dr. Yavuz Selim Karakışla'ya, her şey için sonsuz minnet duygularımı sunmayı bir borç bilirim.

Teşekkür faslını Yavuz Selim Karakışla'dan duyduğum ve bu eserin hazırlanma sürecindeki ruh halimi güzel bir şekilde ifade eden bir atasözüyle bitirmek istiyorum: "Amelenin kötüsü, akşama doğru gayrete gelir!"

Selim Ahmetoğlu

İstanbul-2009

Giriş

Bu çalışmanın temel hedefi, Osmanlı İmparatorluğu'nda önemli bir değişim ve gelişim sürecinin yaşandığı II. Meşrutiyet döneminde yayınlanmış olan *Şehbal* dergisinin derinlemesine bir incelemeye tabi tutulmasıdır. *Şehbal* dergisi; 1908 yılında ilan edilen II. Meşrutiyet'in ardından 1 Mart 1325 (14 Mart 1909) ile 10 Temmuz 1330 (23 Temmuz 1914) tarihleri arasında beş yıl dört aylık bir zaman diliminde yüz sayı olarak yayınlanmıştır.

İmparatorluğun başkentinde yayınlanan *Şehbal* dergisi, dönemin nabzını çok iyi tutan önemli bir kültür ve aktüalite dergisi olmasının yanı sıra, aynı zamanda II. Meşrutiyet döneminde yaşanan olayları bugüne aktaran önemli bir birincil kaynaktır.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin baskıları sonucunda Kanun-u Esasi'nin Sultan II. Abdülhamit tarafından, yeniden yürürlüğe konulmasıyla yeni dönem başlamıştır. Bu yeni dönemde Osmanlı toplumunun yaşadığı —tarihinin en hızlı ve en etkili— sosyal değişim sürecine, zincirlerinden yeni kurtulan Osmanlı basınının ve onun uzun soluklu temsilcilerinden biri olan *Şehbal* dergisinin önemli katkılarının olduğu, yapılan incelemeler sonucunda anlaşılmaktadır. On beş günde bir yayınlanan ve beş yıl dört aylık yayın hayatına yüz sayıyı sığdırmayı başaran *Şehbal* dergisi, bu hızlı değişim sürecinin canlı tanıklarından biri olmasının yanı sıra, yapmış olduğu yayınlarla bu sürecin şekillendirilmesinde de rol oynamıştır.

II. Meşrutiyet'in 1908 yılında ilanından Birinci Dünya Savaşı'nın 1918 yılında sona ermesine kadar geçen döneme dam-

gasını vuran İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin faaliyetleri hakkında pek çok kitap yazılmıştır.¹ Bu kitapların ortaya koymuş oldukları bilgilerin yanı sıra dönemin gazete ve dergileri üzerinde yapılacak detaylı incelemeler sonucunda bu dönem hakkında daha gerçekçi ve dönemin gündemini oluşturan konular hakkında da daha doğru bilgilere sahip olmak mümkündür.

İlan-ı Hürriyet yani II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte sansürün kaldırılması, Osmanlı basınının büyük bir atılım gerçekleştirmesine olanak sağlamıştır. Sansürün kaldırılmasıyla yaşanan süreli yayın artışı sayesinde bugünün tarihçileri, dönemin gündemini takip edebilme imkânına sahiptirler. Osmanlı basın dünyasında —Bâbîâli'de— uzun soluklu ve kaliteli süreli yayın bulmak pek kolay değildir. Ama bulunan az sayıdaki dergi, dönemin önemli temsilcileri olarak gösterilmektedir.

Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar olan dönemde Bâbîâli, çoksesli bir yapıya sahiptir. İktidar ve muhalefet yanlısı yayın organlarının yanı sıra, yaptıkları yayınlarla Osmanlı toplumunda yaşanmakta olan değişim sürecine katkıda bulunmaya gayret eden ve toplumu kendi hedefleri doğrultusunda dönüştürmeye uğraşan süreli yayınlar da bulunmaktadır. Bu dönemdeki gazete ve dergilerde güncel siyaset, nispeten özgür bir şekilde tartışılabilirken İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yönetime tek başına hâkim olmasıyla basın üzerinde baskılar artmış, nihayet Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla sansür geri getirilmiştir. Savaş yıllarında, ya suya sabuna dokunmayacak ya da halkın moralini yükseltecek tarzda haberler yayınlamak zorunda olan Osmanlı

1 Detaylı bilgi için bkz. M. Şükrü Hanioglu, *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük*, İletişim, 1986; M. Şükrü Hanioglu, *Young Turks In The Opposition*, Oxford, 1995; Ahmet Bedevi Kuran, *İnkılâp Tarihimiz ve Jön Türkler*, İstanbul, 1945; Şerif Mardin, *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908*, İletişim, İstanbul, 1997; Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, C.1., İletişim, İstanbul, 1988; Tarık Zafer Tunaya, "II. Meşrutiyet'in Siyasal Yaşamımızdaki Yeri," *Türkiye'de Siyasal Gelişmeler 1876-1938*, C.1., İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2001.

basını, İlan-ı Hürriyet'in ilk zamanlarındaki parlak günleri özlemle aramıştır.

Şehbal dergisi; Bâbîâli'nin, en hareketli ve verimli dönemini yaşadığı 1908-1914 yılları arasında yayınlanmıştır. Bu dönem, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin ülkenin siyasi hayatına damgasını vurduğu bir dönemdir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin temel hedefi, "hasta adam"ın ölmemesini sağlamak, modern bir devlet ve toplum yaratmaktır. İttihatçılar, bu hedefe ulaşmada basın ne kadar önemli bir araç olduğunun farkındaydılar. Bunun sonucunda, bir taraftan bazı gazete ve dergiler, cemiyet tarafından desteklenirken diğer taraftan İttihatçı aydınlar da çıkarmış oldukları gazete ve dergilerle Osmanlı toplumunun modernleşme sürecine katkıda bulunmaya çalışıyorlardı.

Şehbal dergisi, İttihat ve Terakki'ye yakın aydınların çıkarmış olduğu bir dergidir. Derginin yazar kadrosu incelendiğinde bu durum açıkça görülür. Bu incelemeler sonucunda, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin gerçekleştirmeyi hedeflediği kültürel değişim programına destek verecek türden yazıların ve fotoğrafların derginin sayfaları arasında yer aldığı görülmektedir.

Şehbal dergisinin sayfalarına bir göz atıldığında dergide, özellikle kadın haklarına, teknolojiye, tıbbı, sanata, siyasete ve toplumsal konulara değinen makalelere geniş yer ayrıldığı görülmektedir. Bütün bu farklı konulardaki makale bolluğunun yanı sıra derginin, görsel malzeme açısından da oldukça zengin olduğu belirtilmelidir. Bu görsel malzemelerin incelenmesi sonucunda, bir taraftan derginin, döneminin gündemini daha kalıcı ve açıklayıcı bir şekilde günümüze aktardığı, diğer taraftan yayınlanan resimlerin önemli bir kısmının Batı kaynaklı olması nedeniyle Batı kültürünün topluma tanıtılmaya ve benimsetilmeye çalışıldığı sonucuna varılmaktadır.

Dergide yer alan makale ve görsel malzemeler, *Şehbal* dergisini II. Meşrutiyet dönemi Osmanlı toplumu üzerine çalışan tarihçi

ve araştırmacılar için çok değerli bir kaynak kılmaktadır. Sadece *Şehbal* dergisinin değil, toplumun farklı kesimlerinden insanların bir araya gelip farklı bakış açılarını ortaya koyarak yayınlamış oldukları bütün süreli yayınların, araştırmacılar için paha biçilemez nitelikte kaynaklar olduğu anlaşılmaktadır. II. Meşrutiyet döneminde yayınlanan süreli yayınları konu alan çalışmalar, bu dönemde Osmanlı toplumsal ve siyasal yaşamı üzerine farklı açılardan ışık tutulmasını sağlamaktadır. Bu durum, Osmanlı tarih yazıcılığının gelişimi açısından önemli ve gerekli bir aşamadır.

Bu çalışma; dört ana bölüm ve onun ardından gelen Ekler ve Kaynakça bölümlerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Çalışmanın giriş bölümünde 20. yüzyılın başında Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşam ve basın-yayın konuları ana hatlarıyla anlatılmaktadır. Birinci bölümde *Şehbal*'in karakteristik özelliklerinden, içeriğinden, konularından ve vermeye çalıştığı mesajlardan bahsedilmekte ve derginin yazar kadrosu incelenmektedir. İkinci bölümde ise *Şehbal* dergisindeki politika ve toplum, kadın, bilim ve teknoloji, sanatsal çalışmalarla ilgili makaleler ile duyurular, reklamlar ve görsel malzemeler hakkında ayrıntılı değerlendirmeler yer almaktadır. Sonuç bölümünde de elde edilen bilgiler ışığında, *Şehbal* dergisi hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Ekler bölümünde ise sırasıyla, *Şehbal* Mecmuasının Dizini (1-100), Devamlı Yazıların Dizini, Yazar Adları Dizini, seçme yazıların Latin harflerine aktarımları ve son olarak da görsel malzemeler yer almaktadır.

1- 20. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda Yaşam ve Basın-Yayın Hayatına Genel Bir Bakış

Şehbal dergisinin faaliyetlerini, kendi dönemi ve kültür çevresi içinde belli bir yere koyabilmek için o dönemin siyasî, sosyal ve kültürel atmosferinin genel hatlarıyla da olsa bilinmesi gerekir.

19. yüzyıla gelindiğinde Osmanlı devlet adamları, impara-

torluğu içine düştüğü buhranlardan kurtarabilmek ve yeniden, bulunduğu coğrafyanın etkin bir devleti haline getirebilmek için kurtuluş yolları aramakta ve bu çabalar sayesinde çeşitli reform uygulamalarına başvurmaktaydılar.

Özellikle Sultan II. Mahmut döneminde başlatılan bu reform çalışmaları, Sultan Abdülmecit döneminde de devam etmiş ve Gülhane Hatt-ı Hümayunu (Tanzimat Fermanı) ile önemli bir ivme kazanmıştır. Abdülaziz döneminde yavaşlayan bu çalışmalar, Sultan II. Abdülhamit döneminde zirveye çıkmıştır. Sultan II. Abdülhamit, kendi iktidarını sağlamlaştırmak için çeşitli çalışmalar yaparken bir yandan da modernleşme atılımlarını sürdürüyor, özellikle eğitimde modernleşmeye ağırlık veriyordu. Bu reformist gelenek, İttihatçıların kendilerini 19. yüzyıl reformcularının ve Tanzimat politikalarının varisleri olarak görmelerine neden olmaktaydı.²

Jön Türklerin kim olduğunu, amaçlarının ne olduğunu incelemeye başlamadan önce Jön Türk kavramının ne anlam ifade ettiği belirtilmelidir. Bu kavram, Türk tarihçiliğinde kendisine atfedilen çeşitli anlamlar dolayısıyla tartışmalara konu olmuştur. Aslında Jön Türk terimi, Fransızca'dır. Bu terimi, ilk defa 1828 yılında Charles MacFarlane, dönemin genç Osmanlı neslini ifade etmek için kullanmış, daha sonra Abdolimo Ubicini, hem Sultan II. Mahmut dönemindeki reform hareketlerine katılan devlet adamlarını hem de Sultan Abdülmecit döneminin Batılılaşma yanlısı Tanzimat ricalini tanımlamak için "Jeune Turquie de Mahmoud" ve "Jeune Turquie d'Abdul Medjid" ifadelerine yer vermiştir.³

Jön Türkler, Osmanlı İmparatorluğu'nda çağın ihtiyaçlarına göre devlet ve toplum hayatında değişiklik yapmak isteyen

2 Şerif Mardin, *Türkiye'de Din ve Toplumsal Değişme: Bediüzzaman Said Nursi Olayı*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s. 53.

3 M. Şükrü Hanioğlu, "Jön Türkler," *İslam Ansiklopedisi*, DİA, C.23., s. 584.

devrimcilere verilen bir addı.⁴ Jön Türk kavramı, birbirinden çok farklı gruplara atıfta bulunmak için kullanılıyorsa da bunlardan en önemlisi, hiç şüphesiz 1878 yılında Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nı kapatan Sultan II. Abdülhamit yönetimine muhalefet için ortaya çıkan kişiler ve onlar tarafından kurulan örgütler ve yayınlanan mecmuaları ifade etmek için kullanılmaktadır.⁵ 20. yüzyılın başından itibaren bu kavram, Sultan II. Abdülhamit'in Müslüman muhaliflerine atıfta bulunmak için kullanılmaya başlanmıştır.⁶

1878 yılında Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nın kapanmasıyla ülkede artan baskılara karşı muhalefet etme imkânı bulamayan Türk aydınları, yurtdışına kaçarak buradan yönetimin değişmesi için yoğun bir muhalefet hareketi başlatmışlardır.⁷

1880'li yıllarda oluşmaya başlayan Jön Türk hareketi, etkisini 1908 yılına kadar sürdürmüştür. Bu hareketin içinde yer alan gençlerin hepsi Namık Kemal, Şinasi, Ziya Paşa, vb. yenilikçi önderlerin eserlerini okuyorlar, onlardan yararlanıyorlar ve çevrelerinde bulunan kişilerin de bu eserleri okumalarını tavsiye ediyorlardı.⁸

Jön Türklere göre Osmanlı Devleti için en ideal yönetim şekli meşrutî rejimdir.⁹ Askerî Tıp Fakültesi öğrencilerinin çoğunlukta olduğu bir grup Jön Türk, Sultan II. Abdülhamit'i tahttan indirmek amacıyla 1889 yılında, İttihad-ı Osmanî adlı bir örgüt kurarlardı. Bu örgütün önde gelen isimleri arasında İbrahim Temo, İshak Sükûti, Mehmet Reşit, Abdullah Cevdet ve Hüseyinzade Ali yer

4 Ahmet Bedevi Kuran, *İnkılâp Tarihimiz ve Jön Türkler*, İstanbul, 1945, s. 8.

5 M.Şükrü Hanioğlu, *a.g.m.*, s. 586.

6 *A.g.m.*, 585.

7 Herbert Duda, *XIX. Yüzyılın Sonu ile XX. Yüzyılın Başında Türkiye'de Hilafet'ten Cumhuriyet'e Geçiş*, T.K.A., 1989, s. 57.

8 *A.g.e.*, s. 57.

9 E. E. Ramsaur, *Jön Türkler ve 1908 İhtilali*, Pınar Yayınları, İstanbul, 2004, s. 62.

alır. Bu grup, aynı yıl Paris'teki Jön Türklerin lideri konumunda bulunan Ahmed Rıza'yla ilişki kurarak ortak hareket etme kararı almış ve cemiyetin adını "Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti" olarak değiştirmişlerdir.¹⁰

Jön Türklerin faaliyetlerinin başında gazete ve mecmua yayınlamak, ilk sırayı alıyordu. Ahmet Rıza, Paris'te 1895'ten beri *Meşveret* gazetesini çıkarıyordu. 1896'da Kahire'den Cenevre'ye gelen Murat Bey, *Mizan* gazetesini burada da çıkarmaya başlamıştı. İshak Sükûti, Abdullah Cevdet ve Tunalı Hilmi ise 1897'de *Osmanlı* gazetesini çıkarmaya başladılar.¹¹

Yurtdışındaki Jön Türklerin türdeş olmadığı, aralarında ideolojik ve siyasî görüş ayrılıkları olduğu bilinmektedir. Ahmet Rıza ve Mizancı Murat, cemiyetin iki farklı kanadını temsil ederlerken, aralarında liderlik konusunda da ayrı bir çekişme vardı. Ahmet Rıza'nın pozitivist görüşleri ve katı tutumuna karşı Mizancı Murat'ın çeşitli İslamî fikirleri daha etkili oluyordu.¹²

Sultan II. Abdülhamit, yurtdışındaki Jön Türklerin aralarındaki anlaşmazlıklardan istifade etmek için çeşitli girişimlerde bulunuyordu. Nitekim 1897'de Ahmet Celaledin Paşa'yı Mizancı Murat'la anlaşması için görevlendirmiş ve bunda da başarılı olmuştur. Kendisine vaat edilenler karşısında İstanbul'a dönme-ye ikna olan Mizancı Murat, cemiyeti moral açısından bir hayli etkilemiştir.¹³ Bu moral çöküntüsünün etkileri devam ederken Jön Türk hareketinin yeniden canlanmasını sağlayan bir gelişme meydana gelmiştir. Sultan II. Abdülhamit'in eniştesi Damat Mahmut Celaledin Paşa, oğulları Prens Sabahaddin ve Lütfullah Bey'le 1898'da Paris'e gelerek Jön Türklere katılmıştır. Bu gelişme,

10 Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, C.1., İstanbul, 1988, s. 19.

11 *A.g.e.*, s. 20.

12 Şerif Mardin, *Jön Türklerin Siyasî Fikirleri 1895-1908*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s. 117.

13 Ahmet Bedevi Kuran, *a.g.e.*, s. 57-62.

Jön Türk hareketine ivme kazandırırken ileride meydana gelecek bölünmelerin de habercisi olan bir gelişmeydi.¹⁴

Ahmet Rıza; pozitivist, merkezîyetçi, Müslüman-Osmanlı milliyetçiliğini savunan görüşlere sahipti ve yabancı müdahalesine karşıydı.¹⁵ Prens Sabahaddin ise Fransız Edmond Demolis'in fikirlerini benimsemişti. İlerlemenin itici gücü olarak özel teşebbüsü görüyor, adem-i merkezîyetçi bir yönetimden yana tavır koyuyordu. Yabancı müdahalesi konusunda ise Ahmet Rıza'ya oranla çok daha ılımlıydı.¹⁶ Prens Sabahaddin Bey, faaliyetlerini Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyetine katılmadan sürdürüyordu. Böylece Mizancı Murat'ın kendiliğinden sahneden çekilmesinin ardından Jön Türklerin, Ahmet Rıza grubu ve Prens Sabahaddin grubu olarak ikiye ayrışma süreci başlamış oluyordu.

1906 yılında Selanik'te, çoğunluğunu Üçüncü Ordu subaylarının oluşturduğu on kişi bir araya gelerek "Osmanlı Hürriyet Cemiyeti"ni kurmuş ve bu cemiyet, 27 Eylül 1907'de Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'yle birleşmiştir. Bu birleşmeden sonra cemiyetin adı, bir süre "Terakki ve İttihat Cemiyeti" olmuştur. Daha sonra bu cemiyet, faaliyetlerini "İttihat ve Terakki Cemiyeti" adıyla devam ettirmiştir.¹⁷

Jön Türklerin en önemli faaliyeti, Üçüncü Ordu'ya bağlı bazı birliklerin Makedonya'da dağa çıkarak isyan etmesiyle başlayan sürecin sonunda, 24 Temmuz 1908 tarihinde Kanun-u Esasi'nin yeniden yürürlüğe konulmasını sağlamak olmuştur. Bu, sadece 1876 Kanun-u Esasi'sinin yeniden yürürlüğe konulması değil, Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasî varlığı için de sonun başlangıcı

14 Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C.8., TTK Yayınları, Ankara, 1997, s. 519-520.

15 Şerif Mardin, *Jön Türklerin Siyasî Fikirleri 1895-1908*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s. 173-220.

16 A.g.e., s. 287-299.

17 Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C.1., TTK Yayınları, Ankara, 1991, s. 312.

ciydi. Bu devrim, 1905'te Rusya'da ve 1906'da İran'da gerçekleşen devrimler gibi bir burjuva devrimiydi.¹⁸

Meşrutiyetin ilanıyla birlikte ülke yönetimine ağırlığını koyan İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni, dış politikada zor günler beklemekteydi. Avusturya'nın Bosna-Hersek'i ilhak etmesi, Bulgaristan'ın bağımsızlığını kazanması, Girit'in Yunanistan'a bağlanmak için isyan etmesi ve bunlara karşı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin etkili önlemler alamaması, İttihatçı aydınlar ile halk arasındaki mesafenin gittikçe açılmasına sebep olmuştur. Bunun sonucunda artan muhalefet, 31 Mart Vakası adını verdiğimiz isyanı hazırlar. İttihatçıların oluşturduğu Hareket Ordusu tarafından bastırılan bu isyanın ardından Sultan II. Abdülhamit tahttan indirilerek yerine kardeşi V. Mehmet Reşat tahta çıkarılır. Böylece devlet yönetimi tamamıyla İttihatçıların kontrolüne geçer. Bütün bu olayları Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları, Bâbüali Baskını ve Birinci Dünya Savaşı takip eder.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin gayretleri neticesinde ilan edilen II. Meşrutiyet, hem siyasi hem de sosyal gelişme ve değişikliklerin yaşandığı bir dönemdir. Kanun-u Esasi'nin tekrar ilan edilmesiyle birlikte Padişah'ın sansürünün o kadar uzun süre baskı altında tutmuş olduğu aydınlar, yoğun ve etkili bir yayın faaliyetine başladılar. 25 Temmuz 1908 günü *İkdam* 60.000, *Sabah* 40.000 nüsha bastı; ikinci üzeri bu nüshalar, satış fiyatının kırk misli fiyatla elden ele dolaştı. Bütün bu yeni edebî, siyasî ve diğer türlerden dergiler dizisi yayınlanmaya başlandı ve büyük Jön Türk yayın organlarından bazıları, merkezlerini İstanbul'a taşımaya başladılar.¹⁹ Resmî kayıtlara göre, bir yayın faaliyetinde bulunmak için Temmuz 1908'den Aralık 1911'e kadar Basın Bürosu'na başvuranların sayısı iki bini buluyordu. Ama bun-

18 Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul, 1970, s. 386-387.

19 Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, TTK Yayınları, Ankara, 2000, s. 230.

ların pek çoğu yayınlanmadı.²⁰ 1908-1909'da 353, 1910'da 130, 1911'de 124, Balkan Savaşı'nın çıktığı 1912 yılında 45, 1913'te 92, 1914'te 75, 1915'te 6, 1916'da 8, 1917'de 14, 1918'de 71 süreli yayın, basın-yayın hayatına atılmıştır.²¹ Bir başka ifadeyle 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanından 1918 yılındaki Mondros Mütarekesi'ne kadar geçen on yıllık dönemde bini aşkın süreli yayın çıkmıştır.²² Bütün bu sayılar, II. Meşrutiyet'in basın-yayın hayatı üzerinde oluşturduğu değişikliklerin ve gelişimlerin göstergesidir.

31 Mart Olayı'nın basın-yayın hayatı üzerinde çok olumsuz etkileri olmuştur. Bu olaydan sonra sansür heyeti, gazete ve dergileri hiçbir açıklamaya gerek duymadan kapatabilme yetkisine sahip olmuştur. Fakat yayıncılar, daha önceden aldıkları kurnazca bir tedbirle yayın hayatına devam etmenin yolunu bulmuşlardır. Birkaç gazetenin imtiyazını önceden alan yayıncılar, gazete veya dergi kapatıldıkça küçük isim değişiklikleri ile yayın hayatlarını sürdürmüşlerdir.²³ 31 Mart Olayı'nın bastırılmasının ardından gazete ve dergiler, II. Meşrutiyet'in ilanı ile oluşan keşmekeşten kurtularak normal sayılarına inerler.

Bu dönemde yayınlanan dergiler, içerik itibarıyla çeşitlilik gösterir. Bu dergilerde güzel sanatlar, edebiyat, eğitim, tarih, mizah, çocuk, iktisat, kadın, din, askerlik, sağlık, spor gibi hemen hemen her konuya yer verilmiştir. Bu dergilerin bir kısmının büyük boyda çıkartıldığı, resim, karikatür, harita gibi görsel öğelere de yer verdiği görülmektedir.²⁴

20 Ahmet Emin Yalman, *The Development of Modern Turkey as Measured by Its Press*, Columbia University Press, Columbia, 1914, s. 87.

21 Orhan Koloğlu, "Osmanlı Basını, İçeriği ve Rejimi," *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C. 1, s. 90.

22 Yavuz Selim Karakışla, "II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Çocuk Dünyası Dergisi, (1913-14, 1918-19, 1926-27)," *Müteferrika*, No:13, Yaz 1998, s. 119-191.

23 Selim Nüzhet, *Türk Gazeteciliği (1831-1931)*, İstanbul, 1940, s. 82-83.

24 Orhan Koloğlu, *a.g.m.*, s. 116.

Her gün birkaç gazete ve derginin çıkıp birkaçının kapandığı bu dönemde bile uzun süre çıkarılan ve bugün bile önemini koruyan bazı yayınlar vardır. Bunlardan biri de *Şehbal* dergisidir. Ayrıca bu dergiler, birkaç alt başlık altında toplanabilir. İlk olarak bilimsel dergilere baktığımızda karşımıza önce, Temmuz 1862'de ilk sayısı çıkartılan *Mecmua-i Fünun* çıkacaktır. Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'nin yayın organı olan bu dergi, Münif Paşa tarafından çıkartılmıştır. Bu dergi beş yıllık yayın hayatı süresince 48 sayı çıkabilmiştir.²⁵

20. yüzyılın başında Osmanlı İmparatorluğu'nun yaşadığı ekonomik buhranlar, Osmanlı aydınlarını iktisadi yol arayışları içine itmiştir. Ahmet Şuayib, Rıza Tevfik ve Cavid Bey tarafından çıkarılan *Ulum-ı İktisadiye ve İctimaiye* dergisinin programında, toplumsal gelişmenin sağlanabilmesi için ekonomik gelişmenin gerekliliği vurgulanmaktadır. Dergide; ekonomi, sosyoloji ve felsefe alanındaki yazılar ağırlıktadır. Bunun yanında dergide pozitivizmin etkisi de görülmektedir.²⁶

Dönemin ikinci ekonomi dergisi, Şubat 1915 tarihinde çıkarılan ve millî iktisat politikasını benimseyen *İktisadiyat* adlı dergidir. Haftalık olarak 69 sayı çıkartılan bu dergi de 1917 yılında kapanır.²⁷

Mart 1891 tarihinde Ahmet İhsan tarafından çıkartılan *Servet-i Fünun* dergisi ise önceleri ağırlıklı olarak bilimsel makaleler yayınlarken 1895'te Rezaizade Mahmut Ekrem'in genç yazarlara ağırlık vermesiyle edebiyat ağırlıklı olarak yayın hayatını sürdürmüştür. II. Meşrutiyet'le birlikte Fecr-i Ati grubunun da içinde yer aldığı bu dergi, kısa bir süre günlük olarak yayınlan-

25 Dündar Akunal, "İlk Türk Dergisi: Mecmu'â-i Fünun," *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C.1, s. 116.

26 Zafer Toprak, "II. Meşrutiyet'te Fikir Dergileri," *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C.1, s.112-117.

27 Zafer Toprak, "Fikir Dergiciliğinin Yüzyılı," *Türkiye'de Dergiler – Ansiklopediler*, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984, s. 28.

mıştır. Cumhuriyet döneminde *Uyanış* adıyla yayınlanan bu dergi, 1944 yılında 2464. sayısını yayınladıktan sonra kapanmıştır.²⁸

Bu dönemde yayın hayatına dâhil olan fikir dergilerine bir göz atıldığında bu dergilerde genellikle döneme hâkim olan Türkçülük, İslamcılık ve Batıcılık akımlarının etkili olduğu görülecektir.

II. Meşrutiyet'ten sonra Türkçülük ideolojisinin kuvvet kazanması ve İttihat ve Terakki Cemiyeti içinde rağbet görmesi sonucunda, bu görüş doğrultusunda birçok dergi çıkartılmıştır. 25 Aralık 1908 tarihinde Yusuf Akçura, Necip Asım, Veled Çelebi gibi aydınlar tarafından kurulan Türk Derneği; Türk kültürünü yaygın hale getirmek, Türk tarihi ve Türk dilinin anlaşılır hale getirilmesini sağlamak gayelerine yönelik faaliyetlerini, Celâl Sahir'in yönetiminde haftalık olarak çıkarılan *Halka Doğru* ve *Türk Sözü* adlı dergilerle sürdürmüştür. İlk sayısı Nisan 1913'te çıkarılan *Halka Doğru* dergisinde Halide Edip, Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu, Celâl Sahir, Hamdullah Suphi, Akil Muhtar, Ali Canip, Ali Ulvi, Kâzım Nami, Mehmet Fuat, Ziya Gökalp, Mehmet Emin, Memduh Şevket gibi Türk edebiyatının önde gelen isimleri yer almıştır.

Türk Derneği'nin kapanmasından bir süre sonra Mehmet Emin tarafından çıkarılıp Yusuf Akçura tarafından yönetilen *Türk Yurdu* dergisi yayın hayatına atılmıştır. Başyazarlığını Ömer Seyfettin'in yaptığı *Türk Sözü*'nün ilk sayısı Nisan 1914'te çıkarılmış ve dergi, haftalık olarak 16 sayı çıktıktan sonra kapanmıştır.

Selanik'te çıkarılan *Genç Kalemler* dergisinin ilk sayısı "Hüsni ve Şiir" başlığını taşır. Bu dergide yayınlanan "Yeni Lisan" makalesi Milli Edebiyat çağırının açılması ve Türk dilindeki sadeleşme hareketlerinin başlaması açısından önemlidir. *Genç Kalemler*, Ziya Gökalp'ın katılımıyla Türkçülüğün yayın organı haline gelir. Derginin yazarları arasında Yunus Nadi, Süleyman Nesib, Celâl Sahir, Kâzım Nami, Tevfik Fikret, Hüseyin Siret, Tahsin Nihat,

28 A.g.m., s. 18.

Enis Avni (Aka Gündüz), Süleyman Nazif ve Şahabettin Süleyman gibi yazarlar bulunmaktadır. 1917–18 yılları arasında yayınlanan *Yeni Mecmua* da Türkçülük akımının yayın organlarından biridir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda İslamcılık akımından ilk defa Sultan Abdülaziz döneminde söz edilmeye başlanmış, Sultan II. Abdülhamit ve II. Meşrutiyet dönemlerinde siyasî bir hareket olarak bu akımın etkisi hissedilmiştir. “Pan-İslamizm” ve “İttihad-ı İslam” olarak da anılan İslam birliği düşüncesi, İslam ülkelerinin Batı'ya karşı siyasî ve sosyal yönden teşkilatlanmasıdır. II. Meşrutiyet döneminde İslam birliği hareketinin gayesi, İslam'da reform yapmaktır. Bu dönemde İslamcılık görüşünü benimseyen çok sayıda süreli yayın çıkarılmıştır. Bunlar arasında en önemlisi *Sebilü'r-reşat* dergisidir. Siyasî, ilmî, edebî ve ahlâkî niteliği olan bu haftalık derginin ilk 182 sayısı, *Sıratü'l-müstakim* adıyla çıkarılmıştır. İlk sayısı Eylül 1908'de çıkan bu derginin sahibi Eşref Edib'dir (Fergan). Yazarları arsında Mehmet Akif, Manastırlı İsmail Hakkı, Şeyhülislam Musa Kâzım, Babanzade Ahmet Naim, Bursalı Mehmet Tahir, Ebu'l-ula Mardin, Mithat Cemal gibi isimler bulunur.

1908–1912 yılları arasında çıkarılan *Beyanü'l-hak*, İslamcı görüşün bir diğer önemli yayın organıdır. Bu derginin başyazarı Mustafa Sabri Efendi'dir. “Tasavvufî, dinî, siyasî, edebî Türk ceride-i İslamiyesi” olan *Ceride-i Sufiye* ise 1910-1920 yılları arasında haftalık olarak yayınlanmıştır. Başyazarlığını bir süre Ali Fuat Başgil'in yaptığı bu derginin yazar kadrosu içinde Gelenbevi Mustafa Efendi, Fazıl Berki, Tahir Olgun, Hamamizade İhsan, Ahmet Ferit, Rıza Tevfik ve İbnülemin Mahmut Kemal gibi isimler bulunmaktadır.

II. Meşrutiyet döneminde Batıcılık fikir akımını temsil eden dergilerden en önemlisi, Abdullah Cevdet tarafından çıkarılan *İçtihat* dergisidir. Tanzimat'ın Batı ile Türk kültürünü uzlaştıracı

Baticılığına karşı *İctihat*, Batı hayranlığından ödün vermemektedir. Doğu'dan gelen her şeyi reddederken Batı'dan gelen her şeyi de olduğu gibi kabul etmek taraftarıdır. *İctihat*, kadın haklarını ve ailenin modernleşmesini savunmakta ve medreselere karşı çıkmaktadır. Laikleşmeyi önermekte ve Arap harflerinin değiştirilmesini ve uluslararası tartı ve ölçü biçimlerinin benimsenmesini şiddetle savunmaktadır.

II. Meşrutiyet döneminde yayınlanan edebî dergilerin başında, 1895'ten itibaren Rezaizade Mahmut Ekrem tarafından kadrosuna genç yazarlar dâhil edilen *Servet-i Fünun* mecmuası gelmektedir. Ebüzziya Tevfık Bey tarafından çıkarılan *Mecmua-i Ebüzziya*, Edebiyat-ı Cedide taraftarı bir yayındır ve 112 sayfa olarak aylık yayınlanmaya devam etmiştir. Yazar kadrosunda Gülnar Hanım, Salih Zeki Bey, Mehmet Tahir, Ahmet Rasim ve Cenap Şahabettin gibi isimler bulunmaktadır.

10 Eylül 1908 ile 12 Mart 1909 tarihleri arasında 26 sayı olarak çıkan *Aşîyan* dergisi, edebiyat ağırlıklı olup yazar kadrosu arasında Abdülhak Hamit, Cenap Şahabettin, Tevfık Fikret, Hüseyin Cahit, Ahmet Haşim ve Faik Ali gibi önemli isimler de bulunmaktadır.

Eylül 1908-Şubat 1914 tarihleri arasında çıkarılan *Resimli Kitap*'ın ilk sayısının başlık altı yazısında "Edebî, fennî, siyasi, felsefî ve içtimâî mecmua-yı musavverdir" kaydının yanı sıra "15 günde bir neşrolunur" ibaresi de vardır.

Bunların dışında Ahmet Mithat Efendi'nin çıkardığı *Kırk Ambar*, önce Feyzullah Sacid'in daha sonra da Şahabettin Süleyman'ın edebî müdürlüğünde yayın hayatına devam eden *Rûbab* dergisi gibi edebî dergiler bulunmaktadır.

20. yüzyılın başlarında çıkarılan süreli yayınların sayı bakımından en kabarık olanları mizah dergileridir. Bunların ortak özellikleri, II. Abdülhamit ve çevresindekileri yerme yarışı içinde olmalarıdır. Sonraki yıllarda İttihat ve Terakki Fırkası'nın çeşitli

davranışları, mizah dergilerinin konusu olmuştur. Birkaçı hariç hep kısa ömürlü olan bu dergilerin en önemlisi *Kalem* ve *Cem* dergileridir. Bunlardan *Kalem*, Salah Cimcoz ve Celal Esat Arseven tarafından 1908 tarihinde çıkarılmaya başlanmıştır. Dönemin politikası ve politikacıları bu dergide mizahî bir yaklaşımla değerlendirilmiştir. *Cem* dergisi ise Türk mizah ustalarından Cemil Cem tarafından 1910 tarihinde yayınlanmaya başlanmıştır.

Batılılaşma sürecinde edebiyatımızda çocuklara yönelik ilk yayın, 1869'da *Mümeyyiz* gazetesinin verdiği *Çocuklar İçin Gazete* adlı ilavedir. Sonraki yıllarda bu yayınların sayısının arttığı görülüyor. *Çocuklara Mahsus Gazete* (1896), *Çocuk Bahçesi* (1904), *Arkadaş* (1909), *Çocuk Bahçesi* (1914), *Çocuk Dostu*, *Çocuk Dünyası*, *Çocuk Duygusu* (1913) isimli dergiler, bu tür yayınların belli başlı örnekleridir. Bu yayınlar, çocukların kültürünü başka türlü arttırmak ve boş zamanlarını değerlendirmeye yöneliktir.

Kadınlara yönelik ilk dergi ise *İnsaniyet* adını taşımaktadır. 1908-1918 yılları arasında kadınlara yönelik yaklaşık on tane dergi yayınlanmıştır. Bunların başlıcaları; Mehmet Rauf tarafından Eylül 1908'de çıkarılan *Mehasin*, yine 1908'de yayınlanan haftalık ve resimli *Demet*, 1912 yılında Ulviye Melvan tarafından yayınlanan *Kadınlar Dünyası*, 1908'de yayınlanan *Kadın* dergisi ile *Kadınlara Mahsus Gazete*'dir.

Yukarıda belirtilen dergilerin yanında, Mart 1909 ile Temmuz 1914 tarihleri arasında, yayın hayatını on beş günde bir yayınladığı sayıları ile devam ettiren *Şehbal* dergisi, döneminin hem içerik hem de baskı kalitesi açısından en gelişmiş ve en fazla göze çarpan süreli yayını olarak değerlendirilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BİR DERGİ OLARAK *ŞEHBAL*

1- Şehbal'ın Karakteristik Özellikleri

Birinci sayısının kapağında yer alan ve başlık altı yazısı olarak yazılan “On beş günde bir neşrolunur ve her şeyden bahseder risale-i musavvere” cümlesinden de anlaşılacağı gibi *Şehbal* dergisi, on beş günde bir yayınlanmakta olan; siyaset, edebiyat, kültür ve magazin gibi konulardan bahseden, kısacası hayata dair ne varsa değinmeye çalışan resimli bir dergidir.

Şehbal dergisinin sahibi ve sorumlu müdürü Hüseyin Saadeddin (Arel)'dir. *Şehbal*'in altıncı sayısına kadar derginin idare müdürü ise İzmirli ziraat mühendislerinden Ali Rıza Seyfi'dir.²⁹ Uzun bir süre bir idare müdürüne sahip olmadan yayınlarına devam eden dergide yirmi birinci sayıdan itibaren Ali Rıza Seyfi'nin yerine göreve getirilen Jak Sayabalyan, bu görevi derginin kırk birinci sayısına kadar sürdürmüştür. Ali Rıza Seyfi'nin, daha sonra tekrar bu görevi üstlendiği görülmektedir.

Şehbal dergisinin resmî yayın izni, 13 Ağustos 1324 (26 Ağustos 1908) tarihinde alınmıştır.³⁰ İlk sayısı 1 Mart 1325 tarihinde yayınlanan *Şehbal* dergisi, son sayısının çıktığı 10 Temmuz 1330 (23 Temmuz 1914) tarihine kadar yayınlanmaya devam etmiştir.³¹ Bu tarihlerden de anlaşılacağı üzere beş yıl dört aylık bir yayın hayatı olan *Şehbal* dergisinin bazı sayıları gecikmeli olarak yayınlanmıştır. Normal yayın süresi içerisinde yüz yirmi sekiz sayı olarak yayınlanması gerekirken yüz sayı yayınlanan derginin yayın hayatında çeşitli aksamalar meydana geldiği görülmektedir.

Derginin satış koşullarına bakıldığında bu konuda en güvenilir bilginin, derginin çeşitli sayılarında yayınlanan “Abone Şeraiti” başlıklı duyurulardan elde edilebileceği görülebilmektedir. Dergi yönetiminin, sağlam işleyen bir abonelik sistemiyle maddi problemleri aşmayı hedeflerken aboneleri de ücret açısından

29 “Şehbal,” *Şehbal*, No: 2, 15 Mart 1325, s. 40.

30 “Küçük Muhabere,” *Şehbal*, No: 2, 15 Mart 1325, s. 40.

31 Bkz. Ek-1, *Şehbal* Mecmuası'nın Yazı Dizini (1-100), s. 163

gruplara ayırdığı görölmektedir. Bu gruplama sonucunda ortaya üç farklı abonelik ücretine tabi grup çıkmıştır. İstanbul içindeki aboneler, diğer Osmanlı vilâyetlerindeki aboneler ve yurtdışı aboneler olmak üzere ayrı ayrı oluşturulan gruplarda İstanbul ve diğer Osmanlı vilâyetleri için ayrı bir ücret belirlenirken, yurtdışı aboneler için farklı bir ücret belirlenmiştir. Diğer Osmanlı vilâyetlerindeki aboneler için derginin fiyatı aynı olmasına rağmen üzerine posta ücreti eklenince bu abonelerin, İstanbul'daki abonelerden daha fazla bir ücret ödeyerek *Şehbal*'e ulaştıkları görölmektedir.

Dergide yayınlanan "Abone Şeraiti" adlı bölümden elde edilen bilgilere göre Osmanlı topraklarında *Şehbal*'in bir sayısı beş kuruştan satılırken altı aylık abone ücreti, yarım Osmanlı lirası ve bir yıllık abone ücreti ise bir Osmanlı lirasıdır. Yine aynı duyurudan elde edilen bilgiler sonucunda yurtdışı abonelik ücretleri belirlenirken İngiliz lirası ve Fransız frankı üzerinden hesaplamalar yapılarak iki ayrı para birimine göre iki ayrı fiyat tarifi ortaya çıkarıldığı anlaşılmıştır. Buna göre bir sayının yurtdışı ücreti 1 şilin ya da 1 frank 25 sentim iken altı aylık abonelik ücreti yarım İngiliz lirası ya da 12 buçuk frank, bir yıllık abonelik ücreti ise 1 İngiliz lirası ya da 25 frank olarak belirlenmiştir.

Abonelere mukavva kutular içerisinde gönderilen *Şehbal* dergisine abone olabilmek için okuyucuların, abonelik ücretini çek veya posta havalesi ile peşin olarak, derginin idari bürosu ve yayın merkezi olarak belirtilen "İstanbul Fincancılar Yokuşu 25 Numara" adresine göndermeleri gerektiği duyurulmuştur. Yine bu sü-tunda *Şehbal*'e gönderilen makale ve resimlerin, yayınlansın ya da yayınlanmasın hiçbir şekilde iade edilmeyeceği belirtilmektedir.³² 1910 yılının sonundan itibaren yayınlanan sayılarda derginin adresi olarak "Galata Cami Kapısı 9 Numara" adresi verilmeye başlanmıştır.

32 "Abone Şeraiti," *Şehbal*, No: 2, 15 Mart 1325, s. 40.

Yirmi sayfadan oluşan *Şehbal* dergisinin bir sayısının beş kuruş olduğu, bir yıllık abonelik ücretinin yani yirmi dört sayı karşılığında belirtilen ücretin ise bir Osmanlı lirası olduğu göz önüne alınırsa yıllık abonelere yirmi kuruşluk bir indirim uygulandığı görülecektir. Dönemin en kaliteli dergilerinden biri olduğu diğer gazete ve dergiler tarafından da kabul edilen *Şehbal* dergisinin fiyatı ise yine bu gazete ve dergiler tarafından yüksek bulunmuştur. Bu konuya özellikle değinen *Sabah* gazetesinde çıkan bir yazıda *Şehbal* gibi kaliteli bir derginin, toplumun bütün kesimleri tarafından okunmasının gerekliliğinden bahsedilirken bunu sağlamak amacıyla *Şehbal*'in fiyat indirimine gitmesinin gerektiği üzerinde önemle durulmaktadır. *Şehbal* yönetiminin bu isteğe verdiği cevapta, Avrupa ülkelerinde aynı kalitede yayınlanan dergilerin fiyatının *Şehbal*'in fiyatından çok fazla olduğuna, klişelerin Avrupa'da yaptırılmasının ve Osmanlı İmparatorluğu'nda bulunmadığı için Avrupa'dan ithal edilen kuşe kâğıdının kullanılmasının inanılmaz masraflara yol açtığına değinilirken *Şehbal*'in tirajının, Avrupalı muadillerinden çok daha düşük olduğu da belirtilmektedir. Bu nedenle *Şehbal*'in fiyatında herhangi bir indirim yapılmasının, maliyet masraflarının bile karşılanamamasına neden olacağı ifade edilmiştir.³³

Hacim genişliği, baskı ve kâğıt kalitesi gibi kıstaslar göz önüne alınarak *Şehbal*'in fiyatı ile aynı dönemde yayınlanan gazete ve dergilerin fiyatları karşılaştırıldığında *Şehbal* dergisinin pek kâr etmediği anlaşılmaktadır. Hacim genişliği, baskı ve kâğıt kalitesi yönünden *Şehbal*'den çok daha düşük bir kategoride olan *Resimli Kitap*'ın Eylül 1324 tarihli sayısı beş kuruştur. *İkdam*, *Tanin* ve *Sabah* gibi günlük gazetelerin fiyatının da on para olduğu düşünülürse *Şehbal*'in pek de pahalı bir dergi olmadığı anlaşılabacaktır.

Şehbal dergisinin ilk yirmi sekiz sayısı Agop Matyosyan Matbaası'nda, yirmi dokuzuncu sayı ile kırk dördüncü sayı ara-

33 "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 5, 15 Mayıs 1325, s. 82.

sındaki sayılar Şant Matbaası'nda, kırk beş ile yetmiş beşinci sayı arasındaki sayılar ise Matbaa-i Hayriye ve Ortakları Matbaası'nda basılırken yetmiş beş ile yüzüncü sayı arasında yayınlanan sayılar Karabet Matbaası'nda basılmıştır. Yazı ve klişeleri İtalya'ya yaptırılan *Şehbal* dergisinin basımında kullanılan —Papier Couche adı verilen— kâğıt çeşidinin, Osmanlı İmparatorluğu'nda bulunmadığı ve Avrupa'dan getirildiği de öğrenilmektedir.³⁴ Bu nedenle yazı ve klişelerin hazırlanmasında, kâğıdın Avrupa'dan getirtilmesinde ya da postada meydana gelen herhangi bir aksaklık, derginin yayınlanmasını geciktirmiştir.

Şehbal kalitesinde bir derginin yazı ve klişelerinin Osmanlı İmparatorluğu'nda yapılamaması, Osmanlı baskı tekniğinin o dönemki seviyesini göstermek açısından çok önemlidir. Dergi yönetimi, baskı kalitesinden ödün vermemek için bazı sayıların belirlenen sürelerden daha geç yayınlanmasına tahammül edildiğini, dergide yayınlanan duyurularla okuyucularla paylaşmaktadır.

Baskı özellikleri ve sayfa yapısı açısından *Şehbal* dergisi üzerinde bir inceleme yapıldığında derginin, 38x25 cm boyutlarında büyük boy beyaz kuşe kâğıda basıldığı görülmektedir. Sayfaların durumuna göre satır sayılarının değişiklik gösterdiği fark edilmektedir. Başlıkların yer aldığı sayfalarda elli iki satır bulunurken, herhangi bir başlık ya da alt başlığın yer almadığı sayfalarda ise altmış iki satır bulunmaktadır. Yedişer santimetrelik üç sütun halinde tasarlanan sayfalarda fotoğrafların boyutlarının büyüklüğü, sütunların bazen ikiye, bazen bire düşmesine neden olurken, sütun genişliğinin de üç buçuk-dört santimetreye kadar azaldığı görülmektedir. Derginin imtiyaz sahibi Hüseyin Saadeddin'in dört ay süren Avrupa ve Amerika seyahatinden dönüşünün ardından, bu ülkelerde resim gazeteciliğine dair edindiği izlenimleri *Şehbal*'de uygulamaya koyduğu, derginin otuz dördüncü sayısının

34 "Muhterem Kâri'lere: Program," *Şehbal*, No:1, 1 Mart 1325, s. 20.

da yer alan “Muhterem Kâri'lere: Lüzumlu Bir Hasbihal” başlıklı makalede dile getirilmektedir.³⁵

Şehbal dergisinin yönetim kadrosu, derginin içeriğinin artırılması amacıyla sayfa sayısının çoğaltılmasındansa kapaktan yararlanılmasını, kapak sayfasına ilan, reklam ve hatta bazen makaleler basılmasını kararlaştırmış ve bu kararı uygulamıştır. *Şehbal*'in basımında kalitenin ön planda olması, sayfa boyutlarının büyüklüğünün yanı sıra çok sayıda fotoğraf basılması ve Avrupa'dan ithal edilen kuşe kâğıdın kullanılması gibi nedenlerden dolayı derginin maliyeti çok yüksek olduğu için ve sayfa sayısının arttırılması ekstra maliyet gerektireceği için bundan özellikle kaçınılmıştır. Bu nedenle II. Meşrutiyet'in birinci yıldönümünde yirmi dört sayfa olarak çıkarılan ve “Nüsha-yı Askeriye” diye adlandırılan 15 Temmuz 1325 (28 Temmuz 1909) tarihli sekizinci sayı dışında *Şehbal* dergisinin bütün sayıları, yirmişer sayfa olarak yayınlanmıştır.

Dergide çok sayıda fotoğraf ve resmin basılması, *Şehbal* yayına hazırlanırken sayfa ölçülerinin geniş tutulmasına neden olmuştur. Derginin birinci sayısında yayınlanan “Muhterem Kâri'lere: Program” başlıklı duyuruda makalelerin derli toplu olması, okuyucuların dikkatini dağıtmayacak şekilde basılabilmesi için büyük boy sayfaların kullanıldığının ve her konuya ayrı bir sayfanın ayrıldığının belirtilmesine rağmen dergide, üç- dört sayfalık uzun makalelere de rastlanılmaktadır. Derginin yayın planında estetik özelliklerin ön planda tutulması, sayfa boyutlarının büyük ve geniş olmasını gerekli kılmıştır. Bu büyük boy sayfaların, çeşitli resim ve fotoğrafların oldukça açık ve net bir biçimde basılabilmesine olanak sağladığı belirtilirken resim ve fotoğrafların aşırı şekilde küçültülmesinin, görünüş ve estetikten taviz verilmesine ve okuyucu üzerinde istenilen etkinin oluşturulamamasına ne-

35 “Muhterem Kâri'lere: Lüzumlu Bir Hasbihal,” *Şehbal*, No: 34, 1 Şubat 1326, s. 182.

den olacağına değinilmektedir.³⁶ Bu değışiklikler arasında, daha uzun makaleler, daha şık resim düzeni ve format değışikliği ilk etapta göze çarpmaktadır.

Şehbal dergisinin bütün sayıları üzerinde yapılan bir inceleme sonucunda, dergi yönetiminin, derginin bir yıllık yayınını bir cilt olarak kabul ettiğı anlaşılmaktadır. Buna bağı olarak bir cildin, bir yıl boyunca yayınlanmış olan yirmi dört sayının bir araya getirilmesiyle meydana gelmesi gerekmektedir. Ancak günümüzde kütüphanelerde bulunan *Şehbal* koleksiyonları, yirmi beş sayı bir cilt oluşturacak şekilde dört cilt olacak şekilde hazırlanmıştır. Dergi, yüz sayı olarak yayınlanabildiğı için, daha sonradan, yirmi beş sayı bir cilt olacak şekilde ciltleme işleminin yapılmasının uygun görüldüğü anlaşılmaktadır. Dergi yayınlanırken dergi yönetimi, yirmi dört sayılık bir takımı bir cilt olarak kabul ettiğı için yirmi beşinci, kırk dokuzuncu, yetmiş üçüncü ve doksan yedinci sayıların sayfa numaraları bir numaradan başlatılmıştır. Buna göre *Şehbal*'in sayı numaraları, birden yüze kadar seri halinde devam ettirilirken, sayfa numaralarının ise dergi yönetimi tarafından kabul edilen her cildin başında birden başlatılmış olduğu görülmektedir.

Şehbal dergisinin cilt kapakları da Almanya'da yaptırılmıştır. *Şehbal*'in yirmi yedinci sayısında yer alan "Muhterem Kâri'lere" başlıklı duyuruda, Almanya'ya sipariş edilen cilt kapaklarının geldiğı ifade edilerek birinci ve ikinci kalite olarak hazırlanan cilt kapaklarından isteyen okuyuculara gönderilebileceğı belirtilmektedir. Birinci kalite olarak hazırlanan cilt kapaklarının meşin, ikinci kalite olarak hazırlanan cilt kapaklarının ise bezden imal edildiğı ifade edilmektedir. Meşinden imal edilen birinci kalite ciltlerin fiyatının yirmi kuruş, bezden imal edilen ikinci kalite ciltlerin fiyatının ise on kuruş olduğı, yine bu duyurudan anlaşılmaktadır.³⁷

36 "Muhterem Kâri'lere: Program," *Şehbal*, No:1, 1 Mart 1325, s. 20.

37 "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 27, 15 Eylül 1326, s. 42.

Ciltçiliğin, Osmanlı toplumunda çok önemli ve gelişmiş bir uğraş olduğu bir dönemde cilt kapaklarının Almanya'ya sipariş edilmesi, derginin yayınlanmasında emeği bulunan insanlar üzerindeki Avrupa hayranlığının ortaya konulması bakımından oldukça önemlidir.

Bütün sayıları İstanbul'da basılan *Şehbal* dergisinin taşra vilâyetlerine dağıtımı, mukavva kutular içinde posta aracılığıyla yapılmıştır. Derginin İstanbul dışında bir şubesi bulunmadığı gibi "Şehbal" isimli kütüphane, tiyatro ve benzeri oluşumlarla bir ilgisinin bulunmadığı, derginin çeşitli sayılarında yayınlanan duyurularla belirtilmiştir. Dergiye gönderilen bir okuyucu mektubunda derginin, "Şehbal" adlı bir tiyatro eseriyle ilişkilendirilmesi üzerine verilen cevapta, belirtilen tiyatro eserinin baskı tarihinin *Şehbal* dergisinin ruhsatnâme tarihinden daha sonra olduğu ifade edilmektedir.³⁸ Böylece *Şehbal* dergisi ile bu tiyatro eserinin, isim benzerliğinden başka bir ilişkisinin olmadığı açıkça ortaya konulmaktadır.

Şehbal dergisinin fizikî özelliklerini belirttikten sonra yayın esaslarına bakıldığında derginin, II. Meşrutiyet döneminde çok seviyeli bir üslup takip ettiği söylenebilir. İşte bu nedenle *Şehbal*'in ilk sayısından son sayısına kadar başlık klişesi hiç değişmemiştir. II. Meşrutiyet döneminin getirdiği aşırı basın hürriyeti çerçevesinde seviyesiz bir yayın anlayışı benimseyen gazete ve dergiler kısa sürelerle kapanıp başka isimler altında yeniden yayınlanırken *Şehbal*, yayın hayatı boyunca hiçbir adli takibata uğramadan yüzüncü sayısını da çıkarabilmiştir. Yüzlerce gazete ve derginin peş peşe kapatıldığı, hatta İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yayın organı olan *Tanin* gazetesinin bile defalarca kapatılıp *Renin*, *Senin*, *Cenin* gibi farklı isimler altında yeniden yayınlandığı bu dönemde *Şehbal*'in takibata uğramaması, ne kadar seviyeli bir yayın politikası izlediğini de ortaya koymaktadır. *Şehbal*'in takip ettiği

38 "Küçük Muhabere," *Şehbal*, No: 2, 15 Mart 1325, s. 40.

bu seviyeli yayın politikası ve “etliye sütlüye karışmadan” tarafsız bir şekilde yayınlarına devam etmesi, yönetim tarafından maddi olarak desteklenmesini de sağlamıştır.³⁹

Osmanlı İmparatorluğu’nda baskı tekniklerinin yeterince gelişmemesinden dolayı klişeleri Avrupa’ya yaptırılan *Şehbal*, Avrupa’da dönemin en ünlü dergilerinden olan *Illustration* ve *Figaro Salon*’la yarışabilecek düzeyde hazırlanmıştır. *Şehbal*’in kususuz bir baskı kalitesine sahip olması, İtalya’da yapılan uluslararası dergi yarışmasında, Trablusgarp Savaşı’na rağmen birincilik ödülünü kazanıp altın madalya almasını sağlamış ve bu başarısıyla *Şehbal*, Türk basınının gurur kaynağı olmuştur.⁴⁰

Şehbal dergisinin benzerlerinden farkı, çok yönlü bir yayın olmasıdır. Güzel sanatların her dalına ağırlık veren dergi; resim, müzik, edebiyat, mimarî ve eski eserlere verdiği önemle bir kültür-sanat dergisi kimliğine bürünürken dünyadaki teknolojik gelişmeleri de adım adım takip etmiş ve bu alandaki en yeni bilgileri okuyucularına ulaştırmaya gayret etmiştir. Kadın ve moda da *Şehbal*’in ağırlık verdiği konulardan biridir. Dergi, bu yönüyle toplumun her kesimine ulaşma hedefine yönelmiştir. Bunun sonucunda *Şehbal*’in, sadece bir edebiyat, müzik, moda veya bilim dergisi olmadığı ortaya konulmaktadır. Bu dönemle ilgili çalışmalar yapan bir araştırmacının ifadesiyle bu dergi, Türk basın tarihinde imparatorluk ve Cumhuriyet dönemlerinde çıkmış en lüks ve en kapsamlı kültür dergisidir.⁴¹

Şehbal, ilk sayısında yer alan “Muhterem Kâri’lere” sütununda bir program yayınlayarak hangi konulardan ne şekilde bahsetmeyi amaçladığını açıklamıştır. Derginin yayınları, ufak tefek istisnalar haricinde bu programa uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

39 BOA, DH. EUM. PC. 1331. B. 25 1/1 bkz. Ek-5, Arşiv Belgeleri, s. 408.

40 “Şehbal’in Altın Madalyası,” *Şehbal*, No: 77, 15 Haziran 1329, s. 95.

41 Yılmaz Öztuna, *Saadeddin Arel*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1986, s. 71.

Şehbal dergisinin ilk sayısındaki “Muhterem Kâri'lere: Program” adlı duyuruya bakıldığında dergide siyasi, politik, hukukî ve toplumsal olayların ne şekilde ve hangi sütunlarda ele alınacağının, şu cümlelerle ifade edildiği görülmektedir:

Siyaset-i Dâhiliye ve Hariciye:

Şehbal'in her nüshasında son beş güne ait vekayi-i siyasiyenin —okuyanları yormayacak veçhile— kısa ve günü gününe kaydedilmiş bir hülasası “Zübde-i Siyasiye” namıyla son sahifede münderic olacaktır. Hadisat-ı siyasiyeden vatanın en ziyade alakadâr olduğu mesail-i mühimme “Atf-ı Nazar” unvanlı makale ile muharrir-i siyasiyemiz tarafından ayrıca tedkik ve mütalaa edilecektir. Siyasete münasebeti olan eşhasla muamelat ve harekât-ı siyasiyeye müteallik resimler, fotoğraflar, haritalar, ilh... mebzulen bulundurulacaktır.

Ulum-u Siyasiye, Hukukiye, İctimaiye vesaire:

Şehbal hukuka, iktisada, idareye, usul-u maliyeye, teşebbüsat-ı nafiaya, mesail-i içtimaiyeye, ilh... dair Avrupa ve memalik-i Osmaniye'deki en vakıf kalemlerin ciddi ve amik mütalaalarını “Tefekkür ve Tettebbu” unvanıyla her nüshasında beşinci sahifeye derc edecektir. Muharrirlerin sahib-i selahiyet ve ihtisas bulunmasına pek ziyade dikkat edilecek olan “Tefekkür ve Tettebbu” makalelerinde gayet dakik mesailden bahsolunacak ve kâri'inin önünde yeni ufuklar açan tedkikat-ı ciddiye ve cedideyle uğraşılacaktır.⁴²

Bu açıklamada *Şehbal* dergisinin her sayısında son on beş güne ait olan siyasi olayların özetlerinin, okuyucuyu yormayacak şekilde hazırlanıp “Zübde-i Siyasiye” başlıklı sütunda yer alacağı belirtilmektedir. Ancak *Şehbal* dergisinin, okuyucularla devamlı iletişim halinde bulunması ve derginin yayın politikası hakkında okuyuculardan gelen isteklerin de değerlendirilmesi sonucu “Zübde-i Siyasiye” sütunu, daha sonraki sayılarda dergiden kaldırılmıştır.

42 “Muhterem Kâri'lere: Program,” *Şehbal*, No: 1, 1 Mart 1325, s. 20.

Yaşanan siyasal gelişmelerden ülkenin geleceğini ilgilendirenlerin, dergide “Atf-ı Nazar” başlıklı sütunda yayınlanacak makalelerle incelenip değerlendirileceği, ayrıca siyaset arenasında ön plana çıkan kişiler ve üzerinde konuşulan siyasî olaylarla ilgili resimler, fotoğraflar, haritalar vb. de bu makalelerle birlikte yayınlanacağı belirtilmektedir. Derginin çeşitli sayılarında yer alan “Atf-ı Nazar” sütunlarına bakıldığında bu sütunlarda on bir tane makalenin yayınlandığı görülmektedir. “Atf-ı Nazar” sütununda en fazla makalesi yayınlanan yazar, asıl adını belirleyemediğimiz ama yazılarını “F.” rumuzuyla kaleme alan kişidir. “F.” rumuzlu yazarın dergide yayınlanan makalelerine bakıldığında bu makalelerin, “Osmanlı-Avusturya İhtilafı”, “Ahali ve Memurîn”, “Tensikat”, “Fıkr-i Sefaletimiz” ve “Aid-i Milliyede Cihad-ı Müfide” başlıklarını taşıdığı görülmektedir. Bunun dışında bu sütunda iki yazısı yayınlanan Süleyman Nazif’in bu makalelerinden biri, “Kılınç Alayı” başlığını taşıırken diğeri “İki Selahaddin” başlığını taşımaktadır. Nihad Sezai’nin “Bingazi’de Sıhhiye Teşkilatı” başlıklı yazısında Trablusgarp Savaşı sırasında Türk sıhhiyecilerin yaşadıkları olaylar anlatılmaktadır. Derginin imtiyaz sahibi olan Hüseyin Saadeddin Arel’in ise “Saadeddin” imzasıyla bu sütunda yayınlamış olduğu makalesi, “Zevahir-i Temeddün” başlığını taşımaktadır. Bu sütunda yayınlanan diğer iki makaleden biri, “B. K.” rumuzuyla yazılmış ve Edirne başlığını taşıyan makale iken diğeri ise “Fransa’da Reis-i Cumhur İntihabı” başlığıyla yayınlanan imzasız bir makaledir.

Şehbal dergisinde hukuk, ekonomi, toplumsal meseleler gibi konuların tartışıldığı makalelerin yayınlandığı yer ise “Tefekkür ve Tetebbu” sütunudur. Bu sütunda yazıları yayınlanacak yazarların, kendi alanlarında uzman kişilerden olmasına özellikle dikkat edileceği, derginin programında belirtilmektedir. Bu sütunda yayınlanan yazıların yüzde seksenlik bölümü, dergi yönetimi tarafından okuyuculara “Edirne mektupçusu ve genç mütefekkir” şeklinde tanıtılan Bedii Nuri’ye aittir. Bedii Nuri, yazılarında Os-

manlı toplumunda yaşanan siyasî ve sosyal olaylara ayrıntılarıyla değinirken felsefe üzerine de önemli fikirler ortaya atmıştır.

Bedii Nuri'nin *Şehbal* dergisinde yer alan "Tefekkür ve Tetebru" sütununda yayınladığı yazılardan bazıları; "Hikmet-i Tarihiye: Vukuat-ı Tarihiyede İrtibat ve Münasebat", "Beşeriyet ve Mesai-i Maddiye", "İnkılâb-ı Osmanî'nin Menabii", "Terakki, Mahiyet-i Terakki", "Ahlak ve Cemiyetler", "Matbuat ve Gazeteler", "Bintü'l-vatan Trablusgarp", "Felsefe-i Siyasiye: Siyaset Bir İlimdir" ve "Felsefe-i Siyasiye: Kavanin-i Tabiiye ve Kuvva-yı Tecrübesi" başlıklı makalelerdir.

Şehbal dergisinin dikkate değer sütunlarından bir diğeri de "Hanımlar İçin" başlığını taşımaktadır. II. Meşrutiyet'le birlikte kadının toplumdaki yeri önemli bir tartışma konusu haline gelmiş, kadının toplumda daha fazla söz sahibi olması ve hak ettiği yere gelebilmesi için nelerin yapılabileceği üzerine fikir alışverişlerinde bulunulmuştur. Bu süreçte Türk aydınının kadına bakış açısının değiştiği, özellikle Avrupa kadınına duyulan hayranlığın, hikâye ve romanlara konu olacak kadar ön plana çıktığı görülmektedir. *Şehbal* dergisi de bu dönemde kadınlara yönelik sayfalarıyla ön plana çıkmaktadır. Derginin programında, "Hanımlar İçin" sütununda nelerin yapılabileceği şu sözlerle ifade edilmektedir:

Hanımlar İçin:

Hanımlarımızın mukteziyat-ı diniye ve milliyeleriyle mütenasip surette teali ve terakkilerine medar olmak üzere açık ve tatlı bir lisanla yazılmış mebahis-i mühimme ve ciddiye-i nisaiye bulundurulacak; diğer taraftan el işlerine, ev işlerine, meşagil-i nisaiyeye ve modaya dair birçok malumat-ı müfide yazılacak ve tekemmülât-ı nisâiyenin gerek Avrupa'da ve gerek bizdeki eşgal ve safahatına müteallik tesavir konulacak.⁴³

Bu sütunda yazılan yazılar üzerinde yapılan incelemeler sonucunda burada, kadınlara yönelik bilgi ve açıklamaların yer aldığı

43 A.g.m., s. 20.

görülmektedir. Kadın ve erkek yazarların yazılarının yayınlandığı “Hanımlar İçin” sütununda “aydın, kültürlü, zarif” kadın tiplemesiyle II. Meşrutiyet yönetiminin kurguladığı kadın portresine ulaşmaya çalışılmıştır. Bu sütunda Fatma Âliye, Nigar Binti Osman, Kadriye Hüseyin ve Halide Salih gibi kadın yazar ve şairler yer alırken Ali Rıza Seyfi ve İzzet Melih gibi erkek yazarların da makalelerine rastlanılmaktadır. Dergide kadınlarla ilgili olarak “Hanımlar İçin” sütununun dışında el ve ev işleri, moda ve zarafet konularında birçok bilgiye yer verilmiş, ev döşemesi ve kadın kıyafetleriyle ilgili birçok fotoğraf basılmıştır. Saint Petersburg’da yapılan kadın kongresinden de dergide bahsedilmiş ve bu kongrenin fotoğrafları yayınlanmıştır.

Şehbal dergisinin birinci sayısında yer alan “Muhterem Kâri'lere: Program” başlıklı duyuruda, dergide yer alan “Musiki” sütunu hakkında şu cümlelerle ayrıntılı bilgiler verilmektedir:

Musiki-yi Şarkî ve Garbî'ye ait tedkikatı hâvi bir makale, Şehbal'in her nüshasında yedinci sahifeyi işgal edecektir. Eazım-ı musikişinasânın tercüme-i halleri yazılarak eserleri hakkında malumat verilecek ve icap edenlerin resimleri konulacaktır. “Menakıb-ı Musikiye” ismi altında Şark ve Garp ilm-i musikisine ait hikâyat, hatırat ve letaif derc edilecek ve memleketimizde cereyan eden vekâyi-i musikiye ile musikiye ait içtimalar hakkındaki tafsilat da “İçtimaat-ı Musikiye” unvanı tahtında müctemi olacaktır. Fazla olarak Şark ve Garp elhân-ı musikiyesinin en güzellerinden intihap olunan notalar sık sık Şehbal'e ilave edilecektir.⁴⁴

Derginin sahibi Hüseyin Saadeddin (Arel)'in bir müzik uzmanı olarak bu konu üzerine yaptığı araştırmalar ve notalar, Şehbal dergisinde müziğe özel bir yer ayrılmasını sağlamıştır. Dergide yer alan “Musiki” sütununda Hüseyin Saadeddin ve Rauf Yekta'nın müzik tarihimiz açısından çok önemli makaleleri yayınlanmıştır. Bu makaleler, Türk müziğini tanıtma ve geliştirme amacına yöneliktir. “Musiki” sütununda bir yandan Hacı Arif Bey, Sultan III.

44 A.g.m., s. 20.

Selim gibi Türk müziğine yön vermiş önemli kişiler tanıtılırken, diğer yandan Batı müziğinin yöntemleri hakkında teorik bilgiler verilmektedir. Dünyaca ünlü müzik uzmanlarının kısa biyografileri verilerek Türk okuyucusuna tanıtılmalarına çalışılmıştır.

Şehbal dergisinde yer alan felsefe yazıları hakkında birinci sayıda yayınlanan programda belirtilen hedefler doğrultusunda hareket edildiği görülmektedir. Bu programda, *Şehbal*'in felsefe sütunu şöyle tanıtılmaktadır:

Malumat-ı beşeriyenin kâffe-i şüabatına nüfuz-ı nuranisini isal eden bu kıymetli ilmin zekâ-yı beşere bahşettiği kuvvet ve meta-
netten bizim de hisse-mend olmaklığımız için felsefenin şekli-
müterakki-i hazırlanan *Şehbal*'de birer makaleyle peyderpey
bahsolunacaktır. *Şehbal*'in felsefeye mahsus sayfelerini mun-
tazaman takip eden bir kâri, marifet-i nefsin ve marifet-i Allah'ın
tarik-i tecrübi ve aklisine ziya-nisâr olan ve Türkçe'de henüz ıstıla-
hatı bile tamamen teessüs etmeyen ehmek-i hakayık ve dekayıkı-
na vukuf hâsıl edebilecektir.⁴⁵

Bu cümlelerden de anlaşılacağı üzere felsefe konularında ayrını-
tılı makalelerin *Şehbal*'de yer alacağı, bu makaleleri sürekli takip
eden birinin felsefe alanında bir uzman kadar bilgi sahibi olabile-
ceği belirtilmektedir. Bunun yanında, dergide yer alacak felsefeyle
ilgili makaleler sayesinde bu alanda henüz Türkçe'de kullanılma-
mış olan bilimsel terim ve kavramların da tanıtılıp Türkçe felsefe
literatürüne kazandırılmaya çalışılacağı ifade edilmektedir.

Şehbal'de felsefe ve sosyoloji alanlarında yazılmış olan makalelerin, "Felsefeden" başlığıyla yayınlanan sütunda yer aldığı görülmektedir. Bu başlık altındaki yazıların imzasız yayınlanması da dikkat edilmesi gereken bir özellik olarak ortada durmaktadır. Dergide, felsefe tarihine ışık tutan bilgilendirici makalelerin yanı sıra Bedii Nuri'nin bu alandaki makaleleri ve Filibeli Ahmet Hilmi'nin "isprizma" üzerine yazdığı makaleler de okuyucuların dikkatini çekecek niteliktedir.

45 A.g.m., s. 20.

Şehbal dergisinde yer alan sağlık ve tıp konusundaki makalelerin, “Sihhat-i İtina” başlıklı sütunda yayınlandığı anlaşılmaktadır. Bu sütunda, özellikle Doktor Galip Ata’nın sağlıkla ilgili pek çok makalesi yayınlanmıştır. İnsanların yaz ve kış aylarında nelere dikkat etmeleri gerektiğinden sağlıklı beslenmeye, tansiyon hastalıklarından delilik ve yarı delilik gibi psikolojik rahatsızlıklara kadar beden ve ruh sağlığıyla ilgili birçok makalenin, bu sütunda yer aldığı anlaşılmaktadır.

Dergide “Spor” başlığı ile yer alan sütunda, o dönemde İsveç’ten yeni dönen Selim Sırrı’nın makaleleri yayınlanmıştır. Bu makalelerde Alman ve İsveç jimnastik yöntemlerinin tanıtılmasının yanı sıra Türk okullarında da jimnastiğin ders olarak okutulmaya başlamasının gerekliliği hakkında çeşitli fikirler ve yorumlar yer almıştır.

Şehbal dergisinde güzel sanatlarla ilgili yazıların “Sanayi-i Nefise” sütununda yayınlandığı görülmektedir. Derginin programında bu sütunda yayınlanacak yazılarla ilgili şunlar söylenmektedir:

Şehbal’in ortasındaki iki sahife ale'l-ekser sanayi-i nefiseye mahsus olacaktır. En meşhur sanatkârların asar-ı tersimiyesinden mü-şikâf bir intihapla seçilen manidâr haiz-i kıymet tesavir o sahifelere konacak ve sanayi-i nefisenin resim, heykeltıraşlık, ilh... gibi aksamı hakkında malumat-ı ilmiye ve ameliyeyi muhtevî makaleler yine orada derc olunacaktır. Sanayi-i nefiseden şiir ile musiki için ehemmiyet-i mahsusaları cihetiyle başkaca sahifeler tefrik edilmiştir.⁴⁶

Burada verilen bilgilerden, bu sütunda resim, heykeltıraşlık, sanat eğitimi ve mimarî konularında makalelerin yayınlandığı öğrenilmektedir. Nazmi Ziya’nın, bu sütunda yayınladığı sanat, sanat eğitimi ve resimle ilgili makalelerinin yanında, Halil Edhem Bey’in tarihî yapılarda yapmış olduğu incelemeler ve kişisel gözlemlerinin yer aldığı makalelerinin *Şehbal*’in çeşitli sayılarında

46 A.g.m., s. 20.

yer aldığı görülmektedir. Ayrıca Kadriye Hüseyin, Raif Cevdet, Hüseyin Arif gibi isimlerin de mimarî, resim, arkeoloji, heykel gibi konularla ilgili makaleleri yayınlanmıştır.

Dergide yer alan, bilim ve teknolojiyle ilgili yazıların “İlimler ve Fenler” başlığıyla yayınlanan sütunda toplandığı görülmektedir. Bu sütunda yayınlanacak yazılarla ilgili olarak derginin programında şu cümleler yer almaktadır:

Şehbal'in her nüshasında terakkiyat-ı ahire-i fenniyeden ve fününun mebahis-i müfidesinden açık ve sevimli ifadeyle bahsedilen bir “Musahabe-i Fenniye” bulundurulacak. Bu musahabe-yi fenniye lede'l-hâce resimlerle tevzih olunacaktır. “İlimler ile Fenler” unvanı altında ulum-u nazariye ve fünün-u ameliyenin terakkiyatı takip ve mesail-i nafiası serd ve tedkik edilecektir.⁴⁷

Bu sütunda dünyanın dört bir yanında ortaya konulan yeni teknolojik gelişmeler hakkında bilgiler verilmekte ve bilimsel konularda detaylı açıklamalar içeren makaleler yayınlanmaktadır. Ayrıca dünyada yeni gelişmekte olan havacılık, uçak ve balon imalatı, çeşitli makine ve yeni buluşlarla ilgili şekil, fotoğraf ve makalelerin de bu sütunda yer aldığı görülmektedir. Batı'daki havacılık faaliyetleri ile Türkiye'de havacılık alanında yapılan ilk çalışmalar ve daha sonra bu alanda ortaya konulan gelişmeler, Şehbal dergisinin sayfalarından eksiksiz olarak takip edilebilmektedir.

Şehbal'in bütün sayıları üzerinde yapılan bir inceleme sonucunda edebiyatla ilgili yazı ve makalelerin, derginin ilk sayısından itibaren genelinde var olmasına karşın sekseninci sayıya kadar ayrı bir edebiyat sütununun açılmadığı görülmektedir. Bu sayıya kadar dergide yayınlanan çeşitli edebiyat ürünleri, farklı sütunlarda kendilerine yer bulmuşlardır. Nihayet derginin sekseninci sayısından itibaren “Musahabe-yi Edebiye” ve daha sonra da “Tedkikat-ı

47 A.g.m., s. 20.

Edebiye" sütunları açılarak edebiyatla ilgili yazı ve makaleler, bu sütunların başlığı altında toplanmıştır.

Dergide yayınlanacak edebiyat ürünleri hakkında derginin programında şu ifade yer almaktadır:

Edebiyat-ı Şarkıye ve Garbiye'nin hikâye ve tiyatro ile mizaha ait sayan-ı mütalaa nevadir-i asarı Şehbal'de bir mevki-i mutena bulacaktır. Bahusus Fransız edebiyatına nispetle bize bigâne kalmış olan İngiliz ve Amerikan ve Alman müelliflerinin en güzel romanları, en latif hikâyeleri ve dahik-aver muharrerat-ı mizahiyesi risalemizin münderecat-ı mühimmesinden bir kısmını teşkil edecektir. (...) Tiyatroya olan ihtiyacımız da unutulmayarak bir yandan müellifin-i Garbiye'nin enafis-i asarıyla tiyatro fen ve sanatına ait kitaplar tercüme olunacak ve diğer taraftan Şark üdebasının tiyatro tarzındaki asarı neşredilecektir.⁴⁸

Derginin çeşitli sayılarında yer alan "Musahabe-yi Edebiye" sütununda yer alan, Şahabettin Süleyman'ın "Münekkit" ve "Hakikatte Vahime-i Mesuliyet" gibi yazılarının, edebiyat tarihi açısından çok değerli olduğu anlaşılmaktadır. Aynı sütunda Ali Rıza Seyfi tarafından kaleme alınan "Macarlar" başlıklı yazı dizisinde Macar edebiyatının özellikleri ve örneklerine de değinilmektedir.

Dil konusundaki makalelerin toplandığı "Musahabe-yi Lisaniye" sütununda Hüseyin Saadeddin'in "Bir Tehlike: İstila-yı Kelimat" ve "İbda-yı Kelimatta Hudûd-u Selâhiyetimiz" ile Keçecizade İzzet Fuat'ın "Lisân-ı Askeriye Hakkında Birkaç Söz" başlıklı makalelerinin yanı sıra Süleyman Nazif ve Cenap Şahabettin gibi yazarların makaleleri de yayınlanmıştır.⁴⁹

Şehbal dergisinin şiir alanında geniş ve tanınmış bir kadroya sahip olduğu görülmektedir. Tevfik Fikret, Abdülhak Hamit, Abdullah Cevdet, Cenap Şahabettin, Faik Ali gibi ünlü şairlerin yanında Hıfzı Tevfik, Enis Behiç, Orhan Seyfi, Nigar binti Osman

48 A.g.m., s. 20.

49 Bkz. Ek-1, Şehbal Mecmuası'nın Yazı Dizini (1-100), s. 163.

ve Halit Fahri gibi isimlerin şiirlerinin *Şehbal*'in sayfalarında, özellikle “Şiir” sütununda yayınlandığı görülmektedir.⁵⁰

Şehbal'deki edebî yazıların bir bölümünün “Teracim-i Ahval” sütununda yayınlandığı görülmektedir. Bu sütunda, o dönemde vefat eden şair ve yazarların kısa biyografilerine yer verilmiştir. Ayrıca Ahmet Mithat Efendi, Recaizade Mahmut Ekrem ve Ebüzziya Tevfik gibi değerli yazarların hayat hikâyeleri ve eserlerine bu sütunda yer verilmiştir.⁵¹

Şehbal dergisinde Batı edebiyatının önemli örneklerinin tercüme yoluyla yayınlandığı görülmektedir. İngiliz edebiyatından Shakespeare'in *Romeo ve Juliet* adlı tiyatro eseri ve Fransız edebiyatından Alphonse Daudet'ye ait *Değirmenimden Mektuplar* başlığı altında toplanan hikâyeler, tercüme edilerek yayınlanan eserler arasında örnek gösterilebilmektedir. İngiliz edebiyatının önde gelen şair ve yazarlarından Shelley, Charles Dickens ve John Keats, Mehmet Rauf'un “Tedkikat-ı Edebiye” sütununda yayınlandığı makaleleriyle tanıtılmış, hayat hikâyeleri ve sanat anlayışları hakkında geniş bilgilere yer verilmiştir.⁵²

Dergide Halit Ziya'nın “Hatırat ve Tahassüsattan” başlığıyla yayınlanan hatıraları oldukça önemliyken, Selim Sırrı'nın “İsveç Hatıraları” adı altında yayınlanan hatıraları ise gezi yazısı-seyahatnâme türünün bu dönemki önemli örneklerinden sayılmaktadır.⁵³

Sonuç olarak *Şehbal* dergisinin bütün sayıları üzerinde yapılan incelemelerin ardından derginin, döneminin en iyi örneklerinden biri olduğu anlaşılmaktadır. Gerek baskı kalitesi ve gerek içeriğinin kalitesiyle Osmanlı basın hayatında yeni bir çığır açan *Şehbal* dergisinin bu özellikleri, o dönemde Avrupa'da yayınlanan dergi-

50 A.g.m., s. 20.

51 A.g.m., s. 20.

52 A.g.m., s. 20.

53 A.g.m., s. 20.

lerle boy ölçüşecek seviyede olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

“Kuşkanadının en uzun ve hızlanmayı sağlayan tüyü” anlamına gelen “şehbal” kelimesini dergi adı olarak belirleyen dergi yönetimi, kendisini ilerlemenin ve yenilenmenin bir ürünü olarak tanımlamaktadır. Sloganlarını “inmemek, durmamak, daima yükselmek” olarak belirleyen dergi yönetimi, prensiplerini de yüksek kalite, duruş, ciddiyet, tarafsızlık ve yararlılık olarak belirtmektedir.⁵⁴ Bu hedef ve prensiplerle Osmanlı yayın hayatına atılan *Şehbal* dergisi, beş yıl dört aylık yayın hayatı boyunca Osmanlı toplumunda yaşanan pek çok sosyal değişimi sayfalarına taşımakla kalmamış, bizzat kendisi II. Meşrutiyet ilkeleri ve İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin amaçları doğrultusunda Osmanlı toplumunun sosyal değişim ve gelişimini sağlamak için yayınlar yapmıştır.

Bir süreli yayının yaşamının dönüm noktası olan yüzüncü sayıya gelindiğinde *Şehbal* dergisinin yayın tarihi, bir istisna olarak ayın 10’udur: 10 Temmuz 1330 yani 23 Temmuz 1914. Bu tarih, Jön Türk İhtilali’nin altıncı yıldönümüne denk gelmektedir. Varlığını Meşrutiyet’e borçlu olduğunu sütunlarında sürekli vurgulayan *Şehbal* dergisi, sadece II. Meşrutiyet döneminin değil, Türk basın-yayın ve kültür tarihinin de en önemli eserlerinden biridir.⁵⁵

2- İçerik, Konular ve Mesajlar

Şehbal dergisini, içerik, konular ve vermeye çalıştığı mesajlar açısından inceleyebilmek için derginin bütün sayıları üzerinde ayrıntılı bir inceleme yapılmıştır. Ayrıca özellikle “Muhterem Kâri’lere”, “Kâri’in-i Muhteremeye” veya “Küçük Bir Muhabere” başlığını taşıyan duyurular dikkatle incelenmiştir.

Şehbal dergisi, pek çok farklı sütunun bir araya getirilmesi-

54 Sabine Prator, “Şehbal – Ein Herausragendes Beispiel Früher Türkischer Magazinpresse,” *Revue D’études Turques TURCICA*, C.29., 1997, s. 437.

55 A.g.m., s. 441.

le oluşan yirmi sayfalık bir süreli yayındır. *Şehbal* dergisinde yer alan sütunlara bakıldığında ise bu sütunlardan her birinin, dergi yönetimi tarafından belirlenen ve okuyuculara açıklanan yayın ilkeleri doğrultusunda hazırlandığı görülmektedir. Derginin sayfalarında hangi sütunların yer aldığı ve bu sütunlarda hangi konuların ne şekilde işlendiği, *Şehbal* dergisinin yayın politikasını ve dünyaya hangi pencereden baktığını belirleyebilmek için esas alınabilecek önemli bir ölçüttür.

Dergide önemli yer tutan sütunlara bakıldığında siyasal ve toplumsal olaylardan bahseden “Atf-ı Nazar” ve “Tefekkür ve Te-tebbu”; kadın, kadın hakları ve dünyadaki kadınların durumlarını anlatan “Hanımların İçin”; felsefi konuların tartışıldığı “Felsefeden”; sosyal olayların incelendiği “Musahabe-yi İçtimaiye”; Batı’da meydana gelen teknolojik gelişmelerin anlatıldığı “Musahabe-yi Fenniye” ve “İlimler ile Fenler”; edebiyatla ilgili yazıların, özellikle Batılı yazarların eserlerinin ve hayat hikâyelerinin yer aldığı “Musahabe-i Edebiye” ve “Tedkikât-ı Edebiye”; hem Osmanlı hem de Batı’ya ait eser ve düşünceleri barındıran “Musiki” ve “Sanayi-i Nefise” sütunlarının, derginin önemli bir kısmını kapladığı anlaşılmaktadır.

Dergide yer alan bu sütunlar ve dile getirilen fikirler üzerinde yapılan incelemeler sonucunda *Şehbal* dergisinin, dönemin genel düşünce yapısına uygun olarak Osmanlı toplumunda kültürel ve toplumsal bir değişim ve gelişim sürecinin gerçekleşmesi ve bunun sonucunda, geri kalmış Osmanlı toplumunun Batılı toplumlar gibi çağdaş ve medenî bir toplum haline gelebilmesi için gayret sarf ettiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Temel hedeflerini “inmemek, durmamak, daima yükselmek” olarak açıklayan dergi yönetimi, Osmanlı toplumunun yaşadığı bu hızlı dönüşüm sürecinin daha ileriye götürülebilmesi için uğraştıklarını ifade etmeye çalışmaktadır.⁵⁶ Böylece Osmanlı top-

56 “Muhterem Kâri’lere,” *Şehbal*, No: 9, 1 Ağustos 1325, s. 166.

lumunda yaşanan kültürel değişim sürecine *Şehbal* dergisinin önemli ölçüde etki ettiğinin düşünöldüğü ve dergi yönetiminin de çalışmalarına, ara vermeden ve yayın ilkelerinden taviz vermeden devam etmeyi hedeflediğı anlaşılmaktadır.

Kültürel değişim sürecine katkıda bulunmaya yönelik kaleme alınmış olan çeşitli makalelerde biyolojik materyalizm, Darwinizm ve pozitivism akımlarının etkisinin bulunduğı görölmektedir.⁵⁷

Fakat Osmanlı toplumunun, yüzünü çağdaş Batı medeniyetine dönmesini sağlayacak olan kültürel değişimin gerçekleşmesi hedeflenirken geleneksel Osmanlı kültüründen tamamen vazgeçilmesinin de pek hoş karşılanmadığı görölmektedir. Özellikle dil, ahlak ve inanç alanlarında muhafazakâr yapının devam etmesinin arzulandığı anlaşılmaktadır. Özellikle dilin, yabancı kelimelerin istilasına uğraması ve bu durum karşısında ne gibi tedbirler alınması gerektiğı konusu üzerinde önemle durulmuştur.⁵⁸

Dergide yer alan yazılar değeriendirildiğinde ilk olarak siyasi konulara değinen makalelere bakılması gerekmektedir. Bu makalelerin içerikleri incelendiğinde, bu makalelerde, özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun uğraşmak zorunda olduğı iç ve dış gelişmelerin değeriendirildiğı ve bunlara çeşitli çözüm önerileri sunulmaya çalışıldığı görölmektedir. Özellikle Trablusgarp Savaşı ve Balkan Savaşları sırasında yoğunlaşan dış baskılara karşı millî birlik ve beraberliği sağlamaya yönelik yayınlar yapılmaktadır. Bu savaşlar sırasında Müslüman-Türk halkının maruz bırakıldığı baskı ve şiddet politikaları karşısında basın-yayın yoluyla tepki verilmeye çalışılmıştır. Özellikle Balkan Savaşları sırasında Bulgar ordularının yapmış olduğı zulümler, gerek makalelerle ve gerekse fotoğraf ve resimlerle Osmanlı toplumuna ve dünya kamuoyuna duyurulmaya çalışılmıştır. Bu savaş yıllarında yapılan yayınlarda belirgin bir mil-

57 Selahattin Hilav, "Düşünce Tarihi (1908-1980)," *Türkiye Tarihi: Çağdaş Türkiye (1908-1980)*, C.4., Cem Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 400.

58 Hüseyin Saadeddin, "Bir Tehlike: İstila-yı Kelimat," *Şehbal*, No: 37, 1 Nisan 1327, s. 250-251.

liyetçi eğilimin yer aldığı göze çarpmaktadır. Dış kaynaklı saldırılara karşı milli birlik ve beraberliği güçlendirmek için nelerin yapılması gerektiği, bu dönemde yayınlanan sayılarda çokça sorulan sorular arasında yer almaktadır. Osmanlı toplumunda millî değerlerin korunması ve millî duyguların geliştirilmesi de üzerinde önemle durulan konu başlıkları arasında yer almaktadır. Dilin yabancı kelimeler tarafından istila edilmesinin önemli bir tehlike olarak algılandığı ve bu duruma ne gibi çareler bulunabileceği hususunda ayrıntılı ve hararetli tartışmaların yapıldığı anlaşılmaktadır.⁵⁹

Şehbal dergisinde yer alan toplumsal içerikli yazıların, genel itibariyle “Musahabe-yi İctimaiye” sütununda yer aldığı görülmektedir. Bu yazıların incelenmesi sonucunda, bu yazılarda Osmanlı toplumunun sosyal yapısı üzerinde değerlendirmeler yapılmakta olduğu ve toplumu çağdaş Batı uygarlığına ulaştırabilmek için, aydınların ve hükümetin uygulamaya çalıştığı kültürel değişim ve gelişim politikasının gerçekleştirilebilmesi için nelerin yapılabileceği üzerinde fikir beyan edildiği görülmektedir. Buradan hareketle *Şehbal* dergisi tarafından bu kültürel değişim politikasına destek verildiği sonucuna varılmaktadır. Bunun yanında toplumsal konuları inceleyen makalelere bakıldığında, bunlardan bazılarında yazarların, Batı kökenli bazı fikir akımlarının Osmanlı toplumunda tanınmasını sağlamaya çalıştıkları görülmektedir. Özellikle biyolojik materyalizm, Darwinizm, pozitivizm gibi düşünce akımlarının, bu makalelerde yoğun olarak işlendiği ve Osmanlı toplumuna benimsetilmeye çalışıldığı görülmektedir. Genellikle Bedii Nuri tarafından kaleme alınan ve bu görüşleri içeren yazıların, dergide çok fazla sayıda yer alması, dergi yönetiminin bu konuya sıcak baktığı düşüncesini doğrulamaktadır.⁶⁰

“Şiir”, “Musahabe-yi Edebiye” ve “Tedkikat-ı Edebiye” sütunları, *Şehbal* dergisindeki edebî faaliyetlerin gerçekleştiği sütunlardır.

59 Bkz. Ek-1, *Şehbal* Mecmuası'nın Yazı Dizini (1-100), s. 163.

60 Bedii Nuri'nin yazıları için Bkz. Ek-1, *Şehbal* Mecmuası'nın Yazı Dizini (1-100), s. 163.

“Şiir” sütununda yayınlanan şiirlerin ayrıntılı bir incelemeye tabi tutulması sonucunda, edebî değere sahip şiirlerin yanı sıra millî ve ahlakî değerleri ön plana çıkaran şiirlerin de bu sütunda yer aldığı görülmektedir. Özellikle savaş yıllarında kahramanlık ve yiğitlik konularını işleyen, Türk askerinin cesaretinden bahsederek millî hassasiyetleri harekete geçirmeyi hedefleyen şiirlerin yayımlandığı görülmektedir. Bu sayede, üzerinde kara bulutlar dolaşan Osmanlı toplumunun, millî duygular etrafında bir ve bütün olması sağlanmaya çalışılmıştır.⁶¹ Diğer edebî türleri işleyen sütunlar üzerinde yapılan incelemeler sonucunda bu sütunlarda, genel itibariyle Batı kültürüne ait yazarların ve eserlerinin tanınmasını sağlayarak hem Osmanlı İmparatorluğu’nda edebî kültürün gelişmesine katkıda bulunmanın hem de Batı edebiyatının benimsenmesini sağlamanın hedeflendiği görülmektedir. Bu sayede Osmanlı toplumunun, II. Meşrutiyet’in ilanı ile birlikte içine girdiği kültürel değişim ve gelişim sürecine katkıda bulunmaya çalışıldığı düşünülmektedir.

Dergide yer alan “Musahabe-yi Fenniye” ve “İlimler ile Fenler” sütunlarında yayınlanan makalelerle Batı’da meydana gelen teknolojik gelişmelerin, yakından takip edilerek Osmanlı toplumuna tanıtılmasına gayret gösterildiği anlaşılmaktadır. Bu teknolojik gelişmelerin, Osmanlı topraklarında da gerçekleştirilebilmesini teşvik etmenin hedeflendiği anlaşılmaktadır.

Şehbal dergisinin “Müşabakalarımız” başlıklı duyurularla okuyucularını, düzenlemiş olduğu yarışmalardan haberdar ettiği görülmektedir. Dergi yönetiminin, bir yandan derginin tirajını yükseltmek, diğer yandan okuyucuların ilgisini çekmek, okuyucuların “kültür seviyesini” yükseltmelerine katkıda bulunmak ve okuyucusunu üretici olmaya teşvik etmek amacıyla bu tür bir uygulamaya koyulduğu anlaşılmaktadır.

Reklamların Şehbal dergisinde ayrı bir öneme sahip olduğu anlaşılmaktadır. Derginin baskı kalitesinin çok iyi olmasının, pek

61 Bkz. Ek-1, Şehbal Mecmuası’nın Yazı Dizini (1-100), s. 163.

çok reklamın dergide yayınlanmasına neden olduğu sonucuna da varılmaktadır. Dergide yayınlanan reklamların temel amacı, Osmanlı toplumunda alışveriş kültürünün gelişmesini sağlamaktır. Yayınlanan reklamların büyük bir çoğunluğunu Batı kökenli ürünlerin oluşturması da yurtdışında üretilen bu ürünlerden toplumu haberdar etme amacının yanı sıra modern dünyada üretilen bu ürünlerin kullanımını özendirmek isteğiyle ilişkilendirilebilir.

Şehbal dergisinin en önemli özelliklerinden birisi, derginin görsel yanının çok kaliteli olmasıdır. Dergide yer alan fotoğraflar bir incelemeye tabi tutulduğunda, iç siyasetle ilgili fotoğrafların, Trablusgarp ve Balkan Savaşlarına ait fotoğrafların ve Batı kaynaklı fotoğrafların oldukça fazla yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Özellikle Batı kaynaklı fotoğraflarda, Avrupa ve Amerika'da yaşamla ilgili karelerin bulunmasının yanı sıra Avrupa devletlerinin hanedan üyelerinin fotoğrafları da yer almaktadır. Avrupa modasından örnekler vermek amacıyla hazırlanan ve basılan fotoğraflarla, özellikle Osmanlı hanımlarına modern kıyafetlerin tanıtılmaya çalışıldığı görülmektedir.

Sonuç olarak *Şehbal* dergisinin yayınlarında milliyetçilik, biyolojik materyalizm, pozitivizm, biraz da popülizmin etkili olduğu görülmektedir. Bunun yanında derginin gelişim ve değişime büyük önem verdiği ve bir nebze İslamî modernizmle birlikte derginin asıl vermeye çalıştığı mesajın, ilerleme ve değişim olduğu anlaşılmaktadır.

3- Yazarlar

Şehbal dergisinin bütün sayılarında yapılan incelemeler sonucunda dergide yazısı veya şiiri yayınlanan yazar ve şairlerin sayısının oldukça fazla olduğu anlaşılmaktadır. Derginin farklı sütunlarında yazıları yayınlanan bu kadar çok insanın bir araya gelerek aynı çatı altında buluşması nasıl sağlanmıştır? Bu insanları bir arada tutan bağ nedir? Bir araya gelerek *Şehbal* dergisinin yayın-

lanmasına katkıda bulunan bu insanlar kimdir? Nasıl bir geçmişe ve eğitime sahiplerdir? Derginin yayınlanmasındaki temel hedefleri nelerdir? *Şehbal* dergisinde yazıları yayınlanan bu insanlar, Osmanlı toplumunun önemli bir değişim geçirdiği II. Meşrutiyet döneminde hangi fikirlerin takipçisi ve uygulayıcısı olmuşlardır? Bu fikirlerini, yazılarında veya şiirlerinde dile getirmişler midir, dile getirmişlerse nasıl bir üslup kullanmışlardır?

Bütün bu soruların cevapları, gerek *Şehbal* dergisinin ve gerekse II. Meşrutiyet dönemi sosyo-kültürel yaşamının anlaşılmasını oldukça kolaylaştıracaktır. Özellikle derginin meydana gelmesinde, yayın politikasının belirlenip uygulanmasında ve yazmış oldukları yazılarla derginin ayakta kalmasında önemli katkıları bulunan yazarların tanınması, *Şehbal* dergisinin anlaşılabilmesi konusunda önemli bir aşama kaydedilmesini sağlayacaktır.

Şehbal dergisinde yazıları yayınlanan yazarları tanımaya çalışırken bu yazarların, genellikle yazılarının yayınlandığı sütunların, sınıflandırmada belirleyici ölçüt olarak kullanılması, anlaşılmayı oldukça kolaylaştıracaktır.

Şehbal dergisinin geneline bakıldığında politika ve toplum üzerine yazılan yazıların, dergide önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Dergide politika ve toplum üzerine yazmış oldukları yazılarla Osmanlı toplumunun önünde yeni ufuklar açmayı hedefleyen yazarlar arasında Bedii Nuri⁶², Ali Rıza Seyfi⁶³, Hüse-

62 Bedii Nuri (ölm: 1913): II. Meşrutiyet döneminin tanınmış yazarlarından biridir. Halepli Adliye memurlarından Halepli Hilal Efendi'nin oğludur. Mülkiye'de okumuş ve kaymakamlıklarda bulunmuştur. Müntefik mutasarrıfı olarak görevine giderken Basra'da öldürülmüştür. *Resimli Kitap, Mülkiye Mecmuası* gibi günlük gazetelerde birçok toplumsal ve iktisadi makaleler yazmış tanınmış bir yazardır.

63 Ali Rıza Seyfi (1879-1958): Şair, tarihçi ve tarihî roman yazarı. Denizcilik tarihi üzerine çalışmaları vardır. Yazı ve şiirleri *Tasvir-i Efkâr, Sabah* ve *Donanma* gibi yayın organlarında yayınlanmıştır.

yin Saadeddin⁶⁴ ve Ahmet Rasim⁶⁵ gibi isimlere rastlanılmaktadır.

Şehbal'in en üretken yazarlarından biri olan Bedii Nuri, dergide "Tefekkür ve Tettebbu" ve "Musahabe-yi İçtimaiye" sütunlarında yayınlanan yazılarında, genellikle Osmanlı toplumunun içinde bulunduğu sosyo-kültürel durumu ortaya koymaya çalışmaktadır. Bunun yanında Osmanlı İmparatorluğu'nu doğrudan ilgilendiren politik olaylara da değinerek bu konularla ilgili fikirlerini okuyucuya aktarmaya çalışmaktadır. "İnkılâb-ı Osmanî'nin Menabii", "Terakki, Mahiyet-i Terakki", "Arnavutluk'ta Kan Gütme Âdeti" gibi makaleler, Bedii Nuri'nin görüşlerini kaleme alarak Osmanlı toplumuna duyurmaya çalıştığı eserlerdir.

Politika ve toplumsal ilişkiler üzerine yazmış olduğu makaleleri "Atf-ı Nazar" sütununda yayınlanan Ali Rıza Seyfi, aynı zamanda derginin idarî müdürlüğünü de yapmaktadır. "Fırka-i Şimalinin Felâh-ı Garibeti", "Kardeş Mektupları" ve "Hayatı Nasıl Düşünmeliyiz?" başlıklı makalelerinde Ali Rıza Seyfi, bir yandan Osmanlı İmparatorluğu'ndan kopan ülkelerin durumlarını inceleyen yazılar yazarken, diğer yandan Osmanlı toplumunun boğuştuğu problemleri ve bu problemlerin nasıl çözülebileceği hakkındaki görüşlerini dile getirmektedir.

64 Hüseyin Saadeddin (Arel) (doğ: İstanbul-1880, ölm: İstanbul-1955): Türk musikisi uzmanı, bestekâr ve hukukçu. Kazasker Emin Efendi'nin oğludur. Medrese eğitimi görerek İstanbul ruusu denilen en yüksek medrese diplomasını aldı. 1906'da Mekteb-i Hukuk-i Şahane'den birincilikle mezun oldu. 1914'te Defter-i Hakanî nazırlığına, bir yıl sonra da Şurâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi Reisliği'ne getirildi. Musiki eğitimine on yaşında Batı müziği dersleriyle başladı. Şeyh Cemal Efendi'den Türk musikisi dersleri aldı. Türk musikisi nazariyatı ve ses sisteminin oluşturulmasında önemli katkıları vardır. Türkiye'de kullanılan, Türk ve Batı müziği terimlerinin birçoğu kendisine aittir. 1909-1914 arasında *Şehbal* ve 1939-1940 arasında *Türklük* mecmualarını yayınladı. Türk musikisinin hemen her beste formundan 700 civarında bestelenmiş eseri vardır.

65 Ahmet Rasim (1864-1932): Yazar. Leyla Feride takma adını da kullanmıştır. Yazıları, *Tercüman-ı Hakikat*, *Vakit*, *Tasvir-i Efkar*, *Yeni Gün* ve *Cumhuriyet*'te yayınlanmıştır.

Derginin imtiyaz sahibi olan Hüseyin Saadeddin Arel ise Osmanlı toplumu ile diğer toplumların gelişmişlik seviyelerinin karşılaştırılmasında okuma-yazma oranları, yayınlanan eserlerin sayısı, icatların sayısı gibi kıstasların kullanılıp kullanılamayacağı konularını tartıştığı “Zevahirden Temeddün” ve Türkçe’nin yabancı kelimelerin istilasına uğramasını konu edinen “Bir Tehlike: İstila-yı Kelimat” ve “İbda-yı Kelimatta Hudûd-u Salâhiyetimiz” başlıklı yazılarıyla Osmanlı toplumsal yaşamını doğrudan veya dolaylı yollardan etkileyip şekillendirebilecek konular üzerinde durmaktadır.

Ahmet Rasim ise derginin varlık sebebi olarak gördüğü II. Meşrutiyet rejimine halkın bağlılığını ve bu rejime karşı ortaya çıkan 31 Mart Olayı sırasında yaşanan olayları anlatan “Tesir-i İrtica” başlıklı yazısı ile *Şehbal* dergisinde politika ve toplum üzerine yazılar yazan yazarlar arasında yer almaktadır.

Şehbal, II. Meşrutiyet’in ilanıyla Osmanlı toplumunda kadının konumunun değişmeye başladığı bir ortamda “Hanımlar İçin” başlıklı bir sütun oluşturarak kadınlarla ilgili yazıları bu sütunda yayınlamıştır. Bu sütunda yayınlanan makalelere bakıldığında kadın haklarına, Osmanlı kadınlarının sahip olduğu haklara, II. Meşrutiyet öncesinde Osmanlı kadınlarının durumu ile II. Meşrutiyet’in ilanıyla oluşan özgürlükler ortamında Osmanlı kadınlarının yaşamış olduğu değişim sürecine bu makalelerde değinildiği görülmektedir.

Bu sütunda yazıları yayınlanan yazarlar arasında Fatma Âliye⁶⁶, Nigar binti Osman⁶⁷, Kadriye Hüseyin, Ayşe Bedia, Salime

66 Fatma Âliye (1862-1936): Yazar. Ahmet Cevdet Paşa’nın kızıdır. İlk kadın Osmanlı romancısı olarak bilinir. *Hanımlara Mahsus Gazete* ve diğer süreli yayınlarda “Bir Hanım” takma adıyla yazılar yazmıştır. *Udi* adlı bir romanı vardır.

67 Nigar Binti Osman: 1856-1918 tarihleri arasında yaşamış bayan şair. Öğrenimini Fransız mektebinde yaptı. Çocuk yaşındayken şiir yazmaya başladı. Fransızca’yı ve Fransız edebiyatını çok iyi bilmekteydi. Her salı günü ko-nağında zamanın tanınmış şahsiyetleri toplanır ve bu toplantılarda şiirler okunur, müzik dinlenir ve sanat ve edebiyat konularında konuşulurdu.

Servet Seyfi⁶⁸ gibi kadın yazarların yanı sıra Ali Rıza Seyfi ve İzzet Melih⁶⁹ gibi erkek yazarlara da rastlanmaktadır.

Fatma Âliye, *Şehbal* dergisinde yayınlanan, kadınlar üzerine yazmış olduğu makalelerinde; kadınların çalışması, modern Hıristiyan kadını ile Müslüman kadın arasındaki büyük farkın İslam dininden kaynaklanmadığı, İslamiyet'in ilerlemeye ve gelişmeye engel teşkil edecek bir din olmadığı gibi kadın haklarına da oldukça önem verdiği şeklindeki düşüncelerini ifade etmektedir.

Daha çok yazmış olduğu şiirlerle *Şehbal* dergisinin sayfaları arasında kendisine yer bulan Nigar Binti Osman ise şiirlerinde, bir taraftan aile ve vatan sevgisi gibi kavramları işlerken diğer taraftan çeşitli toplumsal ve doğal olayların ortaya çıkardığı sonuçlara da değinmektedir.

Kadriye Hüseyin'in dergide yayınlamış olduğu yazıların altında, genellikle "Nilüfer" imzasının yer aldığı görülmektedir. Mısırlı bir prenses olan Kadriye Hüseyin'in, bir taraftan kaleme almış olduğu "Fazilet Nedir?", "Gençlik Nedir?", "Saadet Nedir?", "Merhamet Nedir?" gibi makalelerle Osmanlı toplumunun bilgi dağarcığını genişletmeye çalışırken, diğer taraftan "Hubbü'l-vatan, Mine'l-ıman", "Medeniyet Nedir?" ve "Dâr-ı Gurbette Mühemmel Bir Kabristan" gibi makaleleriyle vatan sevgisi, uygarlık ve Osmanlı'nın Avrupa'da silinmeye çalışılan izleri hakkında ayrıntılı bilgiler vermeye çalıştığı anlaşılmaktadır.

Ayşe Bedia ise *Şehbal* dergisinde, kadınlar üzerine pek çok makale yayınlamıştır. Bu makalelere bakıldığında kadınların eğitimleri, hakları ve sorumlulukları üzerine oldukça muhafazakâr sayılabilecek düşüncelerin ifade edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Ayrıca Ayşe Bedia'nın, kadınlara çocuk bakımı ve ev işlerinde yardımcı olabilecek faydalı bilgilerin verildiği yazıları da dergide yer almaktadır.

68 Salime Servet Seyfi: Ali Rıza Seyfi'nin kızkardeşidir.

69 İzzet Melih Devrim (1887-1966): Yazar. Vali Mustafa Esat Bey'in oğludur. Hukuk eğitimi almış, çeşitli memurluklarda bulunmuştur.

Salime Servet Seyfi ise genellikle vatan sevgisini işlemiş olduğu makalelerle *Şehbal*'in sayfalarında yer alırken kadın hakları, feminizm gibi konulara değinen makalelerinin olduğu da görülmektedir. Özellikle yurtdışında kadın haklarıyla ilgili meydana gelen gelişmeleri ve Batılı kadınların haklarını elde edebilmek için verdikleri mücadeleleri anlatan makaleleriyle Osmanlı kadınlarını bilinçlendirmeye çalıştığı anlaşılmaktadır.

Ali Rıza Seyfi ve İzzet Melih de *Şehbal* dergisinde kadınlar hakkında yazılar yazan yazarlar arasında yer almaktadır. Genel itibarıyla her iki yazar da makalelerinde, kadınların moda, edebiyat ve toplumsal yaşamla olan ilişkilerine dair değerlendirmelere ayrıntılı bir biçimde yer vermeye çalışmışlardır.

Şehbal dergisinin yazar kadrosunda yer alan diğer önemli isimlere bakıldığında Tevfik Fikret⁷⁰, Ali Ekrem (Bolayır)⁷¹, Abdullah Cevdet⁷², Abdülhak Hamit (Tarhan)⁷³, Süleyman Nazif⁷⁴,

70 Tevfik Fikret (1867-1915): Şair. Robert Kolej'de ve Galatasaray Lisesi'nde öğretmenlik ve idarecilik yapmıştır. II. Abdülhamit'e muhalifliğiyle bilinir. *Servet-i Fünun*'da sorumlu müdürlük yapmış, *Tanin* gazetesinin çıkarılmasında görev almıştır.

71 Ali Ekrem Bolayır (1867-1937): Şair ve yazar. Namık Kemal'in oğludur. "A. Nadir" ve "İlham" takma adlarını kullanmıştır. *Resimli Gazete* ve *Servet-i Fünun*'da yazı ve şiirleri yayınlanmıştır.

72 Abdullah Cevdet (1869-1932): Yazar. Askerî Tıbbiye'yi bitirmiştir. II. Abdülhamit'e muhalefeti nedeniyle Trablusgarp'a sürülmüştür. Buradan kaçarak Cenevre'de Jön Türklere katılmıştır. Cenevre'de İshak Sükuti'yle *Osmanlı* gazetesini çıkarmıştır. Yurda döndükten sonra *İttihat* dergisini yayınlamıştır.

73 Abdülhak Hamit Tarhan (1852-1937): Şair. Diplomatik görevle çeşitli ülkelerde bulundu. İlk eşinin ölümü üzerine meşhur "Makber" adlı şiirini kaleme aldı. Türk şiirine Batılı gözle bakışı ortaya koydu. "Şair-i Âzam" unvanına sahipti.

74 Süleyman Nazif (1870-1927): Şair ve yazar. 1897'de Paris'e kaçarak Ahmet Rıza'nın *Meşveret* gazetesinde yazılar yazdı. II. Meşrutiyet'ten sonra Ebüzziya Tevfik'le *Tasvir-i Efkâr*'ı çıkarttı. Çeşitli illerde valilik yaptı. İstanbul'un işgalini protesto ettiği "Kara Gün" başlıklı yazısı meşhurdur.

Faik Ali (Ozansoy)⁷⁵, Enis Behiç (Koryürek)⁷⁶, Ahmet Hilmi⁷⁷, Halide Salih (Halide Edip Adıvar)⁷⁸, Halil Nihad (Boztepe), Şahabettin Süleyman⁷⁹, Cenap Şahabettin⁸⁰, İsmail Hami (Danişmend)⁸¹, Ahmet Refik (Altınay)⁸², Mehmet Emin (Yurdakul)⁸³, Halit Ziya (Uşaklıgil)⁸⁴ ve Mehmet Rauf⁸⁵ gibi dönemin önde gelen isimlerini

- 75 Faik Ali Ozansoy (1875-1950): Şair. Süleyman Nazif'in kardeşidir. "Kehkeşana Karşı" şiiriyle Servet-i Fünun akımına katılmıştır. Şiirlerinde Abdülhak Hamit ve Tevfik Fikret'in etkisi görülmektedir.
- 76 Enis Behiç Koryürek (1891-1949): Şair. İlk şiirleri *Şehbal*'de yayınlanmıştır. Milli Edebiyat akımından etkilenmesinin yanı sıra Beş Hececiler'in önemli simalarından biridir.
- 77 Şehbenderzade Filibeli Ahmet Hilmi (1861-1914): Yazar. Çeşitli devlet görevlerinde bulunmuştur. II. Meşrutiyet'ten sonra İstanbul'da *İttihat-i İslam* adlı bir dergi yayınlamıştır.
- 78 Halide Edib Adıvar (1884-1964): Yazar. Çeşitli okullarda öğretmenlik yapmıştır. Kurtuluş Savaşı'nda çeşitli görevler almıştır. Sultanahmet Mitingi'ndeki konuşmasıyla dikkatleri üzerine çekmiştir.
- 79 Şahabettin Süleyman (1885-1921): Yazar. Çeşitli okullarda edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Yazıları *Servet-i Fünun* ve *Rûbab*'da yayınlanmıştır.
- 80 Cenap Şahabettin (1870-1934): Yazar ve şair. "Ahmet Peyman" ve "Raik Vecdi" takma adlarını kullanmıştır. İstanbul Üniversitesi'nde Türk edebiyat tarihi dersleri vermiştir. Servet-i Fünun akımının önemli temsilcilerindendir.
- 81 İsmail Hami (Danişmend) (1899-1967): Tarihçi. "Hayali Çelebi" ve "Muhti Çelebi" takma adlarını kullanmıştır. İstanbul Üniversitesi'nde siyasi tarih ve dinler tarihi dersleri vermiştir. Yazıları *Memleket*, *Hâkimiyet-i Milliye* ve *İrade-i Milliye*'de yayınlanmıştır.
- 82 Ahmet Refik (Altınay) (1880-1937): Tarihçi ve yazar. "Nasreddin Hoca" ve "Rıfkı Ali" takma adlarını kullanmıştır. Askeri okullarda öğretmenlik yapmıştır. Yazıları *İkdam*, *Yeni Mecmua* ve *Tarih Encümeni Mecmuası*'nda yayınlanmıştır.
- 83 Mehmet Emin (Yurdakul) (1869-1944): Yazar. Çeşitli devlet görevlerinde bulunmuştur. Türk Ocakları'nın kurucularındandır. Milli Edebiyat akımının önemli temsilcilerindendir.
- 84 Halit Ziya (Uşaklıgil) (1866-1945): Romancı. İzmir'de *Nevruz ve Hizmet* adlı gazeteleri çıkarmıştır. İstanbul Üniversitesi'nde Batı edebiyatı dersleri vermiştir. V. Mehmet Reşad'ın Mabeyn Başkâtipliği görevini yerine getirmiştir.
- 85 Mehmet Rauf (1875-1931): Romancı. Kısa hikâyeleri *Resimli Gazete* ve *Mektep*'de yayınlanmıştır. Türk edebiyatının ilk psikolojik romanı olan *Eylül*'le ün kazanmıştır.

görmek mümkündür. Burada adı geçen yazar ve şairlerin kaleme almış olduğu makale ve şiirlerin, daha ziyade müzik, şiir, edebiyat, sağlık ve politikayla ilgili olduğu görülmektedir.

Yukarıda isimleri belirtilen ünlü yazarların dışında pek tanınmayan, hatta ilk defa *Şehbal* dergisinde yayınlanan makalelerle adlarını duyurmuş olan yazarlar da vardır. Özellikle bilim ve teknolojiyle ilgili makalelerin yazarlarını bu gruba dâhil edebiliriz. Bu yazarlar arasında Kâmurân Sırrı, Yusuf Kenan, Nusret Hilmi, Şahap Sıtkı, Yahya Halit, Abdülfeyyaz Tevfik ve Feyzullah Sacit gibi isimlere rastlanılmaktadır. Bu isimler hakkında yapılan biyografi araştırmalarından tatmin edici bilgilere ulaşılamamıştır. Bunun sonucunda bu isimlerin, o dönemde ve daha sonraki dönemlerde de kamuoyu tarafından pek tanınan kişiler olmadıkları sonucuna varılmaktadır.

Şehbal dergisinde makale ve şiirleri yayınlanan yazar ve şairler genel olarak değerlendirildiğinde bunların önemli bir kısmının, II. Meşrutiyet döneminde Osmanlı toplumunda oldukça tanındığı ve geniş kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Her biri iyi bir eğitim almış olan bu kişilerin bir araya gelmesinde de derginin imtiyaz sahibi olan Hüseyin Saadeddin'in önemli gayretleri olduğu anlaşılmaktadır. Hedeflerini; "inmemek, durmamak, daima yükselmek: İşte bizim hülasa-yı mesleğimiz"⁸⁶ diyerek ortaya koyan dergi yönetimi, bir taraftan Osmanlı toplumunun çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmasında katkısı olacağını düşündüğü Batıcı fikir adamlarına dergide yer verirken, diğer taraftan gelişme ve ilerlemenin Osmanlı kültürü ve İslam medeniyetinden koparak gerçekleşmeyeceğini savunan muhafazakâr görüşlere sahip aydınlarla da derginin sayfaları arasında yer vermektedir. Bu noktadan hareketle *Şehbal* dergisinin temel yayın hedefinin, Osmanlı toplumunun kendi kökleri ve kültüründen kopmadan yüzünü Batı'ya dönerek çağdaş uygarlık seviyesine çıkabilmesi için çaba göstermek olduğu düşünülmektedir.

86 "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 9, 1 Ağustos 1325, s. 166.

Şehbal'in yazarlarına genel bir çerçeveden bakıldığında tamamının aydın, iyi eğitim görmüş kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Gelişen siyasi ve toplumsal olayların neticesinde terakkiperverlik ve milliyetçilik akımlarının, *Şehbal* yazarlarını da oldukça etkilediği görülmektedir. Değinilmesi gereken bir diğer husus ise yazarların, toplumun aynı kesimine ait olmayışlarıdır. Dergide makale ve şiirleri yayınlanan kadın yazarlar, genellikle Osmanlı toplumunun üst sınıfından gelirken, erkek yazarların ise orta sınıf bürokrat veya asker kökenli oldukları fark edilmektedir. Hangi sınıftan geliyor olursa olsun *Şehbal*'in yazarlarının, Osmanlı toplumunun içinde bulunduğu sıkıntılardan kurtularak daha çağdaş, daha gelişmiş ve daha ilerici bir noktaya ulaşabilmesi için gayret sarf ettikleri anlaşılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

ŞEHBAL: İTTİHATÇI AKTÜALİTEDEN KİTLESEL POPÜLARİTEYE

1- Politika ve Toplum

Şehbal dergisini içerik bakımından incelemeye başladığımızda karşımıza çıkan ilk önemli konu başlığı, politika ve toplum oldu. Derginin genel yayın çizgisine bakıldığında da bu durum açık seçik kendini göstermektedir. *Şehbal* dergisinin birinci sayısında yayınlanan ve derginin genel yayın politikasının açıklandığı “Muhterem Kâri'lere: Program” adlı yazıda *Şehbal* dergisinin üzerinde önemle duracağı konulardan bahsedilmiş ve bu konuların hangi sayfalarda ve hangi köşe adlarıyla dergide yer alacağı belirtilmiştir. Bu yazıda her köşede işlenecek konu başlıklarından ayrıntılı bir şekilde bahsedilirken siyasal ve toplumsal konularla ilgili olacak yazılar hakkında bir bilgilendirme de yapılmıştır:

Siyaset-i Dâhiliye ve Hariciye:

Şehbal'in her nüshasında son beş güne ait vekayi-i siyasiyenin —okuyanları yormayacak veçhile— kısa ve günü gününe kaydedilmiş bir hülasası “Zübde-i Siyasiye” namıyla son sahifede münderic olacaktır. Hadisat-ı siyasiyeden vatanın en ziyade alakadâr olduğu mesail-i mühimme “Atf-ı Nazar” unvanlı makale ile muharrir-i siyasiyemiz tarafından ayrıca tedkik ve mütalaa edilecektir. Siyasete münasebeti olan eşhasla muamelat ve harekât-ı siyasiyeye müteallik resimler, fotoğraflar, haritalar, ilh... mebzulen bulundurulacaktır.

Ulum-u Siyasiye, Hukukiye, İctimaiye vesaire:

Şehbal hukuka, iktisada, idareye, usul-u maliyeye, teşebbüsat-ı nafiaya, mesail-i içtimaiyeye, ilh... dair Avrupa ve memalik-i Osmaniye'deki en vakıf kalemlerin ciddi ve amik mütalaalarını “Tefekkür ve Tettebu” unvanıyla her nüshasında beşinci sahifeye derc edecektir. Muharrirlerin sahib-i selahiyet ve ihtisas bulunmasına pek ziyade dikkat edilecek olan “Tefekkür ve Tettebu” makalelerinde gayet dakik mesailden bahsolunacak ve kâri'inin önünde yeni ufuklar açan tedkikat-ı ciddiye ve cedideyle uğraşılacaktır.⁸⁷

87 “Muhterem Kâri'lere: Program,” *Şehbal*, No: 1, 1 Mart 1325, s. 20.

Politika ve toplum üzerine yazılmış olan makaleler, “Atf-ı Nazar”, “Tefekkür ve Tettebbu”, “Musahabe-yi İçtimaiye” ve “Musahabe-yi Lisaniye” adlı köşelerde yayınlanmıştır. Ayrıca on beş günlük olayların kronolojik olarak aktarıldığı “Zübde-i Siyasiye” başlıklı bir köşe de dergide yer almaktadır. Fakat daha sonra bu köşe, okuyuculardan gelen istek üzerine kaldırılmıştır. Bu köşe adları altında yayınlanan makalelerin yazarlarını incelediğimizde genellikle belli başlı birkaç yazarın bu köşeleri işgal ettiğini görmekteyiz. Derginin geneline bakıldığında da yine bu yazarların, dergi üzerinde önemli bir etkisi olduğu hissedilmektedir. Burada bahsedilen yazarlar; Bedii Nuri, Ali Rıza Seyfi, Hüseyin Saadeddin, Hüseyin Arif, Ahmet Rasim, Yunus Nadi ve “F.” rumuzuyla yazan ve adını belirleyemediğimiz bir kişidir. Bunların arasında da Bedii Nuri ve Ali Rıza Seyfi, bu köşelerde en çok yazısı yayınlanan yazarlar olarak gösterilebilir.

Bu yazarların yazmış oldukları yazılar incelendiğinde genel itibarıyla bir taraftan güncel politik olaylara değinilirken diğer taraftan Osmanlı toplumunun yaşadığı sorunların dile getirilip masaya yatırılarak çeşitli çözümler önerildiği görülmektedir. Ancak bu öneriler incelendiğinde genellikle koyu bir Batı hayranlığı görülmekte ve sunulan çözüm önerileri, hep tartışılan konuların Batılı ülkelerde nasıl aşıldığını, hangi süreçlerden geçildiğini ve neden Osmanlı toplumunda da bu yöntemin takip edilmesi gerektiğini içermektedir. Örneğin “F.” rumuzunu kullanan yazar, *Şehbal*’ın birinci sayısında yayınlanan “Osmanlı-Avusturya İhtilafı” adlı makalesinde II. Meşrutiyet’in Osmanlı Devleti’nde doğurduğu siyasî boşluktan yararlanan Avusturya’nın, 1878 Berlin Antlaşması’nda belirlenen özel koşullarla kendisine geçici bir süre terk edilen Bosna Hersek’i ilhak etmesi sonucu iki devlet arasında yaşanan siyasî krizi incelemektedir.⁸⁸ Bunun yanında yine aynı yazar, “Ahali ve Memurîn adlı makalede hü-

88 F., “Atf-ı Nazar: Osmanlı-Avusturya İhtilafı,” *Şehbal*, No: 1, 1 Mart 1325, s. 4.

kümet çeşitlerinden ve halk ile memurlar arasındaki ilişkilerin nasıl olması gerektiğinden bahsetmektedir.⁸⁹ Daha sonra yine "F." rumuzlu yazar, Osmanlı Devleti'nde memurların, devletin sırtında önemli bir yük oluşturduğu düşüncesiyle memur sayısında yapılacak azaltma işlemiyle ilgili görüşlerini belirtmektedir. Bunu yaparken, bir devlet dairesine işi düşen bir vatandaşın dosyasının, ilgili ilgisiz herkesin onayından geçmesi gerektiğini, bunun hem zaman kaybı hem de iş gücü kaybına neden olduğunu belirtmekte, memurların eğitimlerinin yetersiz olduğunu konularını işlemekte, devletin hangi memurun ne iş yapması gerektiği ve bunun için hangi eğitimlerden geçmiş olması gerektiğini belirlemesi lazım geldiğini ifade etmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Müslüman tebaası arasında en geçerli mesleğin memurluk olduğunun fakat bu düşünce tarzının değişmesi gerektiğinin üzerinde önemle durmaktadır:

...ilelebet kapanmayacak gibi açılan memuriyet kapılarına hepimiz koştuk; mekteb-i idadiden, mekteb-i ibtidaiden olsun şehadetnâme almayı bekleyemeyerek bir isticâl-i bî-sabırâne ile koştuk; silsile-i ecdadımız tüccar ise, zürrâ ise, esnaf ise biz bunu hakir görerek, buna ehemmiyet vermeyerek koştuk; o kadar koştuk ki yeniden yeniye acib acib memuriyetler ihtira olunduğu halde yine bize yetmedi, bir takımımız açıkta kaldı; mamafih yine mütemadiyen müracaatta kusur etmedi...

...bilmem ki daha saymak lazım mı? Memurîn ile mesalih arasında tevazün husulü ve halkımıza —bilhassa unsur-u müslime— müstevli olan maraz-ı memuriyetin indifa'ı şahsî, idarî ve içtimâî o kadar çok menafi'î müstelzim ki ta'dadına devam etsem burada bana tahsis olunan yegâne sahifenin birkaçı ıblağı icap edecek.⁹⁰

Bu düşünceler belirtildikten sonra sıra, çözüm yoluna gelmektedir:

89 F., "Atf-ı Nazar: Ahali ve Memurîn," *Şehbal*, No: 2, 15 Mart 1325, s. 24.

90 F., "Atf-ı Nazar: Tensikat," *Şehbal*, No: 3, 1 Nisan 1325, s. 44.

Çareyi bulmak için, melekât-ı ihtiraiyemizden istimdada kadar uzaklaşmayacağız; maddî, manevî ihtiyacât-ı dünyeviyemizin — maa't-teessüf— hepsini bize hazırca vermekte olan Garp'a müracaat edeceğiz...⁹¹

Ayrıca yine "F." rumuzlu yazarımız tarafından yazılmış olan diğer makaleler incelendiğinde Osmanlı toplumunu ilgilendiren konulara değinilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bir taraftan günlük siyasi gelişmelerin dış siyasete odaklandığı ve Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak kayıplarının arttığı bu dönemde "Paris ve Berlin Kongreleri, Bazı Malumat-ı Tarihiye" adlı makalede adı geçen kongrelerde alınan kararlar ve bu kararların Osmanlı İmparatorluğu'na etkileri tartışılmaktadır. Bununla beraber yine aynı makalede, Berlin Kongresi'nde alınan kararlara rağmen Avusturya'nın Bosna-Hersek'i ilhak etmesindeki haksızlığa dikkat çekilmektedir.⁹² Aynı yazar, "Fakr-u Sefaletimiz" adlı bir diğer makalesinde ise Osmanlı toplumundaki fakirlik konusunu işlemektedir.⁹³

Şehbal dergisinde on sekizinci sayıdan itibaren yazılar yazmaya başlayan ve yazmış olduğu kırk bir makaleyle dergide en fazla yazısı yayınlanan iki yazardan birisi olan Bedii Nuri de yazılarını, genel itibariyle politika ve toplum başlığı altında toplayebileceğimiz bir yazardır. Şehbal dergisinde yayınlamış olduğu makalelerinde siyaset felsefesinden insanlığın gelişimi hakkındaki düşüncelere, kadının toplum içindeki konumuna, diğer devletlerin gelişim süreçlerine ve bu süreçlerde gerçekleşen değişime, toplumsal değişimin evrelerine ve bütün bunların Osmanlı İmparatorluğu'na etkilerine değinmektedir.

"Tefekkür ve Tettebbu" sütununun müdavimi olan Bedii Nuri'nin yazılarını incelediğimizde, satır aralarında II. Meşrutî-

91 A.g.m., s. 44.

92 F., "Paris ve Berlin Kongreleri, Bazı Malumat-ı Tarihiye," Şehbal, No: 2, 15 Mart 1325, s. 30.

93 F., "Atf-ı Nazar: Fakr-u Sefaletimiz," Şehbal, No. 7, 1 Temmuz 1325, s. 124.

yet dönemi Osmanlı aydınının genel düşünce yapısının ipuçlarını bulmaktayız. Kadının toplum içindeki yerini tartıştığı “Kadının Mevki-i İctimaîsi” adlı makalesinde Osmanlı kadınlarının, toplumsal gelişime ayak uydurmaları gerektiğini ve Osmanlı toplumunun yaşamış olduğu değişime öncülük etmelerinin gerekliliğini vurgulamaktadır.⁹⁴ Bu düşünce, İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin, kadının toplumdaki yeri hakkındaki görüşleriyle örtüşmektedir. Çünkü İttihatçılara göre kadınlar, yeni nesilleri yetiştirecek olan geleceğin anneleri ve eşleridir. Bu nedenle sağlam bir gelecek ve sağlıklı yeni nesiller için kadınlar iyi bir eğitimden geçmeli ve toplumsal yaşamda kendilerine ayrılan yeri almalıdırlar.

Bedii Nuri, “İnkılab-ı Osmanî’nin Menabî’i” adlı yazısında Meşrutiyet’in önemi, Meşrutiyet’i hazırlayan sebepler ve Meşrutiyet sonrası gelişmeler üzerinde detaylı bir biçimde durmaktadır.⁹⁵ Bu makalede inkılapların sadece güç kullanarak askerî birliklerle gerçekleştirilemeyeceği, fikrî hazırlık safhasına sahip olmayan inkılap hareketlerinin yarım ve etkisiz kalacağı görüşünü savunurken yazar ve düşünürlerin, özellikle Namık Kemal, Şinasi ve Midhat Paşa gibi insanların, II. Meşrutiyet’in hayata geçmesindeki rollerine değinilmektedir:

..inkılab-ı Osmanî’yi yalnız Resne dağlarında vukua gelen kıyamın, Selanik, Manastır ve Siroz’un şiddetli protestolarının tesiri-ne atfetmek büyük bir eser-i gaflet olur ve o halde inkılabımız o kıyamın, o şiddetin zevaliyle beraber mahv ve münadin olabilecek bir mevkiye bulunur.

..işte burada asıl müessisin-i hürriyetin nasiye-yi bülendini bütün uluvv-ü cenabıyla, bütün fedakâr, milletinin selametini tefekkürle her dem keder-âlûd hutut-u dahiyâneleriyle fark etmemek mümkün değildir: başta Şinasi ve Kemal olmak üzere,

94 Bedii Nuri, “Hanımlar İçin: Kadının Mevki-i İctimaîsi,” *Şehbal*, No: 23, 15 Temmuz 1326, s. 459-460.

95 Bedii Nuri, “Tefekkür ve Tettebbu: İnkılâb-ı Osmanî’nin Menabîi,” *Şehbal*, No: 24, 1 Ağustos 1326, s. 468-470.

bunların şiirlerindeki gaye-i hayallerini saha-yı hakikate isal için feda-yı nefste tereddüd etmeyen siyasi-i faal Midhat Paşa...⁹⁶

Bedii Nuri, düşüncelerini böyle örneklendirdikten sonra makalesini, yazarlar ve düşünürlerin inkılâp üzerindeki etkisini belirten şu sözlerle bitirmektedir:

Demek ki inkılab-ı ahir-i Osmanî’de me’len birbirine müşabih olan atideki kanunların bir misal-i mücessemîni teşkil etmişti:

1- İnkılabatı siyasiyundan ziyade mütefekkirler, muharrirler yapar.

2- İnkılab gıda-yı aslisini mütefekkirlerin dimâğından ahz eder.⁹⁷

Böylece sadece inkılabın gerçekleşmesinde değil, yerleşmesi ve etkisini devam ettirmesinde de yazarlar ve düşünürlerin önemli katkısı olduğunu vurgulamaktadır.

Bedii Nuri, “Terakki, Mahiyet-i Terakki” adlı makalesinde terakki kelimesinin kelime anlamından yola çıkarak bütün canlıların terakki içinde bulunduğunu ve bir silsile takip ettiğini ifade etmekte ve Darwin ve Auguste Comte gibi Batılı düşünürlerden örnekler vererek bu görüşün doğruluğunu kanıtlamaya çalışmaktadır:

Terakki: Tekâmül-ü kanun-ı umuminin tedenni veya inhitata mukabil olan bir safhası...

Halbuki terakkinin bu manası uzun müddetler bu suretle telakki edilmedi, bunun hakkında da ifrat ve tefritten gayr-ı arî olunmaz fikirler irad edildi. Mesela terakki fikrini ilk ifade edenler bunu insana has addettiler ve faraza zümre-i hayvaniyenin sabit, tahavvülsüzlüğe ebediyen maruz olduğunu beyan etmek istediler. Darwin bu fikri sütün-u atıye ile reddetmiştir: “Tuzak ile av avlayanlar pekala bilirler ki hayvanatın sinnen küçük olanları, büyüklerden ziyade tuzağa tutulmaya müsteaddirler. Hatta müsin hayvanlardan birçoğunu aynı mahalde ve aynı kapana celb

96 A.g.m., s. 468-470.

97 A.g. m., s. 468-470.

etmek veya bunlardan bir haylisini aynı bir zehir ile itlaf etmek gayr-ı mümkün olduğu bi't-tecrübe anlaşılmıştır. Hemcinslerinin tutulması zehirlenmesi bunlara ihtiyat ve basireti öğretir." Bu mesele nazaran hayvanın tahattür hassasını haiz olmasına göre tekemmül etmek, terakki etmek lazım gelir.

...August Comte terakkiyi zekânın kuvve-i müfterise makamına kaim olmasından ibaret fârz eder...⁹⁸

Ayrıca başka dergilerde yayınlamış olduğu yazılarında Darwinciliğin ağır bastığı toplum yaşamını ve "hayat mücadelesi" görüşünü savunan Bedii Nuri, Hilmi Ziya Ülken'e göre toplum bilimin yöntemini, somut olgulara uygulayarak Osmanlı İmparatorluğu'ndaki aşiret yapılarından biri üzerinde ilk deneysel çalışmayı ortaya koymuştur. Bedii Nuri'nin elli dokuzuncu sayı ile altmış beşinci sayı arasındaki sayılarda yayınlanan makalelerinde ise Arnavutluk'taki aşiret yapısı ve kan gütme olgusu incelenmiştir.⁹⁹

"Musahabe-yi İçtimaiye" sütununda Bedii Nuri imzasıyla yayınlanan "Arnavutluk'ta Kan Gütme Âdeti" başlıklı yazıda Araplar ve Arnavutlar arasındaki karşılaştırma sonucunda bu iki millet arasındaki benzerlikler belirtilerek kan davası konusu işlenmektedir.¹⁰⁰ Bunun yanında, altmış ikinci sayıda, yine "Musahabe-yi İçtimaiye" sütununda "Arnavutluk Teşkilat-ı İçtimaiyesi: Teşkilat-ı Umumiye ve Kanuniye" adlı yazıda Arnavutluk'un idari teşkilatı ve kanunlarından bahsedilirken,¹⁰¹ altmış dördüncü sayıda yine aynı sütunda "Arnavutluk Teşkilat-ı

98 Bedii Nuri, "Tefekkür ve Tettebbu: Terakki, Mahiyet-i Terakki...", *Şehbal*, No: 26, 1 Eylül 1326, s. 24-25.

99 Selahattin Hilav, "Düşünce Tarihi (1908-1980)," *Türkiye Tarihi: Çağdaş Türkiye (1908-1980)*, C. 4., Cem Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 400.

100 Bedii Nuri, "Musahabe-yi İçtimaiye: Arnavutluk'ta Kan Gütme Âdeti," *Şehbal*, No: 59, 15 Ağustos 1328, s. 208.

101 Bedii Nuri, "Musahabe-yi İçtimaiye: Arnavutluk Teşkilât-ı İçtimaiyesi: Teşkilât-ı Umumiye ve Kanuniye," *Şehbal*, No: 62, 1 Teşrinievvel 1328, s. 272-273.

İçtimaiyesi: Cibal Kanunu” adlı makalede veraset, nikâh ve kan davası gibi konularda gelenek niteliğindeki yerel kanunlar irdelenmektedir.¹⁰² Altmış beşinci sayıda, yine aynı sütunda “Arnavutluk Teşkilat-ı İçtimaiyesi: Şimali ve Cenubi Arnavutluk” adlı makalede ise Bedii Nuri, toplumun üzerinde doğanın ve çevrenin etkisini incelemektedir.¹⁰³

Şehbal dergisindeki yazıları incelendiğinde İttihatçı aydınların önemli bir bölümünde var olan pozitivizm, biyolojik materyalizm, sosyal Darwinizm ve materyalizm etkileri Bedii Nuri’de de kendini açıkça hissettirmektedir. Bu durum, İttihatçı aydınların Osmanlı toplumunu şekillendirme ve modern bir toplum haline getirme gayretlerinin önemli bir parçasıdır.

Şehbal dergisinde ağırlıklı olarak siyasal ve toplumsal olaylara değindiği yazıları yayınlanan bir diğere isim ise Ali Rıza Seyfi’dir. Bir dönem Şehbal dergisinin sorumlu müdürlüğünü de üzerine alan Ali Rıza Seyfi, derginin en üretken yazarlarından biridir. Şehbal’deki yazılarına kırk dördüncü sayıdaki “Fırka-i Şimalinin Felâh-ı Garibeti” adlı Fas, Tunus ve Cezayir’in siyasal idareleri ve bu devletlerin Avrupa devletleriyle olan ilişkilerine değindiği makalesiyle başlamıştır.¹⁰⁴ Bundan sonra özellikle “Hanımlar İçin” sütununda kardeşi Salime Servet Seyfi Hanım’la karşılıklı olarak yazdıkları ve “Kardeş Mektupları” adını verdikleri yazı dizisinde iki kardeşin birbirlerine, ülkenin siyasal durumu ve gidişatı konularındaki siyasî fikirlerini aktardıklarını görmekteyiz.¹⁰⁵

102 Bedii Nuri, “Musahabe-yi İçtimaiye: Arnavutluk Teşkilât-ı İçtimaiyesi: Cibal Kanunu,” Şehbal, No: 64, 1 Teşrinisani 1328, s. 304-305.

103 Bedii Nuri, “Musahabe-yi İçtimaiye: Arnavutluk Teşkilât-ı İçtimaiyesi: Şimali ve Cenubi Arnavutluk,” Şehbal, No: 65, 15 Teşrinisani 1328, s. 328-330.

104 Ali Rıza Seyfi, “Fırka-i Şimalinin Felâh-ı Garibeti,” Şehbal, No: 44, 1 Teşrinisani 1327, s. 392-393.

105 Ali Rıza Seyfi – Salime Servet Seyfi, “Hanımlar İçin: Kardeş Mektupları,” Şehbal, No: 47 - 74.

Ayrıca Ali Rıza Seyfi, II. Meşrutiyet'in ardından yaşanan siyasî ve sosyal sıkıntılara değinmekte ve bu sorunlara çözüm yolları önermektedir. "Hayatı Nasıl Düşünmeliyiz?" başlıklı yazısında yaşanan sorunları dile getirip, yapılan siyasî inkılâbın ardından, siyasal ve toplumsal alanlarda herhangi bir başıboşluk yaşanmasını önlemek amacıyla vakit geçirmeden sosyal bir inkılâp yapılarak İslamiyet'e ve Osmanlı toplumunun örf ve ananelerine uygun, Batılılaşmaya yönelik bir hayat felsefesinin benimsenmesinin gerekliliği üzerinde önemle durmaktadır.¹⁰⁶ Bu bakış açısı, II. Meşrutiyet dönemi aydınlarının birçoğunda var olan "kendi örf ve âdetlerini koruyarak Batılılaşma" veya "Batı'nın ilminden ve fenninden faydalanıp, yararlı yanlarını alıp zararlı yanlarını almama" şeklindeki modernleşme ve yenilik taraftarlarının görüşlerini açıkça ortaya koymakta yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte 1908 Devrimi'nin sağlam temeller üzerine oturtulması ve halk tarafından ilk gün gösterilen teveccüh ve ilginin devamının sağlanabilmesi amacıyla Osmanlı toplumunun değer yargılarına önem verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu duruma aykırı olarak hareket edilmesi halinde, hem amaçlanan toplumsal değişimin istenilen düzeyde gerçekleştirilemeyeceği hem de yenilik ve Meşrutiyet karşıtlarının etkisinin artabileceği belirtilmektedir.

2- Kadınlar

Osmanlı İmparatorluğu, II. Meşrutiyet'in ilanı ile modernleşmeye kapılarını açarak her açıdan bir "yeniden yapılanma" içerisine girmiştir. Ekonomiden sosyal yapıya, hukuktan toplumsal hayata kadar her alanda görülen bu değişiklik ve yenilenmeden, Osmanlı kadınının etkilenmemesi mümkün değildi. Bu süreçte Osmanlı kadınının konumu, modernleşmeye paralel olarak değişecek ve yeni bir statü kazanacaktı.¹⁰⁷

106 Ali Rıza Seyfi, "Musahabe-yi İçtimaiye: Hayatı Nasıl Düşünmeliyiz?," *Şeh-bal*, No: 53, 15 Mayıs 1328, s. 54-56.

107 Serpil Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, Metis Yayınları, İstanbul, 1993, s. 22.

Yüzyıllardır kabuğunu kıramamış, dört duvar arasına sıkışmış olan Osmanlı kadını, toplumsal hayatta kendine yer edinebilme çabasına girecek ve bu uğurda mücadele edecekti. Ancak bunun için ilk olarak var olduğunu ortaya koymalıydı.

Bu konudaki en etkin rol, basın yayın dünyasına aitti. II. Meşrutiyet'in ilanıyla insanlar, düşüncelerini serbestçe ifade edebilmeye, kısa bir zaman sonra da duygu ve düşüncelerini daha büyük halk kitlelerine duyurabilmek için gazete ve dergiler yayınlamaya başlamıştır. 1908'e kadar, uzun yıllar iktidarın baskı altında tutarak sansürle şekillendirmeye çalıştığı Osmanlı basın-yayın dünyası, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin uğraşları sonucunda II. Meşrutiyet'in ilanıyla büyük bir canlılık kazanmış, hatta yeniden doğmuştur.

Osmanlı kadınlarının kendilerini ifade etmeleri, ilk kez basın-yayın yoluyla gerçekleşmiştir. Kimi gazete ve dergiler, sayfalarını kadınlara ayırmış, kimileri ekler yayınlamış, hatta kimi gazete ve dergiler ise sadece kadınlar için basılmıştır. Her ne şekilde olursa olsun değişen Osmanlı kadını, gazete ve dergi sayfalarında önemli ölçüde yer tutmuştur. Kadınların isteklerine ve sorunlarına gazete ve dergi sütunlarında yer verilmiş, gazete ve dergilere gönderdikleri mektuplar aracılığıyla kadınlar, seslerini duyurmaya gayret etmişlerdir. Bu açıdan bu dönemde yayınlanan gazeteler ve dergiler, Osmanlı kadınının toplumsal hayatta kendisine yer edinebilme mücadelesini ve bu mücadelenin taraflarını göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Kadınların gazete ve dergi sütunlarında yer almaları, gazete ve dergilere yazdıkları mektuplarla başlamıştır. Pek çoğu şikâyet amaçlı olan bu mektupların yanı sıra kadınların isteklerini belirttiği mektuplar da bulunmaktadır. II. Meşrutiyet dönemi gazete ve dergilerinde Osmanlı kadını üzerine yazılan makaleler incelendiğinde bu makalelerin bir kısmının kadın yazarlar tarafından, bir kısmının Osmanlı kadınlarının bu mücadelesine destek veren erkekler tarafından, bir kısmının da yine bu mücadelede Osmanlı

kadınlarına destek olmak isteyen ama yazılarını müstear kadın isimleri kullanarak yazan erkek yazarlar tarafından yazılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Dönemin en önemli kültür-aktüalite dergilerinden olan ve 1909-1914 yılları arasında 100 sayı olarak yayınlanan *Şehbal* dergisi de Osmanlı kadınının toplumsal hayatta kendine yer edinebilme mücadelesine destek vermiş ve bu amaçla sayfalarını kadın yazarlara ve Osmanlı kadınıyla ilgili yazılara açmıştır. “*Şehbal* dergisinde kadın” başlıklı bir çalışma yapıldığında üzerinde durulması gereken iki temel noktadan biri, dergideki kadın yazarlar, diğeri ise dergide yer alan kadınla ilgili yazılardır.

Şehbal dergisinde çeşitli konularda yazılar yazarak Osmanlı basın yayın dünyasında yer edinmeye çalışan yazarlara bakıldığında Ayşe Bedia, Belkıs Seniha, Fatma Âliye, Halide Salih (Halide Edip Adıvar), Prenses Kadriye Hüseyin, Nigar binti Osman, Salime Servet Seyfi, Sadiye Vesile isimlerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

Dergide kadın konusunda yazılan makale ve şiirler dışında çeşitli konularda yazılar yazan bu yazarlardan bazılarının eserlerine bakıldığında, ilk olarak Halide Salih ismiyle yazılarını kaleme alan Halide Edip Adıvar’ın eserlerine değinmek gerekmektedir. Halide Edip Adıvar’ın, tabiattaki renk, ışık ve canlılığa rağmen insanların yaşamak için çektiği sıkıntıları anlatan “Ruh-ı Mütehecce” adlı mensur şiiri, derginin on sekizinci sayısında yayınlanırken, insan hayatının dönemlerini birer mabede benzeterek tasvir ettiği “Harap Mabetler” adlı makalesi ise derginin yirmi birinci sayısında yer almaktadır. Derginin yirmi dördüncü sayısında yer alan “Ervah-ı Makamat” adlı mensur şiiri, insan ruhunun diğer bütün güzelliklerin ruhuyla karşılaşp ruhlar âleminde seyahatini konu alırken, bir ölünün kabirdeki duygusuz halini anlatan “Derinliklerden” adlı şiiri ise derginin otuz sekizinci sayısında yer almaktadır.

Belkıs Seniha ise altmışıncı sayıda yer alan “Hayattan İstin-sah” sütununda “Kamere İntizar” başlıklı, ay ışığını tasvir ettiği şiiriyle *Şehbal* dergisinde ilk ve son defa yer almıştır.

Şehbal dergisinin mizah yazarı olarak tanıtılabilecek olan Handan ise çeşitli sayılarda yazmış olduğu mizahî ve düşündürücü yazılarla derginin sayfaları arasında yer almıştır. Mısırlı Prenses Kadriye Hüseyin’in Nilüfer imzasıyla yazdığı “Fazilet Nedir?”, “Gençlik Nedir?”, “Saadet Nedir?”, “Vakit Nedir?”, “Medeniyet Nedir?” başlıklı tanıtma ve bilgilendirme amaçlı yazılarının yanı sıra yirmi sekizinci sayıda yer alan ve vatan sevgisini anlattığı “Hubbû’l-vatan, Mine’l-ıman” yazısı, kırk yedinci sayıda yayınlanan Paris mezarlığındaki bakımsız Müslüman mezarlığı ve mes-cidi hakkındaki “Dar-ı Gurbette Mühemmel Bir Kabristan” yazısı gibi çeşitli konuları içeren yazıları da dergide yer almaktadır.

Nigar binti Osman’a gelindiğinde; “Asker”, “Buhran”, “Zelze-le Hatırası”, “Makbere-i Ebeveyn” gibi aruzla yazılmış şiirlerinin yanı sıra Ahmet Mithat Efendi’nin ölümü üzerine “Matem-i Milliye Munzam Bir Keder” başlıklı kısa bir biyografi ve Pierre Loti tarafından yazılan *Muhtazar Türkiye* adlı eser nedeniyle Pierre Loti’ye yazılmış Fransızca-Türkçe mektup gibi yazılarının *Şehbal* dergisinde yayınlanmış olduğu görülmektedir. Sadiye Vesile’ye bakıldığında ise “Yüksek Türk Askerlerine”, “Arz Et Helâke!”, “Biraz da Hande Getir – Türk’ün Lisanından” başlıklarını taşıyan aruz vezninde yazılmış şiirlerinin yanında “Ergân-ı Giryân” ve “Vatan” başlıklı serbest ölçüyle yazılmış şiirlerinin de dergide yer aldığı anlaşılmaktadır.

Dergide kadınlarla ilgili yazılar, genellikle “Hanımlar İçin”, “Ev İşleri”, “El İşleri” ve “Moda” başlıklı köşelerde yayınlanmıştır. Bu köşelerde yayınlanan makalelerin pek çoğu, kadın yazarlar tarafından yazılmış olsa da erkekler tarafından kaleme alınmış yazıların da bu köşelerde yayınlandığı görülmektedir. Kadınla ilgili, özellikle Osmanlı kadını ve onun toplumsal yaşamda kendine yer

edinebilme mücadelesiyle ilgili yazılara bakıldığında bu yazıların büyük çoğunluğunun Ayşe Bedia, Prenses Kadriye Hüseyin, Salime Servet Seyfi, Fatma Âliye, Halide Salih gibi kadın yazarlarla birlikte İzzet Melih Devrim, Bedii Nuri gibi erkek yazarlar tarafından yazıldığı anlaşılmaktadır. Takma isimle yazılmış makaleler de dergide yer almaktadır. Örneğin Prenses Kadriye Hüseyin, “Nilüfer” takma ismiyle *Şehbal* dergisinde pek çok yazı yayınlamıştır.

Şehbal dergisinin birinci sayısında yer alan “Muhterem Kâri'lere: Program” başlıklı duyuruda, neden kadınlar için ayrı bölümlere ihtiyaç duyulduğu şu cümlelerle açıklanmaktadır:

Hanımlar İçin:

Hanımlarımızın mukteziyat-ı diniye ve milliyeleriyle mütenasip surette teali ve terakkilerine medar olmak üzere açık ve tatlı bir lisanla yazılmış mebahis-i mühimme ve ciddiye-i nisaiye bulundurulacak; diğer taraftan el işlerine, ev işlerine, meşagil-i nisaiyeye ve modaya dair birçok malumat-ı müfide yazılacak ve tekemmülât-ı nisâiyyenin gerek Avrupa'da ve gerek bizdeki eşgal ve safahatına müteallik tesavir konulacak.¹⁰⁸

Kadınların, dinî ve millî değerlere uygun bir şekilde, fikrî ve ilmî açıdan gelişmelerini destekleyen *Şehbal* dergisi, yukarıdaki sözlerle çizdiği tabloyla dönemin genel görüşüne aykırı bir yapı sergilememektedir. Kuralları; millî terbiye, ahlak ve dinî yapı tarafından belirlenmiş bu programı, Osmanlı kadınlarının önüne sunan *Şehbal* dergisi, birçok makalede bu durumu vurgulamıştır.

Şehbal dergisinin birinci sayısında yer alan “Hanımlar İçin” sütununda “Bir Kadın Ninenin Düşünceleri” başlıklı yazıda Ayşe Bedia, bu sütunda yazacağı konular hakkında bilgi vermektedir.

Bir sonraki sayıda, yine Ayşe Bedia tarafından kaleme alınan ve önceki sayının devamı olan “Bir Kadın Ninenin Düşünceleri” başlıklı yazı derinlemesine incelendiğinde yazarın, üç ana konu

etrafında yoğunlaştığı ve gelecek sayılarda da bu konuları daha ayrıntılı bir şekilde açıklayacağını ifade ettiği anlaşılmaktadır. Yazarın üzerinde yoğunlaştığı bu üç ana konunun; “Kadınlar Erkeklerle Benzemeli midir?”, “Kadınların Hukuk-u Vezaifi Nelerdir?” ve “Kadınlar Ne Şekilde Eğitim ve Terbiye Görmelidir?” başlıkları altında işlendiği görülmektedir. Yazar, makalesine bir toplumda kadının yerinin, o toplumun medeniyet seviyesiyle eş değerde olduğunu ifade eden şu cümleyle son vermiştir: “Medeniyet arttıkça kadın ilerler, kadın ilerledikçe medeniyet artar.”¹⁰⁹

Ayşe Bedia, derginin üçüncü sayısındaki “Hanımlar İçin” sütununda “Kadınlar Erkeklerle Benzemeli Midir?” başlıklı konuyu tartışmaya devam etmiştir. Yazar, makalesine “erkeklerle benzetmek” terimi üzerinde durarak başlamaktadır. Bundan maksadın ne olduğunu, bu terimin ne ifade ettiğini sorgulayan yazar, kadınların erkeklerle ne açıdan benzemeleri gerektiğini şöyle açıklamaktadır:

Bundan maksat ne? Eğer ilim ve marifeti tahsil etmek, hayat ve hakikate dair sağlam fikirler edinerek (.....) ve ebatilden kendimizi kurtarmak, insanlığın yegâne istinadgâh-ı tefevvuku olan akli bihakkın mevki-i istifadeye koymak... Erkeklerle teşebbüh add olunursa, bu yolda benzemeyi bütün kuvvetimle tervih ve takdis ederim.¹¹⁰

Ayşe Bedia, makalesinde erkeklerle benzetmek konusunda bazı yanlışlara düşüldüğünden bahsetmekte ve tasvip etmediği bu fikirleri ayrıntılı bir şekilde açıklamaktadır. Bu yanlışlıkların başında, giyim-kuşam açısından erkeklerle benzetmek yer almaktadır. Yazar, bu tür bir benzetme gayretini kesin bir dille reddetmekte ve böylesi bir gayretin, üzerinde düşünölmeye gerek bile duyulmaması gerektiğini ifade ederek diğer konulara geçmektedir.

109 Ayşe Bedia, “Bir Kadın Ninenin Düşünceleri,” *Şehbal*, No: 2, 15 Mart 1325, s. 26.

110 Ayşe Bedia, “Kadınlar Erkeklerle Benzemeli Midir?,” *Şehbal*, No: 3, 1 Nisan 1325, s. 46.

Batı'da yaşayan kadınların erkekler gibi memur ve bakan olmak istediklerini belirten yazar, bunun mümkün olamayacağını belirttiikten sonra bu tip düşüncelere sahip olan kadınlarla şu cümlelerle alay etmektedir:

Gördünüz mü erkeklere benzemeyi? Şu mutalebata “çocukları da bundan sonra erkekler doğursun” sözünü ilave etmediklerine şaşıyorum. Latife bir tarafa, kadınların bu iddiaları bir şeme-i hakikatten müberra değil; fakat o kadar efratlara, mübalağalara, yanlışlara karışmış, naçiz bir şeme-i hakikat ki; arayıp bulmak insan-ı müşkilat çıkıyor.¹¹¹

Bu tür isteklerde bulunan Batılı kadınların kendi mallarına ait hak ve tasarruflarının bile olmadığını belirten yazar, Osmanlı kadınının şeriatın güçlü kolları altında korunduğunu ve asude bir şekilde yaşadıklarını vurgulamaktadır. Bu nedenlerden dolayı Batılı kadınların haline üzüldüğünü ifade eden yazar, bu vesileyle İslamiyet'e olan hayranlığını bağlılığını belirtir.

Yazar, kadınların çalışması konusunda fikirlerini oldukça açık ve net bir biçimde ortaya koymaktadır. Kadınlar ve erkekler arasında bulunan maddî ve manevî farklılıklardan dolayı kadınların çalışmaması gerektiğini savunan Ayşe Bedia, görevi ne olursa olsun dışarıda çalışan bir kadının, ev işleri ve ailesiyle gerektiği gibi ilgilenemeyeceğini belirtmektedir. Bu durumu, kadınlar ile erkekler arasında var olan maddî farklar arasında gösteren yazar, kadının yerinin evi olduğunun altını özellikle çizmektedir.

Manevî farklara bakıldığında ise kadının, mensup olduğu aileden almış olduğu terbiye ve eğitimle İslamiyet'in sunduğu kurallar çerçevesinde kadının yerinin evi olduğunu bir kez daha vurgulayan yazarımız, döneme uygun bir kadın profili çizmektedir: “Okuyan, eğitimli, fikrî ve ilmî açıdan gelişmiş ancak evinde oturan, kocasına bağımlı, iyi bir eş ve kendini çocuklarına adanmış iyi bir anne...”

111 A.g.m., s. 46.

Ayşe Bedia'nın *Şehbal* dergisinde yayınlamış olduğu diğeri yazılara bakıldığında; on birinci sayıda yer alan "Çocuk Terbiyesine Dair Validelerle Küçük Bir Musahabe" başlıklı yazıda, annelere çocukların yetiştirme dönemlerinde terbiye kazanmalarında etkili olacak bazı tavsiyeler verildiği görölmektedir. Derginin on ikinci sayısında ise "Genç Kızları ve Validelerini Alakadâr Edecek Meselerden" başlığını taşıyan yazıda, bebeklere çorap giydirilmesinin gerekliliğinden genç kızların vücutlarının güzel görünmesi ve ince bellere sahip olabilmeleri için yapmaları gereken jimnastik hareketlerine kadar çeşitli konulara değinildiği anlaşılmaktadır. On dördüncü sayıda yayınlanan "Başka Kadınlar Neler Bulmuşlar?" başlıklı yazıda ise çocuklara süt içirilmesinin gerekliliği anlatılmakta ve çocukları eğlendirmek için hangi yollara başvurulabileceği üzerinde durulmaktadır.

Fatma Âliye'nin *Şehbal* dergisinde yayınlanan yazılarına bakıldığında bu yazıların tamamının kadınlar üzerine olduğu görölmektedir. Derginin sekizinci sayısındaki "Hanımlar İçin" sütununda yayınlanan başlıksız yazısında kadınların çalışması konusuna ayrıntılarıyla değinmektedir. Ayrıca onuncu sayıdaki "Hanımlar İçin" sütununda yine başlıksız yayınlamış olduğu makalesinde, medenî Hristiyan kadınları ile İslam kadınları arasındaki uçurumun İslamiyet'ten kaynaklanmadığı, İslamiyet'in ilerleme ve modernleşmeye engel olmadığı konularını işlemektedir. Bu makalenin ardından on birinci sayıda yayınlanan "Madeniyet ve Din-i İslam" başlıklı yazısında Fatma Âliye, İslam dininin medeniyet anlayışı ve medeniyetin gelişmesine İslam dininin katkıları hakkındaki düşüncelerini ifade etmektedir.

Şehbal dergisinin yirmi üçüncü sayısında yayınlanan "Kadının Mevki-i İctimaiyesi" başlıklı yazıda Bedii Nuri, kadınların tarih boyunca her din ve ırk tarafından çeşitli eziyet ve kısıtlamalara maruz bırakıldığından bahsetmektedir. Yazar, artık kadınların eskisi gibi cahil olmadığını, ilmi ve fikri açıdan erkeklerle beraber çalışmaya başladığını belirtmekte ve şöyle devam etmektedir:

İslamiyet'in kadın tasarrufatı, maliye ve mülkiye cihetinden zevcinin nüfuzundan katiyen hariç bırakmakla kadınlık tarih-i tekâmül-i hukukîyesinde büyük ve ehemmiyetli bir hatve atmıştır. Halbuki Avrupa-i garbî bu derece-i tekâmüle ancak on üç asır sonra vasil olmaya çalışıyor.¹¹²

Yazar, İslamiyet'in kadınlara tanıdığı haklardan bahsettikten sonra erkekler ve kadınlar arasında var olan farkların, şiddetli ihtilallerle değil, sakin ve güzel konuşmalarla ortadan kalkacağını belirttiikten sonra şunları eklemektedir:

Cemiyet-i Osmaniye'mizin bir menba-ı tekâmülü de kadınlıkta unutmayalım! Genç Türkiya'nın hayat-ı atîyesinin zendenisi kadınlığımızın terakkiyat-ı fikriye ve maddîyesine merbut olduğuna itikat edelim ve bu maksad-ı ulviye doğru koşalım...¹¹³

Derginin yirmi yedinci sayısında Halide Salih imzasıyla Halide Edip Adıvar tarafından kaleme alınan "Eller" adlı şiirin, "Şiir" sütununda yer aldığı görülmektedir. Halide Edip Adıvar'ın *Şehbal* dergisinde kadınlarla ilgili kaleme aldığı tek eseri olan bu şiirde kadınlığın çaresizliğiyle ilgili bir gece tasviri ve duaya açılan ellerden bahsedildiği anlaşılmaktadır.¹¹⁴

Şehbal dergisinde "Hanımlar İçin" sütununda kimi zaman erkek yazarlar tarafından kaleme alınmış makaleler de bulunmaktadır. Bunlardan biri de derginin elli altıncı sayısında İzzet Melih tarafından yazılmış "Kadın ve Edebiyat" başlıklı yazıdır. İzzet Melih, bu yazısında derginin yazarları arasında bulunan Prenses Kadriye Hüseyin'den bahsetmektedir. Kadriye Hüseyin'in düşünce ve kitapları üzerinde duran İzzet Melih, Kadriye Hüseyin'i öve öve bitirememektedir:

Kadriye Hüseyin Hanımefendi'de bütün bu meziyetlerle beraber öyle bir cedid-i muhakeme, öyle bir metanet-i üslup var ki

112 Bedii Nuri, "Kadının Mevki-i içtimaiyesi," *Şehbal*, No: 23, 15 Temmuz 1326, s. 459.

113 A.g.m., s. 459.

114 Halide Salih, "Eller," *Şehbal*, No: 27, 15 Eylül 1326, s. 54-55.

kendilerinin pek genç bir kız olduklarına güç inanılır. Şehbal'de Nilüfer imzasıyla intişar etmiş olan "Sancak Nedir?", "Muhabbet Nedir?..." tarzında bir silsile-i hikemiyatı havi "Nelerim" namındaki eserini mütalaa ederseniz bu hayret-i takdîrkârânemi layıkıyla anlarsınız. Bu gibi hikemiyatın yeknesak ve bi-renk olmaması ne ince bir zekâyâ, ne mümtaz bir terbiye-i fıkriyeye, ne zarif bir tarz-ı ifadeye velhâsıl ne yüksek bir şahsiyet-i maneviyeye mütevakkıf olduğunu bildiğimiz için, Kadriye Hüseyin Hanımefendi'nin muvaffakiyetini pek şayan-ı iftihar bulmalıyız.¹¹⁵

Makalenin devamında Kadriye Hüseyin'in eserini inceleyen İzzet Melih, övgü dolu sözlerine devam etmektedir. İzzet Melih, Kadriye Hüseyin'in yazmış olduğu eserden yola çıkarak ona verdiği destekle diğer Osmanlı kadınlarını da toplumsal yaşamda kendilerine ait olması gereken yeri almak için gayret göstermeleri hususunda cesaretlendirmektedir.

Derginin seksen yedinci sayısında Salime Servet Seyfi tarafından kaleme alınmış olan "Muhadderat-ı İslam" başlıklı yazıya; "Ricalimizin iğbirarını mucip olmasın, hakikat şudur ki kadınlar kafesler arkasında esir, nur-ı irfan ve muhakemeden değil, şule-i âfitâbdan mahrum zannedilen Türk milleti içinde son senelerde Osmanlı kadınlarının meydana koydukları asar-ı irfan ve hamiyet —tabii nispette— erkeklerimizinkine galip!"¹¹⁶ cümleleriyle başlayan yazar, makalenin devamında Halide Edip, Melek Honç ve Kadriye Hüseyin gibi inanç ve görüşleriyle topluma önderlik eden münevverlerin yetiştiğine dikkat çekerek Osmanlı kadınının medeniyet yolunda kat ettiği mesafeyi vurgulamaktadır.

Yine aynı yazar, Salime Servet Seyfi, derginin yetmiş dokuzuncu sayısındaki "Musahabe" sütununda yer alan "Kadınlık Davasından" başlıklı makalede kadınlarla ilgili inkılâplardan ve femi-

115 İzzet Melih, "Kadın ve Edebiyat," *Şehbal*, No: 56, 1 Temmuz 1328, s. 152.

116 Salime Servet Seyfi, "Muhadderat-ı İslam Hakkında," *Şehbal*, No: 87, 1 Kânunuevvel 1329, s. 290.

nizmden bahsetmektedir. Özellikle feminizmin, II. Meşrutiyet'ten önce Türk basınında pek cılız bir şekilde sesinin çıkmasına rağmen bu sesin, II. Meşrutiyet'le birlikte oldukça gür bir şekilde çıkmaya başladığı belirtilmektedir. Osmanlı toplumunda tartışılan feminizm konusunun daha sakın bir üslupla ele alınması sonucunda bu kavramın, dinî ve millî değerlere karşı bir anlam içermediği ifade edilmektedir. Bu kavram tartışmasının sonucunda Batı ülkelerinden örnekler verilerek İngiltere, Almanya, Fransa gibi Batılı ülkelerde, her ülkenin kendi değerleriyle uyum içinde bir feminizm düşüncesi geliştirildiğinden bahsedilmekte, Osmanlı kadınının da dinî ve millî değerlerle çelişmeden hak arama mücadelesi vermesinin mümkün olduğuna değinilmektedir.¹¹⁷

"Hanımlar İçin" bölümünde, bazı sayılarda dünyanın dört bir tarafındaki kadınlar ve onların durumları hakkında bilgiler veren makaleler yayınlamıştır. Yayımlanan haberleri genel bir çerçeve içine almak oldukça zor olsa da kadınlarla ilgili her türlü habere yer vermeye ve kadınların Osmanlı sınırları dışında yaşayan hemcinslerinin durumlarından haberdar olmaları için gayret gösterilmeye çalışıldığı görülmektedir. Örneğin derginin dördüncü sayısında yer alan "Hanımlar İçin" sütunundaki "Bazı Havadis-i Nisaiye" başlıklı makalede, Hindistan'da kurulan bir kadın kulübünden bahsedilmekte ve bu kulüpte, Hindistan'da yaşayan her dinden ve dilden kadının bir çatı altında çalıştığı belirtilmektedir.¹¹⁸ Salime Servet Seyfi de doksan birinci sayıda "Musahabe-yi İçtimaiye" sütunundaki "Nisaiyun-Safir İcat" başlıklı makalesinde İngiltere ve Fransa'daki kadın hareketleri hakkında çeşitli bilgiler vermektedir.

Şehbal dergisinde kadınlarla ilgili makalelerin yayımlandığı "Hanımlar İçin" bölümünde sıklıkla resim kullanıldığı, neredeyse bu sütunda resimsiz hiçbir makale yayınlanmadığı dik-

117 Salime Servet Seyfi, "Kadınlık Davasından," *Şehbal*, No: 79, 15 Temmuz 1325, s. 131.

118 "Hanımlar İçin: Bazı Havadis-i Nisaiye," *Şehbal*, No: 4, 15 Nisan 1325, s. 66.

kati çekmektedir. Bu resimlerde genellikle yabancı kadınların, özellikle kraliçe ve prenseslerin resimleri kullanılmış, kimi zaman da çizimlere yer verilmiştir. Rusya’da düzenlenen Kadınlar Kongresi’nin fotoğrafına, dergide yarım sayfa ayrılmıştır. Bu da *Şehbal* dergisinin bu konu üzerinde ne kadar önemle durmaya çalıştığının bir göstergesi olarak belirtilebilir.

Şehbal dergisinin kadınlar için ayırmış olduğu bölümlere bakıldığında bu makalelerde, genel itibariyle İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin Osmanlı toplumunu modernleştirme, dönüştürme projelerinde Osmanlı kadınına biçtiği rolden, İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin çizmiş olduğu kadın profilinden pek farklı bir çizginin olmadığı görülmektedir. Bu yazıların sahiplerinin; eğitimli, bilgili, dünyadaki gelişmelerden haberdâr, modayı yakından takip eden, kendini geliştirmeye gayret eden, güzelliğine ve fiziğine dikkat eden, kendini çocuklarına adanmış, onları iyi eğitebilmek için kendi eğitimine önem veren bir “Osmanlı kadını” oluşturma çabası içinde olduğu anlaşılmaktadır.

Kadının ev dışında bir yapıda yer edinmesini hoş karşılamayan *Şehbal* dergisi, bu bakış açısıyla da dönemine aykırı bir çizgide bulunmamaktadır. Kadının yerinin evi olduğunu her fırsatta vurgulayan yazarlar, kadının toplumsal hayatta bir yer edinebilme mücadelesine karşı çıkmışlardır. Maddî ve manevî sorumlulukları açısından ev dışı bir hayatı Osmanlı kadınına yakıştıramayan yazarlar; “bilgili”, “iyi eğitimli”, “okur-yazar” yeni Osmanlı kadınına yine evinde oturmayı layık görmüşlerdir. Kadınların II. Meşrutiyet’le elde ettiği hak ve hürriyetleri göz ardı etmemeleri sürekli vurgulanmış, her fırsatta İslamiyet’in Osmanlı kadınlarına sunduğu haklardan dolayı minnettar olunması gerektiği çünkü Batılı kadınların bu haklara bile sahip olamadıkları savunulmuştur.

Şehbal dergisi, her yönüyle dönemini yansıtan bir yayın olarak, İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin takip ettiği yolu izlediğini,

kadınlar hakkındaki düşünceleriyle de ortaya koymaktadır. Kadınlar için dinî ve ahlakî değerlerinden ödün vermeden, köklerinden kopmadan, evden çıkmadan değişimi ve ilerlemeyi sağlamayı hedef olarak gösteren *Şehbal* dergisi, Osmanlı kadını için yeni bir sayfa açmak yerine var olanı tekrarla yetinmiştir.

3- Teknoloji Açlığı

20. yüzyılın başlarına gelindiğinde Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'dan bilim ve teknoloji alanında bir hayli geri kalmış olduğu açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Sanayi Devrimi'nin başlamasıyla birlikte Batı dünyasında bilim ve teknoloji alanında önemli gelişmeler kat edilirken Osmanlı İmparatorluğu, bu gelişmeleri uzaktan izlemekle yetinmiştir. Bu ilerlemelerin kendisi için de gerekli olduğunu fark edip harekete geçtiğinde ise bu yarışa ayak uyduramamıştır.

Özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı topraklarında bilimsel ve teknolojik ilerlemenin sağlanması için çeşitli çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmalar neticesinde bilim ve teknoloji alanında önemli ilerlemeler kaydedilmiş olsa da II. Meşrutiyet dönemine gelindiğinde Osmanlı İmparatorluğu, hala Avrupa'dan önemli ölçüde geri kalmış bir durumdadır. Bu dönemdeki Osmanlı aydınlarının hemen hemen tamamı bilimsel ve teknolojik ilerlemeyi sağlayabilmek için Avrupa'dan faydalanılması, bu tür gelişmelerin buralardan alınması taraftarıydı. Ancak bu bilim ve teknoloji ithalatının ne şekilde olacağı, sadece bilimsel ve teknolojik gelişmelerin mi yoksa bunlarla birlikte bunların oluşmasını sağlayan düşünce ve anlayışların da alınıp alınmaması konusu, önemli tartışmalara neden olmuştur. Bu tür tartışmalara dâhil olan Osmanlı aydınlarının bir bölümü, Batı'dan sadece bilimsel ve teknolojik gelişmelerin alınması gerektiğini, Osmanlı kültürünün ve İslam dininin bunlara karşı olmadığını ve bunların gelişmesini engellemeyeceğini savunmaktadır. Bir diğer görüş

ise bilim ve teknolojiyle birlikte Batı'dan bu ilerlemeyi sağlayan düşünce ve fikir akımlarının da alınıp benimsenmesi gerektiğini çünkü Osmanlı İmparatorluğu'nun bu geri kalmışlığının İslam dininden kaynaklandığını savunmaktadır.

II. Meşrutiyet yıllarında sıkça rastlanan bu tür tartışmaların şekillendirdiği bir ortamda 1909-1914 yılları arasında yüz sayı olarak yayınlanan *Şehbal* dergisi, sayfalarında bilimsel ve teknolojik gelişmelere ve bunlarla ilgili görüşleri içeren yazılara yer vereceğini, derginin birinci sayısında yayınlana "Muhterem Kâri'lere: Program" başlıklı duyuruda dile getirmektedir:

Ulum ve Fünun:

Şehbal'in her nüshasında terakkiyat-ı ahire-i fenniyeden ve fününun mebahis-i müfidesinden açık ve sevimli ifadeyle bahseden bir "Musahabe-i Fenniye" bulundurulacak. Bu musahabe-yi fenniye lede'l-hâce resimlerle tevhiz olunacaktır. "İlimler ile Fenler" unvanı altında ulum-u nazariye ve fünün-u ameliyenin terakkiyatı takip ve mesail-i nafası serd ve tedkik edilecektir. Bunlardan başka medeniyet-i haziranın ihtiraat ve keşfiyatına, seyahat ve tahkikatına, imalat ve tesisatına ve her türlü celb-i dikkat hadisata dair münkah ve müfid malumat ile tasvir-i müteallikası "Vesaik ve Hakayık" sahifesinde yer bulacaktır. Meşahir-i fünün-şinasânın tasvirleri de *Şehbal*'in sahaifini tezyin edecektir.¹¹⁹

Şehbal dergisinin bütün sayıları üzerinde yapılan bir inceleme sonucunda dergide yer alan "Musahabe-yi Fenniye" sütununda kırk bir makale yer alırken, "İlimler ile Fenler" sütununda yirmi üç, "Vesaik ve Hakayık" sütununda ise yirmi dört makalenin yayımlandığı görülmektedir. Bu sütunlarda bilim ve teknolojiyle ilgili yazılar yazan yazarlara bakıldığında Kâmuran Sırrı, Yusuf Kenan, "Naima", Nusret Hilmi, Şahap Sıtkı, Yahya Halit, Abdülfeyyaz Tevfik gibi isimlere rastlanılmaktadır. Bunların yanında Feyzullah Sacit'in *Şehbal*'de yer alan "Paris Mektupları" adlı sü-

119 "Muhterem Kâri'lere: Program," *Şehbal*, No: 1, 1 Mart 1325, s. 2.

tunda Fransa'daki bilimsel ve teknolojik gelişmelerden bahsettiği de görölmektedir. Ayrıca "Ciddiyat-ı Cedide" sütunlarında da bilimsel ve teknolojik yazılara rastlanıldığı gibi derginin çeşitli sayılarında yer alan ve imzasız olarak yayınlanan bilim ve teknolojiyle ilgili makaleler de bulunmaktadır.

Şehbal dergisinde bilim ve teknoloji üzerine yazılar yazan kişiler arasında birincisıraıelektrik mühendisi Kâmuran Sırrı almaktadır. Kâmuran Sırrı'nın bilim ve teknolojiyle ilgili yazıları "Musahabe-yi Fenniye" ve "Ciddiyat-ı Cedide" sütunlarında yayınlanmıştır. *Şehbal* dergisinin elli beşinci sayısında yer alan "Musahabe-yi Fenniye" sütununda Sırrı Kâmuran imzasıyla yayınladığı "Fünun ve Sanayi Hakkında Bir Mülâhaza" başlıklı yazısında Kâmuran Sırrı, bilim ve teknolojinin gelişmesi sonucunda elektriğin kullanım alanlarının genişlemesi, elektriğin sanayinin gelişmesindeki etkileri ve iş bölümü hakkındaki görüşlerini anlatmaktadır.¹²⁰

Bir sonraki sayıda yer alan "Ciddiyat-ı Cedide" sütununda yine Sırrı Kâmuran imzasıyla çıkan "Telsiz Elektrik Vasıtasıyla Fotograflerin Nakli" başlıklı yazısında Kâmuran Sırrı, elektriğin kullanım alanlarının yaygınlaşması sonucunda yeni buluşlarda da kullanılmaya başlanıldığından bahsetmekte ve fotoğrafların elektrik aracılığıyla transferi konusuna değinerek televizyon hakkında yapılan ilk çalışmalarla ilgili bilgiler vermektedir.¹²¹ Derginin altmışıncı sayısında yer alan "Musahabe-yi Fenniye" sütununda Kâmuran Sırrı tarafından yazılan "Telsiz Telgrafa Dair" başlıklı makalede yazar, telsiz telgraf hakkında tanıtıcı bilgiler vermekte, telsiz telgrafın haberleşme teknolojisine getirdiği yenilik ve kolaylıklardan bahsetmekte ve bu icadın, o günün koşullarında ne kadar önemli bir gelişme olduğunu ifade etmektedir.¹²²

120 Kâmuran Sırrı, "Musahabe-yi Fenniye: Fünun ve Sanayi Hakkında Bir Mülâhaza," *Şehbal*, No: 55, 15 Haziran 1328, s. 138-139.

121 Kâmuran Sırrı, "Musahabe-yi Fenniye: Telsiz Elektrik Vasıtasıyla Fotograflerin Nakli," *Şehbal*, No: 56, 1 Temmuz 1328, s. 147

122 Kâmuran Sırrı, "Musahabe-yi Fenniye: Telsiz Telgrafa Dair," *Şehbal*, No:

Kâmuran Sırrı, derginin altmış sekizinci sayısında yer alan “Terakkiyat-ı Sanaîye Meselesi ve Bizde Tarz-ı Telakkisi” başlıklı yazısında, yabancı sermayesinin ve teknolojisinin ülkeye getirilme meselesi ile teknik alanlarda eğitim görmek amacıyla Avrupa’ya öğrenci gönderilmesi konularından bahsetmektedir.¹²³ Bir sonraki sayıda “Musahabe-yi Fenniye” sütununda yer alan “Elektrikli Aletlerin Tertibatına Bir Nazar” başlıklı makalesinde, elektrikli ilan lambalarının yaygınlaşmasına değinilmekte ve bunların kullanımının belirli bir düzen içerisinde gerçekleşmesi gerektiği savunulmaktadır.¹²⁴

Derginin yetmiş dokuzuncu sayısında yer alan “Ciddiyat-ı Cedide” sütununda Kâmuran Sırrı’nın kaleme almış olduğu “Şimendifer Vagonlarının ve Otomobil, Otobüs Arabalarının Elektrikle Tenviri” başlıklı yazıda ulaşım araçlarının elektrikle aydınlatılmasına değinilmektedir.¹²⁵ Bir sonraki sayıda yer alan “Bir Türk İhtirasına Dair” başlıklı makalede, bizzat Kâmuran Sırrı tarafından icat edilmiş olan ve “muktaa-yı elektirikiye aleti” adını verdiği aletin tanıtımı yapılmaktadır.¹²⁶

Şehbal dergisinin seksen dördüncü sayısında yer alan “Hayat ve Elektrik” başlıklı makalesinde Kâmuran Sırrı, elektriğin hayatın tüm alanlarında kullanılmaya başlanılmasına değinirken, seksen yedinci sayıda yer alan “Musahabe-yi Fenniye” sütunundaki “Merakib-i Havayede Telsiz Telgraf Tatbikine Dair”

60, 1 Eylül 1328, s. 228-229.

123 Kâmuran Sırrı, “Musahabe: Terakkiyat-ı Sana’iye Meselesi ve Bizde Tarz-ı Telakkisi,” *Şehbal*, No: 68, 1 Kânunusani 1328, s. 388-389.

124 Kâmuran Sırrı, “Musahabe-yi Fenniye: Elektrikli Aletlerin Tertibatına Bir Nazar,” *Şehbal*, No: 69, (tarih yok), s. 414-415.

125 Kâmuran Sırrı, “Ciddiyat-ı Cedide: Şimendifer Vagonlarının ve Otomobil, Otobüs Arabalarının Elektrikle Tenviri,” *Şehbal*, No. 79, 15 Temmuz 1329, s. 132-135.

126 Kâmuran Sırrı, “Ciddiyat-ı Cedide: Bir Türk İhtirasına Dair,” *Şehbal*, No: 80, (tarih yok), s. 152-153.

başlıklı yazısında telsiz telgrafın kullanımı hakkında bilgiler vermektedir.

Kâmuran Sırrı'nın *Şehbal* dergisinde yayınlanan son yazısı ise "Teracim-i Ahval" sütununda yayınlanan "Tomas A. Edison" başlıklı, ampulün mucidi ve birçok farklı icada imzasını atan Thomas A. Edison'un biyografisinin anlatıldığı yazıdır.¹²⁷

Şehbal dergisindeki yazılar arasında bir sınıflandırma yapıldığında dergide yayınlanan yazıları, bilim ve teknoloji başlığı altında değerlendirilebilecek bir başka yazar da Yusuf Kenan'dır. Mülâzım-ı evvel (asteğmen) rütbesiyle Osmanlı ordusunda görev yapan Yusuf Kenan, havacılık çalışmaları için görevlendirilmiştir. Bu nedenle Yusuf Kenan'ın *Şehbal*'de yayınlanan yazıları, genel itibariyle havacılık üzerinedir. Yazıları, genellikle "İlimler ile Fenler" sütununda yayınlanan Yusuf Kenan; havacılığın tarihi, Avrupa'daki gelişimi, Osmanlı ülkesinde havacılık faaliyetleri gibi pek çok konuda ayrıntılı bilgiler vermektedir.

Şehbal dergisinin kırk dokuzuncu sayısında yer alan "İlimler ile Fenler" sütununda, Yusuf Kenan imzasıyla yayınlanan "Tayyarecilik Hakkında Umumî Bir Fikir" başlıklı makalede havacılık tarihine ait detaylı bilgiler verilmektedir.¹²⁸ Elli beşinci sayıdaki "İlimler ile Fenler" sütunundaki "Terakkiden Terakkiye" başlıklı yazısında ise Yusuf Kenan, havacılığın tarihi gelişimini ayrıntılı bir biçimde anlatmaktadır.¹²⁹

Yusuf Kenan, bir taraftan derginin elli üçüncü sayısındaki "İlimler ile Fenler" sütununda yer alan "Tayyareciliğin Hatırat-ı Faciasından: Mülâzım Ducourneau" başlıklı yazıda Fransız hava subayı Ducourneau'nun uçuş sırasında geçirdiği kazayı anlatır-

127 Kâmuran Sırrı, "Teracim-i Ahval: Tomas A. Edison," *Şehbal*, No: 94, 1 Nisan 1330, s. 436-437.

128 Yusuf Kenan, "İlimler ile Fenler: Tayyarecilik Hakkında Umumî Bir Fikir," *Şehbal*, No: 49, 1 Mart 1328, s. 11.

129 Yusuf Kenan, "İlimler ile Fenler: Terakkiden Terakkiye," *Şehbal*, No: 55, 15 Haziran 1328, s. 132-133.

ken, diğere taraftan altmış dördüncü sayıdaki “İlimler ile Fenler” sütununda yayınlanan “Havacılık Tahsilinde İlk Kazalar” başlıklı makalesinde kendisinin öğrencilik yıllarında geçirdiğı bir kazadan bahsetmektedir.

Derginin elli yedinci sayısındaki “İlimler ile Fenler” sütunundaki “Avrupa’da Fen: Tayyareci Kadınlar” başlıklı makalede, Fransa’nın “Aéroclub de France” uçuş okulundan diploma alan kadın pilotlar hakkında bilgi verilmektedir.¹³⁰ Elli dokuzuncu sayıda yer alan “Wright Biraderler: Wilbord ve Orvill Wright” başlıklı yazıda Wright Kardeşler’in uçakla uçabilmek için verdikleri uzun uğraşlar ve bu uğraşlarla birlikte havacılık alanında yaptıkları hizmetler değerlendirilmektedir.¹³¹ Wright Kardeşler’in yanı sıra havacılık dünyasına önemli katkıları bulunan Fransız subaylarından Santos Dumon’un çalışmalarının anlatıldığı makaleler “Fünun-u Havaiye Âleminde Santos Dumon” başlığıyla derginin altmış beşinci ve seksen beşinci sayılarında yer alan “İlimler ile Fenler” sütunlarında yayınlanmıştır.

20. yüzyılın ilk çeyreğinde uçak teknolojisinde görülen hızlı bir gelişmenin yanı sıra o dönemde balonlar da havacılık çalışmalarında önemli bir yere sahiptiler. Yusuf Kenan, *Şehbal* dergisinin doksan ikinci sayısında yer alan “Fennin En Yeni Harikalarından, Balonlar ve Tayyareler” adlı makalesinin yanı sıra doksan yedinci sayıdaki “Havanın Evsafı, Balonculuğa Ait Nazariyat ve Malumat-ı Esasiye” başlıklı makalesi ile doksan sekizinci sayıdaki “İlimler ile Fenler” sütununda yer alan “Balonların Anasır-ı Terkibiyesi” adlı makalesinde balonculuğun tarihi gelişimi, balonla uçabilmek için gerekli teknik bilgiler ve ekipmanlar, hangi hava koşullarında balonlarla uçmanın mümkün olup olmadığı konularını ayrıntılarıyla anlatmaktadır. Sonuç olarak 20. yüzyıl başında

130 Yusuf Kenan, “İlimler ile Fenler: Avrupa’da Fen: Tayyareci Kadınlar,” *Şehbal*, No: 57, 15 Temmuz 1328, s. 177-178.

131 Yusuf Kenan, “İlimler ile Fenler: Wright Biraderler: William ve Orvill Wright,” *Şehbal*, No: 59, 15 Ağustos 1328, s. 216-217.

havacılık teknolojisinde yaşanan gelişmelerin, *Şehbal* dergisinin “İlimler ile Fenler” sütununda Yusuf Kenan tarafından yayınlanan makalelerle kolaylıkla takip edilebileceği anlaşılmaktadır.

Şehbal dergisinde bilim ve teknolojiyle ilgili yazılar yazan ve bu yazıları “Musahabe-yi Fenniye” sütununda yayınlanan yazarlardan biri de “Naima”dır. Muhtemelen “Naima” adını takma isim olarak kullanan yazarın gerçek ismi belirlenememiştir.

Yazar, *Şehbal* dergisinde, “Naima” imzasıyla kaleme aldığı makalelerini otuz üçüncü sayıdan itibaren yayınlamaya başlamıştır. Derginin otuz üçüncü sayısında yayınlanan “Tayyare” başlıklı makalede havacılığın tarihinden bahsettikten sonra, otuz altıncı sayıdaki “Niçin Tayyarelerden Bu Kadar Çok Bahsediyorum?” adlı yazısında *Şehbal* dergisinin isteği üzerine havacılığın savaş ve taşımacılık alanlarında yapacağı hizmetlerin önemini ayrıntılarıyla ifade etmeye çalıştığını belirtmektedir.

Yine “Naima” imzasıyla kaleme aldığı “Elektrikle Tenvir” başlığını taşıyan makalesinde yazar, elektriğin aydınlatmada kullanımı, elektrik lambalarının kullanımı ve elektriğin İstanbul’un aydınlatılmasında kullanılması için yapılan çalışmalar hakkında detaylı bilgiler vermektedir.¹³²

Derginin kırkıncı sayısındaki “Musahabe-yi Fenniye” sütununda yer alan “Şimendiferler” başlıklı makalede trenlerin icat edilmesi, trenin tarihî gelişimi ve ulaşımında ve taşımacılıkta sağlamış olduğu kolaylık ve hız sayesinde ülkelerin ekonomilerine ne kadar katkılarının olduğu üzerinde durulurken; kırk üçüncü sayıda, yine aynı sütunda yayınlanan “Şimendiferler Nasıl İnşa Edilir?” başlıklı makalede ise trenlerin üretilmesi ve tren taşımacılığı için gerekli olan altyapının hazırlanabilmesi için tüneller ve köprüler yapılmasının gerekliliğinden bahsedilmektedir. Yine kırk beşinci sayıda yer alan “Kara Vapurları” başlıklı yazıda buharlı trenlerin nasıl

132 Naima, “Musahabe-yi Fenniye: Elektrikle Tenvir,” *Şehbal*, No: 38, 15 Nisan 1327, s. 266-267-268.

çalıştığı ve bunların insanlara sağlamış olduğu kolaylıklar, trenlerin insanlara sunduğu hizmetler ayrıntılarıyla anlatılmaktadır.

“Naima” imzasıyla *Şehbal* dergisinin kırk altıncı sayısında yer alan “Musahabe-yi Fenniye” sütunundaki “Soğğun Fevaidi” başlıklı makalede, soğuk ambarlı nakliye gemilerinden, kar kuyularından, buz makinelerinden bahsedilmektedir. Yine aynı makalede et nakliyesi, meyve, sebze ve çiçeklerin korunması ve bozulmadan pazarlara ulaştırılması ile savaş gemilerinde barutun taşınması konularının detaylı bir şekilde incelendiği ve bu konular hakkında örnekler verildiği görülmektedir.

“Naima” imzasıyla *Şehbal* dergisinde yayınlanan “Denizden Defineleri Nasıl Çıkartıyorlar?” başlıklı son makaleye göz atıldığında İngiltere-İspanya Savaşı sırasında İskoçya açıklarında batırılan bir İspanyol gemisindeki hazineler ve bu hazineleri çıkarmak için kurulan şirketler ve bu şirketlerin hazineleri çıkarmak için yaptığı çalışmalar hakkında bilgiler verilmektedir.¹³³

Yukarıda belirtilen yazarların dışında bilim ve teknoloji konusunda bir veya birkaç tane makale yazan yazarlara bakıldığında Nusret Hilmi, Şahap Sıtkı, Yahya Halit, Abdülfeyyaz Tefk ve Feyzullah Sacit gibi yazarların isimlerine rastlanılmaktadır.

Nusret Hilmi, *Şehbal* dergisinin altmış sekizinci sayısındaki “Vesâik ve Hakayık” sütununda yer alan “Alüminyum Nerede ve Nasıl İmal Olunur?” başlıklı yazısında Avrupa ülkelerinde alüminyum imalatı, alüminyumun özellikleri ve kullanım alanlarından bahsetmektedir.¹³⁴ Kimyager Şahap Sıtkı ise elli sekizinci sayıdaki “Tereyağının Halefi: Sunî Tereyağı ve Oleo Margarin” başlıklı yazısında sunî tereyağının yapımı, gerçek tereyağıyla mukayesesi ve insan sağlığına etkileri hakkında detaylı bilgiler vermektedir.¹³⁵

133 Naima, “Musahabe-yi Fenniye: Denizden Defineleri Nasıl Çıkartıyorlar?,” *Şehbal*, No: 50, 15 Mart 1328, s. 26-27.

134 Nusret Hilmi, “Vesaik ve Hakayık: Alüminyum Nerede ve Nasıl İmal Edilir?,” *Şehbal*, No: 68, 1 Kânunusani 1328, s. 390-391.

135 Şahap Sıtkı, “Musahabe-yi Fenniye: Tereyağının Halefi: Sunî Tereyağı ve

Feyzullah Sacit, "Paris Mektupları" adlı sütunda "Fonografin Tedrisata Tatbiki" başlıklı makalesinde Fransa'da Sorbonne Üniversitesi'nde fonografin derslerde kullanılmasıyla ilgili bir konferansa ilişkin izlenimlerini okuyucularla paylaşmaktadır.¹³⁶ Ayrıca "Sanayi-i Havaiye Sergisi Münasebetiyle" başlıklı yazısında Feyzullah Sacit, Fransa'da havacılığa verilen önemden havacılık okullarının açılmasının teşvik edilmesine, yol haritalarının hazırlanmasından yolcu taşınmasına kadar Fransızların havacılık çalışmaları hakkında bilgiler vermektedir.¹³⁷

Yahya Halit'in *Şehbal* dergisinde yayınlanan makalelerine baktığında, elli birinci sayıdaki "Darwin" başlıklı makalesinde yazarın, ölümünün otuzuncu yılı münasebetiyle, Charles Darwin'in hayatı ve eserleri hakkında bilgiler verdiği görülmektedir.¹³⁸ Yahya Halit, bir diğer makalesinde "yeni bir bilim dalı olarak insan ve hayvan neslini ehilleştirmek için çalışan Öjenik ilmi" hakkında bilgiler vermektedir.¹³⁹ Ayrıca yazarın, ultraviyole ışınları hakkındaki "Görünmez Ziya" makalesi de *Şehbal* dergisinde yer almaktadır.¹⁴⁰ Abdülfeyyaz Tevfik ise "Kimya-yı Semavi" adlı makalesinde gökyüzünden, yıldızlardan ve bunların incelenebilmesi için yapılan çalışmalardan bahsetmektedir.¹⁴¹

Şehbal dergisinde yer alan bilim ve teknolojiyle ilgili yazılar

Oleo Margarin," *Şehbal*, No: 58, 1 Ağustos 1328, s. 195.

136 Feyzullah Sacit, "Paris Mektupları: Fonografin Tedrisata Tatbiki," *Şehbal*, No: 24, 1 Ağustos 1326, s. 482-483.

137 Feyzullah Sacit, "Paris Mektupları: Sanayi-i Havaiye Sergisi Münasebetiyle," *Şehbal*, No: 31, 1 Kânunuevvel 1326, s. 138.

138 Yahya Halit, "Musahabe-yi Fenniye: Darwin," *Şehbal*, No: 51, 15 Nisan 1328, s. 58-59.

139 Yahya Halit, "Ciddiyât-ı Cedide: Yeni Bir İlm, Yeni Bir Mutemer," *Şehbal*, No: 60, 1 Eylül 1328, s. 234-235.

140 Yahya Halit, "Ciddiyât-ı Cedide: Görünmez Ziya," *Şehbal*, No: 63, 15 Teşrinievvel 1328, s. 288-289.

141 Abdülfeyyaz Tevfik, "Musahabe-yi Fenniye: Kimya-yı Semavi," *Şehbal*, No: 90, 1 Şubat 1329, s. 347-348.

incelendiğinde yukarıda bahsedilen makalelerin haricinde “Vesaik ve Hakayık” sütununda yayınlanan yazıların da bu alana dâhil edilebileceği görülmektedir. “Vesaik ve Hakayık” sütununda yer alan makalelere bakıldığında bu makalelerin yazarlarının belli olmadığı ve bunların imzasız olarak yayınlandığı görülmektedir. Bu sütundaki yazılar incelendiğinde her sayıda oldukça ilginç ve birbirinden farklı konulara değinildiği anlaşılmaktadır.

İmzasız yazılardan biri olan “Sismograf-Zelzelenüvis Aleti Nasıl Çalışır?” başlıklı yazıda depremlerin şiddetini ve büyüklüğünü ölçmede kullanılan sismograf aletinin icadı, nasıl çalıştığı ve ne işe yaradığı anlatılmaktadır.¹⁴² Derginin beşinci sayısındaki “Vesaik ve Hakayık” sütununda, “Ayakkabıların Gıcırdama Sebebi, Duvar Yapma Makinesi” başlığı altında bu konularla ilgili bilgiler verilmekteyken bir sonraki sayıda “Arkayı Gösteren Gözlük” başlıklı bir makale yer almaktadır.

Dokuzuncu sayıda, insan vücudunun makineye benzemesi hakkında görüşlerin belirtildiği başlıksız bir yazı yer alırken, on üçüncü sayıda “Arzı Bir Taraftan Öbür Tarafa Delip İçine Bir Taş Atsak Ne Olur?” başlıklı, enteresan düşünceler içeren bir yazıya rastlanılmaktadır.

Şehbal dergisinin on altıncı sayısındaki “Vesaik ve Hakayık” sütununda yer alan “Havada Seyahatle Deniz Dibinde Seyahat” başlıklı bir yazıda gökyüzünde uçak veya balonla yapılacak bir seyahat ile deniz dibinden bir denizaltıyla yapılacak bir seyahat karşılaştırılmaktadır.

Bu makalelerin dışında “Vesaik ve Hakayık” sütununda yayınlanan makalelere bakıldığında bunların, genellikle yeni ve ilginç buluşlarla ilgili tanıtıcı yazılar olduğu görülmektedir. Bu yazılardan bazılarının başlıklarına bakıldığında bu durum kolaylıkla anlaşılmaktadır: “Bestekârlar İçin Nota Makinesi”, “Münebbihli

142 “Sismograf-Zelzele-nüvis Aleti Nasıl Çalışır?,” Şehbal, No: 2, 15 Mart 1325, s. 32-33.

Elektrik Saati, Ahir Zaman Süpürgesi, Meyve Makası, Çivisini Kendi Çakan Çekiç", "Yağmur Damlalarını Ölçmek İçin", "Bir İmza Yerine 20 İmza: Pantograf, Birden Fazla İmza Atmaya Yarayan Alet", "Yeni Tarzda Bir Elektrik Yelpezesi, Çamaşırı Medeniyet Nasıl Kurutur?"

4- Kurgu

Osmanlı İmparatorluğu'nda kültürel hayat, II. Meşrutiyet'le birlikte doğan özgürlükler ortamında önemli gelişmeler kaydetmiştir. Bu ilerlemede, özellikle II. Meşrutiyet'in ilanının hemen ardından, üzerindeki sansür baskısı kalkan Osmanlı basınının önemli katkılarının bulunduğu göz ardı edilmemelidir. Bu dönemde yayınlanan gazete ve dergiler; sayfalarını, müzik, şiir, hikâye, tiyatro ve edebiyatla ilgili yazılara açarak hem daha önceden yerli veya yabancı yazarlar tarafından kaleme alınmış eserleri okuyucularına sunmuş, hem de yeni oluşturdıkları eserlerle Osmanlı entelektüel dünyasında kendilerine yer edinmeye çalışan genç ve adı duyulmamış yazar ve şairlerin ellerinden tutarak onların eserlerini yayınlamışlardır. Böylece bu genç yazar ve şairler ile eserlerini Osmanlı toplumuyla buluşturmak gibi önemli bir görevi de yerine getirmişlerdir. *Şehbal* dergisi de dönemi içerisinde bu faaliyetlere önem veren süreli yayınlar arasında ön sıralarda yer almaktadır.

Şehbal dergisinin bütün sayıları detaylı bir incelemeye tabi tutulduğunda müzik, şiir, hikâye, tiyatro ve edebiyatla ilgili eserlere dergide oldukça fazla yer ayrıldığı anlaşılmaktadır. Dergi yönetiminin temel hedeflerinden biri de Osmanlı toplumunun kültür seviyesini yükselterek çağdaş bir toplumun oluşmasına katkıda bulunmak olduğu için dergide "Musiki", "Şiir", "Hikâye", "Tiyatro" başlıklı sütunların bulunmasının yanı sıra edebiyatla ilgili "Musahabe-yi Edebiye" ve "Tedkikat-ı Edebiye" sütunlarının bulunması gayet doğal karşılanmaktadır.

Şehbal dergisinde yayınlanan devamlı yazıların listesi incelen-
diğinde dergide “Musiki” sütununa kırk dokuz, “Şiir” sütununa
kırk altı, “Hikâye” sütununa elli iki, “Tiyatro” sütununa elli dokuz,
“Musahabe-yi Edebiye” sütununa on bir ve “Tedkikat-ı Edebiye”
sütununa ise on beş sayıda yer verildiği görülmektedir.¹⁴³ Bu sü-
tunlarda yayınlanan eserlerin bazıları bir sayıda tamamlanmakta
iken bazıları da birkaç sayı devam etmektedir.

Şehbal dergisinin birinci sayısında yayınlanan “Muhterem
Kâri'lere: Program” başlıklı, derginin takip etmeyi hedeflediği
yayın politikalarının anlatıldığı makalede, dergide yayınlanacak
“Musiki” sütunu hakkındaki projeler şu sözlerle anlatılmaktadır:

Musiki-yi Şarkî ve Garbî'ye ait tedkikatı hâvi bir makale, Şehbal'ın
her nüshasında yedinci sahifeyi işgal edecektir. Eazım-ı musiki-
şinasânın tercüme-i halleri yazılarak eserleri hakkında malumat
verilecek ve icap edenlerin resimleri konulacaktır. “Menakıb-ı
Musikiye” ismi altında Şark ve Garp ilm-i musikisine ait hikayat,
hatırat ve letaif derc edilecek ve memleketimizde cereyan eden
vekâyi-i musikiye ile musikiye ait içtimalar hakkındaki tafsilat da
“İçtimaat-ı Musikiye” unvanı tahtında müctemi olacaktır. Fazla
olarak Şark ve Garp elhan-ı musikiyesinin en güzellerinden inti-
hap olunan notalar sık sık Şehbal'e ilave edilecektir.¹⁴⁴

Şehbal dergisinde müzikle ilgili “Musiki” sütununda yayınlana-
nan makalelerin dergide önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır.
“Musiki” sütununda yer alan makalelerden bazıları “Şark Musi-
kisi” ve “Garp Musikisi” alt başlıklarıyla sınıflandırılmışlardır.
Dergide “Musiki” sütununda yayınlanan makalelerin yazarlarına
bir göz atıldığında iki önemli isimle karşılaşılacaktır. Bunlardan
biri, aynı zamanda derginin imtiyaz sahibi olan Hüseyin Saaded-
din (Arel) Bey iken diğeri ise Türk müziği denilince akla gelen ilk
isimlerden biri olan Rauf Yekta Bey'dir.

Hüseyin Saadeddin Bey'in Şehbal dergisinde yayınlamış oldu-

143 Bkz. Ek-2, Şehbal Mecmuasındaki Devamlı Yazıların Listesi, s. 263.

144 “Muhterem Kâri'lere: Program,” Şehbal, No: 1, 1 Mart 1325, s. 20.

ğu otuz altı makalesinden otuz bir tanesi müzik üzerine yazılmış yazılardır. Hüseyin Saadeddin Bey, müzikle ilgili yazılarını Bedii Münsi imzasıyla yayınlamıştır.

Hüseyin Saadeddin Bey'in *Şehbal* dergisinde müzikle ilgili yayınlamış olduğu makalelere bakıldığında, ilk olarak derginin birinci sayısındaki "Musiki" sütununda yer alan "Bir Musikinüvis-i Muasır Hakkında" başlıklı yazısında Rauf Yekta Bey'in sanatçı kişiliği, Türk müziğindeki yeri ve Türk müziğine yapmış olduğu katkılar hakkında ayrıntılı bir değerlendirme yapıldığı görülmektedir.¹⁴⁵

Derginin ikinci sayısında yine "Musiki" sütununda yer alan, Bedii Münsi imzalı "Türk Operası" başlıklı makalede Türk operasının hâlihazırdaki durumu ve gelişmesi için ne gibi çalışmalar yapılması gerektiği, bu çalışmalar sırasında Batı müziğinin örnek alınarak ondan faydalanılmasının zorunluluğu ve Türk müzik uzmanlarının bu konularda yeterli çalışmalar, incelemeler ve araştırmalar yapmadıkları belirtilmektedir.¹⁴⁶

Şehbal dergisinin üçüncü sayısındaki "Musiki" sütununda Hüseyin Saadeddin Bey tarafından Bedii Münsi imzasıyla yayınlanan "Türk Operası: İlm-i Ahengin Alaturkaya Tatbiki" adlı yazıda ahenk biliminin alaturka müziğe uygulanması, alaturka müzik aletlerinin özellikleri ve Türk müziğinin geleneksel kalıplarının dışına çıkılarak yeni eserler verilmesi konularında detaylı bir değerlendirme yapılmaktadır.¹⁴⁷

Beşinci sayıda, yine aynı sütunda, "Tanınmamış Bir Üstâd-ı Musiki" başlığı altında Bedii Münsi imzasıyla Dr. Suphi Bey'in Türk müzik dünyasındaki yeri ve çalışmalarını değerlendiren bir

145 Bedii Münsi, "Musiki: Bir Musikinüvis-i Muasır Hakkında," *Şehbal*, No: 1, 1 Mart 1325, s. 7.

146 Bedii Münsi, "Musiki: Türk Operası," *Şehbal*, No: 2, 15 Mart 1325, s. 27.

147 Bedii Münsi, "Musiki: Türk Operası: İlm-i Ahengin Alaturkaya Tatbiki," *Şehbal*, No: 3, 1 Nisan 1325, s. 47.

yazıdan sonra Dr. Suphi Bey'in suzinak saz semaisinin notaları da yayınlanmıştır.¹⁴⁸ Sekizinci sayıda ise Bedii Münsi imzasıyla Hüseyin Saadeddin Bey tarafından yazılan "Asker Şarkısı" adlı eserin notaları verilmektedir.¹⁴⁹

Dokuzuncu sayıya gelindiğinde; "Musiki" sütununda "Türk Operası: İlm-i Ahenge Dair Bir Mektup" başlıklı Bedii Münsi imzalı yazıda Kemençeci müteveffa Nikolaki Efendi'nin şehnaz semaisiyle birlikte ahenk ilminin Türk müziğine uygulanması hakkındaki düşünceleri ortaya koyan bir mektuba yer verilmektedir.¹⁵⁰ On ikinci sayıda, yine "Musiki" sütununda yer alan "Kevseri Mecmuasından Müstehrih İki Peşrev Hakkında Bazı Mütalaat" başlıklı yazıda eski Şark müziğinin ebced hesabıyla Kevseri mecmuasının on birinci ve on ikinci sayılarında yayınlanan notaları verilmekte ve bu notalar üzerinde bir değerlendirme yapılmaktadır.¹⁵¹

Şehbal dergisinin otuz beşinci sayısına gelindiğinde, bu sayıda hem "Şark Musikisi" hem de "Garp Musikisi" başlıklı iki ayrı sütunun bulunduğu anlaşılmaktadır. "Şark Musikisi" başlıklı sütunda Bedii Münsi imzasıyla yayınlanan yazıda Türk müziğinin geçmişinin ne kadar güzelliklerle dolu olduğu, şarkı ve kantolarla Türk müziğinin bozulmasından endişe edildiği, opera ve operetlerin yazılmamasının eleştirildiği ve Batı müziğinin sahip olduğu Chopin gibi müzik adamlarının Türk müziğinde yetişmemesinden duyulan üzüntünün belirtildiği görülmektedir.¹⁵² "Garp Musikisi" başlıklı sütunda ise Bedii Münsi imzasıyla yayınlanan "İlm-i Ahenk İçin Mukaddime-i Tahsil" başlıklı yazıda Alman

148 Bedii Münsi, "Musiki: Tanınmamış Bir Üstâd-ı Musiki," *Şehbal*, No: 5, 15 Mayıs 1325, s. 89.

149 Bedii Münsi, "Asker Şarkısı," *Şehbal*, No: 8, 15 Temmuz 1325, s. 149.

150 Bedii Münsi, "Musiki: Türk Operası: İlm-i Ahenge Dair Bir Mektup," *Şehbal*, No: 9, 1 Ağustos 1325, s. 177.

151 Bedii Münsi, "Kevseri Mecmuasından Müstehrih İki Peşrev Hakkında Bazı Mütalaat," *Şehbal*, No: 12, 15 Eylül 1325, s. 236.

152 Bedii Münsi, "Şark Musikisi," *Şehbal*, No: 35, 15 Şubat 1326, s. 211.

musikişinası Heinrich Wolfgart'tan yapılan bir tercüme yer verilmektedir.¹⁵³ Devamı, otuz sekizinci ve otuz dokuzuncu sayılarda aynı başlıkla yayınlanan bu makalelerde nota bilgisi, piyano ve piyano notaları konularında Heinrich Wolfgart'tan yapılan tercümelere yer verilmektedir.

Hüseyin Saadeddin Bey'in, "Şark Musikisi" sütununda "Kitab-ı İlm-i Musiki-i Âliye Vech-el-Hurufat: Kantemiroğlunun İki Asırlık Nota Mecmuası" başlığıyla Kantemiroğlu'nun Sultan II. Ahmet'e takdim ettiği iki asırlık nota mecmuası hakkındaki bilgileri aktardığı yazı dizisi, derginin altmış altıncı sayısı ile seksen beşinci sayıları arasında yetmişinci sayı haricindeki sayılarda yayınlanmıştır.

Şehbal dergisinde Rauf Yekta imzasıyla yayınlanan makalelerin tamamının müzikle ilgili makaleler olduğu göze çarpmaktadır. Hüseyin Saadeddin Bey tarafından derginin birinci sayısındaki "Musiki" sütununda yer alan "Bir Musikinüvis-i Muasır Hakkında" başlıklı yazıda Rauf Yekta Bey'in tanıtılmasının ardından yedinci sayıdan itibaren yazılarını yayınlamaya başlayan Rauf Yekta Bey'in *Şehbal* dergisinde müzik üzerine yayınlanmış on dokuz tane makalesi bulunmaktadır.

Rauf Yekta Bey'in yazılarına bakıldığında, ilk olarak yedinci sayıdaki "Musiki" sütununda yer alan "Kitabet-i Musikiye Tarihine Bir Nazar" başlıklı bir makalesinin bulunduğu görülmektedir. Bu makalede Avrupa'da notanın icadı ve gelişme sürecinde geçirdiği evreler hakkında ayrıntılı bilgiler verilmektedir.¹⁵⁴ Rauf Yekta Bey, bir sonraki yazısında ise aynı başlık altında bu konuya devam ederek, bu defa Şark musikisinin tarihî gelişimi ve Osmanlıların musiki bibliyografyası hakkında aydınlatıcı bilgiler vermektedir.¹⁵⁵

153 Bedii Münsi, "Garp Musikisi: İlm-i Ahenk İçin Mukaddime-i Tahsil," *Şehbal*, No: 35, 15 Şubat 1326, s. 211.

154 Rauf Yekta, "Musiki: Kitabet-i Musikiye Tarihine Bir Nazar," *Şehbal*, No: 7, 1 Temmuz 1325, s. 127.

155 Rauf Yekta, "Musiki: Kitabet-i Musikiye Tarihine Bir Nazar," *Şehbal*, No: 11, 1 Eylül 1325, s. 211.

Derginin on dokuzuncu sayısındaki “Musiki” sütununda yer alan “Cennet-mekân Sultan Bayezid Han-ı Sani ve Fenn-i Musiki” başlıklı makalede Rauf Yekta Bey, Musiki-i Osmanî Mektebi ders nazırı ve Heyet-i Umumiye muallimi İsmail Hakkı Bey’in *Hale* gazetesinde yazdığı, Sultan II. Bayezid’e ait olduğu iddia edilen musiki eserleri hakkında bir değerlendirme yapmaktadır.¹⁵⁶

Rauf Yekta Bey’in, bir sonraki makalesinde Türk müziğinin önemli simalarından olan Hacı Arif Bey’in hayatını ve sanatını anlatan bir yazı kaleme aldığı görülmektedir.¹⁵⁷ Kırk sekizinci sayıda yer alan “Musiki” sütunundaki “Şark Musikisine Ait Bir Mühim Tespit” başlıklı yazıda, Celal Esad Bey’in “Yeniçeri Musikisi Konseri” münasebetiyle konservatuarın kurulması ve Türk musikisinin Avrupa’da tanıtılması konuları tartışılmaktadır.¹⁵⁸ Bu makalenin ardından yayınlanan “Mehterhane Konseri” başlıklı yazısında Rauf Yekta Bey, Celal Esad Bey’in Türk müziği hakkındaki görüşlerini eleştirmektedir.¹⁵⁹ Bir sonraki sayıda “Mehterhane Konseri-II” başlıklı yazıyla devam eden tartışmada Rauf Yekta Bey, Türk müziğini çok sesli hale getirerek Avrupa’ya tanıtmak için bir örnek olarak verilen bu konseri eleştirmektedir.¹⁶⁰

Şehbal dergisindeki makalelerinde önemli müzik adamlarını tanıtmaya gayret gösteren Rauf Yekta Bey, derginin elli birinci sayısındaki “Tanburî Osman Bey” başlığıyla tanıttığı Tanburî Osman Bey’den sonra elli ikinci sayıda Kantemiroğlu’nu, elli üçüncü

156 Rauf Yekta, “Musiki: Cennet-mekân Sultan Bayezid Hân-ı Sani ve Fenn-i Musiki,” *Şehbal*, No: 19, 1 Şubat 1325, s. 376.

157 Rauf Yekta, “Musiki: Hacı Arif Bey Hakkında,” *Şehbal*, No: 39, 1 Mayıs 1327, s. 295.

158 Rauf Yekta, “Musiki: Şark Musikisine Ait Bir Mühim Tespit,” *Şehbal*, No: 48, 15 Şubat 1327, s. 472.

159 Rauf Yekta, “Musiki: Mehterhane Konseri,” *Şehbal*, No.49, 1 Mart 1328, s. 12.

160 Rauf Yekta, “Musiki: Mehterhane Konseri-II,” *Şehbal*, No: 50, 15 Mart 1328, s. 32.

sayıda ise yeniden ve daha detaylı olarak Hacı Arif Bey'i tanıtmaktadır. Derginin elli dördüncü sayısına gelindiğinde "Musiki" sütununda yer alan "Garp Hayat-ı Musikisinden Bir Sahife" başlıklı yazıda Rauf Yekta Bey, Fransız müzik adamı Villoteau'nun "Description de l'Egypte" adlı eserini tanıtmakta ve bu eser hakkındaki görüşlerini ifade etmektedir.¹⁶¹ Bir sonraki sayıda ise Rauf Yekta Bey, Villoto'nun Arap müziği hakkındaki görüşlerini kapsamlı bir eleştiriye tabi tutmaktadır.¹⁶²

Rauf Yekta Bey'in *Şehbal* dergisinde yayınlanan diğer makalelerine bakıldığında derginin elli altıncı sayısındaki "Musiki" sütununda yer alan "Garp Musikisinde Usul İstidadı" başlıklı yazısında yazarın, Arthur Maker'in "Anormoni ve Fütürizm" adlı eserini eleştirdiği görülmektedir.¹⁶³ Bunun yanında Rauf Yekta Bey, elli yedinci sayıdaki makalesinde Jean Jacques Rousseau'nun müzik dünyasına hizmetlerini anlatırken, bir sonraki sayıda yer alan "Tambur" başlıklı makalede bir okuyucu tarafından *Şehbal* dergisine gönderilen ve Türk müziğindeki metot eksikliklerinden bahseden bir mektuptan yola çıkarak tamburda usul konusunu işlemektedir. Rauf Yekta Bey'in müzik üzerine yazdığı bir diğer yazı ise "Kafkasya'da Musiki" başlığını taşımaktadır ve yine "Musiki" sütununda yayınlanmıştır. Bu yazıya derinlemesine bir göz atıldığında burada, Kafkas musikişinaslarından Cemil Emirof'un bir bestesine değinildiği ve Fransızların Kafkas müziği üzerine yapmış olduğu çalışmalar hakkında değerlendirmeler yapıldığı görülmektedir.¹⁶⁴

161 Rauf Yekta, "Musiki: Garp Hayat-ı Musikisinden Bir Sahife," *Şehbal*, No: 54, 1 Haziran 1328, s. 114.

162 Rauf Yekta, "Musiki: Garp Hayat-ı Musikisinden Bir Sahife-2," *Şehbal*, No: 55, 15 Haziran 1328, s. 130.

163 Rauf Yekta, "Musiki: Garp Musikisinde Usul İstidadı," *Şehbal*, No:56, 1 Temmuz 1328, s. 150.

164 Rauf Yekta, "Musiki: Kafkasya'da Musiki," *Şehbal*, No: 59, 15 Ağustos 1328, s. 210.

Şehbal dergisinde müzik üzerine yayınlanan makaleler incelendiği zaman “müzik” konu başlığının, derginin yayın politikasında önemli bir yere sahip olduğu kolaylıkla anlaşılmaktadır. Dergide yayınlanan makalelerin içeriğine bakıldığında müzik teorisi ve müzik tarihinde daha önce hiç değinilmeyen konulara yer verilmesinin yanı sıra birkaç bestecinin biyografilerinin de verildiği görülmektedir. Bu makalelerin genelinde kendi aslını, kendine özgü yapıları muhafaza ederek çok sesli Türk müziğinin nasıl harmanlanacağı sorunsalının sürekli olarak ele alındığı görülmektedir.¹⁶⁵

Şehbal dergisinin birinci sayısında yayınlanan “Muhterem Kâri'lere: Program” başlıklı makalede derginin izleyeceği yayın politikasından bahsedilirken, şiir konusunda; “Muasırın-i edebânın güzide asar-ı şiiriyesi Şehbal'ın sahife-i mahsusasını tezyin edecektir. Bu şiirlerden bazıları için münasip resimler yaptırılacaktır.”¹⁶⁶ sözleriyle dergi yönetiminin gelecekte ne gibi uygulamalar gerçekleştirmeyi hedeflediği belirtilmektedir.

Şehbal dergisinin devamlı yazılar listesine bir göz gezdirildiğinde “Şiir” sütununa kırk altı sayıda yer verildiği görülmektedir.¹⁶⁷ Bunun yanında derginin indeksinde yapılan bir inceleme sonucunda *Şehbal* dergisinde “Şiir” sütununda veyahut herhangi bir sütuna dâhil olmadan yayınlanan toplam yüz sekiz tane şiir bulunduğunu anlaşılmaktadır.

Şehbal dergisinin ilk sayılarına bakıldığında “Şiir” sütununda genellikle dönemin ünlü şairlerinin şiirlerine yer verildiği görülmektedir. Bu ilk sayılarda şiirleri yayınlanan ünlü şairler arasında Tefik Fikret, Namık Kemal'in oğlu Ali Ekrem Bolayır ve Abdullah Cevdet gibi isimlere rastlanılmaktadır. Tefik Fikret'in *Şehbal*

165 Sabine Prator, “Şehbal – Ein Herausragendes Beispiel Früher Türkischer Magazinpresse,” *Revue D'études Turques* TURCICA, C. 29., 1997, s. 438.

166 “Muhterem Kâri'lere: Program,” *Şehbal*, No: 1, 1 Mart 1325, s. 20.

167 Bkz. Ek-2, *Şehbal* Mecmuasındaki Devamlı Yazıların Listesi, s. 263.

dergisinde yayınlanan üç şiirinden ilki olan “Dün Gece” adlı aruz vezniyle yazılan şiir, *Şehbal*’in “Şiir” sütununda yayınlanan ilk şiir olma özelliğini de taşımaktadır.¹⁶⁸ Bunun dışında meşhur şairin ünlü *Haluk’un Defterinden* adlı eserinden bir parça olan “Kocaman Saat” adlı şiiri ise derginin dokuzuncu sayısındaki “Şiir” sütununda yayınlanmıştır. Ünlü şairin *Şehbal*’e göndermiş olduğu son şiiri ise derginin altmış dördüncü sayısındaki “Şiir” sütununda yayınlanan “Vatan Şarkısı” adlı aruz vezniyle yazılmış şiirdir.

Şehbal dergisinde şiirleri yayınlanan dönemin bir diğer ünlü ismi ise Ali Ekrem Bolayır’dır. Vatan şairi Namık Kemal’in oğlu olan Ali Ekrem Bolayır, *Şehbal* dergisinde şiirlerini yayınlamaya, derginin beşinci sayısındaki “Şiir” sütunundaki Kemalzade Ali Ekrem imzasıyla yayınladığı “Berâitime” adlı aruz vezninde yazılmış şiirle başlamıştır.¹⁶⁹ Derginin on birinci sayısındaki “Şiir” sütununda yer alan “Bir Manzara-i Memat” adlı şiirde ise Ali Ekrem Bolayır, ölüme dair düşüncelerini ve ölümün insana düşündürdüklerini şiir diliyle ve aruz vezniyle ortaya koymaktadır. Bunların dışında Ali Ekrem Bolayır’ın aruz vezniyle yazmış olduğu ve *Şehbal* dergisinin çeşitli sayılarında yayınlanan “Bilmece”, “Elvâh-ı Tabiattan”, “Halayık Türküsü” ve “Vech-i Yâr” adlı şiirleri bulunmaktadır.¹⁷⁰

Abdullah Cevdet de şiirleri *Şehbal* dergisinde yayınlanan dönemin diğer önde gelen simalarından biridir. Abdullah Cevdet’i, dergide şiirleri yayınlanan diğer şairlerden ayıran önemli bir faktör ise onun Batılı bazı şairlerin şiirlerini tercüme ederek *Şehbal* dergisinde yayınlamasıdır. Bu yolla Avrupalı şairlerin şiirlerinin Osmanlı toplumu tarafından da tanınıp bilinmesini sağlamak gibi çok önemli bir görevi yerine getirdiği görülmektedir. Abdullah Cevdet’in kendisine ait olan ve aruz vezniyle yazmış olduğu

168 Tefik Fikret, “Şiir: Dün Gece,” *Şehbal*, No: 4, 15 Nisan 1325, s. 65.

169 Kemalzade Ali Ekrem, “Şiir: Berâitime,” *Şehbal*, No: 5, 15 Mayıs 1325, s. 88.

170 Bkz. Ek-1, *Şehbal* Mecmuası’nın Yazı Dizini (1-100), s. 163.

şairlerinin, derginin çeşitli sayılarında yayınlanan “Şiir” sütununda yer aldığı, derginin indeksinde yapılan bir inceleme sonucunda anlaşılmaktadır.¹⁷¹ “Canâne-i Muhayyileme” ithafıyla yazmış olduğu “Hayalde İzdivaç”, “Piyâle-i Kahhar”, “Bir Lahza-i Aram Yarım Asr’ül-Müden” ve “Sevda-yı Müzmahil” adlı şiirler, şairin aruz vezniyle yazmış olduğu şiirlerdir. Bunların yanında hece ölçüsünü kullanarak kaleme aldığı iki şiiri de *Şehbal*’de yayınlanmıştır. Bunların adları ise “Humma-yı İlham” ve “Cenk Türküsü”dür.¹⁷²

Şehbal dergisinin çeşitli sayılarında yayınlanan yüz sekiz şiirden bir tanesi, dergide Abdülhak Hamit Tarhan tarafından yayınlanan “Garâm” adlı şiirdir. Bu şiir oldukça uzun bir şiir olması nedeniyle bölümler halinde elli sekizinci sayı ile sekseninci sayılar arasında toplam yirmi üç sayı boyunca *Şehbal* dergisinin sayfalarında kendine yer bulmuştur. Dönemin önemli şairlerinden biri olan Abdülhak Hamit Tarhan’ın “Garâm” adlı şiirinin *Şehbal* dergisinde yayınlanacak olması, dergi yönetimi tarafından okuyucularına büyük bir sevinçle duyurulmuştur. Daha sonra bu şiirle ilgili ortaya çeşitli dedikoduların atıldığı, Abdülhak Hamit Bey’in bu dedikodulara bir açıklık getirme ihtiyacı sonucunda dergi yönetimine gönderdiği ve dergi yönetimi tarafından duyurular arasında yayınlanan bir mektuptan öğrenilmektedir.¹⁷³ Dönemin ünlü şairlerinden biri olan Süleyman Nazif de “İntikad: Garâm Hakkında” başlıklı makalesinde bu konuyla ilgili düşüncelerini belirtmektedir.¹⁷⁴

Şehbal dergisinde en fazla şiirleri yayınlanan şairin bir kadın olması, oldukça dikkat çekicidir. Derginin çeşitli sayılarında, Nigar Binti Osman’ın on dört tane şiiri yayınlanmıştır. Nigar Binti

171 Bkz. Ek-1, *Şehbal* Mecmuası’nın Yazı Dizini (1-100), s. 163.

172 Bkz. Ek-1, *Şehbal* Mecmuası’nın Yazı Dizini (1-100), s. 163.

173 “Dahi-i Edeb Abdülhak Hamit Beyefendi’nin İdarehanemize Bir Mektubu,” *Şehbal*, No: 71, 1 Mart 1329, s. 443.

174 Süleyman Nazif, “İntikad: Garâm Hakkında,” *Şehbal*, No: 58, 1 Ağustos 1328, s. 182.

Osman tarafından aruz vezniyle yazılan “Asker”, “Pederimin Resmi”, “Dere”, “Rüyalarımnda Validem”, “Kahraman Silva”, “Bir Yevm-i İyd”, “Buhran”, “Zelzele Hatırası”, “Dokunma”, “Şarkı” ve “Heder Oldu” adlı şiirler, *Şehbal* dergisinin çeşitli sayılarında “Şiir” sütununda yayınlanmıştır. Bu şiirlerinin bazılarında ailesine, özellikle anne ve babasına karşı duyduğu yoğun hisleri ve özlemlerini dile getiren şair, bazılarında ise askerlik görevinin kutsallığından veya vatan sevgisinden bahsetmektedir. Nigar Binti Osman’ın aruzla yazılan şiirlerinin yanı sıra derginin kırk beşinci sayısındaki “Şiir” sütununda yer alan “İskenderiye- Kahire” adlı şiiri, hece ölçüsüyle yazılmıştır.¹⁷⁵

Şehbal dergisinin en üretken şairlerinden biri de Faik Ali Ozansoy’dur. Şairin *Şehbal* dergisinde yayınlanan şiirlerinden biri hariç diğerleri aruz vezniyle yazılmıştır. Dergide toplam on bir tane aruz vezniyle yazılmış şiiri bulunan Faik Ali’nin şiirlerinden bazılarının “Tezher-i His”, “Hasbihal”, “Akşam”, “Çarşaf”, “Bir Sitâre-i Raksa”, “Safo”, “Şarkı” gibi isimler taşıdığı görülmektedir. Şairin hece ölçüsüyle yazmış olduğu tek şiiri ise “İstila-yı Umum” adını taşımaktadır.¹⁷⁶

Enis Behiç Koryürek de *Şehbal* dergisinde şiirleri yayınlanan şairlerden biridir. Derginin indeksinde yapılan bir inceleme sonucunda şairin, dergide dokuz tane şiirinin yayınlandığı anlaşılmaktadır. Şiirleri yetmişinci sayıdan itibaren dergide yayınlanmaya başlayan Enis Behiç de diğer şairler gibi şiirlerinin çoğunu aruz ölçüsüyle yazmıştır. Enis Behiç’in dergide ilk yayınlanan şiiri, yetmişinci sayıdaki “Şiir” sütununda yer alan, millî duygulara seslenen ve Namık Kemal’in ruhuna ithaf edilmiş olan “Vatan Mersiyesi”dir.¹⁷⁷ Şairin aruzla yazmış olduğu şiirlerden bazıları “Buhran”, “Kartal”, “Şairlik” ve “İnikas”tır. Bunun yanında, “Hem-

175 Nigar Binti Osman, “Şiir: İskenderiye-Kahire,” *Şehbal*, No: 45, 15 Teşrinisani 1327, s. 415.

176 Faik Ali, “Şiir: İstila-yı Umum,” *Şehbal*, No:51, 15 Nisan 1328, s. 42.

177 Enis Behiç, “Şiir: Vatan Mersiyesi,” *Şehbal*, No: 70, 15 Şubat 1328, s. 427.

şirem H. R. Hanım'a" ithafıyla yayınlanan "Pek Küçük Bir Hikâye Anlatayım" adlı şiiri, serbest ölçüyle yazılmıştır.¹⁷⁸

Şehbal dergisinin bir diğerkadın şairi olan Sadiye Vesile'nin şiirlerine bakıldığında koyu bir vatanseverlik ve milliyetçilik hissi göze çarpmaktadır. *Şehbal* dergisinde yayınlanan yedi şiirinden beşi aruz ölçüsüyle, diğerkisi ise serbest ölçüyle yazılmış olan Sadiye Vesile, Trablusgarp Savaşı'nın yaşandığı dönemde Osmanlı toplumundaki havayı şiirlerine yansıtmayı başarabilmiş ve yazmış olduğu şiirlerle hem halka hem de askerlere moral vermeye çalışmıştır. Dergide yayınlanan şiirlerinin adlarına bakıldığında bu durum açıkça ortaya çıkmaktadır: "Yüksek Türk Askerlerine", "Arz Et Helake!... Şark-ı Yetime", "Biraz da Hande Getir- Türk'ün Lisanından", "Vatan".

Şehbal dergisinde şiirleri yayınlanan pek çok şairin arasında değinilmesi gereken önemli isimlerden biri de Süleyman Nazif'tir. Dönemin edebiyat çevrelerinde oldukça tanınan ve sözü geçen Süleyman Nazif'in dergide çeşitli makalelerinin yanı sıra iki tane de aruz ölçüsüyle yazılmış şiiri bulunmaktadır. Vatanseverlik hisleri ve milliyetçi duyguları içeren "Bir Neşide-i Hamaset —Plevne—" başlıklı şiir, derginin altmış ikinci sayısında yayınlanırken, "Maşuka-i Hayaliyeme" başlıklı şiir ise derginin yetmiş dördüncü sayısında yer alan "Şiir" sütununda yer almıştır.

Şehbal dergisinde çeşitli şairler tarafından yayınlanan şiirlere genel bir göz gezdirildiğinde şiirlerinin bir kısmının sevgi, özlem, aşk tabiat konularını işlerken diğerkbir kısmının da dönemin siyasî ve toplumsal olaylarından etkilenererek vatan sevgisi, vatanseverlik, millet olma duygusu, milliyetçilik, birlik-beraberlik temalarını işlediği görülmektedir.

Şehbal dergisinin yüz sayılık yayın hayatı boyunca dergide oldukça fazla yer bulan konu başlıklarından biri de "Hikâye"dir.

178 Enis Behiç, "Musiki Usullerinin Nizama Tatbiki: Pek Küçük Bir Hikâye Anlatayım," *Şehbal*, No: 88, 15 Kânunuevvel 1329, s. 304.

Derginin birinci sayısında yayınlanan “Muhterem Kâri'lere: Program” başlıklı makalede derginin izleyeceği yayın politikasından bahsedilirken hikâye ve tiyatro konusunda, şu sözlerle dergi yönetiminin gelecekte ne gibi uygulamalar gerçekleştirmeyi hedeflediği belirtilmektedir:

Edebiyat-ı Şarkıye ve Garbiye'nin hikâye ve tiyatro ile mizaha ait şayan-ı mütalaa nevadır-i asarı Şehbal'de bir mevki-i mutena bulacaktır. Bahusus Fransız edebiyatına nispetle bize bigâne kalmış olan İngiliz ve Amerikan ve Alman müelliflerinin en güzel romanları, en latif hikâyeleri ve dahik-aver muharrerat-ı mizahiyesi risalemizin münderecat-ı mühimmesinden bir kısmını teşkil edecektir. (...) Tiyatroya olan ihtiyacımız da unutulmayarak bir yandan müellifin-i Garbiye'nin enafis-i asarıyla tiyatro fen ve sanatına ait kitaplar tercüme olunacak ve diğer taraftan Şark üdebasının tiyatro tarzındaki asarı neşredilecektir.

179

Derginin elli iki sayısında “Hikâye” sütunun yer aldığı görülmektedir. Bu sütunda yayınlanan hikâyelere bir göz atıldığında bu hikâyelerin, oldukça ilginç başlıklar içerdikleri ve oldukça ilginç konulardan bahsettikleri görülmektedir. *Şehbal* dergisinde yayınlanan hikâyelerden bazılarının kim tarafından yazıldığı belirtilmemiştir. Bunun yanında yazarları belli olan hikâyeler incelemeye tabi tutulduğunda bunların bir kısmının, yabancı yazarların eserlerinden tercüme edildiği anlaşılmaktadır. Diğer hikâyelerden bazıları, Türk edebiyatının ünlü yazarları tarafından yazılmışken, bazıları da henüz adı sanı duyulmamış insanlar tarafından yazılmıştır. Bu hikâyelerin tümü, herhangi bir ayırım gözetilmeksizin *Şehbal* dergisinin çeşitli sayılarında “Hikâye” sütununda yayınlanmıştır.

Dergide yayınlanan hikâyeler incelendiğinde ilk olarak “Korkunç Bir Hatıra” başlıklı hikâyeden bahsetmek gerekmektedir. Bu hikâyeye bakıldığında altında herhangi bir imzanın olmadığı

görülmektedir. Kim tarafından yazıldığı belli olmayan bu hikâye, derginin birinci sayısından itibaren on dokuzuncu sayıya kadar aralıksız yayınlanmıştır. Bir dizi haline gelen bu hikâye, sadece derginin on beşinci sayısında yer almamaktadır. “Korkunç Bir Hatıra” adlı bu hikâye, *Şehbal* dergisinin on beşinci sayısının haricinde dergide birbirini takip eden bölümler halinde on yedi sayıda yayınlanmıştır.

Yazarı belli olmayan hikâyelerden bahsettikten sonra yabancı yazarlardan yapılan çeviriler sonucunda yayınlanan hikâyelere bakıldığında, öncelikli olarak Halil Nihad isminin ön plana çıktığı görülmektedir. *Şehbal* dergisinin elli üçüncü sayısından itibaren yazıları yayınlanmaya başlayan Halil Nihad’ın dergide yayınlanan on iki yazısından on tanesi, yabancı yazarlardan çevrilen hikâyelerden oluşmaktadır. Bu çeviri hikâyelere bir göz atıldığında bunların büyük bir kısmının, Halil Nihad’ın Alphonse Daudet’den yapmış olduğu çevirilerden meydana geldiği görülmektedir. Halil Nihad’ın Alphonse Daudet’den yapmış olduğu ilk çeviri hikâye, derginin elli üçüncü sayısında yer alan “Hikâye” sütunundaki “Papanın Katırı” adlı hikâyedir.¹⁸⁰ Bu hikâye, bu sayıda tamamlanamayarak bir sonraki sayıda da devam edip sona ermektedir. Halil Nihad’ın Alphonse Daudet’den yapmış olduğu diğer çeviri-hikâyelere bakıldığında, derginin elli dokuzuncu sayısında yayınlanan “Değirmene Nakil”, yetmiş üçüncü sayısında yayınlanan “Değirmene Mektuplar-İrlezalı Kız”, yetmiş beşinci sayıdaki “İhtiyarlar”, yetmiş yedinci sayıdaki “Kokonyan Rahibi”, seksen birinci sayıdaki “Mösyö Saken’in Keçisi” ve son olarak yüzüncü sayıda yayınlanan “Kışla Hasreti” başlıklı hikâyelerle karşılaşılacaktır. Bunların dışında H. Ludwig’in “Rüya” adlı hikâyesinin, Halil Nihad tarafından yapılan çevirisinin, derginin yetmiş bir ve yetmiş ikinci sayılarında yayımlandığı görülmektedir.¹⁸¹

180 Halil Nihad, “Hikâye: Papa’nın Katırı,” *Şehbal*, No: 53, 15 Mayıs 1328, s. 96.

181 Bkz. Ek-1, *Şehbal* Mecmuası’nın Yazı Dizini (1-100), s. 163.

Yabancı yazarlardan çeviriler yaparak bunları *Şehbal* dergisinde yayınlayan bir diğere isim de Nusret Hilmi'dir. Nusret Hilmi'nin Alphonse Daudet'den çevirdiğı "Erbâb-ı İzdivaç" adlı hikâye, derginin altmış dört ile yetmişinci sayıları arasında yayınlanmıştır. Nusret Hilmi'nin bir diğere çeviri-hikâyesi ise derginin altmış beşinci sayısındaki "Hikâye" sütununda yayınlanan "Yalancı" adlı hikâyedir. Anton Çehov'dan yapılan bir çeviri-hikâye olan "Zevce" adlı eser, derginin kırk sekizinci sayısında yer alan "Hikâye" sütununda "Ayvazof" imzasıyla yayınlanmıştır.¹⁸²

Şehbal dergisinin bir dönem idarî müdürlüğünü de yapmış olan Ali Rıza Seyfi'nin; derginin çeşitli sayılarında oldukça farklı konularda pek çok makalesi bulunmaktadır. Ali Rıza Seyfi de çevirisini yaptığı hikâyeleri dergide yayınlayan yazarlar arasında yer almaktadır. Ali Rıza Seyfi'nin imzasını taşıyan "İki Refik-i Tahrir" adlı İngilizce'den çevrilen hikâye, *Şehbal* dergisinin son üç sayısında —doksan sekizinci, doksan dokuzuncu ve yüzüncü sayı— yayınlanmıştır.¹⁸³

Bizzat Türk edebiyatçıların yazdığı ve *Şehbal* dergisinde yayınlanan hikâyeler incelendiğinde isimleri ön plana çıkan yazarlar; Süleyman Nazif, Şahabettin Süleyman, Salime Servet Seyfi, "Siyum Bike" ve Mehmet Enis'tir.

Süleyman Nazif'in *Şehbal* dergisinde hikâye tarzında yayınladığı tek eseri olan "Nevgâherler" başlıklı hikâye, derginin kırk ikinci sayısında yer alan "Hikâye" sütununda yer almıştır. Bu eserde yazarın çocukluğunu geçirdiğı Mardin şehri ve babasını ölümüyle ilgili hatıraları anlatılmaktadır. Şahabettin Süleyman'ın ise hikâye tarzında üç eseri *Şehbal* dergisinde yayınlanmıştır. Bunlardan birincisi olan "Bir Maaşuka" adlı hikâye, derginin elli birinci sayısında yayınlanırken, ikincisi bir sonraki sayı olan elli ikinci sayıda yayınlanan "Bir Muaşık" adlı eser hikâyedir. Şaha-

182 Bkz. Ek-1, *Şehbal* Mecmuası'nın Yazı Dizini (1-100), s. 163.

183 Bkz. Ek-1, *Şehbal* Mecmuası'nın Yazı Dizini (1-100), s. 163.

bettin Süleyman'ın *Şehbal* dergisinde yayınlanan hikâye tarzındaki üçüncü eseri ise derginin elli yedinci sayısındaki "Hikâye" sütununda yayınlanan "Bir Elbise" adlı hikâyedir.¹⁸⁴

Yaşanan siyasî gelişmelerin edebiyatçıları önemli ölçüde etkilediğine iyi bir örnek olarak Salime Servet Seyfi'nin "Türk Trablus'tan Nasıl Döner?" başlıklı eseri gösterilebilir. O günlerdeki yaşanan siyasî sıkıntıların sonucunda toplumda oluşan havayı yansıtan ve "Anadolu'nun mukadderatı savaşta ölmektir" ana fikrini işleyen, milliyetçi temalar içeren bir hikâye olan "Türk Trablus'tan Nasıl Döner?" adlı eser, derginin altmış üçüncü sayısında yayınlanmıştır.¹⁸⁵

Bunun dışında "Siyüm Bike" imzasıyla, derginin doksan ikinci sayısı ile doksan yedinci sayıları arasında altı sayı boyunca yayınlanan "Şat Sahillerinde" adlı hikâye ile Mehmet Enis'in, derginin seksen dördüncü sayısında yayınlanan "Muharririn Rüyası" adlı eseri, derginin "Hikâye" sütununda yer alan diğer eserlerdir.¹⁸⁶

Şehbal dergisinde yer alan tiyatro eserlerine bakıldığında bunların tamamının tercüme olduğu görülecektir. Dergide yayınlanış sırasına göre ele alındığında ilk olarak değinilmesi gereken tiyatro eseri, Shakespeare'in ünlü "Romeo ve Juliet" adlı oyunudur. Doktor Abdullah Cevdet tarafından Türkçe'ye çevrilen bu oyun, derginin yedinci sayısından yirmi beşinci sayısına kadar on dokuz sayı boyunca "Tiyatro" sütununda yayınlanmıştır. Bu tiyatro eserinin yayınının sona ermesinin ardından İzzet Melih'in Şükrü Gâim'den tercüme ettiği "İnter" adlı oyun, *Şehbal*'in yirmi altıncı sayısından itibaren yedi sayı boyunca yayınlanmaya devam ederek otuz ikinci sayıda sona ermiştir. Daha sonra ise *Şehbal* dergisinin mizah muhabiri olarak tanıtılan Handan tarafından Benedictus'un "Bir Müzahale" adlı tiyatro eserinin çevirileri, derginin otuz be-

184 Bkz. Ek-1, *Şehbal* Mecmuası'nın Yazı Dizini (1-100), s. 163.

185 Bkz. Ek-1, *Şehbal* Mecmuası'nın Yazı Dizini (1-100), s. 163.

186 Bkz. Ek-1, *Şehbal* Mecmuası'nın Yazı Dizini (1-100), s. 163.

şinci sayısı ile kırkinci sayısı arasında altı sayı boyunca, dergideki “Tiyatro” sütununda yayınlanmıştır. İsmail Hami’nin çevirisini yaptığı Melchior Lengyel’in “Tayfun” adlı tiyatro eseri, *Şehbal*’in ellinci sayısından altmış yedinci sayısına kadar, elli üçüncü sayı haricindeki bütün sayılarında yayınlanmıştır. Son olarak Behçet Şefik’in çevirisiyle, Fransız oyun yazarı Henry Lavedan’a ait olan “İfa-yı Hidmet” adlı eser, *Şehbal* dergisinin doksan ikinci sayısından başlayarak derginin yayın hayatının sona erdiği yüzüncü sayıya kadar dokuz sayı boyunca yayınlanmıştır.¹⁸⁷

Edebiyat, *Şehbal* dergisinin en fazla üzerinde durduğu ve sayfalarında oldukça fazla yer ayırdığı konu başlıklarından biridir. Dergide şiir, hikâye gibi edebiyat türlerine yer verilmesinin yanı sıra roman, edebi sanatlar, yabancı edebiyatçıların yaşamları ve eserleri, yabancı ülkelerde edebiyata verilen önem gibi konular hakkında ayrıntılı bilgilerin verildiği “Musahabe-yi Edebiye” ve “Tedkikat-ı Edebiye” başlıklı sütunlar da yer almaktadır.

Bu sütunlarda yayınlanan yazılar detaylı bir şekilde incelendiğinde bunların, genellikle o günkü Osmanlı toplumunda ve daha sonraki dönemde edebiyatçı kimlikleriyle adlarını duyurmuş insanlara ait olduğu anlaşılmaktadır.

İlk olarak; “Musahabe-yi Edebiye” sütununa bakıldığında bu sütunun, derginin kırk dokuzuncu sayısından itibaren dergiye dâhil edildiği anlaşılabacaktır. Bu ilk sayıda Süleyman Nazif’in kaleme almış olduğu “Tecahül-ü Arif” adlı eserin yayınlanmış olduğu görülmektedir. Süleyman Nazif, bu eserde tecâhül-ü arif sanatına verilen örneklerin yeterli olmadığı konusundaki düşüncelerini ayrıntılı örneklerle ortaya koymaya çalışmaktadır.¹⁸⁸ Süleyman Nazif’in dil ve edebiyat hakkındaki düşüncelerini anlattığı “Bir Mesele-yi Müebbede” başlıklı makalesi ise derginin

187 Bkz. Ek-1, *Şehbal* Mecmuası’nın Yazı Dizini (1-100), s. 163.

188 Süleyman Nazif, “Musahabe-yi Edebiye: Tecahül-ü Arif,” *Şehbal*, No: 49, 1 Mart 1328, s. 2.

elli beşinci sayısındaki “Musahabe-yi Edebiye” sütununda yer almaktadır.¹⁸⁹

Derginin elli dokuzuncu sayısındaki “Musahabe-yi Edebiye” sütununa bakıldığında İzzet Melih tarafından yazılmış olan “Buhran” adlı makale görülmektedir. Bu makale üzerinde yapılar incelemeler sonucunda makalenin, Paul Bourget tarafından yazılan ve İzzet Melih tarafından Türkçe’ye çevrilen “Buhran” adlı tiyatro eseri hakkında olduğu anlaşılmaktadır.¹⁹⁰ İsmail Hami tarafından Türkçe’ye çevrilen ve *Şehbal* dergisinin ellinci sayısında altmış yedinci sayısına kadar, elli üçüncü sayı haricindeki bütün sayılarında yayınlanan “Tayfun” adlı tiyatro eserinin sona ermes münasebetiyle çevirmenin, bu eser hakkındaki eleştirel görüşlerinin ifade edildiği ve Japonya ve Japon kavminin tanıtıldığı “Japon Kavmi” adlı makale, derginin yetmişinci sayısında yer alarak “Musahabe-yi Edebiye” sütununda yayınlanmıştır.¹⁹¹

Türk edebiyatının tanınmış isimlerinden olan Şahabettin Süleyman’ın “Münekkid” adlı makalesi de *Şehbal* dergisinde yayınlanmıştır. Derginin yetmiş dokuzuncu sayısındaki “Musahabe-yi Edebiye” sütununda yer alan bu makalede yazar Türk edebiyatında eleştiri konusunu işlemektedir. Bu makalede eleştiri ve eleştirinin hangi sınırlar çerçevesinde yapılması gerektiği, eleştirmenin nelere dikkat etmesi gerektiği konuları üzerinde durulmaktadır.¹⁹²

Derginin seksen birinci sayısından itibaren *Şehbal*’in idari müdürlüğü görevini üstlenen ve derginin daha önceki çeşitli sa-

189 Süleyman Nazif, “Musahabe-yi Edebiye: Bir Mesele-yi Müebbede,” *Şehbal* No: 55, 15 Haziran 1328, s. 122-123.

190 İzzet Melih, “Musahabe-yi Edebiye: Buhran,” *Şehbal*, No: 59, 15 Ağustos 1328, s. 214-215.

191 İsmail Hami, “Musahabe-yi Edebiye: Japon Kavmi,” *Şehbal*, No: 70, 15 Şubat 1328, s. 431-432.

192 Şahabettin Süleyman, “Musahabe-yi Edebiye: Münekkik,” *Şehbal*, No. 79, 15 Temmuz 1329, s. 127-128-129.

yılarında farklı konularda makaleler yazarak fikirlerini toplumla paylaşan Ali Rıza Seyfi, “Musahabe-yi Edebiye” sütununda “Macarlar” başlıklı bir yazı dizisi yayınlamıştır. Dört sayı boyunca Macarların tarihî kökleri, yaşam tarzları ve özellikle edebiyat anlayışları ve edebiyat eserleri hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir.¹⁹³ Derginin seksen altıncı sayısına gelindiğinde, yine Ali Rıza Seyfi imzasıyla, aynı sütunda “Macar Edebiyatı Numuneleri” başlıklı bir yazı yayınlanmıştır. Bu yazıda da başlığından da anlaşılacağı üzere Macar edebiyatının önemli eserlerinden örnekler verilmekte ve bu eserler tanıtılmaktadır.¹⁹⁴

Ali Rıza Seyfi’nin kız kardeşi olan Salime Servet Seyfi ise derginin doksan yedinci sayısında yayınlanan ve “Musahabe-yi Edebiye” sütununun son yazısı olma özelliğini taşıyan “Thomas Hood” başlıklı yazısında, İngiliz şair Thomas Hood’u tanıtmakta ve hayatı, edebî düşünceleri ve eserlerinden bahsetmektedir.¹⁹⁵

“Musahabe-yi Edebiye” sütununda yayınlanan makaleleri inceledikten sonra dergide edebiyatla ilgili makalelerin yayınlandığı diğer bir sütun olan “Tedkikat-ı Edebiye” sütununa bir göz atmak gerekmektedir. “Tedkikat-ı Edebiye” sütununda yayınlanan yazılara bakıldığında bu yazıların tamamının, Türk edebiyatının önde gelen isimlerinden olan ve özellikle romanlarıyla adını duyurmuş olan Mehmet Rauf tarafından yazıldığı anlaşılmaktadır.¹⁹⁶

Mehmet Rauf, *Şehbal*’in seksen üçüncü sayısından itibaren dergiye dâhil edilen “Tedkikat-ı Edebiye” sütununda, ilk olarak “Shelley: Hayatı ve Eserleri” başlıklı bir yazı dizisi başlatmıştır. Bu yazı dizisinde Shelley adlı ünlü İngiliz şairden bahsetmekte, onun hayatını anlattıktan sonra eserleri hakkında ayrıntılı bilgiler

193 Bkz. Ek-1, *Şehbal* Mecmuası’nın Yazı Dizini (1-100), s. 163.

194 Ali Rıza Seyfi, “Musahabe-yi Edebiye: Macar Edebiyatı Numuneleri,” *Şehbal*, No: 86, 1515 Teşrinisani 1329, s. 276-277.

195 Salime Servet Seyfi, “Musahabe-yi Edebiye: Thomas Hood,” *Şehbal*, No: 97, 15 Mayıs 1330, s. 12-13-14.

196 Bkz. Ek-1, *Şehbal* Mecmuası’nın Yazı Dizini (1-100), s. 163.

vermektedir.¹⁹⁷ Bu konularda oldukça geniş bilgiler veren bu yazı dizisi, derginin seksen üçüncü sayısında yayınlanmaya başlamış ve doksan üçüncü sayıda tamamlanmıştır. Toplam sekiz sayı süren bu yazı dizisine, aradaki seksen altıncı, seksen dokuzuncu ve doksan ikinci sayılarda yer verilmemiştir.¹⁹⁸

Mehmet Rauf, Shelley hakkındaki yazı dizisini tamamladıktan sonra derginin doksan dördüncü sayısındaki "Tedkikat-ı Edebiye" sütununda yer alan "Charles Dickens" adlı makalesinde, ünlü edebiyatçının hayatından ve eserlerinden bahsetmektedir.¹⁹⁹ Bir sonraki sayı olan doksan beşinci sayıdan itibaren, "Tedkikât-ı Edebiye" sütununda yine Mehmet Rauf tarafından "Bir Hikâye-i Aşk-u Elem – John Keats" başlıklı yeni bir yazı dizisi başlatılmıştır. Edebiyatçı John Keats'ın hayatı ve edebiyat anlayışının anlatıldığı bu yazı dizisi, doksan beşinci sayıdan derginin son sayısı olan yüzüncü sayıya kadar yayınlanmıştır.²⁰⁰ Sadece doksan dokuzuncu sayı da bu yazı dizisine yer verilmemiştir. Doksan dokuzuncu sayıdaki "Tedkikat-ı Edebiye" sütununda yer alan "Bir Serencam" başlıklı yazıda ise Türk edebiyatının önemli figürlerinden biri olan Yakup Kadri'nin "Bir Serencam" adlı eseri tanıtılmaktadır. Bunun yanında yine aynı makalede Yakup Kadri'nin hayatı, eserleri ve hikâyeciliği üzerine bilgiler verilmektedir.²⁰¹

197 Mehmet Rauf, "Tedkikat-ı Edebiye: Shelley, Hayatı ve Eserleri," *Şehbal*, No: 83, 1 Teşrinievvel 1329, s. 204-205-206; No: 84, 15 Teşrinievvel 1329, s. 222-223; No: 85, 1 Teşrinisani 1329, s. 243-244; No: 87, 1 Kânunuevvel 1329, s. 284-285; No: 88, 15 Kânunuevvel 1329, s. 308-309; No: 90, 1 Şubat 1329, s. 355-356-357; No: 91, 15 Şubat 1329, s. 370-371; No: 93, 15 Mart 1330, s. 402-403.

198 Bkz. Ek-1, *Şehbal* Mecmuası'nın Yazı Dizini (1-100), s. 163.

199 Mehmet Rauf, "Tedkikat-ı Edebiye: Charles Dickens," *Şehbal*, No: 94, 1 Nisan 1330, s. 422-423.

200 Mehmet Rauf, "Tedkikat-ı Edebiye: John Keats," *Şehbal*, No: 95, 15 Nisan 1330, s. 442-443; No: 96, 1 Mayıs 1330, s. 4462-463; No: 97, 15 Mayıs 1330, s. 2-3; No: 98, 1 Haziran 1330, s. 22-23; No: 100, 10 Temmuz 1330, s. 62-63-64.

201 Mehmet Rauf, "Tedkikat-ı Edebiye: Bir Serencam," *Şehbal*, No: 99, 15 Haziran 1330, s. 42-43.

5- Duyurular

Şehbal dergisinin bütün sayılarına dikkatlice bir göz gezdirildiğinde çeşitli duyuruların hemen her sayıda yer aldığı görülmektedir. Dergi yönetiminin okuyucularla haberleşmeye ve bilgi alış-verişine özel bir önem verdiği, yine bu duyuruların çokluğundan anlaşılmaktadır. *Şehbal* dergisinde yapılan duyurular, genellikle “Muhterem Kâri'lere” başlığıyla derginin ilk sayfalarına yerleştirilmiştir. Bunun dışında “Kâri'in-i Muhteremeye”, “İdarenin İhtarları” ve “Küçük Bir Muhabere” başlıkları, yine okuyucularla iletişim kurmak ve onların dikkatlerini çekmek amacıyla kullanılmıştır. Bununla birlikte dergiye abone sağlamak için abonelik koşullarının anlatıldığı “Abone Şeraiti” adlı bir bölüm de dergide yayınlanmıştır.

Dizin üzerinde yapılan incelemelerden “Muhterem Kâri'lere” başlığı altında otuz dokuz, “Kâri'in -i Muhteremeye” başlığıyla üç, “İdarenin İhtarları” başlığıyla dört, “Küçük Bir Muhabere” başlığıyla ise sekiz duyuru yapıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca *Şehbal* dergisinin düzenlemiş olduğu yarışmaları ve bu yarışmaların katılım koşullarını ve ödülleri duyurmak amacıyla “Müsabakalarımız” alt başlığıyla sekiz duyuru yapılırken derginin yayınlanması sırasında yapılan baskı hatalarını düzeltmek için “Tashih” başlığıyla beş ayrı sayıda duyuru yapılmıştır.

“Muhterem Kâri'lere” başlıklı duyurular detaylı bir inceleme-ye alındığında birinci sayıda “Program” alt başlıklı bir duyurunun yer aldığı görülecektir. İkinci sayıda da aynen yayınlanan bu duyuruda *Şehbal* dergisinin neden yayın hayatına atıldığı, özellikleri ve yayın politikası hakkında şu sözlerin ardından ayrıntılı bilgiler verilmeye başlanmıştır:

Söz üzerinden hak ile mantıktan başka murakabeyi bırakmayan hürriyetin fevâid-i bi-nihayesinden biri de, sunûf-u halk arasında terakkiyat-ı fikriye ve fenniye'nin tamimine hâdim gazete ve risaleleri çoğaltmasıdır. Hemen her gün siyasi, fennî, edebî yahut

mizahî bir gazetenin beşaret-i intişarıyla mübahî oluyoruz. “Şehbal” de o kafil-i münevvereye katılmak istiyor.

Şehbal’in meziyetleri nedir?

Ne olduğunu sözden ziyade işle ispat etmek elbette daha mukanni’dır. Fakat yapılması mukarrer bir işin evvelce sözünü dermeyan etmek de kabahat olmadığı için bu meziyetleri şurada mücmilen saymak, yani bu ef’al üzerine akval ile celb-i dikkat etmek na-beca olmaz.

Şehbal’in meziyeti maddî ve manevî olarak ikiye ayrılabilir:

Maddî olanlar hacmine, kâğıdına, resimlerine, muhteviyatının tertibine ve tarz-ı tab’ına aittir. (...)

...Şehbal’in meziyet-i maneviyesine gelince, bu o kadar müte-nevvidir ki ancak mücmilen zikr ile iktifaya mecbur olacağız...²⁰²

Bu makalenin ilerleyen satırlarına göz atıldığında *Şehbal* dergisinin, Avrupa’nın o günkü dergileriyle yarışabilecek kalitede bir dergi olduğu belirtilmektedir. *Şehbal* dergisinin basımında kullanılan —Papier Couché adı verilen— kâğıt çeşidinin, Osmanlı İmparatorluğu’nda bulunmadığı ve Avrupa’dan getirildiği de öğrenilmektedir. Aynı makaleden *Şehbal*’in boyutlarının belirlenmesinde, dergide yayınlanması planlanan resimler ve fotoğrafların boyutlarının ölçüt alındığı belirtilmekte ve bu resimler ve fotoğraflar için Dersaadet’in meşhur ressamı ve fotoğrafçılarıyla antlaşmalar imzalandığı ifade edilmektedir.

Şehbal dergisi yayın hayatına atıldıktan sonra diğer gazete ve dergilerden pek çok tebrik ve teşvik mesajları alındığı, derginin ikinci sayısında yayınlanan “Şehbal Rûfekasına Müteşekkirdir” başlıklı duyurudan anlaşılmaktadır:

Samimi bir takdirin, sanat için ne büyük kıymeti olduğunu Şehbal bilfil tecrübe etti; şimdi şu ikinci nüshasını mevki-i intişara koyarken âlem-i matbuattaki muhterem rûfekasının nevaziş-i teşvikiyle, daha metin bir azim, daha kuvvetli bir

meyl-i sa'y hissediyor. İlk nüshasını o kadar âlicenabâne alkışlayarak kendisine bu gayret, bu mefharet duygularını ilka eden bütün refikalarına bi-nihaye teşekkür eder; fakat yine unutmaz ki takdirata karşı en münasip nişane-i şükran ona layık olmaya çalışmaktır.²⁰³

Yukarıdaki satırları içeren duyuruda *Şehbal* dergisinin, kendisine gösterilen bu büyük ilgiye çok memnun olduğu, bu ilgiye layık olabilmek için aynı aşk ve heyecanla daha iyi işler yapmak için çalışmalarına devam edeceği belirtilmekte ve gösterilen bu teveccühe sonsuz teşekkürler sunulduğu ifade edilmektedir.

Yine ikinci sayıda bir okuyucu tarafından gönderilen ve içinde *Şehbal* dergisinin yayın hayatına atılmasından önce başka bir dergide "Şehbal" adında bir tiyatro eserinin yayınlanmakta olduğunun, dolayısıyla derginin adı belirlenirken bu eserden esinlenilip esinlenilmediğinin sorulduğu anlaşılan bir mektuba cevap mahiyetinde yazılmış "Küçük Bir Muhabere" başlıklı duyuruda, dergi yönetiminin de bahsedilen tiyatro eserinden haberdar olduğu ancak *Şehbal* dergisinin resmî yayın izninin alındığı tarihin 13 Ağustos 1324 olduğu, bu tiyatro eserinin ilk parçasının ise 6 Teşrinisani 1324'te yayınlandığı belirtilerek bahsedilen şekliyle herhangi bir isim esinlenmesinin olmadığı kanıtlanmaya çalışılmıştır.²⁰⁴

Böylelikle dergi yönetiminin okurlarla iletişim içinde olmak için özel bir gayret sarf ettiği ve bu amaçla, gelen her okuyucu mektubunun cevaplandırılmaya çalışıldığı görülmektedir.

Aynı sayıda dergiye abonelik koşullarını belirten "Abone Şeraiti" adlı bölüm de yer almaktadır. Bu bölümde abonelik ücretleri üç gruba ayrılmış, İstanbul ve Osmanlı vilâyetleri için bir fiyat belirlenirken yurtdışı abonelik için ayrı bir fiyat belirlendiği belirtilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içinde *Şeh-*

203 "Şehbal Rüfekasına Müteşekkirdir," *Şehbal*, No: 2, 15 Mart 1325, s. 40.

204 "Küçük Bir Muhabere," *Şehbal*, No: 2, 15 Mart 1325, s. 40.

bal dergisinin bir sayısı beş kuruştan satılırken, altı aylık abonelik ücretinin yarım Osmanlı lirası ve bir yıllık abonelik ücretinin 1 Osmanlı lirası olduğu ifade edilmektedir. Yurtdışı abonelik ücretlerine göz atıldığında İngiliz lirası ve Fransız frangı olmak üzere iki ayrı para birimi üzerinden abonelik ücreti belirlendiği göze çarpmaktadır. Bir sayının yurtdışı ücreti 1 şilin ya da 1 frank 25 sentim iken altı aylık abonelik ücreti yarım İngiliz lirası ya da 12 buçuk frank, bir yıllık abonelik ücreti ise 1 İngiliz lirası ya da 25 frank olarak belirtilmektedir. Her iki türlü abonelik ücretine de —yurtiçi ve yurtdışı— posta ücreti dâhildir. Abonelik ücretinin çek veya posta havalesiyle peşin olarak “İstanbul’da Fincancılar Yokuşunda 25 Numero” adresine gönderilmesi gerektiği duyurulmaktadır. Bu sayının dışında üçüncü, dördüncü, beşinci, sekizinci, dokuzuncu ve onuncu sayılarda da “Abone Şeraiti” bölümü yer almaktadır. Böylece dergi yönetiminin, maddi meseleleri abonelik sistemi oluşturarak aşmayı planladığı anlaşılmaktadır.²⁰⁵

Derginin üçüncü sayısında “Muhterem Kâri’lere” başlıklı duyuruda derginin içeriğinin ve resimlerinin arttırılmaya çalışıldığı ifade edilirken Osmanlı donanmasına ait gemilerin yayınlanmış fotoğraflarının büyük bir ilgi uyandırdığı ve özellikle deniz subaylarından teşekkür mesajlarının geldiği belirtilmektedir. Bu mesajlardan duyulan memnuniyet ifade edildikten sonra dergi yönetimi, “Risalemiz vatanın ve milletin iki istinadgâh-ı mükenned olan kuvve-i berriye ve bahriyenin safahat-ı terakkisine bir makes olmakla iftihar eder” sözleriyle Osmanlı ordusuna olan güven ve takdirini açıklamaktadır.²⁰⁶

Ayrıca bu sayıda, II. Meşrutiyet döneminde yaşanan siyasi çekişmelerin sonucunda, yazdığı sert yazılarla İttihat ve Terakki Cemiyeti’ni şiddetli bir eleştiri yağmuruna tutan *Serbesti* gaze-

205 “Abone Şeraiti,” *Şehbal*, No: 2, 15 Mart 1325, s. 40.

206 “Muhterem Kâri’lere,” *Şehbal*, No: 3, 1 Nisan 1325, s. 42.

tesinin başyazarı Hasan Fehmi'nin bir cinayete kurban gidişi nedeniyle "Sermuharririnin bir suret-i feciada zayıyla düçar-ı alam olan muhterem Serbesti refikimize samimâne arz-ı taziye ederiz" şeklindeki kısa bir taziye mesajı yer almaktadır.²⁰⁷

Dördüncü sayıda ise İstanbul'da yaşanan 31 Mart Olayı'nda İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yayın organları olarak bilinen *Tanin* ve *Şura-yı Ümmet* gazetelerinin matbaalarına düzenlenen saldırılar, şu sözlerle kınanmaktadır:

Muhterem refiklerimiz "Tanin" ve "Şûra-yı Ümmet" in matbaalarına vuku bulan alçakça tecavüzata bütün kuvvetimizle nefrin-hân olur ve kendilerini bu felaketten dolayı bir teellüm-i samimi ile taziye ederiz.²⁰⁸

Böylelikle Osmanlı başkentinde yaşanan bazı siyasal çekişmeler ve bazı günlük siyasal olaylar, "Muhterem Kâri'lere" sütununun satır aralarında kendilerine yer bulabilmektedir. Yukarıda belirtilen her iki taziye mesajına bir göz gezdirildiğinde İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne muhalif olan bir insanın ölümüne neden olan bir saldırı ile İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yayın organı olarak görülen iki gazetenin matbaalarına yapılan saldırının neredeyse aynı kategoride değerlendirilmiş olması, *Şehbal* dergisinin İttihat ve Terakki Cemiyeti'yle organik bir bağı olmasa bile onun yanında saf tutuyor olduğunu, derginin İttihatçı düşünceye sahip insanlar tarafından çıkarıldığını ortaya koymaktadır.

31 Mart Olayı sırasında çekilen fotoğrafların basıma hazır hale gelebilmesi için Avrupa'ya gönderildiği ve klişelerin hazırlanıp İstanbul'a geri gönderilmesinin gecikmesi nedeniyle bu fotoğrafların ancak 15 Mayıs 1325 tarihli beşinci sayıda yayınlanabildiğinin ifade edildiği "Muhterem Kâri'lere" sütununda bu durum, şu sözlerle ifade edilmiş ve *Şehbal* dergisinin olaylar sırasında görmüş olduğu gazetecilik şöyle başarısına değinilmiştir:

207 *A.g.m.*, s. 42.

208 "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 4, 15 Nisan 1325, s. 62.

Osmanlıların tarihinde en mühim sahifelerden birini işgal edecek olan olan hadisat-ı ahirenin avamil ve anasırından büyük bir kısmını resimleriyle bir nüshada cem edebilmek, bizim için teehhür-i vafı'ın tesirini unutturacak bir muvaffakiyettir.²⁰⁹

Aynı makalede *Şehbal* dergisinin yayınlanmasında yaşanan gecikmelere de değinilerek derginin daha kaliteli bir biçimde yayınlanabilmesi için Avrupa'ya klişeler sipariş edilmekte olduğu, isterlerse klişelerin İstanbul'dan temin edilebileceği ama bu durumun baskı kalitesini düşüreceğinden dolayı bunun tercih edilmediği belirtilmektedir. Avrupa standartlarında bir dergiye sahip olabilmek için okuyucularında bu gecikmeleri anlayışla karşılamalarını bekledikleri ifade ediliyor.

Yine aynı makalede *Sabah* gazetesinin bir sayısında, *Şehbal* dergisinden şu sözlerle bahsedildiği belirtilmektedir:

Resimlerinin hüsn-ü intihap ve nefaset-i tab'ı, kâğıdının memleketimizde ilk defa istimal olunmuş olması ve cami' olduğu makalat-ı müfidesi Şehbal'i Avrupa'nın salon matbuatı denilen en meşhur, en mutena resailine muadil bir derecede bulundurmaktadır. "Şehbal" için ancak matbuat-ı Osmaniye'nin "İllustration"u veya "Figaro Salon"u demek mümkündür.

Bu derece nefis bir mecmuanın tarz-ı tab'ının mühim mesarifi mucip olacağı tabiidir. Ancak müessisleri memleketin servetini nazar-ı dikkate alarak imkân olduğu takdirde fiyatı bir miktar daha tenzil ederlerse esasen rağbet-i umumiye kazanmış olan Şehbal'in bir kat daha merhub olması tabiidir.²¹⁰

Bu ifadelerden *Şehbal* dergisinin gerek içerik ve gerekse baskı kalitesi açısından oldukça kaliteli bir dergi olduğunun başka süreli yayınlar tarafından kabul edilerek *Şehbal*'in, dönemin Avrupa'da yayınlanan en ünlü kültür-aktüalite dergilerinden olan *Illustration* veya *Figaro Salon*'a eşdeğer görüldüğü anlaşılmaktadır. Bununla birlikte yine bu satırlardan, *Şehbal*'e gösterilen yüksek ilgi-

209 "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 5, 15 Mayıs 1325, s. 82.

210 A.g.m., s. 82.

nin, fiyat politikasında yapılabilecek küçük bir indirimle daha da artabileceğini ve derginin daha geniş halk kitlelerine ulaşmasının sağlanabileceği anlaşılmaktadır.

Şehbal'in bu isteğe verdiği cevaba bakıldığında ise baskı maliyetleri, kâğıt ücretleri, dağıtım masrafları gibi konular ön plana çıkarılarak derginin fiyatında yapılacak herhangi bir indirimin baskı kalitesinde düşüslere neden olacağından bahsedildiği görölmektedir. Avrupa ölkelerinde aynı kalitedeki yayınların *Şehbal*'le aynı fiyata, hatta daha pahalıya satıldığı da belirtilip bu dergilerin tirajlarının da 300.000-500.000 aşığıya düşmediği anlatılmaktadır. Böylelikle Avrupa'daki dergiler, hem daha fazla fiyat hem de daha fazla tirajla ayakta durabilirken *Şehbal*'in, mevcut şartlarda fiyatını düşürmesinin mümkün olmadığı ifade edilmektedir.²¹¹

Altıncı sayıya gelindiğinde "Muhterem Kâri'lere" başlığının yanında "Müşabakalarımız" adlı bir alt başlık da görölmektedir. Bu duyuru, şu cümlelerle başlamaktadır:

Yeni bir teşebbüste bulunmak istiyoruz.

Takdirkâr kâri'lerimizin izhar ettikleri teveccüh ve teşvik o kadar samimi, o kadar kıymetdâr ki ilk nüshadan beri takip etmekte olduğumuz hatt-ı hareketi intihapta yanılmadığımızı bize anlatmakla beraber, bütün bu müessir takdire karşı daima ibraz-ı teceddüd ve taz'if-i mesai ile bilfiil teşekkürde bulunmamızı mucip oluyor.

Şehbal, bugünden itibaren kâri'leri arasında üç müşabaka açmaktadır:

- 1-) Fotoğrafi müşabakası
- 2-) Karikatür müşabakası
- 3-) Musiki

İleride diğerleri de tertip edilmek üzere şimdilik üçe münhasır olan bu müşabakalara şerait-i âtiye ile iştirak olunur.²¹²

211 A.g.m., s. 82

212 "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 6, 1 Haziran 1325, s. 102.

Bu giriş cümlelerinin ardından yarışmaların şartları ve kazanlara verilecek ödülleri de aynı duyuruda ayrıntılı bir biçimde açıklanmaktadır.²¹³

Aynı sayıdaki “Küçük Muhabere” başlıklı duyuruda Selanikli Sail Agah Beyefendi’ye seslenilerek abonelik işlemleri için gerekli olan posta havalesinin dergi merkezine ulaşmasına rağmen abone olacak kişinin kimlik bilgilerinin bildirilmemesi nedeniyle abonelik işlemlerinin gerçekleştirilemediği açıklanmaktadır.²¹⁴

Bir aylık bir gecikmeyle yayınlanan bir sonraki sayıda yine “Küçük Muhabere” başlıklı duyuruda ise Mühendis Mektebi öğrencilerinden Haşim ve Musa Kazım adlı kişilere seslenilerek *Şehbal* hakkındaki düşüncelerinden dolayı kendilerine teşekkür edilmekte, dile getirdikleri konunun dergi yönetimi tarafından değerlendirilmeye alındığı ifade edilmektedir.²¹⁵

Kanun-i Esasi’nin 24 Temmuz 1908 tarihinde ilanı ile birlikte II. Meşrutiyet dönemine giren Osmanlı İmparatorluğu’nda Meşrutiyet’in 1909’daki ilk yıldönümü kutlamaları, basında önemli bir yer tutmuştur. *Şehbal* dergisi de “Nüsha-i Askeriye” adıyla ilk ve son defa 24 sayfa olarak çıkardığı 15 Temmuz 1325 tarihli sekizinci sayısını, 10 Temmuz kutlamalarına ve II. Meşrutiyet’in ilanında en önemli role sahip olan orduya ayırmıştır. Bu sayıdaki “Muhterem Kâri’lere” başlıklı duyuruda ifade edilen bu durumun ardından, *Şehbal*’de yayınlanmak üzere askerlerin fotoğraflarının çekilmesine izin veren yetkililere teşekkür edilmektedir.²¹⁶

Şehbal dergisinin altıncı sayısında duyurusu yapılarak başlatılan yarışmanın sonuçları, onuncu sayıdaki “Muhterem Kâri’lere: Müsabakalarımız” sütununda duyurulmaktadır. Fotoğraf yarış-

213 “Muhterem Kâri’lere,” *Şehbal*, No: 6, 1 Haziran 1325, s. 102.

214 “Küçük Muhabere,” *Şehbal*, No: 6, 1 Haziran 1325, s. 102.

215 “Küçük Muhabere,” *Şehbal*, No: 7, 1 Temmuz 1325, s. 122.

216 “Muhterem Kâri’lere,” *Şehbal*, No: 8, 15 Temmuz 1325, s. 142.

masına seksen iki, karikatür yarışmasına kırk üç kişi katıldığı halde musiki yarışmasına sadece bir kişinin, bir Osmanlı hanımefendisinin katılmış olması, dergi yönetimini oldukça şaşırtmıştır. Dergi yönetimi, yarışmaya bir bayanın katılmasından duydukları memnuniyeti ifade ederken diğere musikişinasların katılmamalarını ve ilgisiz kalmalarını da eleştirmektedir.²¹⁷

On birinci sayıdaki “Muhterem Kâri'lere” başlıklı duyuruda o sayının, Ramazan ayı için hazırlandığı belirtilmektedir:

Bu nüshayı bir nüsha-i ramazaniye halinde neşretmekle hem o mâh-ı mübareke karşı vazife-i tazimi ifa eylemiş, hem İstanbul menazır ve mebanisine müteallik resimler isteyen birçok kâri'lerimizin arzularını yerine getirmiş oluyoruz. Filhakika İstanbul haricinde ve uzak vilâyatta bulunan kâri'lerimizden pâ-yi tahtın mehasin-i tabiiye ve müessesât-ı muazzemesine ait resimlerin de ihmal olunmaması hakkında mektuplar alıyorduk; bütün sekine-i memleketin hayât-ı maddiye ve maneviye itibariyle kendisini rabıta-dâr bildiğı pâ-yi taht için kâri'lerce şu suretle gösterilen eser-i alakayı pek meşru ve şayan-ı ihtıac gördük. İşte temenniyat-ı vakıanın bir kısmını icra etmeye Süleymaniye ve Ayasofya cami-i şerifleri gibi en büyük iki bina-yı dinî ile başlıyoruz. Sırası geldikçe İstanbul'a dair başka resimler de koyacağız. Herhalde bütün sunuf-u kâri'ini —imkân ve iktidar mertebesinde— memnun etmeye çalışmak bizim de yegâne medâr-ı memnuniyetimizdir.²¹⁸

Bu cümlelerle, dergi yönetiminin, bir taraftan Ramazan ayının yaklaşması sebebiyle toplumda artan manevî havanın etkisiyle ve “mübarek Ramazan ayına karşı vazifelerini tam olarak yapabilmek” düşüncesiyle ve bir taraftan da İstanbul dışında yaşayan insanlara, okurlardan gelen talepler doğrultusunda İstanbul'u tanıtmak amacıyla dinî mekânların resimlerini yayınlamayı planladığı-

217 “Muhterem Kâri'lere: Müsabakalarımız,” *Şehbal*, No: 10, 15 Ağustos 1325, s. 186-187.

218 “Muhterem Kâri'lere,” *Şehbal*, No: 11, 1 Eylül 1325, s. 206.

duyurulmaktadır. Bu amaçla ilk olarak Süleymaniye Camii ve Ayasofya Camii'nin resimlerinin yayınlanacağına değinilmekte ve sırası geldikçe İstanbul'a dair başka resimlerin de yayınlanmasının düşünüldüğü belirtilmektedir.

Bu durum, *Şehbal* dergisinin toplumun inançlarına bakış açısını göstermek bakımından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bir yanda Bedii Nuri gibi bir yazarın pozitivizm, biyolojik materyalizm, Darwinizm konularını içeren yazıları dergide yer alırken diğer yanda Ramazan ayının gelmesine özel bir önem atfedildiği ve bu öneme binaen İstanbul'da bulunan çeşitli dinî yapıların resimlerinin yayınlanmasının planlandığı görülmektedir. Bu durum, II. Meşrutiyet aydınlarının karakteristik özelliklerinden biri olarak görülebilir.

İlerlemek, daha uygar bir toplum haline gelebilmek için Batı'dan çeşitli fikrî ve teknolojik gelişmelerin alınması, II. Meşrutiyet aydınları arasında çokça taraftar bulurken bu işin gerçekleştirilmesi sırasında dinî ve millî özelliklere hassasiyet gösterilmesi gerektiği önemle vurgulanmaktadır. *Şehbal* dergisi de bu dönemin entelektüelleri tarafından yayınlanmakta olan bir süreli yayın olduğu için bu Doğu-Batı sentezi fikrine, derginin sayfaları arasında rastlanılmaktadır.

On üçüncü sayıdaki "Muhterem Kâri'lere" sütununa bir göz atıldığında *Şehbal* dergisinin, bir önceki sayısı yani on ikinci sayısıyla Osmanlı basın yayın hayatında altı aylık ömrünü doldurduğu anlaşılmaktadır. On üçüncü sayının "Muhterem Kâri'lere" sütununda yer alan yazıda, geçen on iki sayının bir değerlendirilmesinin yapılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu değerlendirme yazısı şu cümlelerle başlamaktadır:

Vakıa bir risale-i musavverenin hayatında altı ay ehemmiyetli bir müddet değildir. Fakat *Şehbal* gibi ihtiyacatı hesapsız bir gazetenin, hemen kâffe-i vesaitten mahrum olan memleketimizde bu on iki nüshayı mütezayid bir muvaffakiyetle neşredebilmesi şayan-ı zıkr olmak lazım gelir. Eğer tarihin kıymeti, maziden

istikbali istidlale hidmet etmek ise, risalemizin tarihçe-i mazisi kendisine emin bir istikbal irae eylemektedir. Ve zaten sa'y ile sebatın iki Şehbal metini, tevfik-i Hüda ile Şehbal'i sema-yı terakkide tutacaktır.²¹⁹

Ayrıca bu duyuruda *Şehbal* dergisinin altı aylık yayın hayatı boyunca, derginin sayfaları arasında yer almış olan konulardan ve bu konuların yer aldığı sütunlardan şu şekilde bahsedilmiştir:

Birinci nüshamızdaki programın bir büyük kısmını şimdiye kadar mevki-i file vaz' ettik. Bugün programı bir kere daha kısaca tahlil edersek birkaç nüshadan beri derc etmekte olduğumuz mülahhas fihristleri itmam ve izah eylemiş oluruz:

Şehbal, bilhassa ciddiyet-i münderecatı nazar-ı itinada bulundurduğu için neşrettiği şeyler arasında en çok yer tutan makalat, mebahis-i cidiyyeye aittir. Felsefe mesaili, "Musahabe-i Fenniye"ler, "Tefekkür ve Tettebbu"lar, "Vesaik ve Hakayık"lar, "Telhis-i Resail"ler, ziraat ile sanayi-i nefise makalatı bu sınıfa idhal edilebilirler.

Hanımların alakadâr olabilecekleri mevadd-ı muhtelifenin en ağır ve nazari olanlarından en hafif ve en naçiz olanlarına kadar hepsine dair Şehbal'de sahifelerce yazılar neşrolundu. Hukuk-u nisaya, ev işlerine, el işlerine, modaya, tualete, çocuk terbiyesine müteallik her çeşit malumat verildi.

Musiki hakkında şimdiye kadar hiç mevzu-i bahis olmayan birtakım meseleler tedkik edildi; gayr-ı matbu notalar, resimler ve tarih-i musiki nokta-yı nazarından gayet mühim makaleler derc olundu.

Zamanımızın en güzide şairlerinin eserleriyle, resimleriyle, hatt-ı destleriyle sahifeler tezyin edildi.

Mizaha ait karikatürler, hikâyeler, monologlar konuldu.

Shakespeare'in en müştehir tiyatrolarından biri olan "Romeo ve Jüliet" tefrika edildi. "Hikmet Çiçekleri" ile Şark ve Garp'ın en güzel sözleri, "Sıhhate İtina" ile hıfz-ı afiyete müteallik tedbir-

ler, “Şikeste Faideler” ile sevimli ve faideli ufak tefek malumat, “Oyun ve Eğlence” ile vakit geçirecek tatlı meşguliyetler, “İsveç Hatıraları” ile İsveç’te bulunan Selim Sırrı Bey’in tedkikat ve müşahedatı, “Atf-ı Nazar” ile siyasiyat ve içtimaiyat, “Zübde-i Siyasiye” ile son on beş günün bir hülasa-i tarihiyesi... Kâri’inin nazar-ı mütalaasına arz olundu.

Dâhili ve haricî eşhas ve vekayinin en ziyade şayan-ı dikkat olanlarının resimleri vaz’ edildi.

Şehbal, programının kâffe-i nukatını bademâ yine tatbike çalışmakla beraber her an ilavat ve tadilat ile onu tashih ve ikmal etmeye meyyal olacaktır.²²⁰

Yukarıda belirtilen görüşlere ayrıntılı bir biçimde bakıldığında derginin altı aylık yayınlarının dikkatli bir incelemeye tabi tutularak bir durum değerlendirilmesi yapıldığı ortaya konulmaktadır. *Şehbal* dergisinin sütunlarında kendilerine yer bulan konu başlıklarına değinilerek bu konular üzerinde neler yazıldığı ve neden bu konulara ehemmiyet verildiği ifade edilmektedir. *Şehbal*’in o günlerin zor şartlarında altı aylık bir yayın süresini, birinci sayısında yayınlamış olduğu programından en ufak bir sapmaya meydan bırakmadan tamamlayabilmesi bile önemli bir başarı olarak görülürken, bundan sonraki dönemler için de “tevfık-i Hüdâ ile” aynı başarılı çizginin korunması ve daha da ileri gidilmesi için gayretli çalışmalar yapılacağı ifade edilmektedir.

On dördüncü sayıda yer alan “Muhterem Kâri’lere” başlıklı duyuruda *Şehbal* dergisinin ulaşmış olduğu noktadan daha da ileri gidebilmesi ve sadece dergi yönetimi ve yazarların görüşleri doğrultusunda şekillendirilmesi değil derginin yayın seyrini yakından takip eden ve yakından ilgi gösteren okurlara da danışılması gerektiği ve okuyucuların yönlendirmeleri neticesinde derginin yayın politikalarında gerekirse değişikliğe gidilmesi gerektiği anlatılmaktadır. Bu amaçla *Şehbal*, okuyucularına şöyle bir soru listesi sunmaktadır:

220 “Muhterem Kâri’lere,” *Şehbal*, No: 13, 1 Teşrinievvel 1325, s. 246.

İşte sualler:

- 1-) Risalemizin hâl-i hazırından ne cihetlerle memnunsunuz?
- 2-) Şehbal'in resimlerine dair bazı temenniyatınız var mıdır?
- 3-) Münderecatının müfidliği, tenevvüü, zenginliği hakkındaki fikriniz nedir?
- 4-) Hangi nevi makalattan en çok memnun oldunuz ve hangi yazıların devam veya tezayülünü istersiniz?
- 5-) Umumiyetle risalemizde şayan-ı tadil bulduğunuz noktalar hangileridir?²²¹

Bu sorularla okuyuculara, derginin hâlihazırda değindiği konuların hangilerinden memnun oldukları, dergide yayınlanan resimler hakkında ne düşündükleri, içerik hakkındaki düşüncelerinin neler olduğu, hangi makalelerden memnun oldukları, hangilerinin devam edip hangilerine son verilmesini istedikleri sorulmaktadır.²²² Okuyuculardan düşüncelerini kaleme alırken tarafsız olmaları istenerek sorulara cevap amacıyla gönderilen mektup zarflarının üzerine "İstiknaha Cevap" ibaresinin bulunmasının gerektiği ifade edilmektedir.

On altıncı sayıda yer alan "Muhterem Kâri'lere" adlı sütunda dergide yeni bir köşe açılacağı duyurulmaktadır. Özellikle bazı önemli şahısların *Şehbal* hakkındaki fikir ve düşüncelerini ifade ettikleri yazılarının kendi el yazılarıyla "Şehbal'in Albümü" adlı köşede yayınlanacağı ve bu amaçla yazı beklenildiği şu cümlelerle duyurulmaktadır:

Şehbal hakkındaki fikir ve ihtisaslarını istifsa ettiğimiz bazı meşahirin mütalaaları da o meyanda neşredilecektir. Bu suretle zevat-ı muhtelifenin takdiratından ve tesavir ile hatt-ı destlerinden mürekkep güzel bir albüm vücuda getirmek tasavvurundayız. Albüme iştirak etmek isteyenler birer kıt'a tasvirleri ve Şehbal'e ait ihtisaslarını lütfederlerse minnettâr oluruz.²²³

221 "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 14, 15 Teşrinievvel 1325, s. 266.

222 *A.g.m.*, s. 266.

223 "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 16, 15 Teşrinisani 1325, s. 306.

Yine aynı duyuruda daha önceki iki sayıdan beri okuyuculardan *Şehbal* hakkındaki görüşlerinin sorulduğunu ve okuyuculara bazı sorular yöneltilerek *Şehbal* dergisinin yayın politikalarının bu sorulara gelecek cevaplara göre şekillendirileceği hatırlatılmaktadır. Bu sorulara, bu sayıya kadar gönderilen cevaplara bir göz atıldığında okuyucuların “Şikeste Faideler” ve “Zübde-i Siyasiye” gibi önemsiz gördükleri bazı sütunların kaldırılmasını istemesinin dışında genel itibarıyla dergi yönetiminin yayınlamış olduğu programı beğendikleri ifade edilmektedir:

Geçen iki nüshadan beri Şehbal hakkında kâri’lerimizin efkâr-ı intikadiyelerini soruyorduk.

Buna cevaben birçok mektuplar aldık. Bizim için pek meşru bir hiss-i bahtiyarî tevlid edecek mazhariyetlerden olmak üzere, cevabnâmelerin anifü’l-meal addedilebileni de diğerleri gibi muvaffakiyatımıza büyük bir hisse-i takdir ve tebrik ayırmaktadır. Şimdiye kadar gelen intikadnâmeler hülâsa edilmek istenirse, muahazesinde birkaç re’yin iştirak ettiği şeyler “Şikeste Faideler, Zübde-i Siyasiye” gibi ehemmiyetsiz mevzulara münhasır görülür. Programımızın nukat-ı esasiye ve mühimmesinde kâri’lerle hem-fikir çıkmak mazi için bais-i mefharet, istikbal için medâr-ı muvaffakiyettir. Kâri’lerimizin bu suretle re’ylerini almaktan hakikaten istifade edeceğimizi ve risalemizin, tamamıyla muhataplarına layık ve müfid bir halde istikmal ancak o sayede muvaffak olacağımızı şu tecrübeden anladık.²²⁴

Bu ifadelerin ardından daha önce sorulmuş olan sorular tekrarlanmaktadır:

- 1-) Risalemizin hâl-i hazırından ne cihetlerle memnunsunuz?
- 2-) *Şehbal*’in resimlerine dair bazı temenniyatınız var mıdır?
- 3-) Münderecatının müfidliği, tenevvüü, zenginliği hakkındaki fikriniz nedir?
- 4-) Hangi nevi makalattan en çok memnun oldunuz ve hangi yazıların devam veya tezayülünü istersiniz?

5-) Umumiyetle risalemizde şayan-ı tadil bulduğunuz noktalar hangileridir?²²⁵

On sekizinci sayıda yer alan “Muhterem Kâri'lere” başlıklı duyuruda *Şehbal* dergisinin basın-yayın hayatında birinci yılını tamamlamasına beş altı sayı kaldığı şu sözlerle belirtilmektedir:

Şehbal'ın birinci sene-i intişarını bitirmesine ancak beş altı nüsha kaldı. Gelecek seneye ait neşriyatımız için şimdiden birçok teceddüdat ve tekemmülât hazırlıyoruz; yirmi dördüncü nüshanın zaman-ı tab'ına kadar istihzaratımızı bitirmeye çalışacağız. Zaten epeyce vakitten beri kâri'lerimizden Şehbal hakkındaki fikirlerini istimzac edişimiz de arzularını ikinci cildin ibtidasından itibaren tatbik eylemek içindi; buna dair mütevelliyen vasil olmakta bulunan cevapları tasnif ve tertip ederek re'yleri ayırıyoruz. Kâri'lerin bütün temenniyatına —imkân dairesinde— mütabaatı vazife bileceğiz; binaenaleyh risalemizin tesavir ve münderecatı veya evsaf-ı umumiyesi hakkında her ne suretle olursa olsun bir mütalaası bulunan zevatın kemâl-i serbesti ile bize tebliğ-i hissiyat buyurmalarını tekrar rica ederiz.²²⁶

Bu yazıda dergi yönetiminin, ikinci yılda derginin kalitesini artırmak amacıyla hazırlık yapmaya başladığı ifade edilmektedir. Bu hazırlıklara okuyuculardan gelen tavsiye ve görüş mektuplarının eklenmesinin de önemli faydalar sağladığı anlatılmakta ve daha önceki sayılarda okuyuculara yöneltilen sorular tekrarlanmaktadır.

Derginin yirmi birinci sayısında yer alan “Muhterem Kâri'lere” başlıklı duyuruya bakıldığında *Şehbal* dergisinin iki aylık bir gecikmenin ardından yayınına devam edebildiği şu sözlerle ifade edilmektedir:

Şehbal'ın intişarda geciktiği şu bir iki aylık müddet, risale için bir devre-i mefahir teşkil etti, denilebilir: kâri'ler o kadar alaka, o kadar merak gösterdiler. “Niçin tehir etti? Neden çıkmı-

225 A.g.m., s. 306.

226 “Muhterem Kâri'lere,” *Şehbal*, No: 18, 1 Kânunusani 1325, s. 346.

yor? Aman tatil-i neşriyat etmesin” diye muhtelif eşkal, fakat hep aynı meal ile —tahriren ve şifahen— muhatap olduğumuz akval-i müşfikâne Şehbal ile muhterem kâri’leri arasında adeta bir rabita-yı karabet tesis ettiğini ve onun gaybubetinden pek çok kalplerin samimi elemlele sızlayacağını bize bir defa daha anlattı.

Bu sevgili kalpleri tatmine müsaraat hem hiss-i şükranın hem de vazife-i hakikat-gûyinin levazımındandır. Hayır, Şehbal tatil-i neşriyat etmeyecektir. Hatta sırf esbab-ı idariyeden münbahis olan son fasıladan, teyid-i mevcudiyetinin en mühim bir vasıtasını istikmal suretiyle istifade etmiştir. Risalenin pek vasi ve müte-nevvi olan umur-u idaresi için Jak Sayabalyan Efendi müdir tayin olunarak bu suretle bir yandan intizam-ı intişara ve diğer taraftan daha büyük terakkiler istihsaline yol açılmıştır. Bu teşebbüsün asarı kâri’leri peyderpey memnun etmeye başlayacaktır.²²⁷

Baskıdaki bu gecikmenin, okuyucuların kafalarında soru işaretleri oluşturduğu, derginin yayın hayatına son verilmiş olma ihtimalinin okuyucular tarafından tartışıldığı belirtilmektedir. Bu gecikmeye okuyucuların gösterdiği ilgiye memnun olduklarını dile getiren dergi yönetimi, gecikmenin idarî sebeplerden kaynaklandığını belirtmekte ve *Şehbal* dergisini daha büyük başarılarla taşıyacağından bahsedilen Jak Sayabalyan Efendi’nin idarî müdür olarak tayin edildiğini açıklamaktadır.

Şehbal dergisinin yirmi beşinci sayısındaki “Muhterem Kâri’lere” başlıklı duyuru incelendiğinde derginin yirmi dördüncü sayısının yayınlanmasıyla basın-yayın hayatında birinci yılını doldurduğunun ifade edildiği görülmektedir. Birkaç sayıdan beri okuyuculara sorulan sorulara gelen cevapların incelendiği ve bu cevapların ortak noktasının *Şehbal* dergisinin baskısının güzelliği ve içeriğinin ciddiyeti olduğu belirtilmektedir. Bunun yanında, gelen cevapların incelenmesi sonucunda dört maddelik bir ortak istek listesinin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bu isteklere bakıl-

227 “Muhterem Kâri’lere,” *Şehbal*, No: 21, 1 Haziran 1326, s. 406.

dığında yedinci sayıdan itibaren derginin ilk sayfasını oluşturan “levhanın” kaldırılmasının, “Zübde-i Siyasiye, Şikeste Faidelere, Telhis-i Resail” bölümlerinin dergiden çıkarılmasının, tarihi tabloların ve güzel sanatlara ait eserlerin artırılmasının ve her sayıda kabın başka bir renkte basılmasından vazgeçilmesinin istendiği anlaşılmaktadır.²²⁸

Yine aynı makalede bu isteklerin bu sayıdan itibaren uygulamaya konulduğu belirtilmektedir. Kapak sayfasındaki resmin kaldırıldığından ve yerine İngiliz, Alman ve Amerikan dergilerinde olduğu gibi ilanların konulduğundan bahsedilmekte, kapak sayfalarına da sayfa numarası verildiği ifade edilmektedir. Bu nedenle *Şehbal* koleksiyonu ciltleneceği zaman kapak sayfalarının yırtılıp atılmaması gerektiği belirtilmektedir. Bütün bu ifadelerin ardından *Şehbal* dergisinin “sürekli ilerleme”yi kendisine hedef olarak seçtiği açıklanmaktadır.²²⁹

Yirmi sekizinci sayıda yer alan “Muhterem Kâri'lere” adlı duyuruda *Şehbal* dergisinin imtiyaz sahibi olan Hüseyin Saadeddin Bey'in dört ay süren Avrupa ve Amerika seyahatinin ardından yurda döndüğü belirtilmektedir. Hüseyin Saadeddin Bey'in gittiği yerlerde basın-yayın hakkında edindiği bilgi ve tecrübelerinin ve Londra, Paris, New York, Washington, Philadelphia gibi dünyanın en önemli şehirlerini tanıtan fotoğrafların gelecek sayılarda yayınlanacağı duyurulmaktadır.²³⁰

Yirmi dokuzuncu sayı incelendiğinde dergide daha önce hiç rastlanılmayan bir duyuru göze çarpmaktadır. “Ankara, Bursa, Trabzon ve Lefkoşa'daki Bayilerimize” başlıklı bu duyuruda adı geçen şehirlerde bulunan bayilerin, daha önce daha önce defalarca müracaat edilmesine karşın dergi ücretlerini göndermedikleri ve altı aylık bir borcun biriktiği açıklanmaktadır. Eğer bir an önce

228 “Muhterem Kâri'lere,” *Şehbal*, No: 25, 15 Ağustos 1326, s. 2.

229 *A.g.m.*, s. 2.

230 “Muhterem Kâri'lere,” *Şehbal*, No: 28, 1 Teşrinievvel 1326, s. 62.

bu paralar dergi merkezine gönderilmezse bu bayilerin isimlerinin dergide yayınlanarak teşhir edileceği belirtilmektedir.²³¹ Bu duyurudan yola çıkarak *Şehbal* dergisinin sadece İstanbul sınırları dâhilinde okunan bir dergi değil, Osmanlı ülkesinin çeşitli bölgelerinde de satışa sunulan ve okunan bir yayın olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.

Otuz altıncı sayıya gelindiğinde “Müşabakalarımız” başlıklı bir duyuruyla karşılaşılmaktadır. Bu duyuruda dergi yönetiminin bu müşabakaları düzenlemesindeki amaç şu şekilde ifade edilmektedir:

Müşabakalar tesisinden maksadımız:

Lisanımızda gayr-i mevcut bazı ıstılahat-ı lazımenin zemin-i vaz’ ve ibda’ını hazırlamak, Osmanlı kütüphane-i ulum ve sanayi’ine birkaç yeni ve kıymetli eser inzamını teshil ve teşvik etmek âlem-i sanatımıza ve bahusus onun musiki ve tiyatro gibi şua-batına biraz hayat verecek teşebbüsata meslek dâhilinde vasıta olmak, el-hâsıl elimizdeki risale ile bu sevgili memleket ne kadar hizmet edebilmek kâbil ise o kadar fedakârlık ihtiyarından çekinmemek” diye tasvir edilebilir.

Görölüyor ki; nefy-i meşkûk birtakım lügazlar ve muammalar tertibiyle israf-ı faaliyet taraftarı olmuyoruz ve müşabakalarımızı bile bin hedef-i münfide tevcih etmek istiyoruz. Risalemizin zahiri ve batını bütün nefasetlerini istihsal için zaten ihtiyar eylemekte olduğumuz masarîf-ı azimeye ilaveten bu faideli müşabakalara da ayrıca mebalîğ tahsis edişimiz, emel-i hizmetin telkin ettiği hiss-i asilden münbahistir.²³²

Aynı duyuruda; açılacak yarışmalar, verilecek ödüller ve katılım şartları şu şekilde belirtilmekte ve yarışmaya katılacak kişilerin, gönderecekleri zarfların üzerine “müşabaka” kelimesini yazmaları istenilmektedir:

231 “Ankara, Bursa, Trabzon ve Lefkoşa’daki Bayilerimize,” *Şehbal*, No: 29, 1 Teşrinisani 1326, s. 99.

232 “Müşabakalarımız,” *Şehbal*, No: 36, 15 Mart 1327, s. 222.

Birinci müsabaka — “Ayda, Karmen, Maskot” namlarındaki üç eser-i musikiden herhangi birinin güftesinin aslının veznine ve bestesine tevafuk edecek surette, nazmen Türkçe’ye tercüme etmek.

Mükâfat 15 lira-yı Osmanî

İkinci müsabaka — Fransa muharrirîn-i felsefyesinden —Ribo— (Ribot)’un “emraz-ı hafıza, emraz-ı irade, emraz-ı şahsiyet” isimlerindeki üç küçük eserinden herhangi birini Türkçe’ye tercüme etmek.

Mükâfat 10 lira-yı Osmanî

Üçüncü müsabaka — Atideki on iki kelime için lisan-ı Osmanî’de mukabiller ihdas ve tayin etmek.

Mükâfatı nakden 1 lira yahut risalemizin bir senelik abonesi

Bulunacak mukabillerin Farisî, Arabî veya Türkçe olmasında beis yoktur. Yalnız garabet-i fevkeladeyi haiz olmamaları, terakib-i izafiye ve tavsifiye teşkiline yarayacak surette ya tek kelimeden ibaret veya tek kelime hükmünde bulunmaları şarttır. Mesela: “Quadrupede” mukabilinde “dört ayaklı” yahut “zu-erba’at-i ercül” tabirlerinden ziyade “çar-pa” yı muvafık görürüz; güzellik “neophobe” mukabilinde “teceddüd-keriz”i ve “musicographe” mukabilinde “musiki-nüvis”i “ha’if-i teceddüd” ve “muharrer-i musiki”yi tercih ederiz.

On iki kelime şunlardır:

Bibliographie, boycottage, caprice, caricature, clup, conference, concert, decor, monologue, paradoxe, surprise, taximetre.

Bu kelimelerin hepsine birden mukabil bulamayan veya bulduklarından bazılarını kabul ettirebilen zevat, heyet-i mümeyyizemizce kabul edilen kelimat miktarınca aylık aboneye müstehak olurlar. Şu halde beş kelimenin mukabilini bulana beş aylık, bir kelimenin mukabilini bulana bir aylık abone kaydedeceğiz.

Müsabakaların Şeraiti

İlk iki müsabaka için 15 Temmuz 1327 tarihine kadar dört ay ve

üçüncü müsabaka için de 15 Nisan 1327 tarihine kadar bir ay mühlet verilmiştir. Müsabakaların işaretinden temdid-i mühlete ihtiyaç olduğu anlaşılırsa bilahare bu müddet temdid olunabilecektir. Netayic-i müsabaka hakkında son söz idarehanemize aittir. Birinci ve ikinci müsabakalarda ihraz-ı muvaffakiyet eden zevatın fotoğraflarıyla eserleri Şehbal'in bir mevki-i şerefine derc edilecek ve bunu müteakip artık eserlerin tekrar tab' hakkı ve kâffe-i hukuk-ı sairesi mütercimlere raci olacaktır. Tafsilat-ı zaide için idarehanemize tahriren müracaat olunabilir.

Müسابakalara dair olan muhabere zarflarının üzerine "Müsabaka" kelimesinin yazılmasını rica ederiz.²³³

Otuz dokuzuncu sayıda yer alan "Muhterem Kâri'lere" başlıklı duyuruda "Şehbal" isminin bazı ticarethaneler tarafından kullanıldığı ifade edilmekte fakat bu ticarethanelerle derginin herhangi bir bağlantısının bulunmadığı belirtilmektedir. Bunun dışında yine aynı duyuruda, otuz altıncı sayıda duyurularak başlatılan yarışmalardan birinin —on iki kelimeye karşılık bulma yarışmasının— süresinin dolduğu ve yarışmaya 518 kişinin katıldığı belirtilmektedir. Bu yarışmaya çok sayıda kişinin başvurmasının yanı sıra başvuranlar arasında kadın yarışmacıların da bulunmasının dergi yönetiminin memnuniyetini bir kat daha arttırdığına değinilmiştir. Ayrıca diğer iki yarışmanın da sona ermesiyle birlikte her üç yarışmanın sonuçlarının gelecek sayılarda duyurulacağı bildirilmektedir.²³⁴

Şehbal dergisinin kırkıncı sayısındaki "Muhterem Kâri'lere: Müsabakalarımız - Nazar-ı Dikkate" başlıklı duyuruda, ilk olarak derginin idare müdürü olan Jak Sayabalyan Efendi'nin bir seyahat nedeniyle görevinden ayrıldığı, dergiye gönderilecek her türlü mektup ve nakit postanın imtiyaz sahibi adına gönderilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bunun ardından, okuyucuların göndermiş olduğu kelimelerin dergi yönetimi tarafından oluşturul-

233 "Müسابakalarımız," Şehbal, No: 36, 15 Mart 1327, s. 222.

234 "Muhterem Kâri'lere," Şehbal, No: 39, 1 Mayıs 1327, s. 282.

muş olan bir heyet tarafından teker teker incelendiği ve belirtilen yabancı kelimelere karşılık olarak şu kelimelerin seçildiği ifade edilmektedir:

Bibliographie: Kitabnâme, kitabşinasî, kitapşinaslık; boycottage: mukataa, mukasara; caprice. merak; clup: mahfel; concert: mutribe; conference: hitabe, mevzia; decor: nigar; monologue: hasbihal, söyleniş, tekellüm; paradoxe: bidat; surprise: müfacea; taximetre: para saati, ücretnümâ, mesafenüvis.²³⁵

Duyuruda bunun ardından, bu kelimeleri bulan kişilerin isimleri yayınlanıp en kısa zamanda dergi idarehanesine başvurmaları istenmektedir.

Okuyucular tarafından oldukça ilgiyle karşılandığı anlaşılan bu yarışma fikri, dergi yönetiminin de dünyaya bakışını ifade etmede bir etken olarak görülebilir. Bir yanda çağdaşlık ve modernliğin temsilcisi olarak görülen Batı uygarlığı örnek alınırken diğer yandan bu uygarlığın etkilerine karşı kendi öz kültürlerinin korunması için çaba gösterildiği göze çarpmaktadır. Burada modernleşme taraftarı fakat milliyetçi bir aydın tipi çizilmektedir. Bu duruma bir örnek de derginin kırk birinci sayısındaki "Muhterem Kâri'lere" adlı duyuruda yer almaktadır. Bu duyuruda okuyucuların *Şehbal* dergisinin bir Türk yayın organı olmasına rağmen resimlerin altına niçin Fransızca açıklayıcı cümleler yazma ihtiyacı hissedildiğini sordukları ve bu durumu şiddetli bir biçimde eleştirdikleri ifade edilmektedir. Bunun sonucunda dergi yönetimi, aynı duyuruda bu uygulamaya son verdiklerini açıklamaktadır.²³⁶

Şehbal dergisinin seksen altıncı sayısına bakıldığında ilginç bir duyurunun yer aldığı görülmektedir. "Şehbal Kâri'lerine Kura ile 5000 Kuruş Hediye Takdim Ediyor!" başlıklı bu duyuruyla *Şehbal* dergisinin okuyucuları için bir çekiliş düzenlediği ve bu çekilişin

235 "Muhterem Kâri'lere: Müsabakalarımız – Nazar-ı Dikkate," *Şehbal*, No: 40, 15 Mayıs 1327, s. 302.

236 "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 41, 15 Temmuz 1327, s. 322.

hangi şartlara göre yapılacağı, katılmak isteyenlerin neler yapmaları gerektiği, kazananların ne şekilde belirleneceği ve ödüllerin ne şekilde dağıtılacağı ayrıntılarıyla anlatılmaktadır.²³⁷

Şehbal dergisinin doksan altıncı sayısında yer alan “Muhterem Kâri'lere” başlıklı duyuruda *Şehbal* dergisinin başlatmış olduğu çekiliş için toplanan kuponların, derginin idarehanesine gönderilmesi gereken son tarih olan 1 Şubat tarihinin, derginin bazı zorunlu sebeplerden dolayı birkaç gün gecikmeyle yayınlanması üzerine daha ileriki bir tarihe ertelenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Zaten Diyarbakır, Süveyş, Hindistan, Cava gibi uzak yerlerde bulunan okuyucuların da bu konuda pek çok müracaatının bulunduğu belirtilerek kuponların idarehaneye ulaşmaları için son gün olarak 15 Mart 1330 tarihinde karar kılındığı açıklanmaktadır.²³⁸ Bu duyurudan *Şehbal*'in okunduğu yerler hakkında bilgiler elde edilmektedir. Daha önce yirmi dokuzuncu sayıda yer alan duyurudan *Şehbal*'in Ankara, Bursa, Trabzon ve Lefkoşa gibi şehirlerde okunduğu öğrenilmişti. Bu sayıdaki duyuruya bakıldığında ise *Şehbal* dergisinin Diyarbakır, Süveyş, Hindistan, Cava gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları dışındaki bölgelerde de okunmakta olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, Osmanlı basınında dönemin en güzide örneklerinden biri olan *Şehbal* dergisinin ne kadar geniş bir coğrafyada kabul gördüğünü ortaya koymaktadır.

Son olarak, derginin doksan beşinci sayısındaki “Şehbal'in Hediye-i Nakdiye Kurası Çekildi!” başlıklı duyuruda *Şehbal* dergisi tarafından düzenlenen çekilişin sonuçları açıklanmaktadır. Ayrıca çekilişi kazananların ödüllерinin ne kadar olduğu ve bu ödülleri nasıl alacakları konusunda detaylı bir bilgi de bu duyuruda yer almaktadır. Çekilişi kazanan okuyucular bir inceleme-yeye tabi tutulduğunda, hem *Şehbal* dergisinin ne kadar geniş bir

237 “Şehbal Kâri'lerine Kura ile 5000 Kuruş Hediye Takdim Ediyor,” *Şehbal*, No: 86, 15 Teşrinisani 1329, s. 286.

238 İdare, “Muhterem Kâri'lere,” *Şehbal*, No: 90, 1 Şubat 1329, s. 343.

coğrafyaya yayıldığı hakkında hem de okuyucuların toplumsal statülerine ilişkin önemli bilgilere ulaşılmaktadır. Bu inceleme neticesinde çekilişi kazanan okuyucular arasında Konyalı sıradan bir vatandaştan Saint Joseph Lisesi öğrencilerine, subaydan otel işletmecisine, hâkimlerden hanımefendilere kadar Osmanlı toplumunun çok farklı katmanlarından gelen insanların yer aldığı görülmektedir.²³⁹ *Şehbal*'in böyle bir çekilişe ihtiyaç duyması, derginin ekonomik açıdan sıkıntıda olduğu ve tirajında bir düşüş meydana geldiği izlenimini vermektedir. Muhtemelen, çekilişe tirajı arttırarak içinde bulunulan ekonomik sıkıntıdan kurtulmak hedeflenmiştir.

Sonuç olarak, *Şehbal* dergisinde faklı başlıklar altında yayınlanan duyurulara bakıldığında bu duyurulara derginin büyük bir önem verdiği gözlenmektedir. Bu duyurular, dergi yönetimi tarafından okuyucularla iletişimi sağlamak amacıyla kullanılmıştır. Bu duyurular, gerektiğinde okuyuculara dergiyle ilgili bazı bilgileri ve haberleri aktarmak, gerektiğinde derginin yayın politikalarında yapılacak değişiklikler için okuyucuların fikirlerine başvurmak için kullanılmıştır. Duyurular üzerinde yapılan ayrıntılı bir inceleme, *Şehbal* dergisinin yayın ilkeleri, yayınlanma nedenleri, hedefleri, okuyucu kitlesi, okunduğu coğrafya ve derginin maddî yapısı hakkında önemli sonuçlara ulaşılmasını sağlamaktadır.

6- Albüm

Şehbal dergisinin sayfaları incelenmeye başlandığında, derginin on altıncı sayısından itibaren “*Şehbal*’in Albümü” adlı yeni bir sütunun dergiye eklendiği görülmektedir. Derginin dokuzuncu sayısındaki “Muhterem Kâri’lere” başlıklı duyuruda yer alan “Aldığımız takdir-âimiz mektupların hepsini neşretmek kâbil olmadığı için —bir nişane-i şükran olarak— yalnız birkaçının fo-

239 “*Şehbal*’in Hediye-i Kurası Çekildi!,” *Şehbal*, No: 95, 15 Nisan 1330, s. 460.

toğrafisini karîben Şehbal'e derc edeceğiz."²⁴⁰ cümleleriyle, *Şehbal* dergisini takdir etmek amacıyla okuyucular tarafından —özellikle ünlü okuyucular tarafından— gönderilen mektupların dergide yayınlanmasının planlandığı ifade edilmektedir.

Şehbal'in on altıncı sayısında yayınlanan "Muhterem Kârî'lere" sütunundaki duyuruda ise şu cümlelerle *Şehbal* dergisine yeni eklenen "Şehbal'in Albümü" başlıklı sütunun içeriği hakkında tanıtıcı bilgiler verilmektedir:

Şehbal'in dokuzuncu nüshasında, aldığımız takdîr-nâmelerden birkaçının fotoğrafisini risalemize derc eyleyeceğimizi vaad etmiştik. Bugün o vaadi incaza muvaffak oluyoruz.

Şehbal hakkındaki fikir ve ihtisaslarını istifsar ettiğimiz bazı meşahirin mütalaaları da o meyanda neşredilecektir. Bu suretle zevat-ı muhtelifenin takdiratından ve tesavir ile hatt-ı destlerinden mürekkep güzel bir albüm vücuda getirmek tasavvurundayız. Albüme iştirak etmek isteyenler birer kît'a tasvirleri ve Şehbal'e ait ihtisaslarını lütfederlerse minnettâr oluruz.

Albümün birinci varakası bu nüshada mündericidir. Birkaç varaka daha hazır duruyor; onlar da peyderpey enzâr-ı kârî'ine arz edilecektir.²⁴¹

Bu duyuruya derinlemesine bakıldığında *Şehbal* hakkında değerlendirmede bulunan ünlü isimlerin görüşlerinin "Şehbal'in Albümü" sütununda birer fotoğrafla beraber yayınlanacağını belirtildiği görülmektedir. Bu amaçla, bu konuya ilgi gösteren ünlülerin kendilerini tanıtan ve *Şehbal* hakkındaki düşüncelerini içeren, kendi el yazılarıyla yazılmış mektuplarını birer fotoğrafla beraber dergi idarehanesine ulaştırmaları istenmektedir.

Böylece *Şehbal* dergisi hakkında çeşitli değerlendirmelerde bulunan Osmanlı entelektüellerinin bu değerlendirmelerini,

240 "Muhterem Kârî'lere," *Şehbal*, No: 9, 1 Ağustos 1325, s. 166.

241 "Muhterem Kârî'lere," *Şehbal*, No: 16, 15 Teşrinisani 1325, s. 306.

kendi el yazılarından fotoğraflarıyla birlikte okuyuculara ulaştırmak hedeflenmektedir. İşte, on altıncı sayıdan itibaren dergiye eklenen “Şehbal’ın Albümü” bu amaçla hazırlanmıştır. On altıncı sayıdan itibaren yayınlanmaya başlayan bu sütun, toplam on sayıda yayınlanmış ve yirmi yedinci sayıdan itibaren yayından kaldırılmıştır²⁴²

Şehbal dergisinin on altıncı sayısında “Şehbal’ın Albümü: Varaka 1” başlığıyla yayınlanan albümün birinci sayısında, Maarif-i Umumiye Nazırı Nail Bey, Aydın Valisi Miralay Mahmut Muhtar Bey, Berlin’de askerî ateşe olarak bulunan Binbaşı Enver Bey ve St. Petersburg Büyükelçisi Turhan Paşa’nın *Şehbal* hakkındaki görüşlerine yer verilmektedir. Berlin’deki Osmanlı büyükelçiliğinde askerî ateşe olarak görev yapan Enver Bey, *Şehbal* hakkındaki düşüncelerini şu cümlelerle ifade etmektedir:

Şehbal’in gönderilen üç nüshasını aldım. Bu kadar mükemmel bir Osmanlı resimli gazetesini görünce cidden sevindim, bunu gören bir kaç Alman, hakikaten Almanya’nın en nefis gazeteleri ile rekabet edebilecek bir mükemmeliyeti haiz olduğunu söyleyerek izhar-ı takdirat ettiler. İnşallah bundan böyle de gazeteniz muhafaza-i nefaset ederek daima Osmanlıların yüzünü güldürür.

Berlin

Enver²⁴³

Derginin on yedincisi sayısındaki “Şehbal’ın Albümü: Varaka-2” sütununda Binbaşı Hafız Hakkı, Fatma Âliye, Selim Sırrı, Süleyman Nazif ve Mehmet Emin’in el yazılarıyla kaleme alıp dergiye göndermiş oldukları *Şehbal* hakkındaki düşünceleri yer almaktadır. Bu sayıda düşünceleri yayınlanan Fatma Âliye Hanım’ın mesajı şu şekildedir:

242 Bkz. Ek-1, *Şehbal* Mecmuası’nın Yazı Dizini (1-100), s. 163.

243 “Şehbal’ın Albümü: Varaka 1,” *Şehbal*, No: 16, 15 Teşrinisani 1325, s. 309.

Âcizeye bir hüsn-ü hatta malikiyet arzusunu ilk defa olarak Şehbal hissettirdi böyle nefis mükemmel bir risaleye derç edilmeye layık olmak için ne olurdu benim de güzel bir hatt-ı destim olaydı!....

Fatma Âliye²⁴⁴

Aynı sayıda Süleyman Nazif ise dergi hakkındaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

Şehbal hakkındaki ihtisasatımı arz edeyim: bu bedia-i mevkuteyi takdir etmemek, takdir-i nefaset ve bedayiden büsbütün aciz ve mahrum olmaya tevafuk eder. Matbuat-ı Osmaniye meyanında hem ilk, hem yegâne olan Şehbal, zihinlerde bir yâd-ı tecassüd alır terk ile matmure-i sükûta çekilirse, vatanımızın hayat-ı marifetine hem züll olur, hem zarar. Fikrimce bu gibi müessesat-ı aliyeyi hükümet himaye etmelidir.²⁴⁵

Tanıtım yazısında “Türkçe Şiirler nazım-ı muhteremi ve Hicaz vali-i vekili” diye tanıtılan Mehmet Emin Bey de yine aynı sayıda Şehbal hakkındaki görüşlerini kendi el yazısıyla kaleme almış olduğu şu satırlarla ifade etmektedir:

Şehbal'e:

Zevk-ü sanat, sebat-ı azim, fedakârlık gibi büyük hasletlerin ruh ve vicdanıyla Türkiye'nin kimliğine etmekte olduğunuz hizmetten dolayı tebrikatımı arz ederim.

Fi 4 Şevval 1327

Mehmet Emin ²⁴⁶

Şehbal'in on sekizinci sayısında üçüncü bölümü yayınlanan albümde bu defa dergi yönetiminin “Üstâd-ı Ekrem” olarak okuyucularına tanıttığı Recaizade Mahmut Ekrem'in dergiye göndermiş olduğu ve Şehbal dergisiyle ilk karşılaşmasını ve dergi hak-

244 “Şehbal'in Albümü: Varaka 2,” Şehbal, No: 17, 1 Kânunuevvel 1325, s. 329.

245 A.g.m., s. 329.

246 A.g.m., s. 329.

kındaki düşüncelerini anlattığı ve sonunda bir istekte bulunduğ u uzunca bir mektubu yayınlanmıştır:

Şehbal ise makalat ve asar-ı münderecesinin nefasetçe resimle-riyle mütenasip olmasına himmet ediyor ki bu meziyeti de baş-kaca şayan-ı takdirdir. Yalnız gönül ister ki bu nefis musavvere-nin sahaif-i gurrasına yerleştirilmiş “hikmet çiçekleri” bazen de hadaik-i efkâr-ı milliyeden toplansın. Acaba mümkün olmaz mı?

22 Teşrinisani 1325

Recaizade Mahmut Ekrem ²⁴⁷

Derginin on dokuzuncu, albümün dördüncü sayısında ise Doktor Galip Ata’dan, Muallim Mehmet Aziz’den, dönemin ünlü gazetecilerinden olan Hüseyin Cahit’ten ve Şûra-yı Devlet azası Yusuf Rıza Bey’den gelen mektuplar yayınlanmaktadır.²⁴⁸

Derginin yirminci sayısında ise dönemin önemli basın-yayın organlarının *Şehbal* hakkında yapmış oldukları duyurularda be-lirttikleri görüşler aktarılmaktadır. Öncelikle görüş bildiren her gazetenin künyesi ayrı ayrı verilmiş ve ardından *Şehbal* hakkında ne düşündükleri yansıtılmıştır. Yapmış olduğu yayınlarla *Şehbal* dergisi hakkında görüş bildiren gazetelerden biri de *Sabah* gazetesidir. *Sabah* gazetesi, dergi hakkında şu görüşlere yer vermiştir:

Resimlerin hüsn-ü intihab ve nefaset-i tab’ı, kâğıdının mem-leketimizde ilk defa istimal olunmuş olması ve cami’ olduğu makalat-ı müfidesi *Şehbal*’i Avrupa’nın Saloon matbuatı denilen en meşhur en mutena resailine muadil bir derecede bulundur-maktadır. *Şehbal* için ancak matbuat-ı Osmaniye’nin (İllustrati-on)ı veya (Figaro Saloon)u demek mümkündür.²⁴⁹

Bu yazıda *Şehbal*’in resimlerinin güzelliği, baskı kalitesi ve kâğıdının Osmanlı ülkesinde ilk defa kullanılan bir kaliteli bir

247 “Şehbal’in Albümü: Varaka 3,” *Şehbal*, No: 18, 1 Kânunusani 1325, s. 349.

248 “Şehbal’in Albümü: Varaka 4,” *Şehbal*, No: 19, 1 Şubat 1325, s. 369.

249 “Şehbal’in Albümü: Varaka 5,” *Şehbal*, No: 20, 15 Mart 1326, s. 389.

kâğıt türü olmasının yanında içeriğiyle de Avrupa'da "Salon dergiciliği" denilen bir türe dâhil olmasından ve Avrupa'nın en güzide gazetelerinden sayılan *Illustration* veya *Figaro Salon*'a denk olduğundan bahsedilmektedir. Yine aynı sayıda görüşleri yansıtılan *Tanin* gazetesinin *Şehbal* hakkında yapmış olduğu yorum içerisinden alınan bir cümle, *Şehbal*'in genel özellikleri hakkında *Sabah* ve *Tanin* gazetelerin benzer görüşlere sahip olduklarını göstermektedir: "Memleketimizde yegâne salon gazetesi olan bu mecmua-yı nefisenin her nüshasında irae ettiği asar-ı tekemmül ve terakki hakikaten şayan-ı hayret bir derecededir."²⁵⁰

Şehbal'in yirmi birinci sayısına bakıldığında "Şehbal'in Albümü" sütununun altıncı bölümünün yayınlandığı görülmektedir. Bu bölümde Kemalpaşazade Said Bey, Nigar Binti Osman ve *Şehbal* dergisinde pek çok yazısı bulunan Bedii Nuri'nin *Şehbal* hakkındaki görüşleri aktarılmıştır. Bu kişiler arasından, dergi yönetiminin "Şaire-i fazıla Nigar Hanım" diye tanıttığı Nigar Binti Osman, dergiyle ilgili fikirlerini "Şehbal musavver risalelerimizin en nefis ve mutenası ve en mümtazıdır, hakkında en samimi arz-um seviye-i irfanımızın devam-ı intişarına hizmet etmesidir" cümlesiyle ifade etmiştir.²⁵¹

Şehbal'in yirmi üçüncü sayısında ise albümün yedinci bölümü yayınlanmıştır. Bu bölümde Abdülhak Hamit, Tevfik Fikret, Hüseyin Cahit, Satı Husri ve Ahmet Muhtar Paşa'nın değerlendirmeleri yer almaktadır.

Ahmet Muhtar Paşa'nın *Şehbal* hakkında yapmış olduğu değerlendirme şu şekildedir:

Bugün Şehbal Osmanlılık ve bütün cihân-ı İslamiyet için bir muzaferiyettir. Matbuatımıza bir saadet, hayat-ı milliyemize dai-i füyuzat ve muvaffakiyettir. Medid senelerden beri hayat ve irfanını, maarif ve matbuatını bir enkâz-ı felaket halinde görme-

250 A.g.m., s. 389.

251 "Şehbal'in Albümü: Varaka 6," *Şehbal*, No: 21, 1 Haziran 1326, s. 406.

ye alışmış olan Osmanlılarca en büyük bir medâr-ı teselliyettir. O Şehbal değil —nice senelerdir azaları uyuşturulmuş, henüz uyanmaya başlamış— bir milletin matbuat-ı Garbiye'ye karşı ibraz eylediği bir berât-ı zafer ve ikbaldir. En yüksek derece-i temeddün ve tekâmülde bulunan Avrupa memleketlerinden birinde Şehbal nefasetinde bir risale görememekle iftihar eder, onu vatan ve millete bahş ve atâ buyuran Cenâb-ı Mün'im-i Müteal'e takdim-i teşekkürat-ı bî-payan eylerim. Ol Rabb-i Kerim ve Cemil muhterem ve mübeccel müessislerini daima tevkifat-ı Süphaniyesine mazhar buyursun.²⁵²

Ahmet Muhtar Paşa, *Şehbal* gibi kaliteli bir derginin yayın hayatına atılmasının, senelerdir Avrupa'nın gerisinde kalmış olan Osmanlı basın-yayın organlarının bir adım öne geçmelerini sağladığını ve Avrupa'da dahi bu kalitede bir dergi bulunamayışının bir Osmanlı vatandaşı olarak kendisine verdiği gururu ifade etmektedir. Bu gururu yaşattığı için de Allah'a şükretmektedir.

Aynı sayıda görüşleri yayınlanan Satı Husri ise şu sözlerle düşüncelerini açıklamaktadır: "Şehbal'in bence en büyük meziyeti: "bizde yapılamaz!" diyen azimsizlere kendi dairesi için pek müsekin bir cevâb-ı fiil vermiş olmasıdır."²⁵³ Bu açıklamalardan da *Şehbal*'in Osmanlı basın-yayın dünyasında önemli bir zihniyet değişikliğine öncülük etmiş olduğu düşüncesinin okuyucular arasında var olduğu anlaşılmaktadır.

Şehbal'in yirmi dördüncü sayısında ise Namık Kemal'in kendi el yazısıyla yazıp Abdülhak Hamit'e gönderdiği bir mektup ile Midhat Paşa'nın kendi el yazısıyla yazılmış iki mektubu yayınlanmıştır.²⁵⁴

Yirmi beşinci sayıya gelindiğinde albümün sekizinci bölümüne ulaşıldığı anlaşılmaktadır. Bu bölümde dönemin Madrid büyük elçisi ve ünlü edebiyatçılarından Samipaşazade Sezai Bey, bir ön-

252 "Şehbal'in Albümü: Varaka 7," *Şehbal*, No: 23, 15 Temmuz 1326, s. 449.

253 *A.g.m.*, s. 449.

254 "Şehbal'in Albümü," *Şehbal*, No: 24, 1 Ağustos 1326, s. 469.

ceki sayıda el yazılarıyla yazdıkları mektupları yayınlanan Midhat Paşa ve Namık Kemal'in oğulları Ali Haydar Midhat ve Kemalza-de Ali Ekrem'in *Şehbal* hakkındaki düşünceleri yayınlanmıştır.²⁵⁵

Yirmi yedinci sayıda yer alan "Şehbal'in Albümü"nün son bölümünde Babanzade İsmail Hakkı, Bitlis Valisi Binbaşı İsmail Hakkı, Halide Salih Hanım (Halide Edip Adıvar) ve Doktor Abdullah Cevdet'in *Şehbal* dergisi hakkındaki düşüncelerini belirttikleri mektupları yayınlanmaktadır. Bu sayıyı ilginç kılan bir özellik ise bu sütunda yazısı yayınlanan herkesin fotoğrafına yer verilirken, daha önce yirmi birinci sayıdaki sütunda Nigar Binti Osman'ın fotoğrafının yayınlanmayışında olduğu gibi Halide Salih'in de fotoğrafının yayınlanmamış olmasıdır.²⁵⁶ On altıncı sayıdan itibaren toplum içinde saygın yeri olan şahsiyetlerin mektuplarını yayınlayan *Şehbal*, böylece okuyucularına, dönemin politik ve kültürel yaşamının önde gelen şahsiyetlerinden bir derleme de sunmuş olur.²⁵⁷

7- Reklamlar

II. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte basının üzerinden sansür ve çeşitli yasal kısıtlamaların kaldırılmasının ardından yayın hayatına atılan pek çok gazete ve derginin varlığını devam ettirebilmesi, yayın hayatına devam edebilmesi öncelikle gazete ya da derginin çok satmasıyla elde edilecek olan maddî gelire bağlıydı. Bu nedenle büyük bir hevesle basın-yayın dünyasına katılan pek çok gazete ve dergi, daha işin başında masraflarını karşılayabilecekleri satış rakamlarına ulaşamadıkları için kapanmıştır. Yasal engellerin kaldırılmasının ardından yaşanan süreli yayın patlaması, bir süre sonra ekonomik nedenlerden dolayı bu süreli yayınlardan pek ço-

255 "Şehbal'in Albümü: Varaka 8," *Şehbal*, No: 25, 15 Ağustos 1326, s. 5.

256 "Şehbal'in Albümü: Varaka 9," *Şehbal*, No: 27, 15 Eylül 1326, s. 45.

257 Sabine Prator, "Şehbal – Ein Herausragendes Beispiel Früher Türkischer Magazinpresse," *Revue D'études Turques*, TURCICA, C. 29., 1997, s. 440.

ğunun kapanmasıyla biraz daha makul bir hal alır. Bu ilk safhayı atlatıp ayakta durabilen süreli yayınlar, belli bir tiraja ulaşarak en azından maliyet masraflarını karşılayabilmişlerdir. Süreli yayınların yüksek bir tiraja ulaşmaları, bir taraftan maliyet masraflarını karşılamalarını sağlarken, diğer taraftan bu süreli yayınlara reklam verilmesini sağlıyordu. Reklamlar, süreli yayınların ayakta kalabilmesini sağlayan en önemli kaynaklardı.

1909 yılında başladığı yayın hayatını 1914 yılına kadar kesintisiz bir şekilde sürdüren *Şehbal* dergisinin bu başarısının altındaki en önemli pay, elbette ki derginin sahip olduğu içerik ve baskı kalitesindedir. Bu içerik ve baskı kalitesiyle kısa zamanda okuyucuların ilgisini çeken *Şehbal* dergisi belirli bir okuyucu kitlesine sesini duyurmayı başarabilmiştir. Derginin bu başarısı sayesinde tirajında görülen artış, ardından dergiye reklam verilmesine ve sayılar yayınlandıkça verilen reklamların sayısının da artmasına neden olmuştur.

Derginin geneli üzerinde yapılan incelemeler sonucunda reklam şartları ve ücretleri hakkında herhangi bir bilginin dergide yer almadığı görülmektedir. Ancak *Şehbal* dergisinin tüm sayıları incelendiğinde sekizinci sayıdan itibaren başlayan reklamların, adet ve boyut olarak artarak devam ettiği anlaşılmaktadır. Muhtemelen reklam veren işletmeciler, sekizinci sayıya kadar dergiye gözlem altında tutmuş ve bu sayıya kadarki okuyucu ilgisi ve satış miktarlarını yeterli görünce bu sayıdan itibaren reklam vermeye başlamışlardır.

Şehbal'in kalitesi, baskı maliyetinin oldukça yüksek olmasına neden olmuştur. Bu duruma; Avrupa'ya yaptırılan klişeler, Osmanlı ülkesinde ilk defa kullanılan "papier couché" kâğıdı, kaliteli fotoğraflar ve resimlerin fotoğrafçı ve ressamlarına ödenen ücretler sebep olmuştur. Ancak dergi yönetimi, kaliteden ödün vermek yerine fiyatı sabit tutarak derginin yayın hayatına devam etmesini sağlamıştır. Bu durum sonucunda dergiye verilen reklamların

miktarının ve boyutlarının gitgide artması, derginin ekonomik açıdan rahat ve kârlı günlere ulaşmasının kapısını aralamıştır.

Derginin finansmanı için oldukça önemli olan reklam sayfaları dergi yayınlanmaya başladıktan bir süre sonra kendilerine dergide yer bulmuşlardır. *Şehbal* dergisinde ilk reklam, derginin sekizinci sayısında yayınlanmıştır. Sekizinci sayının son sayfasında reklamlara yer ayrılmıştır. Dergide ilk defa yayınlanan bu reklam sayfasında reklamları yayınlanan ürünler ve kuruluşlara bakıldığında “Rivers Talkum Pudrası”ndan “Fabus Fotoğrafhanesi”ne, “Kingsford Nişastası”ndan “La Rose Pompon” adlı parfüme, “Cemilzade”nin şekerlemelerinden “Ayuvera” sabununa kadar çok değişik sektör ve ürünlerin reklamlarının yayınlandığı görülmektedir.²⁵⁸ Daha sonraki sayılarda bu reklamların büyük bir çoğunluğu yayınlanmaya devam edilecektir. Bunun yanında özellikle arka sayfaya tam sayfa reklam alınmaya da başlanmıştır. Dergide reklam sayfalarının yer almaya başlayışının ardından arka tam sayfa reklamların yüzde doksan beşlik kısmını “Baker Mağazası”ndan alınan tam sayfa reklamlar kaplamıştır.²⁵⁹ Dergide reklamların yayınlanmaya başladığı sekizinci sayıdan yirmi beşinci sayıya kadar olan bölümde reklamlar, genellikle derginin kapak içi sayfası ve son sayfasında yayınlanmıştır ve bu sayfalara da sayfa numarası verilmiştir.²⁶⁰ Yirmi beşinci sayıdan itibaren *Şehbal* dergisi, kapak sayfasına da reklam almaya başlamıştır. Bu durumun sonucunda bir süre derginin kapak sayfasında, daha önce yayınlandığı gibi fotoğraflara rastlanılmamaktadır.²⁶¹ Derginin ilerleyen sayılarında dış kapak, kapak içi ve arka kapak olmak üzere reklamlara üç sayfa ayrıldığı görülmektedir.²⁶²

258 *Şehbal*, No: 8, 15 Temmuz 1325, s. 162.

259 “Baker Mağazası,” *Şehbal*, No: 26, 1 Eylül 1326, s. 40.

260 *Şehbal*, No. 23, 15 Temmuz 1326, s. 446 ve 464.

261 *Şehbal*, No: 25, 15 Ağustos 1326, s. Kapak.

262 *Şehbal*, No: 53, 15 Mayıs 1328, s. Kapak, Kapakiçi, 97-98.

Dergide yayınlanan reklamların içeriğine bakıldığında bu reklamlarda birbirinden oldukça farklı tanıtım stratejileri izlendiği görölmektedir. Bazı reklamlar, sadece metinden oluşmaktadır ve bu metinler de oldukça ilginç üsluplar kullanılarak yazılmıştır:

Fabus Fotoğrafhanesi

Fotoğrafçılık eğer bir fotoğraf makinesinin penceresini açıp kapatmaktan ibaret olsaydı, bunu herkes yapabilirdi.

Fakat öyle olmadığı için, fotoğrafçılık pencere bekçiliğinden ibaret kalmamış, sanat-ı nefise halini almıştır.

Çıkardığınız resimlerden niçin memnun olmazsınız biliyor musunuz? Sanatkârâne alınmamıştır da onun için! Eğer bütün insanların bir ihtiyâc-ı ruhiyesi olduğu vechile, kendinizi beğenmek isterseniz: resminizi Fabus'a çıkartınız!

Beyoğlu'nda Cadde-i Kebir'de

Şubesi, Sirkeci'de Tramvay Yolu'nda²⁶³

Bunun yanında, bazı reklamlarda ise hem metin hem de fotoğraf kullanılmaktadır. Fotoğraflarda özellikle kadın figürlerinin kullanıldığı göze çarpmaktadır. Genellikle giysi reklamlarında çocuk ve erkek fotoğraflarına rastlanılmaktadır. Derginin pek çok sayısında yayınlanan "Ayuvera Sabununu Kullanınız!" başlıklı reklam da ilginç reklamlar arasında yer almaktadır. Reklamda yer alan fotoğrafta üç köylü kızı bulunmaktadır. Bu kızlardan biri, suda yüzmekte ve elinde tuttuğu sabunu diğerlerine göstermektedir. Bu fotoğrafın altında ise şu cümleler yer almaktadır:

Ayuvera Sabununu Kullanınız!

Suya Düşerse Batmaz

Bir gün üç köylü kızı saçlarını yıkamak için göl kenarına gitmişlerdi. Yanlarında birkaç türlü sabun vardı. Şakalaşırken bütün sabunları göle düşürdüler. Sabunların hepsi battı, kayboldu.

Yalnız "Ayuvera" sabunu su üstünde yüzüyordu.²⁶⁴

263 "Fabus Fotoğrafhanesi," *Şehbal*, No: 8, 15 Temmuz 1325, s. 162.

264 "Ayuvera Sabununu Kullanınız!," *Şehbal*, No: 8, 15 Temmuz 1325, s. 162.

Dergide dikkat çeken reklamlardan biri de bir özel ders reklamıdır. Aynı zamanda *Şehbal*'in yazarlarından biri olan Selim Sırrı, jimnastik dersi vermek için dergiye ilan vermiştir. Herhangi bir fotoğrafın yer almadığı bu reklamın metninde ise şu sözler yer almaktadır:

Muallim Selim Sırrı Bey

İsveç usulü jimnastik dersi vermekte olduğu gibi hasta olanlara da tıbbi jimnastik yaptırmaktadır.

Adres: Büyükkada'da Selim Sırrı Bey²⁶⁵

Şehbal dergisinin sayılarının arka sayfalarında yapılan bir inceleme sonucunda derginin arka sayfalarında, genellikle Baker Mağazası'nın reklamlarının tam sayfa halinde yayınlandığı görülmektedir. Derginin yüz sayısının büyük bir kısmında arka sayfayı kaplayan Baker Mağazası'nın reklamları incelendiğinde bazı sayılarda, çocuk ve erkek resimlerinin yer aldığı reklamlarla çocuk ve erkek kıyafetlerinin tanıtıldığı, bazı sayılarda ise kadın resimlerinin yer aldığı reklamlarla kadın kostümlerinin tanıtılmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Bazı sayılarda ise Baker Mağazası'nın mobilya bölümünü tanıtmak amacıyla mobilya resimlerinin yer aldığı reklamlar yayınlanmıştır. Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp ve Balkan Savaşları'nı yaşadığı yıllarda ise Baker Mağazası'nın reklamları, genellikle askerî kıyafetler ve ayakkabıların fotoğraflarını içermekteydi.²⁶⁶

Görüldüğü gibi bir süreli yayının reklam alıp almamasından, aldığı reklamların miktarından tirajının yüksek mi yoksa düşük mü olduğu, maddî konularda problem yaşayıp yaşamadığı anlaşılabilmektedir. Bunun yanında o günkü toplumsal yaşam şartlarında nelerin genel ihtiyaç listesine dâhil edilip nelerin lüks tüketim malzemesi olarak algılandığı, reklamların içeriklerinden tah-

265 "Selim Sırrı Bey," *Şehbal*, No: 21, 1 Haziran 1326, s. 424.

266 "Baker Mağazası," *Şehbal*, No: 62, 1 Teşrinievvel 1328, s. Arka Kapak.

min edilebilmektedir. Bunun yanında devletin ve dolayısıyla toplumun içerisinde bulunduğu siyasi ortamın da yine reklamların içeriğinin incelenmesi sonucu öğrenilebileceğı anlaşılmaktadır.

8- Görsel Malzemeler

Osmanlı toplumunda genel itibariyle uzun yıllar resim, fotoğraf gibi görsel malzemelere karşı dinî referanslara dayandırılan bir önyargı yer almaktaydı. Bu durum, özellikle 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren değişmeye başlamıştır. Tahtta bulunan Sultan II. Abdülhamit'in fotoğraflara olan merakı, fotoğrafçılığın Osmanlı topraklarında, özellikle İstanbul'da gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Sultan II. Abdülhamit'in kişisel olarak fotoğrafçılığa olan büyük ilgisine rağmen fotoğrafların basın-yayın dünyasında kullanılması, yani foto-haberciliğın Osmanlı topraklarında ortaya çıkması biraz badireli olmuştur. Sultan II. Abdülhamit döneminde oluşturulan sıkı sansür baskısı, foto-haberciliğın izne bağılı olarak görev yapmasına olanak tanımıştır. Bu dönemde fotoğraf yayınlatabilen tek dergi olan Servet-i Fünun, uzun yıllar edebiyat ve magazin ağırlıklı bir içerikle yayın hayatına devam edebilmiştir. Buna karşın Osmanlı Devleti'nde izne ve sansüre tabi olmadan fotoğraflı kitap, gazete ya da dergi yayınlatabilmek, ancak II. Meşrutiyet'in ilanından sonra mümkün olmuştur. Osmanlı tahtında otuz üç yıl kalarak devleti yöneten II. Abdülhamit'in portre görüntüsü, ancak II. Meşrutiyet'ten sonra, 1 Eylül 1908 tarihinde *Millet* gazetesinde yayınlanabilmiştir.²⁶⁷

II. Meşrutiyet'in ilanının ardından Osmanlı ülkesinde yaşanan yayın patlamasıyla birlikte gazete ve dergilerin görsel malzemelere verdiği önem artmaya başlamıştır. Basın-yayın hayatına her gün yeni bir süreli yayın eklenirken diğeri taraftan böylesi

267 (Çevrimiçi):http://www.fotografya.gen.tr/issue-10/serpil_yildiz.html (14.11.2006).

bir ortamda kapanan gazete ve dergilerden bazıları, bütün bu hengâme arasında okuyucuya seslerini duyurabilmek, okuyucunun ilgisini çekebilmek için görsel malzemelerden mümkün olduğunca yararlanmaya çalışmıştır. Bu gazete ve dergilerin görsel malzemelere verdiği önemin bir neticesi olarak sık sık fotoğraf ve resim kullanılması, okuyucunun ilgisini çekebilmek konusunda başarılı olmalarını sağlamıştır. Bu defa görsel malzemeyi daha kaliteli baskı teknikleri kullanarak okuyucuya ulaştırma yarışı başlamıştır.

Şehbal dergisi de II. Meşrutiyet'in ilanının hemen ardından yayın hayatına atılan önemli dergilerden bir tanesidir. Şehbal'ı diğer dergilerden bir adım öne çıkaran özelliklerden bir tanesi de görsel malzemelerin dergide bolca kullanılmasıdır. Görsel malzemelerin dergide kullanılması konusuna derginin birinci sayısında yer alan, derginin özelliklerinin ve takip edeceği yayın politikasının anlatıldığı "Muhterem Kâri'lere: Program" başlıklı duyuruda şu sözlerle değinilmektedir:

Şehbal'in resimleri için Dersaadet'in en meşhur fotoğrafçılarıyla akd-i mukavele olunduğu gibi vilâyatta ve memalik-i ecnebiyede bulunan birçok fotoğrafçılarla da tesis-i münasebat edilmiş ve dâhil ve hariçte muhabirler tedarik olunarak servet-i tesavirin esbab-ı husulu istikbal kılınmıştır. Birçok muktedir ressamlarla mukabele olunarak sahife başlıklarını ve şiir ve roman resimleriyle vekayi-i dâhiliyeye ait el resimlerinin ve kroki ve karikatürlerin mübzevileti temin edilmiştir. Mevzularını cazibedâr tarzı resimlerinin sanatkârâne bulunmasına bilhassa itina edilecek olan bu tesavir kâmilten Avrupa'nın en meşhur darü's-sana'alarına hakk ettirilmektedir.

...

Şehbal'in tarz-ı tab'ı bilcümle ecza-yı maddiye ve maneviyesine sarf edilen mesai-yi nefaset-perverânede hissedâr olacaktır. Resimlerle klişelerin ve kâğıdın nefasetine edilen itina-i

mû-şikâfâne hurufat ve mürekkep gibi hesapsız teferruat-ı tab'iyeye teşmil olunduğu için memleketimizce şu zamanda kâbil-i husul olunan en yüksek derece-i tekâmüle vasıl olduğumuz tabiidir. Buna Şehbal'in nüshaları bilfiil şahadet eder.²⁶⁸

Şehbal dergisindeki görsel malzemeleri incelemek amacıyla derginin bütün sayılarına bir göz gezdirildiğinde derginin, ilk sayının kapağında yer alan fotoğraftan son sayıda yayınlanan son fotoğrafa kadar pek çok farklı konuda oldukça fazla fotoğraf ve resme yer verdiği görülmektedir. Dergi yönetiminin belirlemiş olduğu yayın kriterleri arasında derginin baskı kalitesinin en üst seviyede olması ve bu kalitenin devamının sağlanması amaçlarının bulunduğu, yukarıda alıntılanan bölümden anlaşılmaktadır.

Dergide yayınlanacak olan fotoğrafların klişelerinin Avrupa'da yaptırıldığı, klişelerin hazırlanılması için fotoğrafların Avrupa'ya gönderildiği, dergide yer alan çeşitli duyurularda belirtilmektedir.²⁶⁹ Hatta bazen klişelerin gecikmesinin, belirlenen fotoğrafların basılamamasına ya da derginin yayınlanamayarak daha sonraki bir tarihte baskısının gerçekleştirilmesine neden olduğu da yine bu duyurulardan anlaşılmaktadır.²⁷⁰ Örneğin 31 Mart Olayı'nın hemen ardından *Şehbal* dergisinin beşinci sayısında yayınlanan duyuruda, fotoğrafların kaliteli bir baskı yapılarak yayınlanması konusuna ne kadar önem verildiği, şu cümlelerle ifade edilmeye çalışılmıştır:

"Şehbal"ın bu nüshasıyla kâri'lere bir risale-i musavvere değil, son vekayinin bütün safahatını gösteren bir resim mecmuası takdim etmiş oluyoruz.

Geçen nüshada kısaca arz ettiğimiz gibi, Avrupa'ya peyderpey ısmarladığımız klişelerin teehhür-i vürudu bir yandan risalenin intişarını geciktirmiş, diğer taraftan da ceste ceste derci lazım

268 "Muhterem Kâri'lere: Program," *Şehbal*, No: 1, 1 Mart 1325, s. 40.

269 "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 4, 15 Nisan 1325, s. 62.

270 "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 5, 15 Mayıs 1325, s. 82.

gelen tesavirin bir mikdar-ı küllide birikmesine sebep olmuş idi. Biz bu halden bi'l-istifade "Şehbal"ın beşinci nüshasını resimlerle mal-a-mal olarak neşrediyoruz. Osmanlıların tarihinde en mühim sahifelerden birini işgal edecek olan olan hadisat-ı ahirenin avamil ve anasırından büyük bir kısmını resimleriyle bir nüshada cem edebilmek, bizim için teehhür-i vafı'nın tesirini unutturacak bir muvaffakiyettir.

Eğer risalemizin kâffe-i teferruatında nefaset-i itina-yı üss-i hareket ittihaz etmeseydik, klişelerimizi ale'l-umya İstanbul'da yaptırarak günü güne yetiştirmeye kolayca muktedir olurduk. Fakat —her vakit şikâyet ettiğimiz veçhile— henüz memleketimizde böyle bir risalenin ihtiyacatını bi-hakkın tesviyeye kâfi müessesat-ı sanaiye mevcut olmadığından, cüzi bir sürate nefaseti feda etmemek için resimlerimizin kalıplarını kâmilten Avrupa'nın en meşhur darü's-sana'larına yaptırtmakta ısrar ediyoruz. Eminiz ki; kâri'lerimiz bu mülahazada ve bu harekette bizi haklı görürler.²⁷¹

Resimlerinin kalitesinin *Şehbal*'in, dönemin bir diğer süreli yayını olan *Sabah* tarafından Avrupa'da yayınlanan dergilere eşdeğer tutulmasını ve Avrupa'da yayınlanan *Illustration* veya *Figaro Salon* adlı dergilerle aynı kategoride değerlendirilmesini sağlamıştır. Bu durum, *Sabah* gazetesinin *Şehbal* hakkındaki yazısından alıntılanan duyuruda şu cümlelerle belirtilmektedir:

"Sabah" refik-i muhterememiz, bir nüshasında "Şehbal"e müteallik olarak şu yolda bir mütalaa dermeyan ediyor:

(Resimlerin hüsn-ü intihab ve nefaset-i tab'ı, kâğıdının memleketimizde ilk defa istimal olunmuş olması ve cami' olduğu makalat-ı müfidesi Şehbal'i Avrupa'nın Saloon matbuatı denilen en meşhur en mutena resailine muadil bir derecede bulundurmaktadır. Şehbal için ancak matbuat-ı Osmaniye'nin (İllustration)ı veya (Figaro Saloon)u demek mümkündür.)²⁷²

271 "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 5, 15 Mayıs 1325, s. 82.

272 *A.g.m.*, s. 82.

Şehbal'in yirmi sekizinci sayısında yer alan "Muhterem Kâri'lere" sütununda yer alan duyuruda ise şu cümleler dikkati çekmektedir:

Sahib-i imtiyazımız, dört aydan beri Avrupa ve Amerika'da seyahat ediyor idi; ahiren avdet etti. Resim gazeteciliğine ait birtakım kıymetdâr tedarikat ve tetebbuata vesile olan bu seyahat-ı medideden *Şehbal*'in suret-i istifadesini kâri'in-i muhtereme yakında müşahade edeceklerdir. Londra, Paris, New York, Washington, Philadelphia, ilh... gibi dünyanın en mühim şehirlerini hayat ve muhteviyatını musavvir ve birçok şayan-ı dikkat fotoğraflarla müzeyyen bir hatıra-yı seyahatin de iki nüshaya kadar dercine başlanacaktır.²⁷³

Bu cümlelerde derginin imtiyaz sahibi olan Hüseyin Saadeddin Bey'in dört ay süren Avrupa ve Amerika seyahatinden döndüğü, bu seyahat sırasında resim gazeteciliği hakkında elde ettiği bilgileri gelecek nüshalarda *Şehbal*'de uygulamaya ve buralarda çekmiş olduğu fotoğrafları yayınlamaya çalışacağı ifade edilmek istenmektedir.

Genellikle üç sütun halinde basılan *Şehbal*'in sayfalarının 38x25 cm boyutlarında olması, metin ve resim kombinasyonunu sağlamak ve daha büyük resimlere yer verebilmek için uygun görülmüştür. Derginin kapak sayfasına bakıldığında sayfanın üçte birini kaplayacak şekilde yerleştirilmiş bir İstanbul silüetinin buraya yerleştirilmiş olduğu görülmektedir. Kapak sayfasının kalan üçte ikilik kısmında ise her sayıda farklı bir resim yer almaktadır. Osmanlı donanmasının savaş gemileri, İstanbul'daki büyük camiler, kasırların yanı sıra taç giymiş birçok yabancı kralın resimleri, *Şehbal*'in kapak fotoğrafı olmuştur.

Derginin iç sayfalarına bakıldığında oldukça zengin bir fotoğraf ve resim yayınının olduğu görülmektedir. Bu fotoğraf ile bunların basıldığı sayfalar arasında genellikle herhangi bir

273 "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 28, 1 Teşrinievvel 1326, s. 62.

bağlantı yoktur. Örneğin edebiyatla ilgili bir makalenin yayınlandığı bir sayfada Trablusgarp Savaşı'na ait fotoğrafların yayınlanmasında herhangi bir mahzur görülmemiştir. Dergide yayınlanan fotoğraflar incelendiğinde bu fotoğrafların, siyaset ve askerlik, edebiyat, manzara ve magazin, bilim ve doğa, kültür, sanat, eğitim ve diğerleri şeklinde bir sınıflandırılmaya tabi tutulduğu görülmektedir.²⁷⁴

Dergideki fotoğraflar arasında siyasî ve askerî fotoğrafların ön plana çıktığı görülmektedir. *Şehbal* dergisinin yayın hayatına atılmasının hemen ardından patlak veren 31 Mart Olayı'na ait fotoğraflara dergide önemli yer ayrılmıştır. II. Meşrutiyet'in ilanının birinci yıldönümüne denk gelen ve yıldönümü kutlamalarıyla ilgili pek çok fotoğraf ile askerlerin yer aldığı pek çok fotoğrafın yayınlandığı sekizinci sayı, "Nüsha-i Askeriye" olarak adlandırılmıştır.²⁷⁵ Bu sayı, fotoğrafların fazlalığından dolayı, *Şehbal*'in yayın hayatında ilk ve son defa yirmi dört sayfa olarak basıldığı sayıdır.

Derginin on birinci sayısında yer alan "Muhterem Kâri'lere" başlıklı duyuruda, dergi yönetiminin, bu sayıyı bir "nüsha-yı Ramazaniye" olarak yayınlayarak, hem Ramazan ayına karşı vazifelerini yerine getirmek hem de daha önce İstanbul dışında yaşayan okuyuculardan gelen istekleri yerine getirmek amacıyla İstanbul'un manzarasına ve eserlerine ait resimler yayınlamaya başladıkları belirtilmektedir. Bu sayıda Süleymaniye ve Ayasofya camilerinin resimlerinin yer aldığı, gelecek sayılarda ise başka dinî mekânların resimlerine yer verileceği açıklanmaktadır.²⁷⁶

274 Fotoğrafların tam listesi için bkz: Ahmet Ölmez, *Şehbâl Mecmuası*, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas, 1988, s. 127-299.

275 "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 8, 15 Temmuz 1325, s. 142.

276 "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 11, 1 Eylül 1325, s. 206.

Dergide yayınlanan fotoğraflara bakıldığında bunlar arasında Osmanlı siyaset adamlarının, hükümet üyelerinin, Osmanlı hanedanının erkek üyelerinin ve edebiyatçıların fotoğraflarının da pek çok sayıda yer aldığı görülmektedir. Hatta *Şehbal*'in beşinci sayısının kapağında devrik padişah II. Abdülhamit ile V. Mehmet Reşad'ın fotoğrafları birlikte yayınlanmıştır. Bunun dışında birçok yabancı kralın ve hanedan üyelerinin resimleri de *Şehbal*'in sayfaları arasında yer almaktadır.

Şehbal dergisinde yayınlanan fotoğraflarda kadın figürünün ön plana çıkarıldığı da görülmektedir. Özellikle yabancı hanedanlardan kraliçe ve prenseslerinin fotoğraflarını yayınlayan *Şehbal*'in moda sayfalarında en son Paris modasının takip edildiği, resimlerden anlaşılmaktadır. Birçok yabancı kadın sanatçı veya mankenin, belden uzun tül ve saten üstlerden, dar beyaz eteklerden, örme yeleklerden, kısa kollu derin dekolteli gece kıyafetlerinden, dirseğe kadar uzanan eldivenlerden, tüy şapkalarından oluşan kıyafetlerle fotoğrafları yayınlanmıştır.²⁷⁷ Hatta bu yabancı mankenlerin oldukça cüretkâr pozlar vermiş olduğu bazı fotoğraflar, dönemin Osmanlı toplumu için hayli radikal bir uygulamadır. Bütün bu kadın fotoğrafları arasında sadece iki tane Müslüman-Türk kadın fotoğrafı yer almaktadır. Derginin çeşitli sayılarında şiirleri ve makaleleri yayınlanan Nigar binti Osman, Fatma Âliye, Halide Salih, Kadriye Hüseyin ve Salime Servet Seyfi gibi Müslüman-Türk kadın yazarların herhangi bir fotoğrafına dergide rastlanılmamıştır. Öyle ki "*Şehbal*'in Albümü" sütununa dergi hakkında görüşlerini mektupla bildiren bütün erkek Osmanlı aydınlarının fotoğrafları yayınlanırken bu sütunda dergi hakkındaki görüşleri yayınlanan Fatma Âliye, Nigar binti Osman ve Halide Salih'in fotoğrafları yayınlanmamıştır. Bu durum, söz konusu Müslüman-Türk kadını olunca

277 Sabine Prator, "Şehbal – Ein Herausragendes Beispiel Früher Türkischer Magazinpresse," *Revue D'études Turques*, TURCICA, C. 29, 1997, s. 440.

derginin, Osmanlı toplum yapısına uygun hareket ettiğini göstermektedir.

Şehbal'in kırk birinci sayısında yer alan "Muhterem Kâri'lere" başlıklı duyuruda yer alan şu cümlelerle resimli dergilerin, toplumsal ve siyasal gelişmelere duyarsız kalmak gibi bir seçeneklerinin olmadığı ifade edilmektedir:

Hayat-ı memlekette büyük müveccehler uyandıran hadisat-ı tarihiyenin tesirinden bilhassa resimli risalelerin ma'sun kalması mümkün değil. Mesela Rumeli ahvalinde bir vakfe-i sükûn istihsaline matuf olan seyahat-ı hümayun Şehbal'de —diğer mana ile— bir vakfe-i sükûn gösterdi: bu seyahat-i tarihiyeyi hakkıyla takip için teşebbüslerde bulunarak aldığımız bî-nihaye resimlerden büyük bir kısmını risalemize sürat-i mümkün ile derc etmek istediğimiz için, pozların klişelerini derhal Viyana'ya sipariş ederek bu nüshamızın müteaddid sahifelerini ona tahsis eylemiştik, halbuki günden güne intizar ettiğimiz klişelerin tehhür-ü vürudu hem derece derece bu nüshanın intişarını ihmal, hem de maksat ve isteğimizin icrasını işkal etti. Artık intizara nihayet vererek 337 ve 338. sahifeleri muhtevî formamızı bastırmış olduğumuz bir zamanda siparişimizin ikinci kısmı vürud ettiği için bunları gelecek nüshaya bırakmak istemedik. O iki sahife zirindeki fıkralar münderecatına rağmen yine bu nüshaya derc eyledik. Risalemizin başka bir maksatla güya tatil-i neşriyat ettiğine dair iş'â olunan haberler, tekzibe bile lüzum görülmeyecek kadar mesleğimizden mütebaiddir.²⁷⁸

Bu bağlamda *Şehbal*'in, Sultan V. Mehmet Reşad'ın Rumele vilâyetlerine düzenlediği seyahati safha safha takip ederek bu seyahati okuyucularına aktarabilmek için pek çok fotoğraf çektiği anlatılırken, bir an önce bu fotoğrafların baskıya hazır hale gelebilmesi için klişelerinin hazırlanması amacıyla Avrupa'ya gönderildiği ama burada meydana gelen gecikmelerinin dergi-

278 "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 41, 15 Temmuz 1328, s. 322.

nin yayınlanmasına da mani olduğu belirtilmektedir. Klişelerin Avrupa'dan gelmesiyle birlikte bu seyahat fotoğraflarının basıldığı duyurulmaktadır.

Yine aynı duyurunun devamında yer alan şu cümlelerde ise okuyucuların, derginin çeşitli sütunlarında ve özellikle resim ve fotoğraf altlarında yer alan Fransızca açıklamalara tepki gösterdikleri belirtilmekte ve bu nedenle dergi yönetiminin de bu uygulamadan vazgeçerek resim ve fotoğraf altlarındaki Fransızca açıklamaların kaldırılacağı ifade edilmektedir:

Şehbal hakkındaki mütalaata dair kâri'lerimizden aldığımız mektuplar içinde birçoğu gayet makul bir sualin eşkâl-i mütenevvi'asına makes olmaktadır:

- *Şehbal* bir Türk gazetesi olduğu halde resimlerin altına niçin Fransızca izahat yazmaya lüzum görmeli?

Risalemizin mebde'-i intişarından beri biz bu suali kendi kendimize derpiş ederek o kadar mantıkî buluyorduk ki birkaç yerden izhar olunan arzuya rağmen beşinci nüshaya kadar resimler için Fransızca izahat derc etmekte ısrar ediyorduk; bilahire bu yoldaki taleplerin şayan-ı dikkat bir derecede tekessürü o vakit kâriler arasındaki cereyâna ittibâ'ımızı zarûrî göstermişti. Şimdi ise ekseriyet-i kâri'inin muhik bir hiss ile buna tarafdar olmadığını görüyoruz. Hatta kâri'lerimizden bir muhterem Osmanlı kadını bir mektubunda aynı suali irade etdikden sonra: "Ben bir Türk gazetesinde Fransızca yazıların sebab-i vücudiyetini anlayamadım. Eğer onların millî olmaması mukarrerse bari ne maksada hizmet ettikleri buyurulsun." mealinde bir sözle izhar-ı hamiyet ediyor. Bütün takayyüdatımıza rağmen resimlerin altında sehvi tertipler ile bazı kere acib bir kıyafete giren bu Fransızca satırlar —güldürmeyen mizahlar gibi— bizi de memnun etmekten uzak idi. Binaenaleyh bu nüshadan itibaren Fransızca fıkratı tayı ediyoruz.²⁷⁹

Derginin ilerleyen sayılarında Osmanlı Devleti'nin yaşadığı siyasî ve askerî olayların, *Şehbal* dergisinin sayfalarına yansıdığı görülmektedir. İtalyanların Trablusgarp'ı işgal etmelerinin ardından bölgeye gizlice giden bir grup Türk subayının organize ettiği yerel milis güçlerle İtalyanlara karşı verilen direniş mücadelesinin seyri, *Şehbal*'de yer alan fotoğraflardan takip edilebilmektedir. Bu fotoğraflar arasında, o dönemde Trablusgarp'ta mücadele eden Mustafa Kemal Atatürk'ün de birçok fotoğrafı bulunmaktadır. Daha sonra bu fotoğraflardan bazıları, birçok yerde yayınlanmış olmasına rağmen sadece *Şehbal*'de yer almış olan fotoğraflar da vardır. Bunun yanında Trablusgarp'a gitmek üzere tören yapan İtalyan askerlerini gösteren resimler de yayınlanmıştır.

Balkan Savaşları'nın patlak vermesi, derginin dikkatini bu savaşılara vermesine neden olmuştur. Osmanlı ordularının büyük bir yenilgiye uğradığı Birinci Balkan Savaşı'nda yer alan Balkan devletlerinin askerlerine ait birçok fotoğrafın da dergide yayınlandığı görülmektedir. Bu savaşlar sırasında Edirne ve Kırklareli'yi ele geçirerek Çatalca'ya kadar ilerleyen Bulgar askerlerine ait fotoğraflar oldukça fazladır. Özellikle Bulgar askerlerinin katlettiği Müslüman-Türk sivillere ait fotoğraflar, dergide pek çok kez yayınlanmış ve kamuoyunun, özellikle uluslararası kamuoyunun dikkati bu yöne çekilmeye çalışılmıştır. Derginin seksen beşinci sayısında yer alan kapak resminde bir Bulgar askerini, elleri bağlanmış bir Türk'ün gözleri önünde hamile karısını öldürdükten sonra karnını kılıçla yarıp karnındaki bebeği eliyle hava kaldırırken gösteren bir resim yer almaktadır.

Balkan Savaşları sırasında komutanı olduğu Hamidiye zırhlısıyla önemli zaferler kazanan Rauf Orbay'a ait birkaç fotoğraf da yayınlanmıştır. Hatta Rauf Bey, sivil kıyafetli bir fotoğrafıyla yetmiş dördüncü sayının, beyaz denizci üniformasıyla çekilen bir fotoğrafıyla da seksen ikinci sayının kapağında yer almıştır.

İkinci Balkan Savaşı sırasında Edirne ve çevresinin düşmandan geri alınması, *Şehbal*'de önemli yer tutmuştur. Bu askerî operasyonlara katılan askerî birliklere ait pek çok fotoğraf yayınlanmıştır. "Edirne Fatihî" olarak topluma tanıtılmaya başlanan Enver Bey'e ait pek çok fotoğraf, yine bu dönemde dergide yayınlanmıştır. Derginin seksen dokuzuncu sayısının kapağında Enver Bey'in üniformalı bir fotoğrafı yer almaktadır. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin istihbarat örgütü olan Teşkilât-ı Mahsusa'nın en tanınmış üyelerinden olan Eşref Sencer Kuşçubaşı'ya ait bir fotoğraf da *Şehbal*'de yayınlanmıştır.²⁸⁰

280 "Bombalarla Mücehhez Bir Kitle-i Mücahidin," *Şehbal*, No: 53, 15 Mayıs 1328, s. 83.

SONUÇ

Sonuç olarak bakıldığında *Şehbal* dergisinin Osmanlı İmparatorluğu'nun altı yüzyıllık tarihi boyunca yaşamış olduğu en hızlı değişim ve gelişim süreci olan II. Meşrutiyet döneminde, 1909 ile 1914 yılları arasında beş yıl dört ay boyunca yayınlanan uzun ömürlü ve kaliteli bir süreli yayın olduğu görülmektedir. Kelime anlamı "kuşkanadının en uzun tüyü, hızlanmayı sağlayan tüy" olan *Şehbal*, bu süreçte yapmış olduğu yayınlar ve izlemiş olduğu yayın politikasıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu değişim ve gelişim sürecinde etkili olmaya çalışmıştır. *Şehbal* dergisi, yayınlarıyla adının kelime anlamına sadık kalarak Osmanlı modernleşmesinin önemli dinamiklerinden biri olan basın, II. Meşrutiyet basınının güzide temsilcilerinden biri olmayı başarmıştır.

Şehbal dergisinin yayınlarında ilerleme ve gelişim konularını oldukça fazla işlediği ve sosyal alanda da bu konuların takipçisi olduğu anlaşılmaktadır. Dergide yer alan fikir yazılarında terakki (ilerleme) fikri önemli bir yer tutmaktadır. Dergi yönetimi, ilerleme ve gelişime dönük bakış açılarını, pek çok makalede sıkça tekrar edilen "inmemek, durmamak, daima yükselmek: İşte bizim hülasa-yı mesleğimiz!" sözleriyle açıklamaya çalışmaktadır. Derginin yayınlarına genel bir bakış açısıyla bakıldığında tam anlamıyla bir modernleşme taraftarlığı görülmektedir. Bu modernleşme taraftarlığı, sınırları net çizgilerle çizilen bir Batı hayranlığı olmamakla birlikte, kendi kültürüne verilen önemin yanında Batı

kültürünün daha ön plana çıkarılmasıyla kendisini göstermektedir. Derginin genelinde Batı kaynaklı fikirlerin tartışıldığı ve topluma tanıtılıp benimsetilmeye çalışıldığı makalelerin çokluğu, dergideki modernleşme taraftarlığı olgusunu ortaya koyan delillerden bir tanesidir. Bu modernleşme taraftarlığının gelip dayandığı son nokta ise Batı'ya ait düşünce ve fikir yapılarının siyasi ve toplumsal alanda uygulamaya konulmasının, Osmanlı devlet ve toplum yapısının içinde bulunduğu "geri kalmış-çağdışı" görüntüden kurtarılıp kurtarılamayacağı düşüncesidir ki bu konu, dergide uzun uzadıya ele alınıp değerlendirilmektedir. Sonuçta *Şehbal* dergisi, kendi değerlerine sahip çıkmanın yanı sıra Batı'nın bilim ve tekniğiyle birlikte toplumsal değerlerinin de benimsenmesinden yana ağırlığını koymuştur. Derginin çeşitli teknik eksikliklere rağmen Avrupa'da dönemin en popüler dergileri olan *Illustration* ve *Figaro Salon*'la bir kalitede yayınlanmaya çalışılması, derginin imtiyaz sahibi olan Hüseyin Saadeddin Bey'in, "*Şehbal* dergisinin kalitesini ve içeriğini geliştirmek için neler yapılabilir" sorusuna cevap aramak amacıyla çıktığı dört aylık bir seyahatin ardından Avrupa ve Amerika'da dergicilik konusunda elde ettiği bilgileri dönüşünde uygulamaya koyması, *Şehbal*'in yönetiminin Batı'dan, modernleşme ve ilerlemeden yana tavır koyduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Dergide yer alan sütunlara, bu sütunlarda yayınlanan makalelerin içeriklerine ve dergide basılan resimlere bakıldığında, *Şehbal* dergisinin Osmanlı toplumunda yaşanan hızlı değişim ve gelişim sürecinin önemli bir parçası olduğu görülmektedir. Bu dönemde kadınlara hitap eden özel bir sütunu olan, güncel siyasi ve sosyal konulara değinen fikir yazılarının yanı sıra felsefi ve bilimsel makalelerin de yer aldığı, bir taraftan Batı kaynaklı fikir ve düşünceleri tanıtıp yaymaya çalışırken diğer taraftan Osmanlı kültürü ve müziğinin tanıtılmasını amaç edinen yazıların bulunduğu, spordan el işlerine kadar çok çeşitli konulardan bahseden bu kalitede bir başka derginin bulunmadığı görülmektedir.

Şehbal dergisinin kadınlara hitaben yayınladığı “Hanımlar İçin” sütununda bir taraftan kadın haklarından, diğer ülkelerdeki kadınların durumundan bahsedilirken, diğer taraftan Osmanlı toplumunda kadının rolü üzerinde önemle durulmaktadır. Özellikle İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin, Osmanlı toplumsal değişim sürecinde kadına biçmiş olduğu “iyi eğitilmiş, kendini geliştirme-
sini bilen, eşi ve çocuklarıyla ilgilenen iyi bir eş ve iyi bir anne” rolüne, *Şehbal* dergisinin sayfalarında çokça rastlanmaktadır. *Şehbal*’in kadınlara yönelik yayınları, bu nokta üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Dergide bilimsel ve teknolojik gelişmelere önemli bir yer ayrıldığı görülmektedir. Yurtdışında gerçekleşen her teknolojik gelişme, üzerinden fazla zaman geçmeden kendisine *Şehbal*’in sayfalarında yer bulabilmektedir. Bilhassa havacılık ve uçak teknolojisine özel bir önem verildiği anlaşılmaktadır.

Şehbal dergisinde önemli bir yer tutan sanatla ilgili yayınlara bakıldığında öncelikle müziğin, dergide ayrı ve tartışılmaz bir konuma sahip olduğu fark edilmektedir. Özellikle derginin imtiyaz sahibi Hüseyin Saadeddin Bey’in Türk musikisi uzmanı olması, bu konuya ayrı bir ehemmiyet verilmesini sağlamıştır. Bunun yanında Batı müziği ve eserleri de dergide kendisine etraflıca yer bulmuştur. Edebiyata bakıldığında “Şiir” sütununun dergide oldukça fazla yer tuttuğu görülmektedir. Özellikle aruz vezniyle yazan ve dönemin Osmanlı toplumunda belli bir üne sahip olan şairlerin kaleminden çıkmış olan şiirler, aşk ve kahramanlık temalarını işlemektedir. Dergide yayınlanan hikâye ve tiyatro eserlerinin büyük bir bölümü, Batı kaynaklı eserlerden tercüme edilerek yayınlanmıştır. Bunun yanında Osmanlı yazarlarının kaleme almış olduğu eserler de derginin sayfalarında kendisine yer bulabilmiştir. Dergide yer alan edebiyat incelemeleri de genellikle yabancı yazarların eserlerini ve hayatlarını okuyucuya tanıtmaya çalışan yazılardır.

Siyasî ve toplumsal yazıların önemli bir yer tuttuğu *Şehbal* dergisinde, bu tür yazılarda Osmanlı İmparatorluğu'nun ve toplumun içinde bulunduğu sıkıntılar ele alınarak bunlara çözüm yolları üretilmeye çalışıldığı görülmektedir. Özellikle bu dönemde Osmanlı'nın boğuştuğu savaşlar, fotoğraflarla okuyucuya taşınmaktadır. Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu durumu ortaya koyan fotoğraflar, *Şehbal* dergisinin sayfalarından tarihe tanıklık etmektedir. Bu dergi, II. Meşrutiyet dönemi üzerine çalışan araştırmacılar için önemli bir kaynak olma özelliğine de sahiptir.

Sonuç olarak *Şehbal* dergisi, Osmanlı İmparatorluğu'nun en önemli ve hareketli dönemlerinden bir tanesi olan II. Meşrutiyet döneminde, Osmanlı toplumunun içinde bulunduğu durumu ortaya koyan ve yayınlarıyla toplumun şekillenmesine etkide bulunmaya çalışan, kalitesiyle kendisini herkese kabul ettirmiş önemli bir kültür-aktüalite dergisidir. *Şehbal* dergisinin, beş yıl dört ay süren yayın hayatı boyunca ortaya koyduklarıyla Osmanlı basın-yayın hayatına önemli katkılarının bulunduğu da anlaşılmaktadır.

EKLER

EK 1 - ŞEHBAL MECMUASININ YAZI DİZİNİ (1-100)

No: 1

1 Mart 1325

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Muhterem Kâri'lere	Program		Duyuru	2
Atf-ı Nazar	Osmanlı - Avusturya İtilafı	F.	Makale	4
Tefekkür ve Tettebbu	Mesaib-i Azime Vukuunda Tevhid-i Muavenat		Makale	5
Hanımlar İçin	Bir Kadın Ninenin Düşünceleri	Aişe Bedia	Makale	6
Musiki	Bir Müsikinüvis-i Muasır Hakkında	Bedii Münsi	Makale	7
Felsefeden	Felsefe Nedir? Neden Bahseder?		Makale	8-9
Sanayi-i Nefise	Sanayi-i Nefise'nin Menşei	R. N.	Makale	10-11
Musahabe-yi Fenniye	Karlı Hava Eğlenceleri ve Açık Havanın Menafii	Doktor A.V.	Makale	12-13
Mecmua-yı Asakirden Bir Sahife	Bu Sene "Nobel" Mükâfatını Kazananlar		Fotoğraf	13
Çiçekçilik	Turfanda Çiçekçiliğe Dair Bazı Tedabir-i İlmiye	A. R.	Makale	14
Telhis-i Resail			Özet	15
Hikâye	Korkunç Bir Hatıra		Hikâye	16
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	18
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	18

No: 2

15 Mart 1325

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Muhterem Kâri'lere	Program		Duyuru	2
Atf-ı Nazar	Ahali ve Memurin	F.	Makale	24
Tefekkür ve Tettebbu	Düello Niye Yapılır?		Makale	25
Hanımlar İçin	Bir Kadın Ninenin Düşünceleri	Aişe Bedia	Makale	26
Musiki	Türk Operası	Bedii Münsi	Makale	27
Felsefeden			Makale	28
Hayattan İstinsah	Nahif Şık	S.	Makale	29
Hikmet Çiçekleri	Karlı Hava Eğlenceleri ve Açık Havanın Menafii	Doktor A.V.	Özlü Sözler	29
	Paris ve Berlin Kongreleri: Bazı Malumat-ı Tarihiye	F.	Makale	30
Musahabe-yi Fenniye	"Sismograf: Zelzele-nüvis" Aleti Nasıl Çalışır?		Makale	32-33
	Amerika Seçimleri	F.	Makale	34
Telhis-i Resail			Özet	35
Hikâye	Korkunç Bir Hatıra		Hikâye	36
Fekahat			Makale	37
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	38
Moda	Son Moda İki Kostüm		Resim	39
	Şehbal Rüfekasına Müteşekkirdir		Duyuru	40
	Küçük Muhabere		Duyuru	40
	Künye		Künye	40

No: 3

1 Nisan 1325

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	42
	Abone Şartı		Duyuru	42
Atf-ı Nazar	Tensikat	F.	Makale	44
Hanımlar İçin	Kadınlar Erkeklerle Benzemeli Midir?	Aişe Bedia	Makale	46
Musiki	Türk Operası: İlm-i Ahengin Alaturkaya Tatbiki	Bedii Münsi	Makale	47
Felsefeden	Felsefenin Minhacı		Makale	48
Mecmua-yı Asakirden Bir Sahife			Makale	49
Sanâyi-i Nefise	Sanatın Kıymet-i Ameliyesi	R.M.	Makale	50-51
Musahabe-yi Fenniye	Dimağın Faaliyet-i Mihangiyesi	Doktor R.F	Makale	52-53
Her Şeyden	Uluların Mukamelatı: Büyük Lui ile Büyük Petro Arasında		Makale	54
Hikâye	Korkunç Bir Hatıra		Hikâye	56
Fekahat	Monolog: Bir Memuriyet Heveslisi	Kâmuran	Makale	57
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	58
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	58
Moda	Davetli Cemiyetlerde İktisâ Olunan Libasların Son Modaları		Resim	59
	Program		Duyuru	60

No: 4

15 Nisan 1325

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	62
	Osmanlıların Yeni Padişah-ı Muazzez ve Muhteremi: Sultan Mehmet Hân-ı Hamis Hazretleri		Fotoğraf	64
Şiir	Dün Gece	Tevfik Fikret	Şiir	65
Hanımlar İçin	Bazı Havadis-i Nisaiye		Makale	66
Felsefeden	Felsefenin Minhacı		Makale	68
Mecmua-yı Asakirden Bir Sahife			Fotoğraf	69
Telhis-i Resail			Özet	72
Sıhhat-i İtina			Makale	72
Vesaik ve Hakayık			Makale	73
Musahabe-yi Fenniye	İnciler ve Sedefler		Makale	74-75
Tarla ve Bahçe Hayatı	Sed Bahçeleri	A.R.	Makale	76
Hikâye	Korkunç Bir Hatıra		Hikâye	77
Düşünce	Ayine	S.	Makale	78
Ev İşleri	Kıymetdâr Dantelaları Yıkama Usulü		Makale	78
El İşleri			Makale	78
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	78
Moda	Bluz ile Beraber Giyilmek Üzere Mevsimlik Kostümler		Resim	79
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	80
	Abone Şartı			80

No: 5

15 Mayıs 1325

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	82
	Şehzadelerin Fotoğrafları		Fotoğraf	84-85-86
	Enver Bey - Niyazi Bey		Fotoğraf	87
Şiir	Berâ'itime	Kemalzade Ali Ekrem	Şiir	88
Musiki	Tanınmamış Bir Üstâd-ı Musiki	Bedii Münsi	Makale	89
Sıhhat-i İtina			Makale	92
Vesaik ve Hakâyık			Makale	93
Hikâye	Korkunç Bir Hatıra		Hikâye	97
Şikeste Faideler	Ayakkabı		Makale	98
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	100
	Abone Şartı		Duyuru	100

No: 6

1 Haziran 1325

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Muhterem Kâri'lere	Müsabakalarımız		Duyuru	102
	Küçük Bir Muhabere		Duyuru	102
Atf-ı Nazar	Kılınç Alayı	Süleyman Nazif	Makale	104
Musahabe-yi Fenniye			Makale	106
	Ömr-ü Mübeccel Marşı	Ahmed Yekta Bey	Nota	107
Felsefeden			Makale	109
Vesaik ve Hakayık			Makale	113
Şikeste Faideler			Makale	114
Ev İşleri			Makale	114
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	114
İsveç Hatıraları		Selim Sırrı	Hatırat	115
Hikâye	Korkunç Bir Hatıra		Hikâye	116
	İzmir'de İlkbahar At Koşuları		Fotoğraf	117
Fekahat			Makale	118
Moda	Tuvalet: İlkbahar Modaları		Makale	119
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	120
	Künye		Künye	120

No: 7

1 Temmuz 1325

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Muhterem Kâri'lere	Teşekkür		Duyuru	142
	Abone Şartı		Duyuru	142
Atf-ı Nazar	Aid-i Milliye'de Cihad-ı Müfide	F.	Makale	144
	Lisân-ı Askeriye Hakkında Bir Kaç Söz	Keçecizade İzzet Fuat	Makale	145
Hanımlar İçin		Fatma Âliye	Makale	146-147
Fekahat			Makale	148
	Asker Şarkısı	Bedii Münsi	Şarkı	149
Telhis-i Resail			Özet	150-151
Hikâye	Korkunç Bir Hatıra		Hikâye	152
Şikeste Faideler			Makale	153
Musahabe-yi Fenniye	Elektriklenmiş Tarlalar ve Elektriklenmiş Ziraat		Makale	154-155
İsveç Hatıraları		Selim Sırrı	Hatırat	156-157
Sıhhat-i İtina			Makale	158
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	160
Tiyatro	Romeo ve Jüliet	Mütercim: Abdullah Cevdet	Tiyatro Oyunu	161
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	162
	Reklam		Reklam	162

No: 8

15 Temmuz 1325

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Muhterem Kâri'lere	Teşekkür		Duyuru	142
	Abone Şartı		Duyuru	142
Atf-ı Nazar	Aid-i Milliye'de Cihad-ı Müfide	F.	Makale	144
	Lisân-ı Askeriye Hakkında Bir Kaç Söz	Keçecizade İzzet Fuat	Makale	145
Hanımlar İçin		Fatma Âliye	Makale	146-147
Fekahat			Makale	148
	Asker Şarkısı	Bedii Münsi	Şarkı	149
Telhis-i Resail			Özet	150-151
Hikâye	Korkunç Bir Hatura		Hikâye	152
Şikeste Faideler			Makale	153
Musahabe-yi Fenniye	Elektriklenmiş Tarlalar ve Elektriklenmiş Ziraat		Makale	154-155
İsveç Hatıraları		Selim Sırrı	Hatırat	156-157
Sıhhat-ı İtina			Makale	158
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	160
Tiyatro	Romeo ve Jüliet	Mütercim: Abdullah Cevdet	Tiyatro Oyunu	161
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	162
	Reklam		Reklam	162

No: 9

1 Ağustos 1325

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	166
	Abone Şeraiti		Duyuru	166
Tefekkür ve Tettebbu	Urûk-u Beşerin Islahı		Makale	168
Telhis-i Resail			Özet	170
	Washington Âbide-i Milliyesi	Mehmet İhsan	Makale	171
Felsefeden			Makale	172
Şiir	Kocaman Saat	Tevfik Fikret	Şiir	174
Hikâye	Korkunç Bir Hatıra		Hikâye	175
Vesaik ve Hakayık			Makale	176
Musiki	Türk Operası: İlm-i Ahenge Dair Bir Mektup	Bedii Münsi	Makale	177
İsveç Hatıraları	Kütüphane-i Umumi - Milli Müze - Telefon	Selim Sırrı	Hatırat	178 - 179
Musahabe-yi Fenniye			Makale	180
Tiyatro	Romeo ve Jüliet		Tiyatro Oyunu	181
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	182
Sıhhat-i İtina			Makale	183
Şikeste Faideler			Makale	183
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	183
	Reklam		Reklam	183

No: 10

15 Ağustos 1325

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Muhterem Kâri'lere	Müşabakalarımız		Duyuru	186-187
	Abone Şeraiti		Duyuru	186
Tefekkür ve Tettebbu	(Geçen Nüşadan Devam)		Makale	188 - 189
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	189
Telhis-i Resail			Özet	190
Hanımlar İçin		Fatma Âliye	Makale	192 - 193
Tiyatro	Romeo ve Jüliet		Tiyatro Oyunu	195 - 196
Şiir	Hayalde İzdivaç	Doktor Abdullah Cevdet	Şiir	196
İsveç Hatıraları	Stokholm Kadınları	Selim Sırrı	Hatırat	198 - 199
Felsefeden	Hadisat-ı Ruhiye ile Hadisat-ı Uzviyenin Ne Farkı Vardır?		Makale	200
Hikâye	Korkunç Bir Hatıra		Hikâye	201
Musahabe-yi Fenniye			Makale	202
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	203
Oyun Vakti			Makale	203
Şikeste Faideler			Makale	203

No: 11

1 Eylül 1325

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Duyuru	204
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	206
Atf-ı Nazar	Zevahir-i Temeddün	Saadeddin	Makale	208
Musahabe	Medeniyet ve Din-i İslam	Fatma Âliye	Makale	209
Musiki	Kitabet-i Musikiye Tarihine Bir Nazar	Rauf Yekta	Makale	211
Hanımlar İçin	Çocuk Terbiyesine Dair Validelerle Bir Küçük Musahabe	A. B.	Makale	212
	Bir Manzara-i Memat	Ali Ekrem	Şiir	213
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	213
İsveç Hatıraları	Upsala Darü'l-Fünunu	Selim Sırrı	Hatırat	216 - 217
Vesaik ve Hakayık			Makale	218
Tiyatro	Romeo ve Jüliet		Tiyatro Oyunu	220 - 221
Hikâye	Korkunç Bir Hatıra		Hikâye	222
Sıhhat-i İtina			Makale	223
Ev İşleri			Makale	223
Şikeste Faideler			Makale	223
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	224

No: 12

15 Eylül 1325

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	226
Tefekkür ve Tettebbu	Hidemat-ı Umumiyyede Hakk-ı İtisab	A. Hikmet	Makale	228 - 229
Telhis-i Resail			Özet	230
Vesaik ve Hakayık			Makale	231
Felsefeden	Hadisat-ı Ruhiye ile Hadisat-ı Uzviyenin Ne Farkı Vardır?		Makale	232
Hikâye	Korkunç Bir Hatıra		Hikâye	233
Tiyatro	Romeo ve Jüliet		Tiyatro Oyunu	234 - 235
Musiki	Kevserî Mecmuasından Müstehrik İki Peşrev Hakkında Bazı Mütalaat	Bedii Münsi	Makale	236
Hanımlar İçin	Genç Kızların Validelerini Alakadar Edecek Meseleler	A. B.	Makale	237
Sıhhat-i İtina			Makale	238
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	238
Musahabe-yi Fenniye	Kutbun Keşfinde Ne Ehemmiyet Var?		Makale	239
Spor	Yirmi Beş Senelik Tecrübe	Selim Sırrı	Makale	240 - 241
	Reklam		Reklam	242
Şikeste Faideler			Makale	243
Ev İşleri			Makale	243
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	244

No: 13

1 Teşrinievvel 1325

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	246
Tefekkür ve Tettebbu	Lisanların Beynelmilel Sı'a-i İntişarı		Makale	248 - 249
Sıhhat-i İtina			Makale	250
Hikâye	Korkunç Bir Hatıra		Hikâye	251
Musahabe-yi Fenniye			Makale	252
Musiki	Mecmua-yı Kevserî'den Müstehrih İki Eski Peşrev Hakkında Bazı Mütalaat	Bedii Münsi	Makale	253
	Bilmece	Ali Ekrem	Şiir	254
Hanımınlar İçin	Hanımlara Ait Mesail-i Müşkûleden: Korse İntihabı	A. B.	Makale	254 - 255
Tiyatro	Romeo ve Jüliet		Tiyatro Oyunu	256 - 257
Vesaik ve Hakayık			Makale	258
Ev İşleri			Makale	259
İsveç Hatıraları	Taze Fındıklar	Selim Sırrı	Hatırat	260 - 261
Şikeste Faideler			Makale	262
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	263
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	264
	Reklam		Reklam	264

No: 14

15 Teşrinievvel 1325

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	266
Tefekkür ve Tettebbu	Japon Lisanı ve Yazısı Hakkında	E. A.	Makale	268 -269
	San Remo'da İshak Sükuti		Makale	270 - 271
İsveç Hatıraları	Profesör Doktor Zander	Selim Sırrı	Hatırat	272 - 273
	Tezahür-ü His	Faik Ali	Şiir	274
Hanımlar İçin	Başka Kadınlar Ne Bulmuşlar?	A. B.	Makale	274
Hikâye	Korkunç Bir Hatıra		Hikâye	275
Tiyatro	Romeo ve Jüliet		Tiyatro Oyunu	276 - 277
Musahabe-yi Fenniye	Kuş Nasıl Uçar?		Makale	278
Vesaik ve Hakayık			Makale	279
Her Şeyden	Hayvanlarda Kuvve-i Muhakeme Var Mıdır?		Makale	280 - 281
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	281
Şikeste Faideler			Makale	282
Sıhhat-i İtina			Makale	282
Ev İşleri			Makale	282
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	283
	Reklam		Reklam	284

No: 15

1 Teşrinisani 1325

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	286
Tefekkür ve Tettebbu	Unutmak Sanayi-i Nefisedendir	A.S.	Makale	288 - 289
	San Remo'da İshak Sükuti		Makale	290 - 291 - 292
Şiir	Elvah-ı Tabiattan (Sehaibini Gurub)	Ali Ekrem	Şiir	292
Her Şeyden	Uçmanın Sıhate Tesiri		Makale	293
Spor	Jimnastik Yapalım	Selim Sırrı	Makale	294 - 295
Ev İşleri			Makale	295
Sanayi-i Nefise	Sanatın Kıymet-i Ameliyesi		Makale	296 - 297
Tiyatro	Romeo ve Jüliet		Tiyatro Oyunu	298 - 299
Musahabe-yi Fenniye			Makale	300 - 301
Sıhhat-i İtina			Makale	301
Telhis-i Resail			Özet	302
Vesaik ve Hakayık	Örümcek Ağından İpek Çıkar mı?		Makale	302
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	303
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	303
	Cemiyet-i Müteşebbise		Makale	304
	Reklam		Reklam	304

No: 16

15 Teşrinisani 1325

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	306
Tefekkür ve Tettebbu	Düvel-i Muhtelifede Ufaklık Meskûkâtı		Makale	308
Şehbal'in Albümü	Varaka 1		Albüm	309
Musahabe-yi Fenniye			Makale	310 - 311
Sanayi-i Nefise	Sanatın Kıymet- i Ameliyesi		Makale	312 - 313
Vesaik ve Hakayık			Makale	314
	Emel Nedir?	Nilüfer	Makale	316
İsveç Hatıraları	Selamet Ordusu	Selim Sırrı	Hatırat	316-317- 318-319
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	319
Tiyatro	Romeo ve Jüliet		Tiyatro Oyunu	320 - 321
Hikâye	Korkunç Bir Hatıra		Hikâye	322
	Beykoz İttihat ve Teavün Cemiyetinin Vatandaşlarına Kardeş Nasihati		Duyuru	323
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	323 - 324
	Reklam		Reklam	324

No: 17

1 Kânunuevvel 1325

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	326
Tefekkür ve Tettebbu	Düvel-i Muhtelifede Ufaklık Meskûkâtı		Makale	328 - 329
Şehbal'in Albümü	Varaka 2		Albüm	329 - 332
Musahabe-yi Fenniye			Makale	330
İsveç Hatıraları	İptidai Mektepleri	Selim Sırrı	Hatırat	334-335- 336
	Saadet Nedir?	Nilüfer	Makale	336
Felsefeden	İlm-i Ruh Nazarında Vicdan		Makale	338
Telhis-i Resail			Özet	339
Tiyatro	Romeo ve Jüliet		Tiyatro Oyunu	340 - 341
Hikâye	Korkunç Bir Hatıra		Hikâye	342
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	343
	Reklam		Reklam	344

No: 18

1 Kânunusani 1325

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	346
Tefekkür ve Tettebbu	Kanun-u Tevarüs		Makale	348 - 349
Şehbal'in Albümü	Varaka 3: Üstad-ı Ekrem'in Şehbal Hakkındaki Takdiratı	Ekrem Bey	Albüm	349
Sanayi-i Nefise	Sanatın Kıymet-i Ameliyesi		Makale	350 - 351
Tiyatro	Romeo ve Jüliet		Tiyatro Oyunu	352 - 353
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	354
Felsefeden	İlm-i Ruh Nazarında Vicdan		Makale	355
	Hande Nedir?	Nilüfer	Makale	356
Ev İşleri			Makale	356
Hikâye	Korkunç Bir Hatıra		Hikâye	357
İsveç Hatıraları	Kızlar Misafirhanesi -Çocuklar Evi - Analar Evi	Selim Sırrı	Hatırat	359-360- 361
Musahabe-yi Fenniye			Makale	362
Şikeste Faideler			Makale	363
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	363
	Reklam		Reklam	364

No: 19

1 Şubat 1325

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Duyuru	366
Tefekkür ve Tettebbu	Hikmet-i Tarihiye: Vukuat-ı Tarihiyede İrtibat ve Münasebet	Bedii Nuri	Makale	368-370-371
Şehbal'in Albümü	Varaka 4: Meşahirimizin Mütalaatı		Albüm	369
	Ruh-ı Müteheccir	Halide Salih	Makale	371-372-373
	Tesir-i İrtica	Ahmet Rasim	Makale	373-374
	Fazilet Nedir?	Nilüfer	Makale	375
Musiki	Cennet-mekân Sultan Bayezid Hân-ı Sani ve Fenn-i Musiki	Rauf Yekta	Makale	376- 377
Tiyatro	Romeo ve Jüliet		Tiyatro Oyunu	378-379
İsveç Hatıraları	Stockholm'de Kış	Selim Sırrı	Hatırat	380-381
Telhis-i Resail			Özet	382
Şikeste Faideler			Makale	382
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	382
Ev İşleri			Makale	382
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	383
	Cemiyet-i Müteşebbise		Duyuru	384
	Reklam		Reklam	384

No: 20

15 Mart 1326

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	386
Tefekkür ve Tettebbu	Hikmet-i Tarihiye: Vukuat-ı Tarihiyede İrtibat ve Münasebet	Bedii Nuri	Makale	388-390 -391
Şiir	Halayık Türküsü	Ali Ekrem	Şiir	388
Şehbal'ın Albümü	Varaka 5: Şehbal Hakkında Rüfekaş Ne Düşünüyor?		Albüm	389
	Donanma İanesi Münasebetiyle: Zamanımız Kuvve-i Bahriyesi Hakkında Malumat ve Mütalaat Birinci Makale: 1-) Kuvve-i Bahriyenin Ehemmiyet-i Fevkeladesi	Topçu Erkân-ı Harbiyesinden Ferik Ahmet Muhtar	Makale	392-393 -394
	Asker	Nigar Binti Osman	Makale	395
	Bir Dasitan-ı Gam	Ahmet Rasim	Makale	396
Tiyatro	Romeo ve Jüliet		Tiyatro Oyunu	398-399
Spor		Selim Sırrı	Makale	400-401
	Buse Nedir?	Nilüfer	Makale	401
Paris Mektupları	Sanayi-i Nefise	F.S.	Makale	402-403
Şikeste Faideler			Makale	403
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	403
	Reklam		Reklam	404

No: 21

1 Haziran 1326

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	406
Tefekkür ve Tettebbu	Almanya'nın Esbâb-ı Tekâmülü	Bedii Nuri	Makale	408-410-411-412
Şehbal'in Albümü	Varaka 6: Edirne Vilâyeti Mektupçusu Genç Mütefekkir Bedii Nuri Bey ve "Şehbal" Hakkındaki İhtisası		Albüm	409
	Harap Mabetler	Halide Salih	Makale	413
Sanayi-i Nefise	Sanatın Kıymet-i Ameliyesi		Makale	414-415
Musiki	Rauf Yekta Bey'e Açık Mektup	İsmail Hakkı	Mektup	416
	Cevap:	Rauf Yekta	Makale	417
Tiyatro	Romeo ve Jüliet		Tiyatro Oyunu	418-419
İsveç Hatıraları	İsveç'te Sanayi-i Milliye Nasıl Terakki Etmiş?	Selim Sırrı	Hatırat	420-421
Paris Mektupları	Tahsil-i Tali ve "Lui Lō Gran" Lisesi	F.S.	Makale	422-423
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	423
	Reklam		Reklam	424

No: 22

15 Haziran 1326

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	427
Tefekkür ve Tettebbu	Beşeriyet ve Mesai-i Maddiye	Bedii Nuri	Makale	428-429
Bir Genç Askerin Muharebe Hatıraları		Keçecizade İzzet Fuat	Hatırat	430-431 - 432-433
	Pederimin Resmi	Nigar Binti Osman	Şiir	434
	Yarın Nedir?	Nilüfer	Makale	434
	Gençlik Nedir?	Nilüfer	Makale	434
	Osmanlı Marşı		Nota	435
İlimler ile Fenler	Kanun	Mehmet Aziz	Makale	436
Eski Fikirler, Yeni Şekiller	Ulum-u Garibiye ve İspiritizma Birinci Mebhas: Ruh Nedir?	Ahmed Hilmi	Makale	437
Spor	Bir Milleti İhya Eden Mektep	Selim Sırrı	Makale	438-439
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	439
Tiyatro	Romeo ve Jüliet		Tiyatro Oyunu	440-441
Paris Mektupları	Fransa'da Usul-ü Tedris	F.S.	Makale	442
Zübde-i Siyasiye			Kronoloji	443

No: 23

15 Temmuz 1326

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	446
Tefekkür ve Tettebbu	Tekâmül-ü İctimaiye: İnsanların Hayvanlara Karşı Vezâifi	Selim Sırrı	Makale	448-450
Şehbal'in Albümü			Albüm	449
Sihhat-i İtina	Mide Neden Bozulur?	Doktor Galip Ata	Makale	451-452-453
Bir Genç Askerin Muharebe Hatıraları		Keçecizade İzzet Fuat	Hatırat	455-456
	Mark Twain'den Tercüme: Bir Ziraat Gazetesini Nasıl Neşrettim?		Çeviri	457
	Fazilet Nedir?	Nilüfer	Makale	458
	Cemal Nedir?	Nilüfer	Makale	458
Şiir	Dede	Nigar Binti Osman	Şiir	458
Hanımlar İçin	Kadının Mevki-i İctimaiyesi	Bedii Nuri	Makale	459
Tiyatro			Tiyatro Oyunu	460-461
Paris Mektupları	Brüksel Sergisi	F.S.	Makale	462-463
Fezahat	Bir Çift Kunduranın Hikâyesi	Handan	Hikâye	463
	Reklam		Reklam	464

No: 24

1 Ağustos 1326

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	466
Tefekkür ve Tettebbu	İnkılab-ı Osmanî'nin Münabii	Bedii Nuri	Makale	468-470
Şehbal'in Albümü			Albüm	469
	Ervâh-ı Makamat	Halide Salih	Makale	471-472
	Yüz Nedir?	Nilüfer	Makale	474
	Piyale-i Kahhar	Abdullah Cevdet	Şiir	474
Bir Genç Askerin Muharebe Hatıraları		Keçecizade İzzet Fuat	Hatırat	475-476
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	477
	Ev İşleri		Makale	477
Eski Fikirler, Yeni Şekiller	Ulum-u Garibiye ve İspiritizma	Ahmed Hilmi	Makale	478
Musahabe	Fenn-i Saadet	Nilüfer	Makale	479
Tiyatro	Romeo ve Jüliet		Tiyatro Oyunu	480-481
Paris Mektupları	Fonografin Tedrisata Tatbiki	F.S.	Makale	482-483
Oyun Vakti	Hokkabazlığa Dair Malumat-ı İlmiye		Makale	483
	Reklam		Reklam	484

No: 25

15 Ağustos 1326

Köşe A dı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	2
Tefekkür ve Tettebbu	Mübadelet-ı Fikriye	Bedii Nuri	Makale	4
Şehbal'in Albümü	Varaka 8: Meşahirimizin Mütalaatı		Albüm	5
Musahabe-yi Fenniye			Makale	6-7
	Hasbihal	Faik Ali	Şiir	8
Bir Genç Askerin Muharebe Hataları		Keçecizade İzzet Fuat	Hatırat	9-10
	Mark Twain'den Tercüme: Bir Ziraat Gazetesini Nasıl Neşrettim?	Handan	Çeviri	12
	Merhum Gürcü Emin Efendi		Biyografi	13
	Yurt Nedir?	Nilüfer	Makale	14
Eski Fikirler, Yeni Şekiller	Ulum-u Garibiye ve İspiritezma Birinci Mebhas: Ruh Nedir?	Ahmed Hilmi	Makale	14
Ev İşleri			Makale	15
Tiyatro	Romeo ve Jüliet		Tiyatro Oyunu	16-17-18
Paris Mektupları	Fransa'da Neşriyat	F.S.	Makale	18-19
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	19
	Reklam		Reklam	20

No: 26

1 Eylül 1326

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
Bibliyografi			Bibliyografi	22
Tefekkür ve Tettebbu	Terakki, Mahiyet-i Terakki	Bedii Nuri	Makale	24-25
Bir Genç Askerin Muharebe Hatıraları		Keçecizade İzzet Fuat	Hatırat	26-27-28
Musahabe-yi Fenniye	El-cünûn-ı Fünûn	Doktor Galip Ata	Makale	29
Eski Fikirler, Yeni Şekiller	Ulum-u Garibiye ve İspiritizma İkinci Mebhas	Ahmed Hilmi	Makale	30-31
Musahabe	Aşk ve Beşeriyet: Tekâmül-ü Garâm	B.K.	Makale	32-33-34
Şiir	Vecne-i Yâr	Ali Ekrem	Şiir	32
	Saadet Nedir?	Nilüfer	Makale	33
Tiyatro	İnter	Mütercimi: İzzet Melih	Tiyatro Oyunu	35-36-37
Paris Mektupları	Alman Muhakemesi	F.S.	Makale	38-39
Her Şeyden	Sunî Buz Hakkında Biraz Malumat		Makale	39
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	39
	Reklam		Reklam	40

No: 27

15 Eylül 1326

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak -42
Tefekkür ve Tettebbu	Terakkiyat-ı Fikriye	Bedii Nuri	Makale	44-46-47
Şehbal'in Albümü	Meşahirimizin Mütalaatı (Varaka 9)		Albüm	45
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	47
Bir Genç Askerin Muharebe Hatıraları		Keçecizade İzzet Fuat	Hatırat	48-49
	Gönüllü Şarkısı Notanın Güftesi		Nota	50-51
Eski Fikirler, Yeni Şekiller	Ulum-u Garibiye ve İspiritezma İkinci Mebhas	Ahmed Hilmi	Hatırat	52-53
	Eller	Halide Salih	Şiir	54-55
Tiyatro	İnter	Mütercimi: İzzet Melih	Tiyatro Oyunu	56-57
Spor	Olimpiyat Oyunları	Selim Sırrı	Makale	58
	Hayat Nedir?	Nilüfer	Makale	59
	Baht Nedir?	Nilüfer	Makale	59
Ev İşleri			Makale	59
	Reklam		Reklam	60

No: 28

1 Teşrinievvel 1326

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
Bibliyografi			Bibliyografi	62
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	62
Tefekkür ve Tettebbu	Terakkiyat-ı İçtimaiye	Bedii Nuri	Makale	64-65
Sihhat-i İtina	Koleraya Karşı...	Doktor Galip Ata	Makale	66-67
Spor	Mektep Müdürlerine: Jimnastik Hakkında Yeni ve Eski Fikirlerimiz	Selim Sırrı	Makale	68-67
Bir Genç Askerin Muharebe Haturaları		Keçecizade İzzet Fuat	Hatırat	70-71-72
	Hubbu'l-vatan, mine'l-iman	Nilüfer	Makale	73
Şehbal'in Anadolu Şehirlerine Seyahat-i Nazariyesi			Fotoğraf	74
Üç Şairden Üç Kıta			Şiir	74
Tiyatro	İnter		Tiyatro Oyunu	75-76-77
Avrupa Mektupları	Şark'tan Garp'a Doğru	F.S.	Makale	78-79
Ev İşleri			Makale	79
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	79
	Reklam		Reklam	80

No: 29

1 Teşrinisani 1326

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Künye		Künye	Kapak
	Reklam		Reklam	82
Tefekkür ve Tettebbu	Cehalet	Bedii Nuri	Makale	84-85
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	85
Bir Genç Askerin Muharebe Hataları		Keçecizade İzzet Fuat	Hatırat	86-87
Sihhat-i İtina	Hastalık da Bir Hünerdir	Doktor Galip Ata	Makale	88-89
Şiir	Asker	Mehmet Behçet	Şiir	90
	Bilumum Topraklar Sıcak Mıdır?	Halide Salih	Makale	91
Spor	Oyun ve Terbiye	Selim Sırrı	Makale	92-93
	Vakit Nedir?	Nilüfer	Makale	93
Eski Fikirler, Yeni Şekiller	Ulum-u Garibiye ve İspiritezma	Ahmed Hilmi	Makale	94-95
Tiyatro	İnter	Mütercimi: İzzet Melih	Tiyatro Oyunu	96-97
Avrupa Mektupları	İngiltere'de Hayat	F.S.	Makale	98-99
Bibliyografi	Berlin-i Emrâz-ı Akliye ve Kongresi		Bibliyografi	99
	Ankara, Bursa, Trabzon ve Lefkoşa'daki Bayilerimize		Duyuru	99
	Reklam		Reklam	100

No: 30

15 Teşrinisani 1326

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
	Künye - Reklam		Duyuru	102
Tefekkür ve Tettebbu	Manevralar	Bedii Nuri	Makale	104-105
Atf-ı Nazar	Edirne	B.K	Makale	106-107
Şiir	Akşam	Faik Ali	Şiir	107
Musahabe-yi Fenniye		Doktor Galip Ata	Makale	108-109
Spor	Mektep Çocuklarını Nasıl Oynatalım?	Selim Sırrı	Makale	110-111
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	111
Bir Genç Askerin Muharebe Hatıraları		Keçecizade İzzet Fuat	Hatırat	112-113
Eski Fikirler, Yeni Şekiller	Ulum-u Garibiye ve İspirizma	Ahmed Hilmi	Makale	114-115
Tiyatro	İnter	Mütercimi: İzzet Melih	Tiyatro Oyunu	116-117
Paris Mektupları	Paris'te Alman Mesaii	F.S.	Hatırat	118-119
	Meram Nedir?	Nilüfer	Makale	119
	Ankara, Bursa, Trabzon ve Lefkoşa'daki Bayilerimize		Duyuru	119
	Reklam		Reklam	120

No: 31

1 Kânunuevvel 1326

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
	Künye - Reklam		Duyuru	122
Tefekkür ve Tettebbu	Ahlak Nedir?	Bedii Nuri	Makale	124-125
Sihhat-i İtina	Temizlik	Doktor Galip Ata	Makale	126-127
Musahabe-yi Fenniye	Tayyare	Naima	Makale	128-129
	Balıkçı	Ali Ekrem	Şiir	129
	Müellifin Felsefesi		Makale	130
	Karmen Silva	Nigar Binti Osman	Şiir	130
	Mahmut Şevket Paşa		Nota	131
Spor	Jimnastik, Spor, Oyun	Selim Sırrı	Makale	132
Bir Genç Askerin Muharebe Hatıraları		Keçecizade İzzet Fuat	Hatırat	133-134
Tiyatro	İnter	Mütercimi: İzzet Melih	Tiyatro Oyunu	135-136- 137
Paris Mektupları	Sanayi-i Havaiye Sergisi Münasebetiyle	F.S.	Hatırat	138
	Medeniyet Nedir?	Nilüfer	Makale	139
	Reklam		Reklam	140

No: 32

15 Kânunuevvel 1326

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Tefekkür ve Tettebbu	Ahlak Nedir?	Bedii Nuri	Makale	144-145
Sıhhat-i İtina	Hıfz-ı Sıhhat-i Ruh	Doktor Galip Ata	Makale	146-147
Spor	Profesör Müller ve "Benim Usulüm"	Selim Sırrı	Makale	148-149
	Çarşaf	Faik Ali	Şiir	148
Eski Fikirler, Yeni Şekiller	Ulum-u Garibiye ve İspiritezma	Ahmed Hümi	Makale	152-153
Bir Genç Askerin Muharebe Hatıraları		Keçecizade İzzet Fuat	Hatırat	154-155
Tiyatro	İnter (Son)	Mütercimi: İzzet Melih	Tiyatro Oyunu	156-157-158
	Sancak Nedir?	Nilüfer	Makale	158
	Merhamet Nedir?	Nilüfer	Makale	158
Paris Mektupları	Japonya'da Yeni Adetler	F.S.	Makale	159
	Reklam		Reklam	160

No: 33

15 Kânunusani 1326

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Künye - Reklam		Duyuru	Kapak
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	162
	Reklam		Reklam	162
Tefekkür ve Tettebbu	Ahlak ve Cemiyetler	Bedii Nuri	Makale	164-165
Sihhat-i İtina	Hıfz-ı Sihhat-i Ruh	Doktor Galip Ata	Makale	166-167
Eski Fikirler, Yeni Şekiller	Ulum-u Garibiye ve İspirizma	Ahmed Hilmi	Makale	168-169
Hadise ve Adese		F.	Makale	170-171
Bir Genç Askerin Muharebe Hatıraları		Keçecizade İzzet Fuat	Hatırat	171-172 -173
Musahabe-yi Fenniye	Tayyare	Naima	Makale	174-175
Spor	Canbazlık	Selim Sırrı	Makale	176-177
Paris Mektupları	Arjantin Hükümetine Dair	F.S.	Hatırat	178-179
	Reklam		Reklam	180

No: 34

1 Şubat 1326

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	182
Tefekkür ve Tettebbu		A. Arzuman	Makale	184-185
Matbuat Aleminde	Bizde Revâc-ı Mizah ve Esbâb-ı İctimaiyesi	Bedii Nuri	Makale	186-187
Sihhat-i İtina	Müşil ve Sihhat	Doktor Galip Ata	Makale	188-189 -190
Hadise ve Adese	Memleketimizi Tanımak İsteyenlere	İbni Hatib Saadeddin	Makale	190-191
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	191
Bir Genç Askerin Muharebe Haturaları		Keçecizade İzzet Fuat	Hatırat	192-193
Spor	Alman Jimnastikleri	Selim Sırrı	Makale	194-195
Her Şeyden	Memâlik-i Osmaniye Haritalarına Dair		Makale	196-197
Eski Fikirler, Yeni Şekiller	Ulum-u Garibiye ve İspirizma	Ahmed Hilmi	Makale	197-198
	Naz Nedir?	Nilüfer	Makale	198
Vesaik ve Hakayık			Makale	199
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	199
Künye			Künye	199
	Reklam		Reklam	200

No: 35

İkinci Sene - 15 Şubat 1326

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	202
	Reklam		Reklam	202
	Künye		Künye	202
Tefekkür ve Tettebbu	Bir Mesele-i Muaddilenin İki Mütemeddin Memlekette Eşkâl-i Halli	A. Arzuman	Makale	204-205
Tarihe Dair	Her Şeyden Evvel Bahse Bir Hadd Çizelim	Hayreddin	Makale	207
Sanayi-i Nefise	Yaşayışta Sanat		Makale	208
Sihhat-i İtina	Uyku ve Sihhat	Doktor Galip Ata	Makale	209-210
	Şark Musikisi	Bedii Münsi	Makale	211
	Garp Musikisi: İlm-i Aheng İçin Mukaddime-i Tahsil	Bedii Münsi	Makale	211
	Tarla ve Bahçe Hayatı		Makale	212-213 -214
	İnsan Nedir?	Nilüfer	Makale	214
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	214
Bir Genç Askerin Muharebe Hatıraları		Keçecizade İzzet Fuat	Hatırat	215
Tiyatro	Bir Müzahale	Handan	Tiyatro Oyunu	216-217
Spor	Alman Jimnastikleri	Selim Sırrı	Makale	217-218
Vesaik ve Hakayık			Makale	219
Bibliyografi			Bibliyografi	219
Fekahat				219
	Reklam		Reklam	220

No: 36

İkinci Sene - 15 Mart 1327

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Musahabe-yi İçtimaiye	Söze Dair	Bedii Nuri	Makale	224-225
Asâr-ı Atika	Asâr-ı Atika-i Milliyemiz Nasıl Mahvoluyor?	Halil Edhem	Makale	226-227-228
Sanayi-i Nefise			Makale	229
Hikmet Çiçekleri	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	230
Tarihe Dair	Prens De Bismark Siyaseti	Hayreddin	Makale	230-231
Musahabe-yi Fenniye		Naima	Makale	232-234
	Aşk Fesâneleri	Halide Salih	Makale	234-235
Hanımlar İçin	Ev İşleri		Makale	236
	El İşleri		Makale	236
	Yeni Yemekler		Makale	236
Şiir	Bir Setre-i Rakkase	Faik Ali	Şiir	237
Tiyatro	Bir Müzahele		Tiyatro Oyunu	237-238
Fekahat	Birkaç Fıkr-i Furuğ	Handan	Makale	239
Künye			Künye	239
	Reklam		Reklam	240

No: 37

İkinci Sene - 1 Nisan 1327

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Bibliyografi			Bibliyografi	Kapak
	Reklam		Reklam	Kapak
	Künye		Künye	Kapak
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	242
	Küçük Muhabere		Duyuru	242
	Müşabakalarımız		Duyuru	242
Musahabe-yi İçtimaiye		Bedii Nuri	Makale	244-245-246
Bir Genç Askerin Muharebe Hatıraları		Keçecizade İzzet Fuat	Hatırat	246-247
Sanayi-i Nefise	Yaşayısta Sanat		Makale	248-249
Musahabe-yi Lisaniye	Bir Tehlike: İstila-yı Kelimat	Hüseyin Saadeddin	Makale	250-251
Spor	Alman Jimnastikleri	Selim Sırrı	Makale	252-254-255
Tiyatro	Bir Müzahale		Tiyatro Oyunu	256-257
	Tuvalet: Dişilere Dair	A. B.	Makale	258
Vesaik ve Hakayık			Makale	259
	Reklam		Reklam	260

No: 38

İkinci Sene - 15 Nisan 1327

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Bibliyografi			Bibliyografi	Kapak
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	262
	Müsabakalarımız		Duyuru	262
Musahabe-yi Lisaniye	İbdâ-yı Kelimatta Hudûd-u Selahiyetimiz	Hüseyin Saadeddin	Makale	264-265
Musahabe-yi Fenniye	Elektrikle Tenvir	Naima	Makale	266-267-268
Bir Genç Askerin Muharebe Hatıraları		Keçecizade İzzet Fuat	Hatırat	269
Spor	Alman Jimnastikleri	Selim Sırrı	Makale	270-271
Musahabe-yi Ruhiye	Asillerin Ahval-i Ruhiyesi	Doktor Galip Ata	Makale	272-273
	Şiir	Cenap Şahabettin	Şiir	274
	Derinliklerden	Halide Salih	Makale	274
Garp Musikisi	İlm -i Ahenk İçin Mukaddime-i Tahsil	Bedii Nuri	Makale	275
Tiyatro			Tiyatro Oyunu	276-277
	Şehbal'in Seyahati: Dördüncü Takım: Kıbrıs Adası		Albüm	278
Vesaik ve Hakayık			Makale	279
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	279
	Reklam		Reklam	280

No: 39

İkinci Sene - 1 Mayıs 1327

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	282
	Müsabakalarımız		Duyuru	282
Tefekkür ve Tettebbu	Matbuat ve Gazeteler	Bedii Nuri	Makale	284-285
Musahabe-yi Ruhiye	Asillerin Ahval-i Ruhiyesi - 2	Doktor Galip Ata	Makale	286-287
	Amerika'ya Giderken Muhtelif Payitahtlarda: İstanbul'dan Bükreş'e	Hüseyin Saadeddin	Makale	288-289
Bir Genç Askerin Muharebe Hatıraları		Keçecizade İzzet Fuat	Hatırat	290-291
Vesaik ve Hakayık			Makale	292
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	293
Garp Musikisi	İlm-i Ahenk İçin Mukaddime-i Tahsil	Bedii Münsi	Makale	294
Musiki	Hacı Arif Bey Hakkında	Rauf Yekta	Makale	295
Tiyatro			Tiyatro Oyunu	295
Tarihe Dair	Bir Büyük Fransız Edibinin Osmanlılığı (La Martine Hakkında)	Hayreddin Nedim	Makale	296-297-298
Fekahat		Handan	Makale	299
Bibliyografi			Bibliyografi	299
	Reklam		Reklam	300

No: 40**İkinci Sene-15 Mayıs 1327**

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
	Künye		Künye	Kapak
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	302
	Müşabakalarımız		Duyuru	302
Musahabe-yi İçtimaiye	Ölüm Olmasaydı?	Bedii Nuri	Makale	304-306
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	306
İlimler ile Fenler		Doktor Necmeddin Arif	Makale	307
Musahabe-yi Fenniye	Şimendüfer - 1	Naima	Makale	308-309
Bir Genç Askerin Muharebe Hatıraları		Keçecizade İzzet Fuat	Hatırat	310-311
Tiyatro	Bir Müzahele		Tiyatro Oyunu	312
Tarihe Dair	Büyük Bir Fransız Edibinin Osmanlılığı	Hayreddin Nedim	Makale	314-315
Musahabe			Makale	318
Vesaik ve Hakayık			Makale	319
	Reklam		Reklam	320

No: 41

İkinci Sene-15 Temmuz 1327

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
	Künye		Künye	Kapak
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	322
Tefekkür ve Tettebbü	Rütb-i Melekiyenin Kıymet-i Felsefiye-i İctimaiyesi	Bedii Nuri	Makale	324-325
Musahabe	Çok Yaşamak Usulü	Doktor Galip Ata	Makale	326-327
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	327
Tarihe Dair	Büyük Bir Fransız Edibinin Osmanlılığı	Hayreddin Nedim	Makale	328-329-330-331
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	331
Bir Genç Askerin Muharebe Hatıraları		Keçecizade İzzet Fuat	Hatırat	332-333-334
Şiir	Bir Şairin Üç Lisanda Üç Şiiri	Doktor Abdullah Cevdet	Şiir	334
Erkam-ı Hadisat			Resim	335
	Zât-ı Şahane ile Beraber Rumeli'de "Şehbal"		Fotoğraf	336
	Rumeli'ye Doğan Bir Şems-i Şahane'nin Eşrafatı Etrafında		Fotoğraf	337
Hikâye	Saadet, Seriü'z-zevaldir	Madlen Yaobyay	Hikâye	338-339
	Reklam		Reklam	340

No: 42

İkinci Sene-15 Eylül 1327

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
	Künye		Künye	Kapak
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	342
Bibliyografi			Bibliyografi	342
Musahabe-yi İctimaiye	İlmü'l-ruh	Bedii Nuri	Makale	344-345
Hikâye	Nevgâherler	Süleyman Nazif	Hikâye	346-347
Hanımlar İçin	Kadın ve Ziyet	İzzet Melih	Makale	347-348-349
Bir Genç Askerin Muharebe Hatıraları		Keçecizade İzzet Fuat	Hatırat	350-351
Mebahis-i Ruhiye	Ruh ve Sima	Doktor Galip Ata	Makale	352-354-355
Şiir	Yadigâr Saat	Nigar Binti Osman	Şiir	355
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	355
Tarihi Hadiseler		Hayreddin Nedim	Makale	356-357-358
Fekahat			Makale	359
Bibliyografi			Bibliyografi	359
	Reklam		Reklam	360

No: 43

İkinci Sene-1 Teşrinievvel 1327

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
	Künye		Künye	Kapak
	Reklam		Reklam	362
Tefekkür ve Tettebbu	Satvet-i İktisadiye	Bedü Nuri	Makale	364-365-366
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	366
Şiir	Çamlıca Akşamlarında	Abdülhak Hayri	Şiir	366
Musahabe-yi Fenniye	Şimendüferler Nasıl İnşa Edilir?	Naima	Makale	367-368-369
Hanımlar İçin	Kadın ve Ziyet - II	İzzet Melih	Makale	369-370-371
	Gurûb	Kadriye Hüseyin	Makale	372-373
Her Şeyden	Nis'te Çiçek Muharebesi	Rıza Nur	Makale	374-375
	Almanya Seyahati Eğlencelerinden	Kadirizâde	Makale	376-377
Tarihî Hadiseler		G.N.	Makale	377-378-379
	Reklam		Reklam	380

No: 44

İkinci Sene-1 Teşrinisani 1327

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
	Künye		Künye	Kapak
	Müşabakalarımız		Duyuru	382
	Reklam		Reklam	382
Tefekkür ve Tettebbu	Bintü'l-vatan Trablusgarp	Bedii Nuri	Makale	384-385-386
Şiir	Safâ	Faik Ali	Şiir	387
Hanımlar İçin	Kadın ve Ziyet - II	İzzet Melih	Makale	388-389
Vesaik ve Hakayık	Fırka-i Şimalî'nin Felah-ı Karibi	Ali Rıza Seyfi	Makale	391-392
Hikmet Çiçekleri	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	391
Her Şeyden			Makale	394
	Almanya Seyahati Eğlencelerinden	Kadirizâde	Makale	394-395
Tarihi Hadiseler		Hayreddin Nedim	Makale	396-397-398
	Hasat Mevsiminde: Ziraat Âleminin Yeni Terakkiyatından Bir Kaç Manzara		Fotoğraf	399
	Reklam		Reklam	400

No: 45

İkinci Sene-15 Teşrinisani 1327

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
	Künye		Künye	Kapak
	Reklam		Reklam	402
Tefekkür ve Tettebbu	Tekâmül-i Hüsn	Bedii Nuri	Makale	404
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	404
Musahabe-yi Fenniye	Kara Vapurları	Naima	Makale	405-406
	Fırka-i Şimalî'nin Felah-ı Karibi	Ali Rıza Seyfi	Makale	407-408- 409
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	412
Tarihe Dair	Bir Kitabın Tarihçesi: Riyaz-el Kitabâ ve Hayatü'l-Edebâ	Hayreddin Nedim	Makale	413-414- 415
Şiir	İskenderiye - Kahire	Nigar Binti Osman	Şiir	415
Asar-ı Atika	Suriye Vilâyetinde	Ferik İsmail Fazıl	Makale	416-417
Tarihi Hadiseler		Hayreddin Nedim	Makale	418-419
	Reklam		Reklam	420

No: 46

15 Kânunusani 1327

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
	Künye		Künye	Kapak
	Reklam		Reklam	422
Tefekkür ve Tettebbu	Felsefe-i Siyasiye	Bedii Nuri	Makale	424
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	425
	Fırka-i Şimalî'nin Felah-ı Karibi	Ali Rıza Seyfi	Makale	426-427-428
Ciddiyat-ı Cedide			Makale	429
Vesaik ve Hakayık			Makale	432
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	432
Tarihi Hadiseler		Hayreddin Nedim	Makale	433
Payidar Tesirler	Bu Büyük Kadın Kimdir?	Salime Servet Seyfi	Makale	434-435
Musahabe-yi Fenniye	Soğuşun Fevaidi		Makale	436
Musahabe-yi Fenniye	Soğuşun Fevaidi	Na'ima	Makale	436-437-438
Bibliyografi			Bibliyografi	439
	Reklam		Reklam	440

No: 47

1 Şubat 1327

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
	Künye		Künye	Kapak
	Reklam		Reklam	442
Bibliyografi			Bibliyografi	442
Tefekkür ve Tettebbu	Felsefe-i Siyasiye: Siyaset Bir ilimdir	Bedii Nuri	Makale	444-445
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	445
Sıhhat-ı İtina	Tifo Aşısı	Doktor Galip Ata	Makale	446-447
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	447
Musahabe	Kitap Mütalaası	Hüseyin Vecdi	Makale	449
	Dâr-ı Gurbette Mühemmel Bir Kabristan	Kadriye Hüseyin	Makale	452-453
Tarihi Hadiseler		Hayreddin Nedim	Makale	453
Her Şeyden	Balina Avcılarına Biraz Refakat	N.E	Makale	454-455
Hanımlar İçin	Kardeş Mektupları	Salime Servet Seyfi	Makale	455-456-457
	Şarkı		Şarkı	457
Spor	Bir Kış Sporunu	Selim Sırrı	Makale	458-459
	Reklam		Reklam	460

No: 48

15 Şubat 1327

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
	Künye		Künye	Kapak
	Reklam		Reklam	462
Bibliyografi			Bibliyografi	462
Tefekkür ve Tettebbu	Felsefe-i Siyasiye	Bedii Nuri	Makale	464-465-467
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	467
Spor		Selim Sırrı	Makale	468-469
Musiki	Şark Musikisine Ait Bir Mühim Tespit	Rauf Yekta	Makale	472-473
Hikâye	Zevce (1)	A.S. Ayvazof	Hikâye	474-475 -476
Sanayi-i Nefise	Teessüfle Mümtezic Bir Başlangıç	Nazmi Ziya	Makale	476-477
Her Şeyden	Bir Yanardığın Yanında Neler Gördüm?	N.E	Makale	478-479
	Reklam		Reklam	480

No: 49

1 Mart 1328

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Musahabe-yi Edebiye	Tecahül-ü Arif	Süleyman Nazif	Makale	2
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	3
Sihhat-ı İtina	Hava ve Ziya	Doktor Galip Ata	Makale	4-5
	Ev İşleri		Makale	5
Hanımlar İçin	Kardeş Mektupları - 2	Ali Rıza Seyfi	Makale	6
Her Şeyden	Yemeklik Kaplumbağa Nasıl Yetiştirilir?	N.E.	Makale	7
Ciddiyat-ı Cedide	Ecsâm-ı Müteharreke Hakkında Tatbiat-ı Dakika		Makale	8
Yeni İhtiralar			Makale	9
Asar-ı Atika	Büyük Bir Zatın Metruk Türbesi	M.T.	Makale	10
İlimler ile Fenler	Tayyarecilik Hakkında Umumi Bir Fikir	Yusuf Kenan	Makale	11
	Mazi-yi Şehbal'de Zelal-i Hal		Makale	11
Musiki	Mehterhane Konseri	Rauf Yekta	Makale	12-13
Tarla ve Bahçe Hayatı	Tavukçuluk Hem Karlı Hem Meraklı Bir Sanat-ı Ziraiyedir	Salih Zeki	Makale	14-15
Fekahat	İki Dost Arasında	Handan	Makale	16
Spor		Selim Sırrı	Makale	17-18
Oyun ve İhtiyaç	Birkaç Bilmece		Makale	19
Akval-i Akvam			Makale	19
	Reklam		Reklam	19
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	20
Kitapnâme			Kitap Özeti	20
	Reklam		Reklam	20

No: 50

15 Mart 1328

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Tefekkür ve Tettebbu	Felsefe-i Siyaset: Siyasette Taksim-i İman	Bedii Nuri	Makale	22-23
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	24
Musahabe-yi Fenniye	Denizdeki Defneleri Nasıl Çıkartıyorlar?	Naima	Makale	26-27
	Tayfun		Tiyatro Oyunu	28-29
Musahabe		Kadriye Hüseyin	Makale	30-31
Musiki	Mehterhane Konseri - 2	Rauf Yekta	Makale	32-33
Sanayi'-i Nefise	Sanayi-i Nefise Hakkında Biraz Fenni Bir Küçük Tettebbu	Ressam Nazmi Ziya	Makale	34-35
	Bir Lahza-i Arâm Yarım Asır Olmadan	Abdullah Cevdet	Şiir	35
Hanımlar İçin	Kardeş Mektupları	Ali Rıza Seyfi	Makale	36-37
	Kadınlara Dair Güfte ve Güller	Alfred Kabus	Makale	37
Fekahat		Handan	Makale	38
Akval-i Akvam			Makale	39
	Reklam		Reklam	39
	Ev İşleri		Makale	40
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	40
Kitapnâme			Kitap Özeti	40
	Reklam		Reklam	40

No: 51

15 Nisan 1328

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Şiir	İstila-yı Umum	Faik Ali	Şiir	42
	Aşına Çehreler		Makale	42
Vesaik ve Hakayık			Makale	43
Hikâye	Bir Ma'aşuka	Şahabettin Süleyman	Hikâye	44-45
Tarihe Dair	Reşit Paşa Hakkında Bir Tettebbu	Hakkı	Makale	46-47
Hanımlar İçin	Kardeş Mektupları		Makale	48-49
Hadise ve Adese	Galata Köprüsü	Kadirizade	Makale	50-51
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	51
Musiki	Tanburi Osman Bey	Rauf Yekta	Makale	52-53
Erkam-ı Hadisat			Makale	55
Tiyatro	Tayfun		Tiyatro Oyunu	56-57
Musahabe-yi Fenniye	Darwin	Yahya Halit	Makale	58-59
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	60
Kitapnâme			Kitap Özeti	60
	Reklam		Reklam	60

No: 52

1 Mayıs 1328

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Şiir	Sevda-yı Müzmihal	Abdullah Cevdet	Şiir	62
Sihhat-ı İtina	Hıfz-ı Sihhat-i Sima-1	Doktor Galip Ata	Makale	62-63
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	63
Vesaik ve Hakayık			Makale	64
İlimler ile Fenler	Tayyareciliğin Tarihine Dair	Yusuf Kenan	Makale	68
Şark Musikisi			Makale	72-73
Hanımlar İçin	Kardeş Mektupları		Makale	74-75
Hikâye	Bir Muaşık	Şahabettin Süleyman	Hikâye	76-77
Tiyatro	Tayfun		Tiyatro Oyunu	78-79
Hikmet Dikenleri			Özlü Sözler	80
Akval-i Akvam			Makale	80
Kitapnâme			Kitap Özeti	80
	Reklam		Reklam	Arka Kapak

No: 53

15 Mayıs 1328

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Şerait-i Muamele		Duyuru	Kapak
	Reklam		Reklam	Kapakiçi
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	Kapakiçi
	Hayattan İstinsah	Yunus Nadi	Makale	82-83
Hadise ve Adese			Makale	84-85
Musahabe-yi İçtimaiye	Hayatı Nasıl Düşünmeliyiz?	Ali Rıza Seyfi	Makale	86-87
Sıhhat-ı İtina	Hıfz-ı Sıhhat-i Sima-2	Doktor Galip Ata	Makale	88-89
Tarihe Dair	Ahmed-i Salis Devrinde Osmanlı Hanımları	Ahmed Refik	Makale	90-91
Şark Musikisi		Rauf Yekta	Makale	92-93
İlimlerle Fenler	Tayyareciliğin Hatırat-ı Faciasından: Mülazım Ducourneau	Yusuf Kenan	Makale	94-95
Hikâye	Papa'nın Katırı	Halil Nihad	Hikâye	96
	Reklam		Reklam	97-98

No: 54

1 Haziran 1328

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	SayfaNo
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	Kapakıçı
Şiir	Buhran	Nigar Binti Osman	Şiir	102
	Vur	Salime Servet Seyfi	Şiir	102
Musahabe-yi İçtimaiye	(Geçen Nüşadan Devam)		Makale	102
Sıhhat-ı İtina	Sıhhat ve Seyahat	Doktor Galip Ata	Makale	104
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	105
Tiyatro	Tayfun		Tiyatro Oyunu	106-108
Hadise ve Adese			Makale	107
Erkam-ı Hadisat	Çin Ahvaline Dair		Makale	110-111
Musiki	Garp Hayat-ı Musikisinden Bir Sahife	Rauf Yekta	Makale	114-115
Tarihe Dair		Ahmed Refik	Makale	116-117
Hikâye	Papa'nın Katırı	Halil Nihad	Hikâye	118-119
	El İşleri		Makale	119
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	120
Kitapnâme			Kitap Özeti	120
	Reklam		Reklam	120

No: 55

15 Haziran 1328

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Musahabe-yi Edebiye	Bir Mesele-yi Müebbede	Süleyman Nazif	Makale	122-123
Vesaik ve Hakayık			Makale	124
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	125
Atf-ı Nazar	Bingâzi'de Sıhhiye Teşkilatı	Nihad Sezai	Makale	126-127
Musahabe-yi İçtimaiye		Ali Rıza Seyfi	Makale	128-129
Musiki	Garp Hayat-ı Musikisinden Bir Sahife-2	Rauf Yekta	Makale	130-131
İlimler ile Fenler	Terakkiden Terakkiye	Yusuf Kenan	Makale	132-133
Hanımlar İçin	Kardeş Mektupları (devam)		Makale	133
Sanayi-i Nefise	Bir Halase-yi Tarihiye	Nazmi Ziya	Makale	134-135
Hikmet Dikenleri			Özlü Sözler	135
	Tayfun		Tiyatro Oyunu	136-137
Musahabe-yi Fenniye	Fünun ve Sanayi Hakkında Bir Mülâhaza	Kâmuran Sırrı	Makale	138-139
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	140
Kitapnâme			Kitap Özeti	140
	Reklam		Reklam	Arka Kapak

No: 56

1 Temmuz 1328

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	Kapakıçı
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
Şiir	Zelzele	Nigar Binti Osman	Şiir	142
	Bir Şehik-i İstirham	Sadiye Vesile	Şiir	142
Tarihe Dair	Bizans İmparatoriçeleri: Anna Komnenos	Ahmed Refik	Makale	142-143
Atf-ı Nazar		S.M.T.	Makale	144-145
Ciddiyat-ı Cedide	Telsiz Elektrik Vasıtasıyla Fotoğrafların Nakli	Kâmuran Sırrı	Makale	147
Teracim-i Ahval	Jean Jacques Rousseau	Yahya Halit	Makale	148-149
Musiki	Garp Musikisinde Usûl İstidadı	Rauf Yekta	Makale	150-151
Hanımlar İçin	Kadın ve Edebiyat	İzzet Melih	Makale	152
	Mecmua-yı Asakir'den Bir Sahife	Cemal	Makale	153
Sanayi-i Nefise	Resim Hakkında Birkaç Söz	Nazmi Ziya	Makale	154-155
	Tayfun		Tiyatro Oyunu	156-157
Musahabe-yi İçtimaiye		Ali Rıza Seyfi	Makale	158-159
	Tesir-keşide Sözler		Özlü Sözler	160
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	160
Kitapnâme			Kitap Özeti	160
	Reklam		Reklam	Arka Kapak

No: 57

15 Temmuz 1328

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	Kapakıçı
Musahabe-yi İçtimaiye	Şarkü'l-harp	Yunus Nadi	Makale	162-163
	Tesir-keşide Sözler		Özlü Sözler	165
Tarihe Dair	Bizans İmparatoriçeleri: Atenayis	Ahmed Refik	Makale	167-168-169
Hikmet Dikenleri		Sühreverdi	Özlü Sözler	169
Musiki	Jean Jacques Rousseau Musikişinas	Rauf Yekta	Makale	170-171
Sihhat-ı İtina	Sihhat ve İstirahat	Doktor Galip Ata	Makale	172-173
Hadise ve Adese			Makale	173
Hikâye	Bir Elbise	Şahabettin Süleyman	Hikâye	174-175
İlimler ile Fenler	Avrupa'da Fen: Tayyareci Kadınlar	Yusuf Kenan	Makale	176-177
	Tayfun		Tiyatro Oyunu	178-179
Fekahat		Handan	Makale	180
Kitapnâme			Kitap Özeti	180
	Reklam		Reklam	Arka Kapak

No: 58

1 Ağustos 1328

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakici
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	Kapakici
	İntikad: Garâm Hakkında	Süleyman Nazif	Makale	182
	Garâm	Abdülhak Hamit	Şiir	182-183
Tarihe Dair		Ahmed Refik	Makale	184-185
Musahabe	Genç İhtiyarlar	Yahya Halit	Makale	186-187
Şiir	Makber-i Ebeveyn	Nigar Binti Osman	Şiir	188
	Tayfun		Tiyatro Oyunu	188-189
Musiki		Rauf Yekta	Makale	190-191
Hanımlar İçin		Salime Servet Seyfi	Makale	192
Asar -ı Atika	Şimdiye Kadar Tedkik Olunmamış Bir Şehzade Mezarı	Mehmet Ziya	Makale	194
Musahabe -yi Fenniye	Tereyağının Halefi: Suni Tereyağı ve Oleo Margarin	Doktor Şahap Sıtkı	Makale	195
İlimler ile Fenler		Yusuf Kenan	Makale	196-197
Hikmet Dikenleri		Sühreverdi	Özlü Sözler	197
Hikâye	Bir Elbise	Şahabettin Süleyman	Hikâye	198-199
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	200
	Küçük Muhabere		Duyuru	200
	Reklam		Reklam	200

No: 59

15 Ağustos 1328

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	Kapakıçı
	Garâm	Abdülhak Hamit Bey	Şiir	202
	Tashih		Duyuru	202
Tarihe Dair	Bizans İmparatoriçeleri, Teofana	Ahmed Refik	Makale	204-205
	Hadise ve Adese		Makale	205-207
Musahabe-yi İçtimaiye	Arnavutluk'ta Kan Gütmek Âdeti	Bedii Nuri	Makale	208-209
Musiki	Kafkasya'da Musiki	Rauf Yekta	Makale	210-211
Asar-ı Atika	Yine Konya	Halil	Makale	212-213
Musahabe-yi Edebiye	"Buhran"	İzzet Melih	Makale	214-215
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	215
İlimler ile Fenler		Yusuf Kenan	Makale	216-217
	Akval-i Akvam		Makale	217
Hikâye		Halil Nihad	Hikâye	218-219
	Her Şeyden		Makale	220
	Küçük Muhabere		Duyuru	220
Kitapnâme			Kitap Özeti	220
	Reklam		Reklam	Arka Kapak - 2

No: 60

1 Eylül 1328

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	Kapakıçı
	Garâm	Abdülhak Hamit Bey	Şiir	222
Musahabe	Açık Mektuplar	Cenap Şahabettin	Makale	222-223
Asar-ı Atika	Sinan Paşa Köşkü	Halil Edhem	Makale	224-225
	Cezayir ve Tunus, Trablus	Salime Servet Seyfi	Şiir	226
	Yine O Sakite-i Devra Devra	Faik Ali	Şiir	226
	İtalyan Armadası	Midhat Cemal	Şiir	226
Teracim-i Ahval		Kadriye Hüseyin	Makale	227
Musahabe	Telsiz Telgraflar Dair	Kadriye Semra	Makale	228-229
	Hayattan İstinsah	Belkıs Seyfi	Makale	229
Tarihe Dair	Bizans İmparatoriçeleri, Dindar Teodora	Ahmed Refik	Makale	230-231- 232-234
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	233
Ciddiyat-ı Cedide	Yeni Bir İlim, Yeni Bir Mutemer	Yahya Halit	Makale	234-235
	Tayfun		Tiyatro Oyunu	236-237
Hanımlar İçin		Salime Servet Seyfi	Makale	238
	Yeni İhtiralar		Makale	239
	Her Şeyden		Makale	240
	Tesir-keşide Sözler		Özlü Sözler	240
Kitapnâme			Kitap Özeti	240

No: 61

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	Kapakiçi
	Reklam		Reklam	Kapakiçi
	Garâm	Abdülhak Hamit	Şiir	242
Musahabe	Açık Mektuplar	Cenap Şahabettin	Makale	242-243
Teracim-i Ahval	El-emiretü's-Seyyide Abbase Binti Mehdi	Kadriye Hüseyin	Makale	244-245
Ciddiyat -ı Cedide	İlm-i Beşere Dair	İhsan Abidin	Makale	246
Hak ve Adl	Çocuklara Mahsus Mahkemeler Hakkında		Makale	247
Matbuat Âleminde	Cenap Şahabettin Beyefendi'ye - Açık Mektup	Celaleddin	Makale	248
Vesaik ve Hakayık			Makale	249
Musahabe-yi Fenniye	Tereyağının Halefi: Nebati Tereyağı	Şahap Sıtkı	Makale	249
Musahabe-yi İçtimaiye	Arnavutluk Teşkilat-ı İçtimaiyesi: Teşkilat-ı Umumiye	Bedii Nuri	Makale	250-251
	Tashih		Duyuru	251
Her Şeyden		Salime Servet Seyfi	Makale	252-253
Erkam-ı Hadisat	Memleketimizin Hayat-ı Sanatında Bir Zayi-i Elim: Müfide Kadriye Hanım	Rauf Yekta	Makale	254
Spor	Futbol Hakkında		Makale	255
İlimler ile Fenler		Yusuf Kenan	Makale	256-257
	Tayfun		Tiyatro Oyunu	258-259
	Tesir-keşide Sözler		Özlü Sözler	260
	Küçük Muhabere		Duyuru	260
Kitapnâme			Kitap Özeti	260
	Reklam		Duyuru	Arka Kapak

No: 62

1 Teşrinievvel 1328

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakiçi
Muhterem Kâri'lere			Duyuru	Kapakiçi
	Garâm	Abdülhak Hamit Bey	Şiir	262
Musahabe	Açık Mektuplar	Cenap Şahabettin	Makale	264-265
Şiir	Bir Neşide-i Hamaset: Plevne	Süleyman Nazif	Şiir	266
Teracim-i Ahval		Kadriye Hüseyin	Makale	266-267
Sihhat-ı İtina	Süt Tozu	Doktor Galip Ata	Makale	268-269
Hikâye	Değirmene Nakil	Halil Nihad	Hikâye	270
Yeni İhtiralar			Makale	270
Musahabe-yi İçtimaiye	Arnavutluk Teşkilat-ı İçtimaiyesi: Teşkilat-ı Umumiye ve Kanuniye	Bedii Nuri	Makale	272-273
Tarihe Dair		Ahmed Refik	Makale	274-275- 276-277
	Tayfun		Tiyatro Oyunu	278-279
	Reklam		Reklam	279
Hikmet Çiçekleri	Tesir-keşide Sözler		Özlü Sözler	280
	Küçük Muhabere		Duyuru	280
Kitapnâme			Kitap Özeti	280
	Reklam		Reklam	Arka Kapak

No: 63

15 Teşrinievvel 1328

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
	Garâm	Abdülhak Hamit Bey	Şiir	282
Hadise ve Adese			Makale	283
Atf-ı Nazar	İki Selahaddin	Süleyman Nazif	Makale	284-285
	Dokunma	Nigar Binti Osman	Şiir	286
	Tahassürüm	Sadi Vesile	Şiir	286
	Baykuş	Halide Fatma	Şiir	286
Erkam-ı Hadisat		Salime Servet Seyfi	Makale	287
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	287
Ciddiyat-ı Cedide	Görünmez Ziya	Yahya Halit	Makale	288-289
Hikâye	Türk Trablus'tan Nasıl Döner?	Salime Servet Seyfi	Hikâye	290-291
Teracim-i Ahval		Kadriye Hüseyin	Makale	292-293
Tarihe Dair		Ahmed Refik	Makale	294-295
	Cigara Dumanları Arasında: Bir Müşahabe	Ali Rıza Seyfi	Makale	296-297
	Tayfun		Tiyatro Oyunu	298-299
Kitapnâme			Kitap Özeti	299
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	300
	Mazi-yi Şehbal'de Zelal-i Hal		Duyuru	300
	Küçük Muhabere		Duyuru	300

No: 64

1 Teşrinisani 1328

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakiçi
	Garâm	Abdülhak Hamit Bey	Şiir	302
	Ahir Zaman Lügatçesi	Handan	Makale	303
Musahabe-yi İçtimaiye	Arnavutluk Teşkilat-ı İçtimaiyesi: Cibal-i Kanuni	Bedii Nuri	Makale	304-305
Şiir	Kızım Girizân'a	Faik Ali	Şiir	306
	Humma-yı İlham	Abdullah Cevdet	Şiir	306
	Şark'tan Garp'a (1)	Safvet Örfi	Şiir	306
	İnziva	Halit Fahri	Şiir	306
	Vatan Şarkısı	Tevfik Fikret	Şiir	307
Musiki	Dellalzade	Rauf Yekta	Makale	308-309
Teracim-i Ahval		Kadriye Hüseyin	Makale	310-311
Hikâye	Sanayi-i Nefise: Erbâb-ı İzdivaç	Nusret Hilmi	Hikaye	312-313
İlimler ile Fenler		Yusuf Kenan	Makale	314-315-316
	Unutulmuş Yapraklar: Nerede?	Salime Servet Seyfi	Makale	316
	Tayfun		Tiyatro Oyunu	318-319
	Reklam		Reklam	319
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	320
	307. Sahifedeki Vatan Şarkısı'nın Güftesi		Song	320
	Tashih		Duyuru	320
Kitapnâme			Kitap Özeti	320
	Reklam		Reklam	Arka Kapak

No: 65

1 Teşrinisani 1328

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakiçi
	Garâm	Abdülhak Hamit Bey	Şiir	322
	Ahır Zaman Lügatçesi		Makale	324
Teracim-i Ahval		Kadriye Hüseyin	Makale	326-327
Musahabe-yi İctimaiye	Arnavutluk Teşkilat-ı İctimaiyesi: Şimalî Ve Cenubî Arnavutluk	Bedii Nuri	Makale	328-329-330
Hikâye	Yalancı	Nusret Hilmi	Hikâye	330-331-332-333
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	333
Şiir	Yüksel (1)	Sadi Vesile	Şiir	334
	Vatan Ne Diyor	Ali Rıza Seyfi	Şiir	334
	Kıyam	Falîh Rıfkı	Şiir	334
Hanımlar İçin	Kardeş Mektupları	Salime Servet Seyfi	Makale	335
İlimler ile Fenler	Fünun-u Hevâye Âleminde	Yusuf Kenan	Makale	336-337
	Tayfun		Tiyatro Oyunu	338-339
	Reklam		Reklam	339
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	340
	Fezahat	Handan	Makale	340
Kitapnâme			Kitap Özeti	340
	Reklam		Reklam	Arka Kapak

No: 66

1 Kânunuevvel 1328

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakiçi
	Garâm	Abdülhak Hamit Bey	Şiir	342-343
Tarihe Dair		Ahmed Refik	Makale	344-345
Musahabe-yi İçtimaiye	Bulgaristan: 1 - Edvar-ı Evliye	Bedii Nuri	Makale	346-347-348
Teracim-i Ahval		Kadriye Hüseyin	Makale	349-350
Hikâye	Sanayi-i Nefise: Erbâb-ı İzdivaç	Nusret Hilmi	Hikaye	352-353
Hanımlar İçin	Kardeş Mektupları	Salime Servet Seyfi	Makale	354
Şark Musikisi		Bedii Münsi	Makale	356
	Kitab-ı İlm-i Musiki-i Âliye Vech-el-Hurufat	B.M.	Makale	357
	Tayfun		Tiyatro Oyunu	358-359
	Reklam		Reklam	359
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	360
	Bir İzah ve Bir Tashih		Duyuru	360
Kitapnâme			Kitap Özeti	360
	Reklam		Reklam	Arka Kapak-2

No: 67

15 Kânunuevvel 1328

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
	Garâm	Abdülhak Hamit Bey	Şiir	362-363
Teracim-i Ahval		Kadriye Hüseyn	Makale	364-365
	Arz Et Helâke!	Sadiye Vesile	Makale	365
	Destan-ı Şan	Mehmet Hadi	Şiir	365
Musahabe-yi İçtimaiye	Avrupa Bizi Niçin İstiskal Ediyor?	Bedii Nuri	Makale	366-367-368
Hadisat ve Adese		R. Nahi	Makale	368-369
Fekahat			Makale	369
Hikâye	Sanayi-i Nefise: Erbâb-ı İzdivaç	Nusret Hilmi	Hikâye	370-371
Tarihe Dair		Ahmed Refik	Makale	372
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	374
Ciddiyat-ı Cedide			Makale	375
Şark Musikisi	Kitab-ı İlm-i Musiki-i Âliye Vech-el-Hurufat (1)	Bedii Münsi	Makale	376
	Kantemiroğlu'nun İki Asırlık Nota Mecmuası		Makale	377
	Tayfun		Tiyatro Oyunu	378-379
	Reklam		Reklam	379
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	380
	Reklam		Reklam	Arka Kapak-2-3

No: 68

1 Kânunusani 1328

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakici
	Garâm	Abdülhak Hamit Bey	Şiir	382-383
Teracim-i Ahval			Makale	382
Şiir	Kıyam	Safvet Arifi	Şiir	384
Hadisat ve Adese			Makale	384-385
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	385
Düşünce	Helal ve Heykel	Falih Rifki	Makale	386-387
Akval-i Akvam			Makale	387
Musahabe	Terakkiyat-ı Sanaiye Meselesi ve Bizde Tarz-ı Telakkisi	Kâmuran Sırrı	Makale	388-389
	Ahir Zaman Lügatçesi		Makale	389
Vesaik ve Hakayık	Alüminyum Nerede ve Nasıl İmal Edilir?	Nusret Hilmi	Makale	390-391
Hanımlar İçin	Kardeş Mektupları	Ali Rıza Seyfi	Makale	392-393
Her Şeyden			Makale	393
Asar-ı Atika	Truva Şehr-i Kadîmi	Cemal	Makale	394
Şark Musikisi	Kitab-ı İlm-i Musiki-i Âliye Vech-el-Hurufat (1)	Bedii Münsi	Makale	396-397
	Kantemiroğlu'nun İki Asırlık Nota Mecmuası		Makale	397
	Tayfun		Tiyatro Oyunu	398-399
	Reklam		Reklam	399
	Ev İşleri	A. B.	Makale	400
Kitapnâme			Kitap Özeti	400
	Reklam		Reklam	Arka Kapak-2

No: 69

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
	Garâm	Abdülhak Hamit Bey	Şiir	402-403
Tarihe Dair	Mehmed-i Rabi Zamanında Fransız Politikası	Ahmed Refik	Makale	404-405 -407
	Yeni Heyet-i Vükelâ'nın Erkân-ı Asliyesiyle Peyda-i Maarife		Fotoğraf	406
Teracim-i Ahval			Makale	407
	Menazır-ı Milliyemizden	S.M.T	Makale	408-409 -411
Akval-i Akvam			Makale	411
Hadisat ve Adese			Makale	411
Sanayi-i Nefise	Sanatta Taklit	Ali Rıza Seyfi	Makale	412-413
Musahabe-yi Fenniye	Elektrikli Aletlerin Tertibatına Bir Nazar	Kâmuran Sırrı	Makale	414-415
Şark Musikisi	Kitab-ı İlmü'l-Musiki	Bedii Münsi	Makale	416-17
	Reklam		Reklam	419
Hikmet Çiçekleri	Tesir-keşide Sözler		Özlü Sözler	420
Kitapnâme			Kitap Özeti	420
	Küçük Muhabere		Duyuru	420
	Reklam		Reklam	Arka Kapak-2

No: 70

15 Şubat 1328

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
	Garâm	Abdülhak Hamit Bey	Şiir	422-423
Hadisat ve Adese		Rahmetullahi Aleyh	Makale	423
	Matem-i Milliye: Mahzun Bir Keder (1)		Makale	424-425
	Ölüm	Nigar Binti Osman	Şiir	425
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	425
Şiir	Cenk Türküsü	Abdullah Cevdet	Şiir	427
	Vatan Mersiyesi	Enis Behiç	Şiir	427
Teracim-i Ahval	Ahmet Midhat Efendi (1)	Halil Edhem	Makale	428-429
Hikâye	(devam)	Nusret Hilmi	Hikâye	430
Musahabe-yi Edebiye	Japon Kavmi	İsmail Hami	Makale	431-432
Erkam-ı Hadisat			Makale	432
İlimler ile Fenler		Dr. Rıza Nur	Makale	434-435 -436
Tarihe Dair	Mehmed-i Rabi Zamanında Fransız Politikası	Ahmed Refik	Makale	436-437
	Yeni İhtiralar		Makale	437
	Tayfun		Tiyatro Oyunu	438-439
	Reklam		Reklam	439
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	440
Kitapnâme			Kitap Özeti	440
	Reklam		Reklam	Arka Kapak-2

No: 71

1 Mart 1329

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakiçi
	Garâm	Abdülhak Hamit Bey	Şiir	442-443
	Dahi-i Edeb Abdülhak Hamit Beyefendi'nin İdarehanemize Bir Mektubu		Mektup	443
	Tesir-keşide Sözler		Özlü Sözler	444
	Her Şeyden	Nigar Binti Osman	Makale	445
	İngiliz Edebiyatı Numunelerinden	Salime Servet Seyfi	Makale	445
Musahabe-yi Fenniye		Kâmuran Sırrı	Makale	446-447
Hayattan İstinsah		Falih Rıfkı	Makale	448-449
Atf-ı Nazar	Fransa'da Reis-i Cumhur İntihabına Dair Birkaç Söz		Makale	450-451
Şiir	Biraz da Hande Getir!	Sadiye Vesile	Şiir	452
	Bir Şehidin Başında	İbrahim Alaaddin	Şiir	452-453
	Yeni İhtiralar		Makale	453
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	454
Akval-i Akvam			Makale	454
Şark Musikisi	Kitab-ı İlmü'l-Musiki	B.M.	Makale	456-457
Hikâye	Rüya	Halil Nihad	Hikâye	458-459
Kitapnâme			Kitap Özeti	460
	Reklam		Reklam	Arka Kapak-2

No: 72

15 Mart 1329

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
	Garâm	Abdülhak Hamit Bey	Şiir	462-463
Teracim-i Ahval	Viktorya'nın Hikâyelerinden - 1	Ali Haydar Emiri	Makale	464-465-466
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	466
Musahabe-yi Edebiye	Şair İlhamı	Şahabettin Süleyman	Makale	467-168-169
Her Şeyden	Alp Dağı'nda Kartal	Salime Servet Seyfi	Makale	469
Şiir	Büyük Adalet	Safvet Örfi	Şiir	470
	Melâl-i Sam	Halit Fahri	Şiir	470
Hanımlar İçin	Kardeş Mektupları		Makale	471-472
Asar-ı Atika	Bir Vakit Nasıl İmiş, Şimdi Nasıl Olmuş?	Halil Edhem	Makale	473
Musahabe	Menfaat-ı Milliye - Menfaat-ı Şahsiye	Ali Rıza Seyfi	Makale	474-475-476
Şark Musikisi	Kitab-ı İlmü'l-Musiki		Makale	476-477
Hikâye	Rüya		Hikâye	478-479
	Yeni İhtiralar		Makale	479
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	480
Hikmet Çiçekleri		Alfred Kabus	Özlü Sözler	480
Kitapnâme			Kitap Özeti	480

No: 73

1 Nisan 1329

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
	Garâm	Abdülhak Hamit Bey	Şiir	2-3
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	3
Hikmet Dikenleri		Sühreverdi	Özlü Sözler	3
Tarihi Simalar	Patrona Halil	Ahmed Refik	Makale	4-5-6
Şiir	Mersiye-i Vatan	Enis Behiç	Şiir	7
	Hitabe-i Elem	Halit Fahri	Şiir	7
Hikâye	İrlezalı Kız	Halil Nihad	Hikâye	8-9-10
	Mazi-yi Şehbal'de Zelal-i Hal		Duyuru	10
Hadise ve Adese			Makale	10
Teracim-i Ahval	Viktorya'nın Hikâyelerinden - 2	Ali Haydar Emiri	Makale	11-12-13
Şark Musikisi	Kitab-ı İlmü'l-Musiki		Makale	14-15
	Kardeş Mektupları		Makale	16
Sanayi-i Nefise	Tarihin Mabet-i Vesaiki Sanattır	Şahabettin Süleyman	Makale	17-18-19
	Her Şeyden		Makale	20
Kitapnâme			Kitap Özeti	20
	Reklam		Reklam	Arka Kapak-2

No: 74

15 Nisan 1329

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakiçi
	Garâm	Abdülhak Hamit Bey	Şiir	22-23
Tarihi Simalar	Canım Hoca	Ahmed Refik	Makale	24-25-26-27
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	27
	Maşuk -i Hayaliyeme	Süleyman Nazif	Şiir	28
İrtisam -ı Hadisat	Merhum Halis Efendi		Makale	28
	Kardeş Mektupları	Ali Rıza Seyfi	Makale	29
Musahabe-yi Fenniye		Kâmuran Sırrı	Makale	32-33
Şark Musikisi	Kitab-ı İlmü'l-Musiki		Makale	34-35
	Müteveffa Kemani Tatyos Efendi		Makale	35
Teracim-i Ahval	Viktorya'nın Hikâyelerinden - 3	Ali Haydar Emiri	Makale	35-36
Hadise ve Adese			Makale	36
Sanayi-i Nefise	Sanat Bizatihi İçtimaidir	Şahabettin Süleyman	Makale	37-38-39
	Reklam		Reklam	39
Akval-i Akvam			Makale	40
Hikmet Dikenleri		Sühreverdi	Özlü Sözler	40
Kitapnâme			Kitap Özeti	40
	Reklam		Reklam	Arka Kapak-2

No: 75

1 Mayıs 1329

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakiçi
	Garâm	Abdülhak Hamit Bey	Şiir	42-43
Musahabe	Hakikatte Vahime-i Mesuliyet	Şahabettin Süleyman	Makale	44-45
Hikmet Dikenleri		Sühreverdi	Özlü Sözler	45
Asar-ı Atika	Kayıkhane Ocağı	Halil Edhem	Makale	46-47-48
Şiir	Ergân-ı Giryân	Sadiye Vesile	Şiir	49
	Validem İçin	Faik Ali	Şiir	49
Tarihe Dair	Tarih-i Kadim Nasıl Takip Olunur?		Makale	49-50-51
Hadise ve Adese	Osmanlı Tayyareciliği Hakkında	Ali Rıza Seyfi	Makale	51-52-53
Hikâye	İhtiyarlar	Halil Nihad	Hikâye	54-55-56-57
Şark Musikisi	Kitab-ı İlmü'l-Musiki		Makale	58-59
	Reklam		Reklam	59
	Tesir-keşide Sözler		Özlü Sözler	60
	Tashih		Duyuru	60
Kitapnâme			Kitap Özeti	60
	Reklam		Reklam	Arka Kapak-2

No: 76

15 Mayıs 1329

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakiçi
	Garâm	Abdülhak Hamit Bey	Şiir	62-63
Tarihi Simalar	Kabakçı Mustafa	Ahmed Refik	Makale	64-65-66-67
Hikmet Dikenleri		Sühreverdi	Özlü Sözler	67
Sihhat-u Hayat	Sinir Halleri	Dr. Rusçuklu Hakkı	Makale	68-69
	Esir	Hıfzı Tevfik	Şiir	70-71-72
	Şelale-i Ümid	Salime Servet Seyfi	Makale	73
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	73
Musahabe	Muharebede Çocuklar	Binbaşı Cemil	Makale	74-75-76
Şark Musikisi	Kitab-ı İlmü'l-Musiki	B.M.	Makale	76-77
Sanayi-i Nefise	Sanat ve Ahlak	Şahabettin Süleyman	Makale	78-79-80
	Reklam		Reklam	79
Kitapnâme			Kitap Özeti	80
	Reklam		Reklam	Arka Kapak-2

No: 77

15 Haziran 1329

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
	Garâm	Abdülhak Hamit Bey	Şiir	82-83
Sıhhat-u Hayat	Sinir Halleri	Dr.Ruşçukdu Hakkı	Makale	84-85
Hikâye	Kokanyan Rahibi	Halil Nihad	Hikâye	86-87-88
Irak Mektupları		Bedii Nuri	Makale	88-89-90-91
İlimler ile Fenler	Darü'l-muallimîn'de Toprak İşleri	İsmail Hakkı	Makale	92-93-94
Şiir	Vatan	Sadiye Vesile	Şiir	94
	Buhran	Enis Behiç	Şiir	94
	Niyazi İçin	A. Seyfettin	Makale	94
	Tepe		Makale	95
	Ah... Ey Benim Ruhum	Mehmet Enis	Makale	95
	Teşekkür		Duyuru	95
	Şehbal'in Altın Madalyası		Duyuru	95
Şark Musikisi	Kitab-ı İlmü'l-Musiki	B.M.	Makale	96-97
Sanayi-i Nefise	Ahlak ve Sanat - 2	Şahabettin Süleyman	Makale	98-99
	Reklam		Reklam	99
	Leylek	Selahaddin Enis	Makale	100
Kitapnâme			Kitap Özeti	100
	Reklam		Reklam	Arka Kapak-2

No: 78

1 Temmuz 1329

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
	Garâm	Abdülhak Hamit Bey	Şiir	102-103
Musahabe	Ordularda Casusluğun Zübde-i Tarihiyesi	Binbaşı Cemil	Makale	104-105-106
Musahabe-yi Fenniye	Kalem	Ali Rıza Seyfi	Makale	107-108-109
Irak Mektupları	2	Bedii Nuri	Makale	110-111-112
Hadise ve Adese			Makale	112
Şiir	Sükût	Hıfzı Tevfik	Şiir	113
Tarihi Simalar	Çalık Ahmed	Ahmed Refik	Makale	114-115-116
Şark Musikisi	Kitab-ı İlmü'l-Musiki	B.M.	Makale	116-117
Sanayi-i Nefise	Sanayi-i Nefise ve Harp	Nazmi Ziya	Makale	118-119-120
Kitapnâme			Kitap Özeti	120
	Reklam		Reklam	Arka Kapak-2

No: 79

15 Temmuz 1329

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakiçi
	Garâm	Abdülhak Hamit Bey	Şiir	122-123
Tarihi Simalar	Çalık Ahmed (devam)	Ahmed Refik	Makale	124-125-126- 127
Musahabe-yi Edebiye	Münekkit (1)	Şahabettin Süleyman	Makale	127-128-129
Şiir	Şarkı	Nigar Binti Osman	Şiir	130
	Asker!	Sadri	Şiir	130
	Kartal!	Enis Behiç	Şiir	130-131
Musahabe	Kadınlık Davasından-1	Salime Servet Seyfi	Makale	131
Ciddiyat ı Cedide	Şimendifer Vagonlarının Ve Otomobil, Otobüs Arabalarının Elektrikle Tenviri	Kâmuran Sırrı	Makale	132-133-134- 135
Şark Musikisi	Kitab-ı İlmü'l-Musiki		Makale	136-137
Sanayi-i Nefise	Müzeler ve Şehirler	Nazmi Ziya	Makale	138-139-140
	Reklam		Reklam	140
Kitapnâme			Kitap Özeti	140
	Reklam		Reklam	Arka Kapak-2

No: 80

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakiçi
	Garâm	Abdülhak Hamit Bey	Şiir	142-143
	Hitâm-ı Garâm		Duyuru	143
Musahabe-yi İçtimaiye	Çocuk	Ali Semih	Makale	144-145-146
Musahabe	Kadınlık Davasından	Salime Servet Seyfi	Makale	148-149-150
Şark Musikisi	Kitab-ı İlmü'l-Musiki	B.M.	Makale	150-151
Ciddiyat- ı Cedide	Bir Türk İhtirâna Dair	Kâmurân Sırrı	Makale	152-153
Asar-ı Atika	Bir Kıyas-ı Müellem	Kadriye Hüseyin	Makale	154
Şiir	Kartal!	Enis Behiç	Şiir	155
Hak ve Adl	Şuyuh-u Mehamat	Abdülhamit Adil	Makale	156-157
	Hayattan İstinsah	Mustafa Haluk	Makale	157-158
Sihhat ve Hayat	Sinir Halleri	Dr.Ruşçuklu Hakkı	Makale	159
	Küçük Muhabere		Duyuru	160
Kitapnâme			Kitap Özeti	160
	Reklam		Reklam	160- Arka Kapak-2

Muhib -i Millimiz

No: 81 Mösyö Piyer Loti'nin Şerefine İthâf - 1 Eylül 1329

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakiçi
Musahabe-yi Edebiye	Macarlar - 1	Ali Rıza Seyfi	Makale	162-163-164
Şiir	Anayurdu	Sadri	Şiir	165
	Kartal!	Enis Behiç	Şiir	165-166-167
	Osmanlıların Sınıf-ı Münevveri, Piyer Loti Hakkında Ne Düşünüyor?		Makale	168
	Erbâb-ı Kalemimizin Muhib-i Millimiz Hakkındaki İhtisaslarından Bir Nebze		Makale	169
	Milletin Piyer Loti Hakkındaki Halâs-ı Hissiyatına Tercüman Olmak İçin		Makale	170
	Memleketimizin Zübde-i Mütefekkirini Karşısında Piyer Loti		Makale	171
	Mehafıl-i Fikriyemiz Piyer Loti İçin Ne Söylüyor?		Makale	172-173
Musahabe	Kadınlık Davasından	Salime Servet Seyfi	Makale	173
Hikâye	Mösyö Saken'in Keçisi	Halil Nihad	Hikâye	174-175-176
	Ahir Zaman Lügatçesi	Handan	Makale	176
Ciddiyat-ı Cedid		Kâmuran Sırrı	Makale	177-178
Şark Musikisi	Kitab-ı İlmü'l-Musiki		Makale	179
Kitapnâme			Kitap Özeti	180
	Reklam		Reklam	180-Arka Kapak

No: 82

15 Eylül 1329

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
Hatırat ve Tahsisattan		Uşakizade Halit Ziya	Makale	182-183-184
	Şifa-yı Vahdet	Mehmet Rauf	Makale	185-186-187
	Hayattan İstinsah : İstanbul	Mustafa Haluk	Makale	188
Musahabe	Kadınlık Davasından	Salime Servet Seyfi	Makale	189-190
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	190
Musahabe-yi Edebiye	Macarlar - 2	Ali Rıza Seyfi	Makale	191-192
Şiir	Kartal!	Enis Behiç	Şiir	193
Her Şeyden	Sultan Olmuş Bir Fransız Kızı	Behice A.	Makale	194-195
Teracim-i Ahval	Ressam Seyyid Bey		Makale	195
Şark Musikisi	Kitab-ı İlmü'l-Musiki		Makale	196-197
	İntizad -Tezad : Büyük Hikâye	Şahabettin Süleyman	Hikâye	198-199
	Reklam		Reklam	199-200
Kitapnâme			Kitap Özeti	200
	Reklam		Reklam	Arka Kapak

No: 83

1 Teşrinievvel 1329

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
	"Şehbal" İsmindeki Kütüphane ve Ticaretlerin Hiçbiriyle Risalemizin İrtibat-ı Münasebeti Olmadığını Kâri'n-i Muteremenin İnzar-ı Dikkatine Arz Ederiz		Duyuru	Kapakıçı
Hatırat ve Tahsisattan		Uşakizade Halit Ziya	Makale	202-203-204
Tedkikat-ı Edebiye	Shelley: Hayatı ve Eserleri	Mehmet Rauf	Biyografi	204-205-206
	Hayattan İstinsah : Hoca Efendi?	Selahaddin Enis	Makale	207
Hikmet Dikenleri		Sühreverdi	Özlü Sözler	207
Hadisat ve Adese	İstanbul Elektrikli Tramvayları Hakkında		Makale	208-209
İntibaat	Hamidiye	Mustafa Haluk	Makale	209
	Tasvirde Kalmış Bir Tanzimat Âbidesi	İhsan	Makale	210-211
Musahabe-yi Edebiye	Macarlar - 3	Ali Rıza Seyfi	Makale	212-213-214-215
Şark Musikisi	Kitab-ı İlmü'l-Musiki		Makale	216-217
Sıhhat ve Hayat	Sinir Halleri	Dr.Ruşçuklu Hakkı	Makale	218-219
	Reklam		Reklam	219
Kitapnâme			Kitap Özeti	220
	Reklam		Reklam	Arka Kapak

No: 84

1 Teşrinievvel 1329

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	"Şehbal" İsmindeki Kütüphane ve Ticaretlerin Hiçbiriyle Risalemizin İrtibat-ı Münasebeti Olmadığını Kârî'n-i Muteremenin İnzar-ı Dikkatine Arz Ederiz		Duyuru	Kapakıçı
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
Tedkikat-ı Edebiye	Shelley: Hayatı ve Eserleri - 2	Mehmet Rauf	Biyografi	222-223
Sıhhat ve Hayat	Sinir Halleri	Dr.Ruşçuklu Hakkı	Makale	224-225-226
Hikmet Dikenleri		Sühreverdi	Özlü Sözler	226
İntibaat	Hicran Akşamları	Mustafa Haluk	Makale	227
Musahabe-yi Edebiye	Macarlar - 4	Ali Rıza Seyfi	Makale	228-229-230
Hanımlar İçin	Kadınların Bahtiyar Olduğu Bir Memleket	Behice A.	Makale	230-231
Musahabe-yi Fenniye	Hayat ve Elektrik	Kâmuran Sırrı	Makale	232-233-234
Şiir	Şairlik...	Enis Behiç	Şiir	235
	Unutma ki!...	Hıfzı Tevfik	Şiir	236
Şark Musikisi	Kitab-ı İlmü'l-Musiki		Makale	236-237
Hikâye	Muharririn Rüyası	Mehmet Emin	Hikâye	238-239-240
	Reklam		Reklam	239
Kitapnâme			Kitap Özeti	240
	Reklam		Reklam	Arka Kapak

No: 85

1 Teşrinisani 1329

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	"Şehbal" İsmindeki Kütüphane ve Ticaretlerin Hiçbiriyle Risalemizin İrtibat-ı Münasebeti Olmadığını Kârî'n-i Muteremenin İnzar-ı Dikkatine Arz Ederiz		Duyuru	Kapakîçi
	Reklam		Reklam	Kapakîçi
	"Şehbal" Kârî'lerine Kura İle 5000 Kuruş Hediye Takdim Ediyor!		Duyuru	242
Tedkikat-ı Edebiye	Shelley: Hayatı ve Eserleri - 3	Mehmet Rauf	Biyografi	243-244
	Ahir Zaman Lügatçesi	Handan	Makale	244
Hikmet Dikenleri		Sühreverdi	Özlü Sözler	245
	Tashih		Duyuru	245
	Solmuş Çiçekler	Mehmet Enis	Makale	248-249
Sıhhat ve Hayat	Sinir Halleri	Dr.Ruşuklu Hakkı	Makale	250-251-252
Şark Musikisi	Kitab-ı İlmü'l-Musiki		Makale	252-253
İlimler ile Fenler	Fünun-u Havaiye Âleminde	Tayyareci Kenan	Makale	254-255-256-257
Sanayi-i Nefise	Resim Dersleri ve Memleketimizde Tarz-ı Tedrisi	Ali Sami	Makale	258-259
Kitapnâme			Kitap Özeti	260
	Reklam		Reklam	260

No: 86

15 Teşrinisani 1329

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	"Şehbal" İsmindeki Kütüphane ve Ticaretlerin Hiçbiriyle Risalemizin İrtibat-ı Münasebeti Olmadığını Kâri'n-i Muteremenin İnzar-ı Dikkatine Arz Ederiz		Duyuru	Kapakıçı
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
Hatırat ve Tahassüsattan	Çocuklarımin Mektubu	Uşakizade Halit Ziya	Makale	262-263
Musahabe	Maziden Hale	Hüseyin Arif	Makale	264-265
	"Şehbal" Kâri'lerine Kura İle 5000 Kuruş Hediye Takdim Ediyor!		Duyuru	266
İntibaat	Akşam Duası	Mustafa Haluk	Makale	267
Asar-ı Atika	Sard Harabeleri	Mendel	Makale	268-269
Hikmet Dikenleri		Sühreverdi	Özlü Sözler	269
Şark Musikisi	Musiki Usullerinin Nizama Tatbiki	Enis Behiç	Makale	270-271
	Mağluplar ve Gurûblar...	Enis Behiç	Şiir	271
Musahabe-yi İçtimaiye	Yeni Terbiye Cereyanları	İsmail Hakkı	Makale	272-273-274-275
Musahabe-yi Edebiye	Macar Edebiyatı Numuneleri	Ali Rıza Seyfi	Makale	276-277
	Solmuş Çiçekler	Mehmet Enis	Makale	278-279
	Reklam		Reklam	279
Kitapnâme			Kitap Özeti	280
	"Şehbal"ın Kur'a Kuponu -1 (İptal Edilmiştir)		Duyuru	280
	Reklam		Reklam	Arka Kapak

No: 87

1 Kânunuevvel 1329

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	"Şehbal" İsmindeki Kütüphane ve Ticaretlerin Hiçbiriyle Risalemizin İrtibat-ı Münasebeti Olmadığını Kârî'n-i Muteremenin İnzar-ı Dikkatine Arz Ederiz		Duyuru	Kapakıçı
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
Hatırat ve Tahassüsattan	Eyüp Camii'nde	Uşakizade Halit Ziya	Makale	282-283
Tedkikat-ı Edebiye	Shelley: Hayatı ve Eserleri - 4	Mehmet Rauf	Biyografi	284-285
İntibaat	İstanbul Evleri	Mustafa Haluk	Makale	286-287
	Asi İrade	İlyas Mahir	Makale	287
	Bercestedir		Şiir	287
Şiir	Ruhum Bir Hükümdar-ı Sakıttır	Faik Ali	Şiir	287
Asar-ı Atika	Şark Minyatürleri	Halil Edhem	Makale	288-289
	Kârî'n-i Muhteremeye	İdare	Duyuru	289
Hanümlar İçin	"Muhadderat-ı İslam" Hakkında - Fânus-u Hayal	Salime Servet Seyfi	Makale	290-291
Hikmet Dikenleri		Sühreverdi	Özlü Sözler	291
Sıhhat-ı İtina	Sıhhat ve Medeniyet	Doktor Galip Ata	Makale	292-293
Musahabe-yi Fenniye	Menakıb-ı Havaiyede Telsiz Telefon Tetbikatına Dair	Kâmuran Sırrı	Makale	294-295
	Solmuş Çiçekler	Mehmet Enis	Makale	296-297
Sanayi-i Nefise	İstanbul Şehri Muhiblerine	Nazmi Ziya	Makale	298-299
Kitapnâme			Kitap Özeti	299-300
	Reklam		Reklam	300
	"Şehbal"ın Kur'a Kuponu -2 (İptal Edilmiştir)		Duyuru	300

No: 88

15 Kânunuevvel 1329

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	"Şehbal" İsmindeki Kütüphane ve Ticaretlerin Hiçbiriyle Risalemizin İrtibat-ı Münasebeti Olmadığını Kâri'n-i Muteremenin İnzar-ı Dikkatine Arz Ederiz		Duyuru	Kapakiçi
	Reklam		Reklam	Kapakiçi
Hatırat ve Tahassüsattan	Rüzgâr Eserken	Uşakizade Halit Ziya	Makale	302-303
Şark Musikisi	Musiki Usullerinin Nizama Tatbiki - 2	Enis Behiç	Makale	304-305
Musahabe-yi İhtimaiye	Bulgaristan'da Sanayi-i Nefisenin İntibah Derecesi Hakkında	Hüseyin Arif	Makale	306-307
	Kâri'n -i Muhteremeye	İdare	Duyuru	307
Tedkikat-ı Edebiye	Shelley: Hayatı ve Eserleri	Mehmet Rauf	Biyografi	308-309
Musahabe-yi Fenniye	Elektrik ve Tabiat	Kâmuran Sırrı	Makale	310-311
	Muhib-i Muhteremimiz Mösyö Piyer Loti'nin "Şehbal"e Bir Mektubu		Mektup	311
Tiyatro			Tiyatro Oyunu	312-313
İlimler ile Fenler	Fünun-u Havaiye Âleminde Santoz Dumanı	Yusuf Kenan	Makale	314-315-316
	Solmuş Çiçekler	Mehmet Enis	Makale	316-317
Sanayi-i Nefise	Osmanlı Ressamlığı Hangi Gayeye Matuf Olmalıdır?	Ali Sami	Makale	318-319
	Reklam		Reklam	319
Kitapnâme			Kitap Özeti	320
	Reklam		Reklam	320

No: 89

15 Kânunusani 1329

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	"Şehbal" İsmindeki Kütüphane ve Ticaretlerin Hiçbiriyle Risalemizin İrtibat-ı Münasebeti Olmadığını Kâri'in-i Muteremenin İnzar-ı Dikkatine Arz Ederiz		Duyuru	Kapakıçı
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
Hatırat ve Tahassüsattan	Eşyamin Arasında	Uşakizade Halit Ziya	Makale	322-323-324
	Kâri'in-i Muhteremeye	İdare	Duyuru	322
Tiyatro		Ertuğrul Muhsin	Tiyatro Oyunu	324-325
Hadise ve Adese			Makale	326
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	326
İntibaat	Hicran Akşamları-2	Mustafa Haluk	Makale	327
	Berceste		Şiir	327
Musahabe-yi İctimaiye	Bulgarların Terbiye-i Milliyesinde Sanayi-i Nefesinin Kıymeti	Hüseyin Arif	Makale	328-329-330
Hikmet Dikenleri		Sühreverdi	Özlü Sözler	330
Şiir	Heder Oldu	Nigar Binti Osman	Şiir	331
	Cihaz Takımları	Enis Behiç	Şiir	331
İlimler ile Fenler	Fünun-u Havaîye Âleminde Santoz Dumanı	Yusuf Kenan	Makale	332
Spor		Selim Sırrı	Makale	333-334
	Avusturya İmparatoru ve "Şehbal"		Makale	334
Musahabe	Denizde Ölüm	Ali Rıza Seyfi	Makale	335-336-337
	Solmuş Çiçekler	Mehmet Enis	Makale	338-339
	Reklam		Reklam	339
	Kura Numarası: 2570		Duyuru	339
Kitapnâme			Kitap Özeti	340
	"Şehbal"ın Kur'a Kuponu - 4		Duyuru	340
	Reklam		Reklam	Arka Kapak

Bu Nüsha Üstâd -ı Ekrem'in Yâd -ı Muhteremine İthâf Olunmuştur**No: 90****1 Şubat 1329**

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	"Şehbal" İsmindeki Kütüphane ve Ticaretlerin Hiçbiriyle Risalemizin İrtibat-ı Münasebeti Olmadığını Kâri'n-i Muteremenin İnzar-ı Dikkatine Arz Ederiz		Duyuru	Kapakıçı
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
Hatırat ve Tahassüsattan	Bir Leyl-i Müstesna	Uşakizade Halit Ziya	Makale	342-343-344
	Muhterem Kâri'lere	İdare	Duyuru	343
Şiir	Hicle-i Heres	Faik Ali	Şiir	344
	Ekrem Bey İçin	Hıfzı Tevfik	Şiir	344
Spor		Selim Sırrı	Makale	345-346
Musahabe-yi Fenniye	Kimya-yı Semavi	Abdülfeyyaz Tevfik	Makale	347-348
Hikmet Dikenleri		Sühreverdi	Özlü Sözler	348
Sihhat ve Hayat	Sinir Halleri	Dr.Ruşçuklu Hakkı	Makale	349
İntibaat	Üstâd-ı Ekrem	Halil Nihad	Makale	350
Hadise ve Adese	Hamza Bey Hakkında	Selahaddin Eyyübi	Makale	351
Musahabe-yi İçtimaiye	Bulgaristan'da Sanayi-i Nefisenin İntibah-ı Milliye Derece-i Tesiri	Hüseyin Arif	Makale	352-353-354
Tedkikat-ı Edebiye	Shelley: Hayatı ve Eserleri	Mehmet Rauf	Biyografi	355-356-357
	Solmuş Çiçekler	Mehmet Enis	Makale	358-359
	Tavsiye-i İlmiye		Duyuru	359
	Reklam		Reklam	359
Kitapnâme			Kitap Özeti	360
	Reklam		Reklam	Arka Kapak

No: 91

15 Şubat 1329

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
	"Şehbal" İsmindeki Kütüphane ve Ticaretlerin Hiçbiriyle Risalemizin İrtibat-ı Münasebeti Olmadığını Kârî'n-i Muteremenin İnzar-ı Dikkatine Arz Ederiz		Duyuru	Kapakıçı
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
Hatırat ve Tahassüsattan	Tayf-ı Mazi	Uşakizade Halit Ziya	Makale	362-363
Musahabe	Adab-ı Kelam ve Sanat-ı Musahabete Dair	Ali Rıza Seyfi	Makale	364-365
Musahabe-yi İçtimaiye	Nisaiyyûn - Safır İcat	Salime Servet Seyfi	Makale	366-367
Asar-ı Atika	Arkadyos Sütunu Bakiyesi		Makale	367
	Tashih	İdare	Duyuru	367
	İdarenin İhtarları		Duyuru	367
Şark Musikisi	Musiki Usullerinin Nizama Tatbiki -3	Enis Behiç	Makale	368-369
Tedkikat-ı Edebiye	Shelley	Mehmet Rauf	Makale	370-371
	Berceste		Şiir	371
Tarihe Dair	Papa "İkinci Pi" Sultan Fatih'e Garip Bir Mektubu	Ahmed Saib	Makale	372-373
Hikmet Dikenleri		Sühreverdi	Özlü Sözler	373
Bir Münzevinin Defterinden	Edebiyat Hakkında	Mustafa Haluk	Makale	374-375
Spor		Selim Sırrı	Makale	376-377
	Solmuş Çiçekler	Mehmet Enis	Makale	378-379
	Tavsiye-i İlmiye		Duyuru	379
	Reklam		Reklam	379
Kitapnâme			Kitap Özeti	380
	Reklam		Reklam	Arka Kapak

No: 92

1 Mart 1330

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
	"Şehbal" İsmindeki Kütüphane ve Ticaretlerin Hiçbiriyle Risalemizin İrtibat-ı Münasebeti Olmadığını Kâri'n-i Muteremenin İnzar-ı Dikkatine Arz Ederiz		Duyuru	Kapakiçi
	Reklam		Reklam	Kapakiçi
Hatırat ve Tahassüsattan	Şehr-i Meçhul	Uşakizade Halit Ziya	Makale	382-383
Sihhat ve Hayat	Sinir Halleri	Dr.Rusçuklu Hakkı	Makale	385-386
Musahabe	Cihanın En Eski Hikâyesi: Otuz Üç Asır Evvel Nasıl Yazarlardı?	Ali Rıza Seyfi	Makale	387-388-389-390-391-392
Hikâye	Şat Sahillerinde	Siyum Bike	Hikâye	392-393
İlimler ile Fenler		Yusuf Kenan	Makale	394-395
	Bercesteler		Şiir	395
Tiyatro	İfa-yı Hidmet		Tiyatro Oyunu	396
	Solmuş Çiçekler	Mehmet Enis	Makale	398-399-400
	Reklam		Reklam	399
	İdarenin İhtarları		Duyuru	400
Kitapnâme			Kitap Özeti	400
	Reklam		Reklam	Arka Kapak

No: 93

15 Mart 1330

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
	"Şehbal" İsmindeki Kütüphane ve Ticaretlerin Hiçbiriyle Risalemizin İrtibat-ı Münasebeti Olmadığını Kâri'n-i Muteremenin İnzar-ı Dikkatine Arz Ederiz		Duyuru	Kapakiçi
	Reklam		Reklam	Kapakiçi
	İdarenin İhtarları		Duyuru	402
Tedkikat-ı Edebiye	Shelley	Mehmet Rauf	Makale	402-403
İlimler ile Fenler	Türk Taht-el Bahircileri	Ali Rıza Seyfi	Makale	404-405-406- 407
Şark Musikisi	Musiki Usullerinin Nizama Tatbiki -4	Enis Behiç	Makale	408-409
Hikmet Dikenleri		Sühreverdi	Özlü Sözler	409
Tiyatro	İfa-yı Hidmet		Tiyatro Oyunu	410-411
	Bercesteler		Şiir	410
Musahabe-yi İçtimaiye	Bulgar Sanayi-i Nefise Mektebi	Hüseyin Arif	Makale	412-413-414- 415-416
Hikâye	Şat Sahillerinde	Siyum Bike	Hikâye	416-417
	Solmuş Çiçekler	Mehmet Enis	Reklam	418-419-420
	Reklam		Reklam	419
Kitapnâme			Kitap Özeti	420

No: 94

1 Nisan 1330

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
	"Şehbal" İsmindeki Kütüphane ve Ticaretlerin Hiçbiriyle Risalemizin İrtibat-ı Münasebeti Olmadığını Kârî'n-i Muteremenin İnzar-ı Dikkatine Arz Ederiz		Duyuru	Kapakıçı
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
Tedkikat-ı Edebiye	Charles Dickens	Mehmet Rauf	Makale	422-423
	Bais-i Mefharet İki Mektup		Mektup	423
	İdarenin İhtarları		Duyuru	423
Spor		Selim Sırrı	Makale	424-425
	Bercesteler		Şiir	425
Şiir	Ah... Sen!	A. Seyfeddin	Şiir	425
İlimler ile Fenler	Türk Taht-el Bahircileri	Ali Rıza Seyfi	Makale	426-427
Tiyatro	İfa-yı Hidmet		Tiyatro Oyunu	428-429
Musahabe-yi İçtimaiye	Bulgar Sanayi-i Nefise Mektebi: Nakış ve Çinicilik Kısmı	Hüseyin Arif	Makale	430-431
Musahabe	Alfred Duran'a Ait Bir Hatıra	Abdurrahman Osman	Makale	432-433
Hikmet Dikenleri		Sühreverdi	Özlü Sözler	433
Hikâye	Şat Sahillerinde		Hikâye	434-435
Teracim-i Ahval	Tomas A. Edison	Kâmuran Sırrı	Makale	436-437
İntibaat	Bahar Aşkı	Mustafa Haluk	Makale	437-438
	Solmuş Çiçekler	Mehmet Enis	Makale	438-439-440
	Tavsiye-i İlmiye		Duyuru	439
	Reklam		Reklam	439-Arka Kapak

No: 95

15 Nisan 1330

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Tedkikat-ı Edebiye	Bir Hikâye-i Aşk u Elem	Mehmet Rauf	Makale	442-443
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	443
	"Şehbal"ın 5000 Kuruşluk Hediye-i Nakdiye Kurası Çekildi!		Duyuru	443
Sihhat ve Hayat	Sinir Halleri	Dr.Ruşuklu Hakkı	Makale	444-445-446
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	446
	Hayattan İstinsah	Fuat Rıza	Makale	447
	Bercesteler		Şiir	447
Şiir	İn'ikas	Enis Behiç	Şiir	448-449
	Serâb	Safvet Örfî	Şiir	449
Hikmet Dikenleri		Sühreverdi	Özlü Sözler	450
Musahabe-yi İçtimaiye		Hüseyin Arif	Makale	450-451-452
Hikâye	Şat Sahillerinde	Siyum Bike	Hikâye	452-453
Spor	Kars Ve Mızrak	Selim Sırrı	Makale	454-455
Tiyatro	İfa-yı Hidmet		Tiyatro Oyunu	456-457
	Solmuş Çiçekler		Makale	458-459
Kitapnâme			Kitap Özeti	460
	"Şehbal"ın Hediye-i Nakdiye Kurası Çekildi! (Kazananlar)		Duyuru	460

No: 96

1 Mayıs 1330

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
	“Şehbal” İsmindeki Kütüphane ve Ticaretlerin Hiçbiriyle Risalemizin İrtibat-ı Münasebeti Olmadığını Kâri’în-i Muteremenin İnzar-ı Dikkatine Arz Ederiz		Duyuru	Kapakiçi
	Reklam		Reklam	Kapakiçi
Tedkikat-ı Edebiye	Bir Hikâye-i Aşk u Elem -2	Mehmet Rauf	Makale	462-463
Bir Münzevinin Defterinden	İkinci Mektup	Mustafa Haluk	Makale	464-465
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	465
İntibaat	Toros Dağlarına Doğru	Sadreddin Celal	Makale	466-467
	Nazar-ı Dikkate	İdare	Duyuru	467
	Macaristan’da Türk Talebe: Bir Macaristan Mektubu	Talebe-i Osman	Mektup	467
Tarihe Dair	Yunan İstiklalinde Bahriye	Ali Haydar Emiri	Makale	468-469-470-471
	Bercesteler		Şiir	471
Spor	Pehlivanlık	Selim Sırrı	Makale	472-473
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	473
Hikâye	Şat Sahillerinde	Siyum Bike	Hikâye	474-475
Tiyatro	İfa-yı Hidmet		Tiyatro Oyunu	476-477
	Solmuş Çiçekler	Mehmet Enis	Makale	478-479
	Tavsiye-i İlmiye		Duyuru	480
	Reklam		Reklam	480-Arka Kapak

No: 97

15 Mayıs 1330

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
	"Şehbal" İsmindeki Kütüphane ve Ticaretlerin Hiçbiriyle Risalemizin İrtibat-ı Münasebeti Olmadığını Kâri'n-i Muteremenin İnzar-ı Dikkatine Arz Ederiz		Duyuru	Kapakiçi
	Reklam		Reklam	Kapakiçi
Tedkikat-ı Edebiye	Bir Hikâye-i Aşk u Elem: John Keats -3	Mehmet Rauf	Makale	2-3
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	3
Hikâye	Şat Sahillerinde	Siyum Bike	Hikâye	4-5-6
	Hayattan İstinsah	Fuat Rıza	Makale	6
Musahabe-yi İctimaiye	Bulgar Muharrirleri ve Edebiyatı	Hüseyin Arif	Makale	7-8-9
Hikmet Dikenleri		Sühreverdi	Özlü Sözler	9
İlimler ile Fenler		Yusuf Kenan	Makale	10-11-12
Musahabe-yi Edebiye	Thomas Hood	Salime Servet Seyfi	Makale	12-13-14
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	14
Muhterem Kâri'lere		İdare	Duyuru	14
Şiir	Sen	Hıfzı Tevfik	Şiir	15
	Ah... Sen!	A. Seyfeddin	Şiir	15
	Büy-i Sevda	M. Rauf	Şiir	15
	Girit'te Medfun Pederime	Reşid Süreyya	Şiir	15
	Bercesteler		Şiir	15
Tiyatro	İfa-yı Hidmet		Tiyatro Oyunu	16-17
	Solmuş Çiçekler	Mehmet Enis	Makale	18-19
	Tavsiye-i İlmiye		Duyuru	19
	Reklam		Reklam	19
Kitapnâme			Kitap Özeti	20
	Reklam		Reklam	Arka Kapak

No: 98

1 Haziran 1330

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Tedkikat-ı Edebiye	Bir Hikâye-i Aşk u Elem -4	Mehmet Rauf	Makale	22-23
Hikâye	İki Refik-i Tahrir	Ali Rıza Seyfi	Hikâye	24-25-26-27
İlimler ile Fenler	Balonların Anasır-ı Terkiyisi	Yusuf Kenan	Makale	28-29-30
Tiyatro	İfa-yı Hidmet		Tiyatro Oyunu	30-31
Spor	Bizde Pehlivanlık	Selim Sırrı	Makale	32-33
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	33
Şiir	Pek Küçük Bir Hikâye Anlatayım:	Enis Behiç	Şiir	34
	Bercesteler		Şiir	34
	Fırar	Saki Melih	Makale	35
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	35
	Hayattan İstinsah	Hüseyin Mazlum	Makale	36-37
	Ne Yaptınız?	Salime Servet Seyfi	Makale	37
Hikmet Dikenleri		Sühreverdi	Özlü Sözler	37
	Solmuş Çiçekler	Mehmet Enis	Makale	38-39-40
	Tavsiye-i İlmiye		Duyuru	39
	Reklam		Reklam	39-40

No: 99

15 Haziran 1330

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
Tedkikat-ı Edebiye	"Bir Serencam"	Mehmet Rauf	Makale	42-43
Hikmet Çiçekleri			Özlü Sözler	43
Musahabe-yi İctimaiye	Bulgar Muharrirleri ve Edebiyatı	Hüseyin Arif	Makale	44-45-46
Şiir	Tereddüt	Hıfzı Tevfik	Şiir	46
	Sergüzeşt Arkasında...	A. Seyfeddin	Şiir	46
	Fırar-ı Çihâr	Reşid Süreyya	Şiir	46
İntibaat	Yel Değirmenleri	Fuat Rıza	Makale	47
Hikmet Dikenleri		Sühreverdi	Özlü Sözler	47
Sihhat ve Hayat	Sinirlilerde Kalp Rahatsızlığı	Dr.Ruşçuklu Hakkı	Makale	48-49
Hikâye	İki Refik-i Tahrir	Ali Rıza Seyfi	Hikâye	50-51
İlimler ile Fenler	Tayyareciliğin Tahriri Terakkiyatına Bir Atf-ı Nazar: Birkaç Sima	Yusuf Kenan	Makale	52-53
Spor	Kadınlar Nasıl Jimnastik Yapmalı?	Selim Sırrı	Makale	54-55
Tiyatro	İfa-yı Hidmet		Tiyatro Oyunu	56-57
Muhterem Kâri'lere		İdare	Duyuru	57
	Solmuş Çiçekler	Mehmet Enis	Makale	58-59-60
	Reklam		Reklam	59
Kitapnâme			Kitap Özeti	60
	Reklam		Reklam	60 - Arka Kapak

Yüzüncü Adede İntişara Vusul Münasebetiyle Nüzha-yı Mümtâze**No: 100****10 Temmuz 1330**

Köşe Adı	Başlık	Yazar	Tür	Sayfa No
	Reklam		Reklam	Kapak
	“Şehbal” İsmindeki Kütüphane ve Ticaretlerin Hiçbiriyle Risalemizin İrtibat-ı Münasebeti Olmadığını Kâri’in-i Muteremenin İnzar-ı Dikkatine Arz Ederiz		Duyuru	Kapakıçı
	Reklam		Reklam	Kapakıçı
Tedkikat-ı Edebiye	Bir Hikâye-i Aşk u Elem - 5	Mehmet Rauf	Makale	62-63-64
Tarihe Dair	Mısır Meselesinde Bahriye	Ali Haydar Emiri	Makale	64-65-66-67-68
	Bercesteler		Şiir	68
Tiyatro	İfa-yı Hidmet		Tiyatro Oyunu	68-69
	Kışla Hasreti	Halil Nihad	Makale	70-71
	Tesir-keşide Sözler	Handan	Özlü Sözler	71
Şiir	Geyikler	Enis Behiç	Şiir	72
	Gece Duası	Aziz Neriman	Şiir	72-73
Hikâye	İki Refik-i Tahrir	Ali Rıza Seyfi	Hikâye	73-74-75
Talim ve Tedris	Mekteplerde İnzibat Meselesi	Selim Sırrı	Makale	76-77
	Solmuş Çiçekler	Mehmet Enis	Makale	78-79
	Reklam		Reklam	79-80- Arka Kapak

EK 2- ŞEHBAL MECMUASI'NDAKİ DEVAMLIL YAZILARIN DİZİNİ

Köşe Adı	Yayınlandığı Sayı	Toplam
Akval-i Akvam	49, 50, 52, 68, 69, 71, 74	7
Asar-ı Atika	36, 45, 49, 58, 59, 60, 68, 72, 75, 80, 86, 87, 91	13
Atf-ı Nazar	1, 2, 3, 6, 7, 8, 11, 30, 55, 56, 63	11
Bir Genç Askerin Muharebe Hatıraları	22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42	20
Ciddiyyat-ı Cedid	46, 49, 61, 63, 67, 79, 80, 81	8
Erkam-ı Hadisat	51, 61, 63, 70, 74	5
Eski Fikirler, Yeni Şekiller	22, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 32, 33, 34	10
Fekahat	1, 2, 3, 6, 7, 39, 42, 49, 50, 57, 67	11
Felsefeden	1, 2, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 17, 18	10
Hadise ve Adese	63, 67, 68, 69, 70, 73, 83, 89, 90	9
Hanımlar İçin	1, 2, 3, 4, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 23, 36, 42, 44, 47, 49, 50, 51, 52, 56, 58, 60, 65, 66, 68, 72, 84, 87	28
Hatırat ve Tahsisattan	82, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92	10
Hikâye	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 41, 42, 48, 51, 52, 54, 57, 58, 59, 62, 63, 64, 66, 67, 70, 71, 72, 73, 75, 77, 81, 84, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100	47
Hikmet Çiçekleri	1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 60, 62, 63, 64, 65, 67, 69, 70, 71, 72, 95, 96, 97, 98, 99	59
Irak Mektupları	77, 78	2
İlimler ile Fenler	22, 40, 49, 52, 53, 55, 57, 58, 59, 61, 64, 65, 70, 77, 85, 88, 89, 92, 93, 94, 97, 98, 99	23
İntibaat	83, 84, 86, 87, 89, 90, 94, 96, 99	9
İsveç Hatıraları	6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 21	13
Musahabe-yi Fenniye	1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 25, 26, 30, 31, 33, 36, 38, 40, 43, 45, 46, 50, 51, 55, 58, 61, 69, 71, 74, 78, 83, 84, 87, 88, 90	41

Musahabe-yi İçtimaiye	37, 42, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 61, 62, 65, 66, 67, 80, 86, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 95, 97, 99	24
Musahabe-yi Ruhiye	38, 39, 42	3
Musahabe	11, 26, 41, 47, 50, 58, 60, 61, 62, 68, 72, 75, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 86, 91, 92, 94	22
Musahabe-yi Edebiye	59, 70, 72, 82, 83, 84, 86, 97	8
Musahabe-yi Lisaniye	37, 38	2
Musiki	1, 2, 3, 5, 7, 9, 11, 12, 13, 19, 21, 38, 39, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 64	26
Paris Mektupları	20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 30, 31, 32, 33	11
Sanayi-i Nefise	1, 3, 16, 18, 21, 35, 36, 37, 48, 50, 55, 56, 69, 73, 74, 76, 77, 78, 79, 85, 87, 88	22
Sihhate İtina	8, 9, 12, 14, 15, 23, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 47, 49, 52, 53, 54, 57, 87	20
Sihhat-u Hayat	76, 77, 80, 83, 84, 85, 90, 92, 95, 99	10
Spor	12, 15, 20, 22, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 47, 48, 49, 61, 90, 91, 94, 95, 96, 98, 99	26
Şark Musikisi	66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 5, 86, 88, 91, 93	23
Şehbal'in Albümü	16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 25, 27	9
Şiir	9, 10, 20, 23, 26, 29, 30, 36, 41, 42, 43, 45, 54, 56, 58, 62, 64, 65, 68, 70, 71, 72, 73, 75, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 87, 89, 90, 94, 95, 97, 98, 99, 100	40
Şikest Faideler	5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 18, 19, 20	13
Tarihe Dair	35, 36, 39, 40, 41, 45, 51, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 66, 67, 68, 70, 75, 91, 96, 100	24
Tarihi Hadiseler	42, 43, 44, 45, 46, 47	6
Tarihi Simalar	73, 74, 76, 78, 79	5
Tedkikat-ı Edebiye	83, 84, 85, 87, 88, 90, 91, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100	14
Tefekkür ve Tettebbu	1, 2, 7, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 39, 41, 44, 45, 46, 47, 48, 50	37
Telhis-i Resail	1, 2, 4, 8, 9, 10, 12, 15, 17, 19	10
Teracim-i Ahval	56, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 73, 74, 82, 94	16

Tiyatro	7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 51, 52, 54, 88, 89, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100	45
Vesaik ve Hakayık	4, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 44, 46, 51, 52, 55, 61, 68	24
Yeni İhtiralar	49, 62, 73	3

EK 3- YAZARLAR DİZİNİ

Yazar Adı	Yazıların Yayınlandığı Sayılar	Toplam
A. Arzuman	34, 35	2
A. Seyfettin	77, 94, 97, 99	4
A.B	1, 2, 3, 11, 12, 13, 14, 37, 68	3
A.Hikmet	12	1
A.R.	1, 4	2
A.S.	15	1
A.S. Ayvazof	48	1
Abdullah Cevdet	7, 8, 10, 14, 41, 50, 51, 64, 70	9
Abdurrahman Adil	80	1
Abdurrahman Osman	94	1
Abdülfeyyaz Tefvik	90	1
Abdülhak Hamit	58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80	23
Abdülhak Hayri	43	1
Ahmet Hilmi	22, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 32, 33, 34	10
Ahmet Muhtar Paşa	20	1
Ahmet Rasim	19, 20	2
Ahmet Refik	53, 54, 56, 57, 58, 60, 62, 63, 66, 67, 69, 70, 73, 74, 76, 78, 79	17
Ahmet Saib	91	1
Ali Haydar Emiri	72, 73, 74, 96, 100	5
Ali Sami	85, 88	2
Ali Semih	80	1
Ali Rıza Seyfi	44, 45, 46, 49, 50, 53, 55, 56, 63, 65, 68, 69, 72, 74, 75, 78, 81, 82, 83, 84, 86, 89, 91, 92, 94, 98, 99, 100	29

B.K.	26, 30	2
Bedii Münsi	1, 2, 3, 5, 9, 12, 13, 66, 67, 68, 69, 71, 76, 77, 78, 80	16
Bedii Nuri	19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 59, 60, 62, 64, 65, 66, 67, 77, 78	40
Behice A.	82, 84	2
Belkıs Seniha	60	1
Binbaşı Cemil	76, 78	2
Celaleddin	61	1
Cemal	56, 68	2
Cenap Şahabettin	38, 60, 61, 62	4
Doktor A.V.	1	1
Doktor Galip Ata	23, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 38, 39, 41, 42, 47, 49, 53, 54, 57, 62, 87	21
Doktor Necmettin Arif	40	1
Doktor R.F.	3	1
Doktor Ruşçuklu Hakkı	76, 77, 80, 83, 84, 85, 90, 92, 95, 99	10
Doktor Şahap Şarki	58, 60	2
E.A.	14	1
Ekrem Bey	18	1
Enis Behiç	70, 73, 77, 79, 80, 81, 82, 84, 86, 87, 89, 91, 93, 95, 98, 100	16
Ertuğrul Muhsin	89	1
F.	1, 2, 3, 7, 8, 33	6
F.S.	20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33	13
Faik Ali	14, 25, 30, 32, 36, 44, 50, 60, 64, 75, 87, 90	12
Falih Rıfkı	65, 68, 71	3
Fatma Âliye	8, 10, 11	3
Ferik İsmail Fazıl	45	1

Fuat Rıza	97, 99	2
G.N.	43	1
Hakkı	51	1
Halide Fatma	63	1
Halide Salih	19, 21, 24, 27, 29, 36, 38, 64	8
Halil	59	1
Halil Edhem	36, 60, 70, 72, 75, 87	6
Halil Nihad	54, 59, 62, 73, 77, 81, 90, 100	8
Halit Fahri	72, 73	2
Handan	23, 24, 36, 41, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 54, 55, 57, 58, 59, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 72, 73, 74, 76, 81, 82, 85, 89, 95, 96, 97, 98, 100	37
Hayreddin	35, 36, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47	9
Hıfzı Tevfik	76, 78, 84, 90, 96, 97, 99	7
Hilmi Nihad	71	1
Hüseyin Arif	86, 88, 89, 90, 93, 94, 95, 97, 99	9
Hüseyin Mazlum	98	1
Hüseyin Saadeddin	37, 38, 39, 47	4
İbrahim Alaaddin	71	1
İhsan	83	1
İhsan Abidin	61	1
İlyas Mahir	87	1
İsmail Hakkı	21, 77, 86	3
İsmail Hami	70	1
İzzet Melih	42, 43, 44, 56, 59	5
İzzet Salih	26, 27, 29, 30, 31, 32	6
Kadirizade	43, 44, 51	3

Kadriye Hüseyin	43, 47, 50, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 80	11
Kadriye Semra	60	1
Kâmurân Sırrı	3, 56, 68, 69, 71, 74, 79, 80, 81, 84, 87, 88, 94	13
Keçecizade İzzet Fuat Paşa	8, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42	21
Kemalzade Ali Ekrem	5, 11, 13, 15, 20, 26, 31	7
M.T.	49	1
Mehmet Aziz	22	1
Mehmet Behçet	29	1
Mehmet Emin	84, 87	2
Mehmet İhsan	9	1
Mehmet Rauf	82, 83, 84, 85, 87, 88, 90, 91, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100	15
Mehmet Ziya	58	1
Mustafa Haluk	80, 82, 83, 84, 86, 87, 89, 91, 94, 96	10
N.E.	47, 48, 49	3
Naima	31, 33, 36, 38, 40, 43, 45, 46, 50	9
Nedim	40, 41, 42, 44, 46, 47	6
Nigar Binti Osman	20, 22, 23, 31, 42, 45, 54, 56, 58, 63, 70, 71, 79	13
Nihad Sezai	55	1
Nilüfer	16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35	18
Nusret Hilmi	64, 65, 66, 67, 68, 70	6
Rauf Yekta	6, 7, 11, 19, 21, 48, 49, 50, 51, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 64	17
Ressam Nazmi Ziya	48, 50, 55, 56, 78, 79, 87	7
Reşit Ziya	86, 97, 99	3
Rıza Nur	1, 3, 43, 70	2
S.	2, 4	2

S.M.T	56, 49	2
Saadeddin	11, 55	2
Sadiye Vesile	63, 65, 67, 71, 75, 77	6
Sadreddin Celal	96	1
Safvet Adni	64	1
Safvet Örfi	68, 72, 95	3
Salih Zeki	49	1
Salime Servet Seyfi	46, 47, 54, 63, 64, 65, 66, 71, 72, 76, 79, 80, 81, 82, 91, 97, 98	17
Selahaddin Enis	77, 83	2
Selahaddin Eyüp	90	1
Selim Sırrı	6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 47, 49, 89, 90, 91, 94, 95, 96, 98, 99, 100	41
Serhat Cemal	60	1
Sururi Vesile	56, 79, 81	3
Süleyman Nazif	6, 42, 49, 55, 58, 62, 63, 74	8
Şahabettin Süleyman	51, 52, 57, 58, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 82	12
Tevfik Fikret	4, 9	2
Uşakizade Halit Ziya	82, 83, 86, 87, 89, 90, 91, 92	8
Yahya Halit	51, 56, 58, 60, 63	5
Yunus Nadi	53, 57	2
Yusuf Kenan	49, 53, 55, 57, 58, 59, 61, 64, 65, 85, 88, 89, 92, 97, 98, 99	16

Ek 4- OSMANLICA'DAN GÜNÜMÜZ TÜRKÇE'SİNE ÇEVİRİLEN SEÇME METİNLER

MUHTEREM KÂRİ'LERE: PROGRAM

Söz üzerinden hak ile mantıktan başka murakabeyi bırakmayan hürriyetin fevâid-i bi-nihayesinden biri de, sunûf-u halk arasında terakkiyat-ı fikriye ve fenniyenin tamimine hâdim gazete ve risaleleri çoğaltmasıdır. Hemen her gün siyasî, fennî, edebî yahut mizahî bir gazetenin beşaret-i intişarıyla mübahi oluyoruz. “Şehbal” de o kabile-i münevvereye katılmak istiyor.

Şehbal’ın meziyetleri nedir?

Ne olduğunu sözden ziyade işle ispat etmek elbette daha mukanni’dır. Fakat yapılması mukarrer bir işin evvelce sözünü dermeyan etmek de kabahat olmadığı için bu meziyetleri şurada mücmilen saymak, yani bu ef’al üzerine akval ile celb-i dikkat etmek na-beca olmaz.

Şehbal’ın meziyeti maddî ve manevî olarak ikiye ayrılabilir:

Maddî olanlar hacmine, kâğıdına, resimlerine, muhteviyatının tertibine ve tarz-ı tab’ına aittir.

Şehbal’ın hacmi Avrupa’nın en büyük resail-i musavveresi derecesindedir. O kadar ki, yirmi sahifesi kıvrılıp katlansa büyücek bir cilt kitap teşkil eder. Hacmin bu cesameti derc edilecek bazı büyük sanayi-i nefise levhalarının sığmasına ve resimlerinin kesretiyile beraber tenevvü-i münderecatına müsaittir; bir de Şehbal’ın hemen her sahifesi ayrı bir mevzuya ait olduğu için bu mevzuya da ‘ir mâba’ dinin mümkün mertebe çok derc olunmasına mütehammildir.

Şehbal’ın kâğıdı matbuat-ı Osmaniye’de enderü’l-istimal olan Papier Couché denilen nevidendir. Bu kâğıt, sathının cila-yı fevkaladesi, sikletinin ziyadeliği ve fiyatının yüksekliğiyle temeyyüz eder. Gerek yazıların ve gerekse resimlerin nevi kâğıt üzerine intibai diğer kâğıtların hepsinden daha güzeldir.

Şehbal'in resimleri için Dersaadet'in en meşhur fotoğrafçılarıyla akd-i mukavele olunduğu gibi vilâyatta ve memalik-i ecnebiyede bulunan birçok fotoğrafçılarla da tesis-i münasebat edilmiş ve dâhil ve hariçte muhabirler tedarik olunarak servet-i tesavirin esbab-ı husulu istikbal kılınmıştır. Birçok muktedir ressamlarla mukabele olunarak sahife başlıklarını ve şiir ve roman resimleriyle vekayi-i dâhiliyeye ait el resimlerinin ve kroki ve karikatürlerin mübzevileti temin edilmiştir. Mevzularını cazibedâr tarzı resimlerinin sanatkârâne bulunmasına bilhassa itina edilecek olan bu tesavir kâmilten Avrupa'nın en meşhur darü's-sana'alarına hakk ettirilmektedir.

Şehbal'in muhteviyatı muntazam bir tertip dâhilinde olarak muayyen bir programa tabidir. Uzun makalelerin kelâl-âverinden ihtirazen ve her bir nüshanın tamamıyla tenevvüc-i münderecatını teminen beher sahife bir mevzuya ve bir şube-i malumata tahsis edilmiştir. Daire-i şümulünden şubat-ı ilim ve sanatın hiçbirini hariç bırakmayan şu tertibin diğer faidesi de birçok sayfelerin münhasıran edebiyat ve yahut münhasıran fünunla dolmasını ve bundan mütevellit yeknesaklığı men etmektedir. Fazla olarak mesalik-i muhtelifeyi bi-nihaye mensup bulunan muhterem kârilerden her birinin meyl ve emeline muvafık bir mevzuya her nüshada mutlaka tesadüf edebilmesi ancak bu veçhile kâbil olabilir. Şehbal'in her bir amal ve metalib-i mütenevvianın kâffesi bir zemin-i in'ikaz bulacaktır.

Şehbal'in tarz-ı tab'ı bilcümle ecza-yı maddiye ve maneviyesine sarf edilen mesai-yi nefaset-perverânede hissedâr olacaktır. Resimlerle klişelerin ve kâğıdın nefasetine edilen itina-i müşikâfâne hurufat ve mürekkep gibi hesapsız teferruat-ı tab'iyeye teşmil olunduğu için memleketimizce şu zamanda kâbil-i husul olunan en yüksek derece-i tekâmüle vasil olduğumuz tabiidir. Buna Şehbal'in nüshaları bilfiil şehadet eder.

Şehbal'ın meziyet-i maneviyesine gelince, bu o kadar müte-nevvidir ki ancak mücmilen zıkr ile iktifaya mecbur olacağız:

Siyaset-i Dâhiliye ve Hariciye:

Şehbal'ın her nüshasında son beş güne ait vekayi-i siyasiyenin —okuyanları yormayacak veçhile— kısa ve günü gününe kaydedilmiş bir hülasası “Zübde-i Siyasiye” namıyla son sahifede mün-deriç olacaktır. Hadisat-ı siyasiyeden vatanın en ziyade alakadâr olduğu mesail-i mühimme “Atf-ı Nazar” unvanlı makale ile muharrir-i siyasiyemiz tarafından ayrıca tedkik ve mütalaa edilecektir. Siyasete münasebeti olan eşhasla muamelat ve harekât-ı siyasiyeye müteallik resimler, fotoğraflar, haritalar, ilh... mebzulen bulundurulacaktır.

Ulum-u Siyasiye, Hukukiye, İçtimaiye vesaire:

Şehbal hukuka, iktisada, idareye, usul-u maliyeye, teşebbüsât-ı nafiaya, mesail-i içtimaiyeye, ilh... dair Avrupa ve memalik-i Osmaniye'deki en vakıf kalemlerin ciddi ve amik mütalaalarını “Tefekkür ve Tettebbu” unvanıyla her nüshasında beşinci sahife-yeye derc edecektir. Muharrirlerin sahib-i selahiyet ve ihtisas bu-lunmasına pek ziyade dikkat edilecek olan “Tefekkür ve Tettebbu” makalelerinde gayet dakik mesailden bahsolunacak ve kârî'inin önünde yeni ufuklar açan tedkikat-ı ciddiye ve cedideyle uğraşı-lacaktır.

Hanımlar İçin:

Hanımlarımızın mukteziyat-ı diniye ve milliyeleriyle müte-nasip surette teali ve terakkilerine medar olmak üzere açık ve tatlı bir lisanla yazılmış mebahis-i mühimme ve ciddiye-i nisaiye bulundurulacak; diğer taraftan el işlerine, ev işlerine, meşagil-i nisaiyeye ve moda-ya dair birçok malumat-ı müfide yazılacak ve tekemmülât-ı nisâiyenin gerek Avrupa'da ve gerek bizdeki eşgal ve safahatına müteallik tesavir konulacak.

Musiki:

Musiki-yi Şarkî ve Garbî'ye ait tedkikatı hâvi bir makale, Şehbal'ın her nüshasında yedinci sahifeyi işgal edecektir. Eazım-ı musiki-şinasânın tercüme-i halleri yazılarak eserleri hakkında malumat verilecek ve icap edenlerin resimleri konulacaktır. "Menakıb-ı Musikiye" ismi altında Şark ve Garp ilm-i musikisine ait hikayat, hatırat ve letaif derc edilecek ve memleketimizde cereyan eden vekây-i musikiye ile musikiye ait içtimalar hakkındaki tafsilat da "İçtimaat-ı Musikiye" unvanı tahtında müctemi olacaktır. Fazla olarak Şark ve Garp elhan-ı musikiyesinin en güzellerinden intihap olunan notalar sık sık Şehbal'e ilave edilecektir.

Şiir:

Muasırîn-i edebânın güzide asar-ı şiiriyesi Şehbal'ın sahife-i mahsusasını tezyin edecektir. Bu şiirlerden bazıları için münasip resimler yaptırılacaktır.

Felsefe:

Malumat-ı beşeriyenin kâffe-i şüabatına nüfuz-ı nuranisini isal eden bu kıymetli ilmin zekâ-yı beşere bahşettiği kuvvet ve metanetten bizim de hisse-mend olmaklığımız için felsefenin şekli müterakki-i hazırandan Şehbal'de birer makaleyle peyderpey bahsolunacaktır. Şehbal'ın felsefeye mahsus sahifelerini muntazaman takip eden bir kâri, marifet-i nefsin ve marifet-i Allah'ın tarik-i tecrübî ve aklisine ziya-nisâr olan ve Türkçe'de henüz ıstılahatı bile tamamen teessüs etmeyen ehme-i hakayık ve dekayıkına vukuf hasıl edebilecektir.

Ulum ve Fünun:

Şehbal'ın her nüshasında terakkiyat-ı ahire-i fenniyyeden ve fününun mebahis-i müfidesinden açık ve sevimli ifadeyle bahseden bir "Musahabe-i Fenniye" bulundurulacak. Bu musahabe-yi fenniye lede'l-hâce resimlerle tevzih olunacaktır. "İlimler ile Fenler" unvanı altında ulum-u nazariye ve fünün-u ameliyenin terakkiyatı takip ve mesail-i nafası serd ve tedkik edilecektir. Bunlardan

başka medeniyet-i hazıranın ihtiraat ve keşfiyatına, seyahat ve tahkikatına, imalat ve tesisatına ve her türlü celb-i dikkat hadisata dair münkah ve müfid malumat ile tasvir-i müteallikası “Vesaik ve Hakayık” sahifesinde yer bulacaktır. Meşahir-i fûnun-şinasânın tasvirleri de Şehbal’ın sahaifini tezyin edecektir.

Sanayi-i Nefise:

Şehbal’ın ortasındaki iki sahife ale’l-ekser sanayi-i nefiseye mahsus olacaktır. En meşhur sanatkârların asar-ı tersimiyesinden mû-şikâf bir intihapla seçilen manidâr haiz-i kıymet tesavir o sahifelere konacak ve sanayi-i nefisenin resim, heykeltıraşlık, ilh... gibi aksamı hakkında malumat-ı ilmiye ve ameliyeyi muhtevî makaleler yine orada derc olunacaktır. Sanayi-i nefiseden şiir ile musiki için ehemmiyet-i mahsusaları cihetiyle —yukarıda söylendiği gibi— başkaca sahifeler tefrik edilmiştir.

Hikâye, Tiyatro, Mizah:

Edebiyat-ı Şarkîye ve Garbiye’nin hikâye ve tiyatro ile mizaha ait şayan-ı mütalaa nevadir-i asarı Şehbal’de bir mevki-i mutena bulacaktır. Bahusus Fransız edebiyatına nispetle bize bigâne kalmış olan İngiliz ve Amerikan ve Alman müelliflerinin en güzel romanları, en latif hikâyeleri ve dahik-aver muharrerat-ı mizahîyesi risalemizin münderecat-ı mühimmesinden bir kısmını teşkil edecektir. Bura ve Avrupa sanatkârlarının karikatürlerini letai-fe müteallik olarak Şark ve Garp’tan muktetaf fıkraları ve asar-ı mizahîyeyi “Fekahat” ser-namesi ihtiva edecektir. Tiyatroya olan ihtiyacımız da unutulmayarak bir yandan müellifin-i Garbiye’nin enafis-i asarıyla tiyatro fen ve sanatına ait kitaplar tercüme olunacak ve diğer taraftan Şark üdebasının tiyatro tarzındaki asarı neşredilecektir.

İntikad:

Ulum ve fûnuna, edebiyat vesaireye dair intikadatın da Şehbal’de ayrıca bir mevki’i olacak ve usul-u intikad hakkında mebahis-i nazariye ve ilmiye konulacaktır. Ceraid ve resail içinde

şayan-ı dikkat görülecek vakıat ve mebahisat “Matbuat Âleminde” ser-namesiyle arasına mevzu-i bahs edilecektir.

Şehbal hemen bütün maarif-i beşeriyeye şamil olmak istidadı bâlâ-pervâzesini gösteren şu müsait-i münderecat ile de kalmayacak; her nüshasında kârilerin memnuniyetle mütalaa edecekleri jimnastik, spor, hıfz-ı sıhhat ve tuvalet gibi mebahis ve meşagil ile diğer lâ-yuadd ve lâ-yuhşa malumat-ı müteferrikaya ait tafsilatı “Her Şeyden” unvanının şumul-u gayr-i mahdudu altına vaz’ edeceklerdir. Şark ve Garp eazımının akval-i hakimânesinden, durub-u emsal-i akvamından ve tecarib-i hayatiyemizin hepimize bazen telkin edeceği hikmetlerden müteşekkil bir küçük demet “Hikmet Çiçekleri” ismiyle; ve umur-ı beytiye ve maişet-i şahsiyenin ufak tefek müşkilatını daî-i tedabir ve nasayıl-ı ameliye ile bazı naçiz ve hurda fevaid “Şikeste Faideler” ser-namesiyle; ve asar-ı eslaftan münsî kalmış bazı nefais-i muharrerat da “Unutulmuş Yazılar” unvanıyla münderiç olacaktır.

Yeni intişar eden her türlü kitap ve resail hakkında intikadat ve tafsilat-ı kütüb-ü nakkaşâneiyi, yani bibliyografyaya müteallik teferruatı “Kitaplar ve Muharrirler” ser-levhası cem edecektir. Alman, Fransız, İngiliz, Amerikan vesaire gibi milel-i mütemeddine resail-i mevkute-i mütehayyizesinin son nüshalarında görülen en mühim ve en müfid malumat hülâsa edilerek Şehbal’in “Telhis-i Resail” kısmına derc olunacaktır. Arabî ve Farisî kütüb-i atika ve cedideden ve Fransızca, İngilizce, Almanca her nevi asardan nafi ve seza-yı mütalaa olanları tercüme ve Şehbal’e tefrika edilecektir.

El-hâsıl işte görülüyor ki her zevki okşayacak ve her kâri’nin ihtiyac-ı nüzhet ve fıkretini tesviye edecek mebahis-i kâfiyeyi muhtevî olmak, Şehbal’in nuhbe-i meziyyatıdır.

Bu kadar çok ve cazibedâr vaadlerin kuru sözden ibaret olmadığını Şehbal’in ilk nüshasıyla nüsha-i müteakibesi ispat edecek ve hemen her nüshada asar-terakki gösterilmesine çalışılacaktır. İleride resimlerin bir kat daha teksirine ve sahaif-i haziranın tezyidine, rağbet-i meşhude nispetinde gayret edilecektir.²⁸¹

281 “Muhterem Kâri'lere: Program,” *Şehbal*, No: I, I Mart 1325, s. 20.

ŞEHBAL RÜFEKASINA MÜTEŞEKKİRDİR

Samimi bir takdirin, sanat için ne büyük kıymeti olduğunu Şehbal bilfiil tecrübe etti; şimdi şu ikinci nüshasını mevki-i intişara koyarken âlem-i matbuattaki muhterem rüfekasının nevaziş-i teşvikiyle, daha metin bir azim, daha kuvvetli bir meyl-i sa'y hissediyor. İlk nüshasını o kadar âlicenabâne alkışlayarak kendisine bu gayret, bu mefharet duygularını ilka eden bütün refikalarına bi-nihaye teşekkür eder; fakat yine unutmaz ki takdirata karşı en münasip nişane-i şükran ona layık olmaya çalışmaktır.

Küçük Muhabere

Eyüb'den M.B. Beyefendiye-

Vakıa, beyan buyurduğunuz veçhile, bizim Şehbal'ın intişarından evvel resail-i mevkuteden birinde "Şehbal" namıyla bir tiyatro tefrika edildiğini görmüştük. Bir söz sualinizi izaha kifayet edecektir: Risalemizin ruhsatnâme-i resmîyesindeki tarih 13 Ağustos 1324 olmasına mukabil, o tiyatronun ilk parçası 6 Teşrinsani 1324'te neşrolunmuştu.²⁸²

MUHTEREM KÂRİ'LERE

Şehbal, ilk nüshasından beri derc etmekte olduğu programda, mütevaliyen eser-i terakki ve teceddüd göstermeye çalışacağını vaad etmektedir; bu vaadin nasıl peyderpey file iktiran eylediğine intişar eden üç nüshası şahittir.

Memleketimizde resail-i mevkute için kâbil-i vusul olan derecat-ı terakkiyenin en yükseğini hayat-ı meslekiyesine mebd-i ittihaz ederken, Şehbal hep o seviyede tevkif etmek niyet-i atılânesinde değildi; daima tealiyi emel edinmişti. İşte bu emelin daha büyük bir mikyasta mevki-i icraya va'zına şimdiden teşebbüs ediyoruz: İstihzaratımız hitam bulur bulmaz, risalemizin sehaif-i münderecatı ve bilhassa resimleri tezyid olunacaktır.

282 "Şehbal Rüfekasına Müteşekkirdir," *Şehbal*, No: 2, 15 Mart 1325, s. 40.

Bizde kelimeler kuvvetlerinin kısm-ı azamını gaib etmiş olduklarından; teşebbüsât-ı vakıamızı tenân ve renân elfâzıyla tevşifinden tevki etmek istiyoruz. Söz yerine işin —daha nazîz ve bağı olan— nutku bizce müreccehtir. Binaenaleyh müstakbel terakkiyatımızı akvalimiz değil, efalimiz hikâye edecektir.

Şehbal, Osmanlı kuvve-i bahriyesine ait olarak derc ettiğı müteaddid resimlerden dolayı bazı zevat-ı muhteremeden beyan-ı memnuniyeti havi iltifatnâmeler alıyoruz; bahusus bahriye zabitanı refiklerimiz teveccühleriyle bizi minnetdâr ediyorlar. Diğer taraftan birçok kâri'ler Şehbal'ın suret-i nefaset-i münderecat ve tesaviri hakkında takdirat-ı izahat buyuruyorlar.

Mesaimize her tarafça nasıl alaka gösterildiğine delil olan asar-ı nezakete bilhassa teşekkür etmeyi bir vazife biliriz. Risalemiz vatanın ve milletin iki istinadgâh-ı mükenned olan kuvve-i berriye ve bahriyenin safahat-ı terakkisine bir makes olmakla iftihar eder ve her suretle muhterem kâri'lerine müfid olmayı nevhîbe-i emel bilir. Kariben daha ziyade şayan-ı dikkat resimlerle kâri'lerimize, ordumuzun ve diğer bütün şuaabat-ı idaremizin de terakkiyatını arza gayret edeceğiz.

Ser-muharririnin bir suret-i feciada zayii ile düçar-ı alam olan muhterem “Serbestî” refikimize samimâne arz-ı taziyet ederiz.²⁸³

MUHTEREM KÂRİ'LERE

Teali-i mutevaliyi üss-i hareket ittihaz eden “Şehbal”, Osmanlılığın büyük şairi Tevfık Fikret Bey'in kıymetdâr muavenet-i kalemiyesine mazhariyetle, bugün bir kademe-i terakki daha yükseliyor.

Risalemizin meslek ve münderecatına dair birçok takdirat-ı mültefitâne ile zaten bizi minnetdâr bırakan muhterem üstad-ı edebin —bidayet-i Meşrutiyet'ten bizi ilk olmak üzere— “Şehbal”

hakkında izhar buyurdıkları şu nişane-i filî-i teveccühe arz-ı teşekkür etmeyi bir deyn-i vicdanî biliriz.

Geçen nüshada terakkiyat-ı müstakbelemizden bazılarını arz etmiştik. Daima emin ve metin hatvelerle ilerlemek istediğimiz için terakkiyatımızda bir silsile-i makule takip ediyoruz; bu silsilenin aksam-ı mürekkebesine kâri'lerimiz peyderpey mutallî olacaklardır. İlk teşebbüsümüz, "Şehbal"ın sahifeleriyle münderecatının ve resimlerinin bir kat daha tezyidine matuftur. Fesih bir harabezâr halinde kalan memleketimizde risalemizin medaric-i mühime-i terakkisinden hemen hiçbirinin malzemesini bulmak mümkün olmuyor; en küçük bir ihtiyacın çare-i tesbiyesini Avrupa'dan beklemekte muhtarr kalıyoruz; binaenaleyh istihzaratımızın hitam bulması için biraz intizar etmek lazım geliyor; o zaman semerat-ı sa'yimiz görülecektir. Me'a-hâzâ biz bu müddet-i intizarı da boş geçirmeyeceğiz: kendi kendimize kâbil-i istihsal olan her türlü terakkiyatı birer birer tatbikî çalışacağız.

Ahval ve menazır-ı dâhiliye ile İstanbul vekayi-i ahiresine müteallik olarak Avrupa darü's-sana'alarına gönderdiğimiz birçok resimlerin klişelerini, postaların düçar-ı arıza olması sebebiyle, henüz alamadık; "Şehbal"ın kâffe-i teferruatında bir nefaset mû-şikâfâne aramak emelinden neşet eden şu teehhürün kâri'lerimizce mazur add olunacağına eminiz.

Muhterem refiklerimiz "Tanin" ve "Şûra-yı Ümmet"ın matbaalarına vuku bulan alçakça tecavüzata bütün kuvvetimizle nefrin-hân olur ve kendilerini bu felaketten dolayı bir teellüm-i samimi ile taziyet ederiz.²⁸⁴

MUHTEREM KÂRİ'LERE

"Şehbal"ın bu nüshasıyla kâri'lere bir risale-i musavvere değil, son vekayinin bütün safahatını gösteren bir resim mecmuası takdim etmiş oluyoruz.

284 "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 4, 15 Nisan 1325, s. 62.

Geçen nüshada kısaca arz ettiğimiz gibi, Avrupa'ya peyderpey ısmarladığımız klişelerin tehhür-i vürudu bir yandan risalenin intişarını geciktirmiş, diğer taraftan da ceste ceste derci lazım gelen tesavirin bir miktar-ı küllide birikmesine sebep olmuş idi. Biz bu halden bi'l-istifade "Şehbal"ın beşinci nüshasını resimlerle mal-a-mal olarak neşrediyoruz. Osmanlıların tarihinde en mühim sahafelerden birini işgal edecek olan olan hadisat-ı ahirenin avamil ve anasırından büyük bir kısmını resimleriyle bir nüshada cem edebilmek, bizim için tehhür-i vafı'n tesirini unutturacak bir muvaffakiyettir.

Eğer risalemizin kâffe-i teferruatında nefaset-i itinayı üss-i hareket ittihaz etmeseydik, klişelerimizi ale'l-umya İstanbul'da yaptırarak günü gününe yetiştirmeye kolayca muktedir olurduk. Fakat —her vakit şikâyet ettiğimiz veçhile— henüz memleketimizde böyle bir risalenin ihtiyacatını bi-hakkın tesviyeye kâfi müessesat-ı sanaiye mevcut olmadığından, cüzî bir sürate nefaseti feda etmemek için resimlerimizin kalıplarını kâmilten Avrupa'nın en meşhur darü's-sana'larına yaptırtmakta ısrar ediyoruz. Eminiz ki; kâri'lerimiz bu mülahazada ve bu harekette bizi haklı görürler.

"Sabah" refik-i muhterememiz, bir nüshasında "Şehbal"e müteallik olarak şu yolda bir mütalaa dermeyan ediyor:

(Resimlerinin hüsn-ü intihap ve nefaset-i tab'ı, kâğıdının memleketimizde ilk defa istimal olunmuş olması ve cami' olduğu makalat-ı müfidesi Şehbal'i Avrupa'nın salon matbuatı denilen en meşhur, en mutena resailine muadil bir derecede bulundurmaktadır. "Şehbal" için ancak matbuat-ı Osmaniye'nin "İllustration"u veya "Figaro Salon"u demek mümkündür.

Bu derece nefis bir mecmuanın tarz-ı tab'ının mühim mesarifi mucip olacağı tabiidir. Ancak müessisleri memleketin servetini nazar-ı dikkate alarak imkân olduğu takdirde fiyatı bir miktar daha tenzil ederlerse esasen rağbet-i umumiyeyi kazanmış olan Şehbal'ın bir kat daha merhub olması tabiidir.)

Samimi bir hiss-i teveccühün eseri olan tehvin-i fiyat temen- nisinde —itiraf ederiz ki— muhterem refikimizle tamamen hem- re'y bulunuyoruz; lakin maa't-teessüf esbab-ı maddiye emelimizin icrasına hiç müsait değildir: Avrupa'dan bilhassa getirtmekte ol- duğumuz bu cins kâğıdın pek ziyâde galâ fiyatı, klişelerimizin ve levazım-ı tezyiniyemizin calib-i hayret bir raddeye varan mesali- fi, Şehbal'in münderecatını misli na-mer'î bir surette mütenevvi ve müfid bulundurmak için ihtiyaç etmekte olduğumuz mühim fedakârlıklar, risalenin nefaset-i hazırasıyla tab'ındaki müşkilat, el-hasıl her teşebbüsümüzü kıymet-i makulesinin hemen zaafıyla tediye etmek mecburiyet-i mütemadiyesi fi'i-hazırın takliline mani olmaktadır: O derecede ki, şimdiki fiyattan tenzil olunacak küçük bir miktarın münderecata, kâğıtta, resimlerde, tarz-ı tab'da, hü- lasa bütün aksam-ı risale üzerinde meşum ve muharrrip bir tesir husule getirmemesi mümkün değildir. Her türlü şerait-i medeniye- nin —bizimki ile kâbil-i kıyas olmayacak kadar— vasi ve mütekamil bulunduğu memleketlerde bile “Şehbal” nevinden risalelerin ale'l- ekser aynı fiyata, hatta bazen fazlasına satılmakta olması, bizim için tenzil-i fiyatın suubetini göstermeye kifayet eder. Şayan-ı kayıttır ki, mevzu-i bahis olan resail-i encebiyenin beher nüshasından sarfiyat üç yüz bin, beş yüz binden aşağıya düşmez.

Herhalde “Sabah” refikimize, ihtar-ı hayr-hahânesinden ve Şehbal hakkındaki takdirat-ı mültefitânesinden dolayı, arz-ı te- şekkür ederiz.

Bir şîrzime-i eşkiyanın hedef-i taarruzu olan muhterem “Tanin”i, Şehbal'in geçen nüshasında taziye ederken, refik-i mu- azzezimizin bizi uzun müddet intizarda bırakması ihtimaliyle kalben endiş-nâk idik; endişemizde yanıldığımızı görmekle mü- bahi oluyoruz. Matbuat-ı Osmaniye'nin pek kıymetdâr ve ciddi bir rûknu olan bu sevimli ceridenin tekrar intişarını, hulus ve muhabbetle alkışlayarak, tebrik ederiz.²⁸⁵

MUHTEREM KÂRİ'LERE: MÜSABAKALARIMIZ

Yeni bir teşebbüste bulunmak istiyoruz.

Takdirkâr kâri'lerimizin izhar ettikleri teveccüh ve teşvik o kadar samimi, o kadar kıymetdâr ki ilk nüshadan beri takip etmekte olduğumuz hatt-ı hareketi intihapta yanılmadığımızı bize anlatmakla beraber, bütün bu müessir takdire karşı daima ibraz-ı teceddüd ve taz'if-i mesai ile bilfiil teşekkürde bulunmamızı mucip oluyor.

Şehbal, bugünden itibaren kâri'leri arasında üç müsabaka açmaktadır:

- 1-) Fotoğrafi müsabakası
- 2-) Karikatür müsabakası
- 3-) Musiki

İleride diğerleri de tertip edilmek üzere şimdilik üçe münhasır olan bu müsabakalara şerait-i âtiye ile iştirak olunur.

Müsabakalar Temmuz on beşine kadar imtidad edecek ve Temmuz'un on altısında idarehanemizce müteşekkil üç heyet-i mümeyyize asar-ı varideyi tedkike başlayacaktır.

Fotoğraf müsabakası şayan-ı dikkat olmak üzere herhangi bir manzaraya ait en güzel alınmış resimler arasında icra olunacaktır. Resimlerin gerek mevzu ve gerek kıt'alarını müsabıklar istedikleri gibi intihap edebilirler.

Karikatür resimleri tarizat-ı şahsiyeden katiyen arî olacaktır. Şehbal'in "Fekahat" sahifelerinden herhangi bir hikâyenin, vekayi-i siyasiyeden birinin yahut ahval-i içtimaiyenin tasviri caizdir.

Müsabakalara bi'l-istisna kâffe-i kâri'ın tarafından iştirak olunabilir.

Musiki müsabakası yeni bestelenecek bir şarkı, bir saz semaisi, yahut peşrev, beste, ilh gibi asar-ı musikiye beyinde icra edilecektir.

Asar-ı varide içinde üç müsabaka için ayrı ayrı müteşekkil heyet-i mümeyyize tarafından bi't-tetkik birinci add olunanlarına Şehbal'in bir senelik ve ikinci add edilenlerine altı aylık abonesi takdim olunacak ve bunlar sahiplerinin ismiyle beraber risalemi-ze derc edilecektir. Müsabakalara ait evrak ve mekâtib şu adrese gönderilmelidir:

"İstanbul'da Fincancılar Yokuşunda 25 Numerolu "Şehbal İda-rehanesinde Müsabakalar Memuruna"

Küçük Muhabere

Selanik'te Saib Agâh Beyefendi'ye —bir lirayı havi posta havalenâmesi epeyce zaman evvel vasıl olduğu halde henüz bu babdaki tahrirat-ı vâlâları gelmedi. Havalenâmede ünvan-ı âlileri tamamen gösterilmediği için bi't-tabii abone kayd olunamıyor. Lütfen tafsilat-ı itâsı mercudur.²⁸⁶

MUHTEREM KÂRİ'LERE: MÜSABAKALARIMIZ

Takdirkâr kâri'lerimizin izhar ettikleri teveccüh ve teşvik o kadar samimi, o kadar kıymetdâr ki ilk nüshadan beri takip etmekte olduğumuz hatt-ı hareketi intihapta yanılmadığımızı bize anlatmakla beraber, bütün bu müessir takdire karşı daima ibraz-ı teceddüd ve taz'if-i mesai ile bilfiil teşekkürde bulunmamızı mu-cip oluyor.

Şehbal, geçen nüshadan itibaren kâri'leri arasında üç müsaba-ka açmaktadır:

- 1-) Fotoğrafi müsabakası
- 2-) Karikatür müsabakası
- 3-) Musiki müsabakası

İleride diğerleri de tertip edilmek üzere şimdilik üçe münhasır olan bu müsabakalara şerait-i âtiye ile iştirak olunur:

286 "Muhterem Kâri'lere: Müsabakalarımız," *Şehbal*, No: 6, 1 Haziran 1325, s. 102.

Müsabakalar Temmuz on beşine kadar imtidad edecek ve Temmuz'un on altısında idarehanemizce müteşekkil üç heyet-i mümeyyize asar-ı varideyi tedkike başlayacaktır.

Fotoğraf müsabakası şayan-ı dikkat olmak üzere herhangi bir manzaraya ait en güzel alınmış resimler arasında icra olunacaktır. Resimlerin gerek mevzu ve gerek kıt'alarını müsabıklar istedikleri gibi intihap edebilirler.

Karikatür resimleri tarizat-ı şahsiyeden katiyen arî olacaktır. Şehbal'in "Fekahat" sahifelerinden herhangi bir hikâyenin, vekayi-i siyasiyeden birinin yahut ahval-i içtimaiyenin tasviri caizdir.

Musiki müsabakası yeni bestelenecek bir şarkı, bir saz semaisi, yahut peşrev, beste, ilh gibi asar-ı musikiye beyinde icra edilecektir.

Müsabakalara bi'l-istisna kâffe-i kâri'in tarafından iştirak olunabilir.

Asar-ı varide içinde üç müsabaka için ayrı ayrı müteşekkil heyet-i mümeyyize tarafından bi't-tetkik birinci add olunanlarına Şehbal'in bir senelik ve ikinci add edilenlerine altı aylık abonesi takdim olunacak ve bunlar sahiplerinin ismiyle beraber risalemi-ze derc edilecektir. Müsabakalara ait evrak ve mekâtib şu adrese gönderilmelidir:

"İstanbul'da Fincancılar Yokuşunda 25 Numarolu "Şehbal İdarehanesinde Müsabakalar Memuruna"

Küçük Muhabere

Mühendis Mektebi şakirdanından Haşim ve Musa Kazım Beyefendiler'e—

Risalemiz hakkındaki takdirat-ı samimiyeinize teşekkür ederiz. Beyan buyurduğunuz cihet idarehanemizce nazar-ı itibara alınmıştır; asarı yakında tezahür edecektir.

Bir şair kalemi kadar sehhar ve hassas, bir kalem aşısı kadar nafız ve musallih, bir heykeltıraş kalemi kadar tasvirkâr, bir kalem memuriyeti kadar pür-cazibe, bir kalem-i pür-vebal kadar meyyal-i teala ... nedir? Biliniz?

(haftalık Kalem gazetesi)²⁸⁷

MUHTEREM KÂRÎ'LERE

Mevcudiyetini Meşrutiyet'e medyun olan "Şehbal" bu yirmi dört sahifelik nüsha-i askeriyesiyle kahramân ve münevver askerlere karşı milletin hissettiği şükranı tercüman oluyor. Evet, kahraman ve münevver askerlere! Zira kahraman olmasaydılar südud-u mezalime o kadar merdâne hücum kâbil olmazdı; münevver olmasaydılar, kelime-i hakk ve hürriyet etrafında bu içtima-yı muhteşem vücuda gelmezdi. İşte 10 Temmuz'da biz bunu unutmamak istedik ve orduya —samimiliği belki naçizliğini unutturan— bu tuhfe-i ihtiramı takdim etmekle sada-yı vicdanımıza muti olduk.

Şüphe etmiyoruz ki muhterem kârî'lerimiz, ellerindeki nüsha-i askeriyei kısmen kendi duygularının da müşahhası addederek şu teşebbüsümüze bütün kuvvet-i kalpleriyle iştirak edeceklerdir.

Teşekkür

"Şehbal"ın bu nüshasına derc edilmek için hususî fotoğrafçımız marifetiyle asakir-i Osmaniye'ye müteallik resimler aldır-maklığımızı büyük bir nevaziş-kârlıkla kabul ve tervic ederek bizi her türlü muavenetlerine mazhar eyleyen, hatta resimleri alınacak asakire bilhassa manevralar icra ettirmek suretiyle risalemiz hakkında azim eser-i teveccüh gösteren Harbiye Nazırı Salih Paşa ve Hareket Ordusu Kumandanı ve Birinci ve İkinci ve Üçüncü Ordular Müfettişi Mahmut Şevket Paşa ve İkinci Ordu Müşiri Abdullah Paşa Hazeratına teşekkürat-ı bî-nihayemizi alenen de arz ile mübahî oluruz.

287 "Muhterem Kârî'lere: Müsabakalarımız," *Şehbal*, No: 7, 1 Temmuz 1325, s. 122.

Sergi münasebetiyle Bursa’da musavver olarak intişara başla-
yan “Bursa Sergisi” ismindeki refikimiz, vilâyat matbuatında ilk
defa görülen bir nefaseti haizdir. Samimâne tebrik ve muvaffaki-
yetini temenni ederiz.²⁸⁸

MUHTEREM KÂRÎ’LERE

“Şehbal” ilk nüshasında vasi bir program yaptı ve bir yandan
harekâtını peyderpey programa tatbik ettirmekle beraber diğer
tarafından da, nüshâ-ı salifeye nispetle bir eser-i terakki göstermeğe
çalıştı; binaenaleyh elinizdeki dokuzuncu numero, aynı zamanda
“Şehbal”ın yükseldiği dokuzuncu kademe-i terakkidir. İlk nüsha-
ya doğru bir nazar-ı recî atfederseniz aradaki farkı —hâl-i hazı-
rın lehine— pek büyük bulursunuz. Biz şu iki sözle o terakkiyi
kaydetmekten men’-i nefis edemedik. Me’a-hâzâ risalemiz bu-
nunla kanaat etmeyecektir: terakki için münteha olmadığı gibi,
“Şehbal”ın emel-i ulviyeti için de hadd yoktur. Metin bir sebat
ile yorulmaz bir faaliyetin mağlup edemeyeceği subet bulunur
mu? Zaten şimdiye kadar hangi hesapsız güçlüklerle muzafferâne
cenkleştirmizi dakayık-ı matbuata vakıf olanlar takdir ederler;
halbuki tecrübenin ve şevk-i zaferin tezyid ettiği kuvvetle şimdi
daha büyük bir azim hissediyoruz.

Kemâl-i şükran ile söyleriz ki, kârî’lerimizde gürültüsüzce
mevki-i fiile çıkardığımız asar-ı muvaffakiyetin bütün tederrü-
catını takip ve tefrik ederek her hatvemizde bizi teşcî eylemekle
ne kadar dakayık-senc olduklarını gösterdiler; hemen hiçbir mu-
vaffakiyetimizin kârî’lerce na-mahsus kaldığına ihtimal vermek
mümkün değil. Memalik-i ecnebiyede bile “Şehbal”ın nasıl takdir
edildiğini görüyoruz: İngiltere, Almanya, Fransa müessesat-ı ta-
biiye ve sınaiesinden bazılarına —kâğıt veya mürekkep numu-
nesi olmak üzere— gönderdiğimiz “Şehbal” nüshaları o kadar

mazhar-ı sitayiş oldu ki, hakikaten meydana bir şey çıkarmış olduğumuza biz de inandık.

Aldığımız takdir-âmiz mektupların hepsini neşretmek kâbil olmadığı için —bir nişane-i şükran olarak— yalnız birkaçının fotoğrafı.sini kariben Şehbal'e derc edeceğiz.

İnmemek, durmamak, daima yükselmek: İşte bizim hülasa-i mesleğimiz!²⁸⁹

MUHTEREM KÂRİ'LERE: MÜSABAKALARIMIZ

Şehbal'in altıncı nüshasından itibaren açtığımız fotoğrafı, karikatür ve musiki müsabakalarına pek çok kâri' ve kâri'eler iştirak ettiler.

Fakat şu müsabakadan biz bazı şeyler öğrendik. Ez-cümle, memleketimiz halkı arasında sanayi-i nefisenin en çok müteam-mimi bila-şüphe musiki iken üç müsabakadan en az mazhar-ı iştirak olanı musiki müsabakası oldu. Fotoğrafı müsabakasına seksen iki ve karikatür müsabakasına kırk üç kişi dâhil olduğu halde musiki müsabakası bir —evet, yalnız bir— zatın iştirakıyla kapandı; bu zat, aşağıda görüleceği veçhile bir Osmanlı hanımıdır; şu hadise musikişinaslarımızın gazete okumadıklarından mı, bir müsabakaya dâhil olmayı lüzumsuz addettiklerinden mi; yoksa daha esaslı başka bir sebepten mi ileri geldi, bilmiyoruz. Sonra memnuniyetle gördük ki fotoğrafçılık, müsabıkların en ziyade muvaffak oldukları bir sanat! İdarehanemize gönderilen fotoğraflardan hemen hiçbirisi müsabakaya dühul liyakatından mahrum değildi. Karikatüristlerden ise pek azı resim kavaidine bi-hakkın vakıf göründüğü için asar-ı varideden ancak on bir kadarı evsaf-ı asliyeyi haiz addolundu ve mukayese bunlar arasında cereyan etti.

Şerait-i müsabaka sırasında yazdığımız veçhile, Temmuz'un on altısında idarehanemizce müteşekkil üç heyet-i mümeyyize,

müşabakalara müteallik evrakı tasnif ve tetkike başladı. Bu muamelenin hitamında zevat-ı âtiye ihraz-ı muvaffakiyet eylediler:

Musiki müşabakası: Tanburî Sekine Hanım (Ankara Maarif Muhasebecisinin Kerimesi)

Fotoğrafi müşabakası: Birinci addolunan Maşuk Bey,

İkinci addolunan Basri Naili

Karikatür müşabakası: Birinci addolunan Selahaddin Bey

İkinci addolunan Reşit Süreyya Bey

Müşabakada birinci ve ikinci addolunan resimler ile yegane musiki notası hakk edilmek üzere Avrupa'ya gönderildi; kışeleri gelince "Şehbal"e derc olunacaktır. Müşabakayı kazanan zevattan İstanbul'da olanların abone senetlerini lütfen idarehanemizden aldirmaları ve vilâyatta bulunanların da mufassal adreslerini bildirmeleri rica olunur.

On ikinci nüshamızın intişarıyla beraber altı aylık abonelerimizin müddeti hitam bulmuş olacaktır. Temdid-i iştirakı arzu buyuranlara —irsalat haleldâr olmamak için— şimdiden abonelelerinin tecdidi lüzumunu arz ederiz.²⁹⁰

MUHTEREM KÂRİ'LERE

Bu nüshayı bir nüsha-i ramazaniye halinde neşretmekle hem o mâh-ı mübareke karşı vazife-i tazimi ifa eylemiş, hem İstanbul menazır ve mebanisine müteallik resimler isteyen birçok kâri'lerimizin arzularını yerine getirmiş oluyoruz. Filhakika İstanbul haricinde ve uzak vilâyatta bulunan kâri'lerimizden pâ-yi tahtın mehasin-i tabiiye ve müessesât-ı muazzemesine ait resimlerin de ihmal olunmaması hakkında mektuplar alıyorduk; bütün sekine-i memleketin hayât-ı maddiye ve maneviye itibariyle kendisini rabıta-dâr bildiği pâ-yi taht için kâri'lerce şu suretle gösterilen eser-i alakayı pek meş-

290 "Muhterem Kâri'lere: Müşabakalarımız," *Şehbal*, No: 10, 15 Ağustos 1325, s. 186-187.

ru ve şayan-ı ibtihac gördük. İşte temenniyat-ı vakıanın bir kısmını icra etmeye Süleymaniye ve Ayasofya cami-i şerifleri gibi en büyük iki bina-yı dinî ile başlıyoruz. Sırası geldikçe İstanbul'a dair başka resimler de koyacağız. Herhalde bütün sunuf-u kârî'ini —imkân ve iktidar mertebesinde— memnun etmeye çalışmak bizim de yegâne medâr-ı memnuniyetimizdir.

Neyyir-i Hakikat

Îlân-ı Hürriyet'ten pek çok evvel tesis edilerek gizli bir surette intişar etmekte iken geçen senenin "10 Temmuz"unda ilk sada-yı hürriyetle matbuata bir nida-yı tebşir yollayan "Neyyir-i Hakikat" gazetesi, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yegâne naşir-i efkârı olarak kalmış ve gittikçe kesb-i mükemmeliyet etmekte bulunmuştur. Neyyir-i Hakikat esasen siyasi bir gazete ise de Pencşenbih günleri edebî olarak intişar etmektedir. Gerek siyasisi ve gerek edebî Neyyir-i Hakikat cidden şayan-ı mütalaa ve istifade asar ile müzeyyen olduğundan kârî'lerimizin dikkatle okumalarını tavsiye ederiz.

Siyasî ve edebî Neyyir-i Hakikat'in bir senelik abonesi (130) ve yalnız edebî kısmının abonesi (30) kuruştur.²⁹¹

MUHTEREM KÂRİ'LERE

Yükseliyor muyuz, alçalıyor muyuz? Jules Verne'in romanlarındaki baloncular gibi, kendi kendimize sık sık bu suali irad ediyoruz.

Şehbal'in her defa-i intişarında nüsha-i sabıkasına nispetle vazih bir eser-i tereffü ve terakki gösterdiğini bilmekle beraber yine tanıdığımız erbâb-ı vukufa her zaman sormaktan halî değiliz:

Yükseliyor muyuz, alçalıyor muyuz?

Maa't-teşekkür görüyoruz ki risalemizin bir seyr-i terakki takip ettiğinde ittihâd-ı ârâ' var; herkes "hiç şüphesiz, yükseliyor-

291 "Muhterem Kârî'lere," Şehbal, No: 11, 1 Eylül 1325, s. 206.

sunuz" diyor. Yarın daha yükseğe çıkmak için bugünkü mevkiyi tayin etmek, anasır-ı tealiden birini teşkil ettiğinden şu küçük istimzacımız bize hem rehber hem de müşevvik oluyor.

On ikinci nüshasıyla altı aylık hayatını ikmal ederek yedinci mâh-ı intişarına basan Şehbal'ın iki yüz kırk dört sahifede nelerden bahsetmiş olduğu da tedkike değer. Bir sahifenin tarafeynine ilave olunan mülahhas fihristler, nusah-ı sabıkanın münderecat ve tesavirinden kısım-ı mühimmini irae etmektedir; risalemizin hangi yolda hidmeti deruhte eylediği bu fihristlerden anlaşılabilir. Meslek ve hidmetinde şevk ve hahiş ile sebat etmek eğer bir meziyet ise, Şehbal ona malikiyetle müftehirdir.

Tasvir-i Efkar refik-i muhteremimiz, 3 Eylül tarihli ve 108 numarolu nüshasının başmakalesinde Karaköy Köprüsü'nün hâl-i müelliminden şikâyet ettikten sonra, Kopenhag'ta ahir yapılan cısır-i cesimin resmini Şehbal'e derc etmeğimizi temenni ediyor ve diyor ki:

"Tesavirini hüsn-ü intihap ve temsildeki kemale müsellemler olan Şehbal himmet eder de bunu ilerideki nüshalarından birine naklederse, şu bizim ukala-yı umur-u nafiaya bir misal göstermiş olduk. Olur amma yine umduğumuza nail olamayız. Zarar yok! Efal-i hayriyeye teşvik-i müsmir olmazsa bile makduh da değildir. Biz gösterelim de varsınlar ta'amiden müstefid olanlar göz yumsunlar. Hiç olmazsa halka böyle köprü yapılabilirmiş fikrini ilka etmiş oluruz."

Refik-i muhteremimizin arzusunu maa'l-memnuniye icraya müsaraa ediyoruz: Mevzu-i bahis olan köprünün resmini seri-an hakk darü's-sana'asına göndermesi için fotoğraf muhabirimize yazdık. Klişesi yetişirse gelecek nüshaya derc edeceğiz.²⁹²

MUHTEREM KÂRİ'LERE

Şehbal, altı aylık devre-i intişarını bitirerek, bu nüshasıyla ilk senesini nısf-ı diğerine başlıyor.

Vakıa bir risale-i musavverenin hayatında altı ay ehemmiyetli bir müddet değildir. Fakat Şehbal gibi ihtiyacı hesapsız bir gazetenin, hemen kâffe-i vesaitten mahrum olan memleketimizde bu on iki nüshayı mütezayid bir muvaffakiyetle neşredebilmesi şayan-ı zikr olmak lazım gelir. Eğer tarihin kıymeti, maziden istikbali istidlale hizmet etmek ise, risalemizin tarihçe-i mazisi kendisine emin bir istikbal irae eylemektedir. Ve zaten sa'y ile sebatın iki Şehbal metini, tevfik-i Hüda ile Şehbal'ı sema-yı terakide tutacaktır.

Birinci nüshamızdaki programın bir büyük kısmını şimdiye kadar mevki-i file vaz' ettik. Bugün programı bir kere daha kısaca tahlil edersek birkaç nüshadan beri derc etmekte olduğumuz mülahhas fihristleri itmam ve izah eylemiş oluruz:

Şehbal, bilhassa ciddiyet-i münderecatı nazar-ı itinada bulunduğunu için neşrettiği şeyler arasında en çok yer tutan makalat, mebahis-i ciddiyeye aittir. Felsefe mesaili, "Musahabe-i Fenniye"ler, "Tefekkür ve Tettebbu"lar, "Vesaik ve Hakayık"lar, "Telhis-i Resail"ler, ziraat ile sanayi-i nefise makalatı bu sınıfa idhal edilebilirler.

Hanımların alakadâr olabilecekleri mevadd-ı muhtelifenin en ağır ve nazarı olanlarından en hafif ve en naçiz olanlarına kadar hepsine dair Şehbal'de sahifelerce yazılar neşrolundu. Hukuk-u nisaya, ev işlerine, el işlerine, modaya, tualete, çocuk terbiyesine müteallik her çeşit malumat verildi.

Musiki hakkında şimdiye kadar hiç mevzu-i bahis olmayan birtakım meseleler tedkik edildi; gayr-ı matbu notalar, resimler ve tarih-i musiki nokta-yı nazarından gayet mühim makaleler derc olundu.

Zamanımızın en güzide şairlerinin eserleriyle, resimleriyle, hatt-ı destleriyle sahifeler tezyin edildi.

Mizaha ait karikatürler, hikâyeler, monologlar konuldu.

Shakespeare'in en müstehir tiyatrolarından biri olan "Romeo ve Jüliet" tefrika edildi. "Hikmet Çiçekleri" ile Şark ve Garp'ın en güzel sözleri, "Sıhhate İtina" ile hıfz-ı afiyete müteallik tedbirler, "Şikeste Faideler" ile sevimli ve faideli ufak tefek malumat, "Oyun ve Eğlence" ile vakit geçirecek tatlı meşguliyetler, "İsveç Hatıraları" ile İsveç'te bulunan Selim Sırrı Bey'in tedkikat ve müşahedatı, "Atf-ı Nazar" ile siyasiyat ve içtimaiyat, "Zübde-i Siyasiye" ile son on beş günün bir hülâsa-i tarihiyesi... Kâri'nin nazar-ı mütalâasına arz olundu.

Dâhilî ve haricî eşhas ve vekayinin en ziyade şayan-ı dikkat olanlarının resimleri vaz' edildi.

Şehbal, programının kâffe-i nukatını bademâ yine tatbîke çalışmakla beraber her an ilavat ve tadilat ile onu tashih ve ikmal etmeye meyyal olacaktır.²⁹³

MUHTEREM KÂRİ'LERE

Şehbal'in neşrinde ihtiyar ettiğimiz mesleğin mahiyeti, nüsa-ı salifenin lisân-ı veciz filisinden şimdiye kadar bir vuzûh-u mukanni ile taayyün eyledi. Bu meslek, birkaç kelime ile hülâsa edilmek lazım gelirse: "mefaset, nezahet, ciddiyet, bi-tarafılık ve müfidlik" noktalarında temerküz eder. İşte risalemizin maddiyet ve maneviyetinde seviyyen müncelî olan bu evsafı mütezayid muhafaza ederek bi-hudud bir emel-i bülende doğru lâ-yünkati yükselmeye çalışırken, yalnız kendi fikir ve zevkimizin telkinatı ile iktifayı muvafık bulmuyoruz ve Şehbal'in terakkiyatında bi't-tabii bizden daha ziyade alakadâr olan muhterem kâri'lerin ne düşündüklerini de anlamak istiyoruz. Onun için kâri'lere birkaç sual

soracağız ve peyderpey alacağımız cevapları tasnif ederek bi-ahire ekseriyetin arzusuna tevfiğ hareket-i emniyeyi ittihaz eyleyeceğiz. İşte sualler:

- 1-) Risalemizin hâl-i hazırından ne cihetlerle memnunsunuz?
- 2-) Şehbal'ın resimlerine dair bazı temenniyatınız var mıdır?
- 3-) Münderecatının müfidliği, tenevvüü, zenginliği hakkındaki fikriniz nedir?
- 4-) Hangi nevi makalattan en çok memnun oldunuz ve hangi yazıların devam veya tezayülünü istersiniz?
- 5-) Umumiyetle risalemizde şayan-ı tadil bulduğunuz noktalar hangileridir?

Yazılacak şeylerin bi-tarafâne olması lüzumunu ihtara hacet görmeyiz. Bu hususa dair gönderilecek mektupların zarflarının üzerine “İstiknaha Cevap” sözünün ilavesi ayrıca mercudur.²⁹⁴

MUHTEREM KÂRİ'LERE

Şehbal'ın neşrinde ihtiyar ettiğimiz mesleğin mahiyeti, nüsh-ı salifenin lisân-ı veciz filisinden şimdiye kadar bir vuzûh-u mukanni ile taayyün eyledi. Bu meslek, birkaç kelime ile hülâsa edilmek lazım gelirse: “mefaset, nezahet, ciddiyet, bi-tarafılık ve müfidlik” noktalarında temerküz eder. İşte risalemizin maddiyet ve maneviyetinde seviyyen müncelî olan bu evsafı mütezayid muhafaza ederek bi-hudud bir emel-i bülende doğru lâ-yünkati yükselmeye çalışırken, yalnız kendi fikir ve zevkimizin telkinatı ile iktifayı muvafık bulmuyoruz ve Şehbal'ın terakkiyatında bi't-tabii bizden daha ziyade alakadâr olan muhterem kâri'lerin ne düşündüklerini de anlamak istiyoruz. Onun için kâri'lere birkaç soracağız ve peyderpey alacağımız cevapları tasnif ederek bi-ahire ekseriyetin arzusuna tevfiğ hareket-i emniyeyi ittihaz eyleyeceğiz. İşte sualler:

294 “Muhterem Kâri'lere,” *Şehbal*, No: 14, 15 Teşrinievvel 1325, s. 266.

- 1-) Risalemizin hâl-i hazırından ne cihetlerle memnunsunuz?
- 2-) Şehbal'ın resimlerine dair bazı temenniyatınız var mıdır?
- 3-) Münderecatının müfidliği, tenevvüü, zenginliği hakkında-ki fikriniz nedir?
- 4-) Hangi nevi makalattan en çok memnun oldunuz ve hangi yazıların devam veya tezayülünü istersiniz?
- 5-) Umumiyetle risalemizde şayan-ı tadil bulduğunuz noktalar hangileridir?

Kâri'lerimizin şu sualleri cevapsız bırakmayacak kadar lütufkâr ve fikirlerinde muhafaza-yı bi-tarafî edecek kadar da halisü'l-kalb olduklarına eminiz. Bu hususa dair gönderilecek mektupların zarfları üzerine "İstiknaha Cevap" sözünün ilavesi ayrıca mercudur.²⁹⁵

MUHTEREM KÂRİ'LERE

Şehbal'ın dokuzuncu nüshasında, aldığımız takdirnâmelerden birkaçının fotoğrafisini risalemize derc eyleyeceğimizi vaad etmiştik. Bugün o vaadi incaza muvaffak oluyoruz.

Şehbal hakkındaki fikir ve ihtisaslarını istifsar ettiğimiz bazı meşahirin mütalaaları da o meyanda neşredilecektir. Bu suretle zevat-ı muhtelifenin takdiratından ve tesavir ile hatt-ı destlerinden mürekkep güzel bir albüm vücuda getirmek tasavvurundayız. Albüme iştirak etmek isteyenler birer kıt'a tasvirleri ve Şehbal'e ait ihtisaslarını lütfederlerse minnettâr oluruz.

Albümün birinci varakası bu nüshada mündericidir. Birkaç varaka daha hazır duruyor; onlar da peyderpey enzâr-ı kâri'ine arz edilecektir.

Geçen iki nüshadan beri Şehbal hakkında kâri'lerimizin efkâr-ı intikadiyelerini soruyorduk.

Buna cevaben birçok mektuplar aldık. Bizim için pek meşru bir hiss-i bahtiyarî tevliid edecek mazhariyetlerden olmak üzere, cevabnâmelerin anifü'l-meal addedilebileni de diğerleri gibi muvaffakiyatımıza büyük bir hisse-i takdir ve tebrik ayırmaktadır. Şimdiye kadar gelen intikadnâmeler hülâsa edilmek istenirse, muahazesinde birkaç re'yin iştirak ettiği şeyler "Şikeste Faideler, Zübde-i Siyasiye" gibi ehemmiyetsiz mevzulara münhasır görülür. Programımızın nukat-ı esasiye ve mühimmesinde kâri'lerle hem-fikir çıkmak mazi için bais-i mefharet, istikbal için medâr-ı muvaffakiyettir. Kâri'lerimizin bu suretle re'ylerini almaktan hakikaten istifade edeceğimizi ve risalemizin, tamamıyla muhataplarına layık ve müfid bir halde istikmal ancak o sayede muvaffak olacağımızı şu tecrübeden anladık. Binaenaleyh suallerimizi bugün yine ibka ediyoruz:

- 1-) Risalemizin hâl-i hazırından ne cihetlerle memnunsunuz?
- 2-) Şehbal'in resimlerine dair bazı temenniyatınız var mıdır?
- 3-) Münderecatının müfidliği, tenevvüü, zenginliği hakkındaki fikriniz nedir?
- 4-) Hangi nevi makalattan en çok memnun oldunuz ve hangi yazıların devam veya tezayülünü istersiniz?
- 5-) Umumiyetle risalemizde şayan-ı tadil bulduğunuz noktalar hangileridir?²⁹⁶

MUHTEREM KÂRİ'LERE

Birkaç nüshadan beri şu sahifeye derc etmekte olduğumuz suallere cevaben kâri'lerimizden peyderpey birçok mektuplar alıyoruz. Bunlardan bazılarının mealine dair geçen nüshada biraz tafsilat vermiştik. Şimdi o tafsilata fazla bir şey ilave edecek değiliz; yalnız şunu söyleyeceğiz ki cevabnâmelerin kâmilten arkası alınıp da ekseriyet-i ârânın hangi nevi tadilatı temerküz ettiği anlaşılın-

ca neticeyi icradan evvel bir kere daha nazar-ı kâri'ine arz etmek fikrindeyiz. Bu suretle, ne gibi tağyiratın derdest-i tatbik bulunduğuna, kâri'lerce vaktiyle itla hâsıl edilerek hakkında tekrar serd mütalaa olunmasına zaman bırakılmış olacaktır. Diğer taraftan bütün intikadat-ı muhtemele zemini teşhis ve telhis eden bu beş suali bademâ her nüshanın başında ibka etmek ve daima kâri'lerin re'y ve ihtarlarını hüsn-ü telakkiye hazır bulunmak istiyoruz.

- 1-) Risalemizin hâl-i hazırından ne cihetlerle memnunsunuz?
- 2-) Şehbal'ın resimlerine dair bazı temenniyatınız var mıdır?
- 3-) Münderecatının müfidliği, tenevvüü, zenginliği hakkındaki fikriniz nedir?
- 4-) Hangi nevi makalattan en çok memnun oldunuz ve hangi yazıların devam veya tezayülünü istersiniz?
- 5-) Umumiyetle risalemizde şayan-ı tadil bulduğunuz noktalar hangileridir?²⁹⁷

MUHTEREM KÂRİ'LERE

Şehbal'ın birinci sene-i intişarını bitirmesine ancak beş altı nüsha kaldı. Gelecek seneye ait neşriyatımız için şimdiden birçok teceddüdat ve tekemmülat hazırlıyoruz; yirmi dördüncü nüshanın zaman-ı tab'ına kadar istihzaratımızı bitirmeye çalışacağız. Zaten epeyce vakitten beri kâri'lerimizden Şehbal hakkındaki fikirlerini istimzac edişimiz de arzularını ikinci cildin ibtidasından itibaren tatbik eylemek içindi; buna dair mütevelliyen vasıl olmakta bulunan cevapları tasnif ve tertip ederek re'yleri ayırıyoruz. Kâri'lerin bütün temenniyatına —imkân dairesinde— mütabaatı vazife bileceğiz; binaenaleyh risalemizin tesavir ve münderecatı veya evsaf-ı umumiyesi hakkında her ne suretle olursa olsun bir mütalaası bulunan zevatın kemâl-i serbestî ile bize tebliğ-i hissiyat buyurmalarını tekrar rica ederiz.

- 1-) Risalemizin hâl-i hazırından ne cihetlerle memnunsunuz?
- 2-) Şehbal'ın resimlerine dair bazı temenniyatınız var mıdır?
- 3-) Münderecatının müfdliği, tenevvüü, zenginliği hakkındaki fikriniz nedir?
- 4-) Hangi nevi makalattan en çok memnun oldunuz ve hangi yazıların devam veya tezayülünü istersiniz?
- 5-) Umumiyetle risalemizde şayan-ı tadil bulduğunuz noktalar hangileridir?²⁹⁸

MUHTEREM KÂRİ'LERE

Şehbal'ın intişarda geciktiği şu bir iki aylık müddet, risale için bir devre-i mefahir teşkil etti, denilebilir: kâri'ler o kadar alaka, o kadar merak gösterdiler. “Niçin tehir etti? Neden çıkmıyor? Aman tatil-i neşriyat etmesin” diye muhtelif eşkal, fakat hep aynı meal ile —tahriren ve şifahen— muhatap olduğumuz akval-i müşfikâne Şehbal ile muhterem kâri'leri arasında adeta bir rabita-yı karabet tesis ettiğini ve onun gaybubetinden pek çok kalplerin samimi elemlele sızlayacağını bize bir defa daha anlattı.

Bu sevgili kalpleri tatmine müsaraat hem hiss-i şükranın hem de vazife-i hakikat-güynin levazımındandır. Hayır, Şehbal tatil-i neşriyat etmeyecektir. Hatta sırf esbab-ı idariyeden münbahir olan son fasıladan, teyid-i mevcudiyetinin en mühim bir vasıtasını istikmal suretiyle istifade etmiştir. Risalenin pek vasi ve mütenevvi olan umur-u idaresi için Jak Sayabalyan Efendi müdür tayin olunarak bu suretle bir yandan intizam-ı intişara ve diğer taraftan daha büyük terakkiler istihsaline yol açılmıştır. Bu teşebbüsatin asarı kâri'leri peyderpey memnun etmeye başlayacaktır.

- 1-) Risalemizin hâl-i hazırından ne cihetlerle memnunsunuz?
- 2-) Şehbal'ın resimlerine dair bazı temenniyatınız var mıdır?

- 3-) Münderecatının müfidliği, tenevvüü, zenginliği hakkındaki fikriniz nedir?
- 4-) Hangi nevi makalattan en çok memnun oldunuz ve hangi yazıların devam veya tezayülünü istersiniz?
- 5-) Umumiyetle risalemizde şayan-ı tadil bulduğunuz noktalar hangileridir?²⁹⁹

MUHTEREM KÂRİ'LERE

Şehbal, yirmi dördüncü nüshasının intişarıyla birinci senesini ikmal etti; bu yirmi beşinci nüshadan itibaren ikinci senesine ve cild-i sanisine başlıyor.

Dört yüz seksen dört sayfeden mürekkep olan birinci cildin ilk ve son nüshaları bir tarik-i terakkinin mebd-iyle menzil-i hazırını irae eden iki merhaledir. Yalnız yapraklarının çevrilmesiyle bile tezahür edecek olan bu hakikat ibtidaî teşebbüste fiilen ve kavlen bazı mevaid serd edip de sonra bir sath-ı mail takip eyler gibi asar üfûl göstermekten ne kadar farklı bir meslek ittihaz olunduğunu müsbittir. Zaten, her hareket bâlinde bir hahiş-pervâz mündemic olan risalemizin seyr-i terfisine kâri'lerce nasıl bir nazar-ı kadir-senc ile bakılmakta olduğu, idarehaneye gelen mektupların hemen hepsinde birtakım cemâl-i takdîr ve tebrikin münderic bulunmasından anlaşılıyor; hatta sırf işe müteallik muhaberata bile bir iki vasf-ı iltifatkârâne ile birkaç kelime-i teşvikin ilavesine itina olunmak derecesinde müessir nezakete nail oluyoruz. Gerek bu nevaziş-kâr muhabirlere, gerek Şehbal'ın her intişar eden nüshası hakkında —memduh bir hüsn-ü hamiyete teb'an— bezl-i sitayiş eden rüfeka-yı matbuata arz-ı teşekkür için ittihaz-ı feraset ederiz.

Risalenin muhteviyat-ı maddiye ve maneviyesinden kâri'lerin ne dereceye kadar memnun olacaklarını anlamak ve ârâ-yı ek-

seriyetin telahuk edeceği tadilat ve ıslahatı nazar-ı itibara almak maksadıyla bir müddetten beri bazı sualler irad eylemekte idik. Suallerimize cevaben yüzlerce mütalaanâmeler aldık. Nüsah-ı salifeden birinin bu sahifesinde mücmelen yazıldığı üzere birkaç yüz muntekidden kâffesi bir noktada ittihad-ı re'y ibraz ediyorlar: Şehbal'in nefaset-i tab' ve ciddiyet-i münderecatı. Sonra, birçoklarının ilaveten veya tadilen tatbikini arzu ettikleri emeller var. Biz bi't-tabii o emellerin yalnız ihraz-ı ekseriyet edenlerini file çıkaracağız; işte —velev ki iki re'y ile olsun— ekseriyet kazanan temennileri yazıyoruz:

- 1-) Yedinci nüshadan beri kabın ilk sahifesini teşkil etmekte olan levhanın kaldırılması;
- 2-) “Zübde-i Siyasiye, Şikeste Faideler, Telhis-i Resail” fıkraları Şehbal'e yakışmadığı için onların dercinden sarf-ı nazar edilmesi;
- 3-) Tarihî tablolar ile sanayi-i nefise levhalarının tezyidi;
- 4-) Her nüshada kabın başka bir renk ile basılmasından ve bu suretle koleksiyona rengârenk sahifeler idhalinden feragat olunması.

Nüsha-i hazıradan itibaren şu dört talebin kâffesini is'âfa başladık ve kabın ilk sahifesindeki resmi kaldırıp yerine, Şehbal ile hem-derece olan, İngiliz, Alman ve Amerikan resaili gibi, ilanlar koyduk. Yine o resaile imtisalen evvelden beri yaptığımız vecihle kab sehaifini de metin ile birlikte sahife numarasına tabi tuttuk. Şu halde bir senelik Şehbal koleksiyonu teclid olunacağı zaman kablار yırtılıp atılmamalıdır; fazla olarak kablarda münderic makale ve fıkralar da, onların cilde idhalini istilzam eder. Bu tarz-ı hareketi ihtiyarımızda sebepler vardır: evvela, tezyid-i sehaif için henüz imkân-ı malî bulunmadığından bu emniyetimizin husulüne kadar kab sehaifine metnin sirayetinden servet-i münderecatça istifade etmek; saniyen, metin derecesinde nefis kâğıda yine o derece nefasetle matbu olan kabdan ciltte de istifadeyi ihmal etme-

mek; salisen, derc ettiğimiz ilanlar için pek fani bir ömür yerine, devamlı bir hayat temin eylemek.

Şehbal'in kâri'lerinin risaleye karşı alaka-i temellüke benzer bir irtibat duyduklarını ima eden temenniyat-ı muhtelifenin tatbikinde kendimiz için bir vesile-i ıftihar görüyoruz. Ve reftar-ı terakkimizi amal-i kâri'ine tevfiğ etmek maksadıyla istifsar-ı fikir es'ilesini her nüshada idame eyliyoruz. Şehbal'i okuyanlar izhar edecekleri temayülât-ı islahiye için biz de daima bir sem'-i esga bulacaklardır.

Bundan sonra takip edeceğimiz meslek hakkında şimdiden zerrîn ve simîn kelimeler israf etmeyeceğiz. Yalnız "teali-i mütemadiyi" bir üss-ü müntehib bildiğimizi söylemekle kanaat edeceğiz. Şehbal'i hâl-i hazırıyla layık-ı tihniyet bulan muhterem kâri'lerimiz, bir zaman sonra buna ilaveten ciddiyet-i akvalimizi de sezâ-yı tebrik görecekler ve Osmanlılık gurur-u millîsi içinde Şehbal'in mevcudiyeti için bir küçük mevki ayıracaklardır.³⁰⁰

MUHTEREM KÂRİ'LERE

Evvelce de yazmış olduğumuz vecihle Almanya'ya mükemmel ve zarif ciltler sipariş etmiştik, idarehanemizin bu hususta iltizam eylediği sürâte rağmen maalesef epeyce bir tehirden sonra ciltlerimiz geldi, abone ve kâri'lerimize tebşir ederiz. Ciltler bu tehiri unutturacak derecede metin ve şıktır. Kâri'lerimize karşı bir cemile olmak üzere pek ucuz hemen bize mal olduğu fiyatla takdim ediyoruz.

Tamamiyle bizden mamul-ü sade nev'inin fiyatı on, ve yarım meşin nefis nev'ininki yirmi kuruştur.

Cilt isteyen taşra kâri'lerimiz, cilt bedeline iki kuruş posta ücreti zamm etmelidirler.³⁰¹

300 "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 25, 15 Ağustos 1326, s. 2.

301 "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 27, 15 Eylül 1326, s. 42.

MUHTEREM KÂRİ'LERE

Sahib-i imtiyazımız, dört aydan beri Avrupa ve Amerika'da seyahat ediyor idi; ahiren avdet etti. Resim gazeteciliğine ait bir takım kıymetdâr tedarikat ve tettebbuata vesile olan bu seyahat-ı medideden Şehbal'ın suret-i istifadesini kârî'in-i muhtereme yakında müşahade edeceklerdir. Londra, Paris, New York, Washington, Philadelphia, ilh... gibi dünyanın en mühim şehirlerini hayat ve muhteviyatını musavvir ve birçok şayan-ı dikkat fotoğraflarla müzeyyen bir hatıra-yı seyahatin de iki nüshaya kadar dercine başlanacaktır.³⁰²

ANKARA, BURSA, TRABZON VE LEFKOŞA'DAKİ BAYİLERİMİZE

Şimdiye kadar kerratla vaki olan müracaatımıza rağmen henüz matlubumuza desters olamadık. Daha ziyade intizarı, hemen altı ay kadar müddet geçmiş olduğu cihetle, bi-lüzum görüyoruz ve son defa olarak müracaat ediyoruz; yine ber-mutat sükûtle mukabele görürsek tedabir-i kanuniyeye tevessül etmekle beraber isim tasrihiyle kütüphaneleri teşhir edeceğiz.³⁰³

MUHTEREM KÂRİ'LERE: LÜZUMLU BİR HASBİHAL

Geçen nüshada muhtasaran arz edildiği üzere sahib-i imtiyazımız, Avrupa ve Amerika'da seyahati sebebiyle dört aydan ziyade devam eden, gaybubeti ve risalemizin hüviyet-i maddiye ve maneviyesinde —mütekarrir programımıza nispetle— bir tebdil-i mahsus vücuda getirmişti. Bir mecmu-yu fikrîyi en şümüllü şekliyle anlamak vazifesi herkesten ziyade sani'ine terettüp edeceği için içtihad-ı tatbik farkı olan böyle bir tebdilin vuku'u tabiidir.

302 "Muhterem Kârî'lere," *Şehbal*, No: 28, 1 Teşrinievvel 1326, s. 62.

303 "Ankara, Bursa, Trabzon ve Lefkoşa'daki Bayilerimize," *Şehbal*, No: 29, 1 Teşrinisani 1326, s. 99.

Fakat artık sahib-i imtiyazın avdetiyle farkın da, tebeddülün de temadisine mahal kalmadı. Daha hızlı koşmak için bir iki adım geriye giden müsabakakârlar gibi, Şehbal'ın de vekafe-i vakıadan bir zamime-i kuvvet iktibas ettiğini, kâri'ler —inşaallah— göreceklendir.

Hazırlamakta olduğumuz teceddüdatı Şehbal'ın kendi lisanı birer birer takrir edecek. Onun fesahat-i filiyesine müdahale etmemek için fûrûğ-u tertibatı şimdiden birer birer saymaya lüzum görmüyoruz; yalnız hudud-u cesimesini beyanla iktifa edeceğiz. İstihzarımız şu icmal altında cem' edilebilir:

Evvela – ihata-yı münderecatın şayan-ı dikkat bir mukayesede tevsî'i

Saniyen – bizde henüz müdevven olmayan uluma ait ciddi tefrikalar neşri

Salisen – resimlerin kemiyet ve keyfiyetine daha büyük bir ehemmiyet itası

Rabian – münderecat ile resimler arasında daha sıkı bir irtibat tesisi

Hamisen – eser telif veya tercümesi, ıstılah vaz'ı, ilh... gibi maksad-ı müfideye matuf müsabakalar ihdası

Sadisen – imkân müsait olunca risaleye dört sahife ilavesi

Terakkiyat-ı müstakbelemizin bunlardan ibaret olduğunu iddia etmek, emele hadd çizmeyi müstelzimdir; halbuki Şehbal'ın ismi bile hudutsuz yüksekliklere müteveccih! Biz yalnız yakında tahakkuk ettirmeye çalışacağımız birkaç arzu-yu terakkiden bahsediyoruz; daha sonraki teşebbüsatımızdan ise muheterem kâri'ler daha sonra haberdâr olacaklardır.

Şehbal'ın bazı muhibleri resimlerin üzerine kazaen sert bir şey sürülünce çizgi hâsıl olmakta bulunduğundan şikâyet ediyorlar. Bu nakise, maa't-teessüf o nev' nâ-kâbil-i ictinab nekayisindendir ki tekemmülden tevellüd ederler. Çünkü kullandığımız parlak

kâğıdın üzerindeki cila, mürekkebin süratle emilip kurumasına bi't-tabii mani oluyor ve taze basılmış resimler için —kuruyuncaya kadar— o yolda bir mahzuru davet ediyor. Aynı cins kâğıda matbu resail-i ecnebiyenin de aynı mahzurdan kurtulamayışı —eğer lazımsa— bir delildir. Gençliğine tariz olunan bir İngiliz nazırın muahizlerine söylediğini biz de tekrar ediyoruz. “O bir kusur ki her dakika eksiliyor!”

Birkaç nüshadan beri kullandığımız kâğıdı şikâyet eden şevketli kâri'ler de var. Pek bicâ olan bu türlü şikâyetler, ne kadar müşfik bir nazar-ı dikkat altında bulunduğumuzu bir daha ispat ederek bizi hakiki bir meserretle sevindiriyor. Evet, şimdiki kâğıdımızdan biz de hoşnut değiliz ve onu istimale, mahza siparişlerimiz zamanında yetişmediği için mecbur ve muztar olduk, eğer daha iyi kâğıt bulunmamasından biraz da memleketimizi kabahatli add etmeyeceksek —zaten kimsenin memnuniyetle kabul etmediği— kabahat, sebep-i tehir olan fabrikanın uhdesinde kalmak lazım gelecek.

Herhalde ısmarladığımız kâğıdın vusulünü müteakip risa-lemiz, samimi kârilerinin layık gördükleri libası iktisada isticlal edecektir.³⁰⁴

MUHTEREM KÂRİ'LERE

Şehbal geçen nüshasında salah ve terakkiye ait bazı muahede- de bulunmuştu. Bu nüshasında münderecatına taalluk eden vadelerinden bir kısmını icraya başlıyor; aksam-ı mütebakiye içinde kâri'lerini intizarda bırakmamaya çalışacaktır.

Risaleye —velev intikad ve muaheze suretiyle— bir telakki gösteren muhterem zevatın fikir ve irşadları, gerek meslek-i tahrirde ve gerek mesail-i idarede bize hatanümâ bir pusula gibi daima rehberlik ediyor. Onun için Şehbal hakkında —herhangi şekilde

304 “Muhterem Kâri'lere: Lüzumlu bir Hasbihal,” *Şehbal*, No: 34, 1 Şubat 1326, s. 182.

olursa olsun— bu düşüncesi bulunan muhterem kâri'lerin düşünmek zahmetine iş'ar külfetini de ilave buyurmalarını rica ederiz. Şehbal'de istediklerini bulmayanlar ataletimizden sükûtlarını sebep görmelidirler; zira hudud-u meslekimize dâhil, vesaitimizle icrası kâbil ve ekseriyet-i kâri'inin nef'ini kâfil hiçbir teklif yoktur ki şükür ve hulula kabulüne hazır olmayalım.

Epeyce zamandan beri mabadini derc edemediğimiz “Korkunç Bir Hatıra” hikâyesinin ikmalî temennisinde bulunan müteaddid muhabirîn-i muhterememize, ibraz ettikleri alakadan dolayı teşekkürü unutmayarak, isteklerini icraya müsaraat edeceğimizi arz eyleriz.

Almanya'da bilhassa imal ettirerek getirttiğimiz ciltlerden nefis nev'i kâmilan satılmış, sade nev'inden pek az kalmıştır. Koleksiyonlarını zarîf ve ucuz bir surette ciltletmek isteyen kâri'lerimizin isticâl buyurmalarını tavsiye ederiz.³⁰⁵

MÜSABAKALARIMIZ

Müsabakalar tesisinden maksadımız:

“Lisanımızda gayr-i mevcut bazı ıstılahat-ı lazîminin zemin-i vaz' ve ibda'ını hazırlamak, Osmanlı kütüphane-i ulum ve sanayi'ine birkaç yeni ve kıymetli eser inzamını teshil ve teşvik etmek âlem-i sanatımıza ve bahusus onun musiki ve tiyatro gibi şuaabatına biraz hayat verecek teşebbüsata meslek dâhilinde vasıta olmak, el-hâsıl elimizdeki risale ile bu sevgili memlekete ne kadar hizmet edebilmek kâbil ise o kadar fedakârlık ihtiyarından çekinmemek” diye tasvir edilebilir.

Görülüyor ki; nefy-i meşkûk birtakım lügazlar ve muammalar tertibiyle israf-ı faaliyet taraftarı olmuyoruz ve müsabakalarımızı bile bin hedef-i münfide tevcih etmek istiyoruz. Risalemizin zahîrî ve batınî bütün nefasetlerini istihsal için zaten ihtiyar eylemekte

olduğumuz masarîf-ı azimeye ilaveten bu faideli müsabakalara da ayrıca mebalîğ tahsis ettiğimiz, emel-i hizmetin telkin ettiği hiss-i asilden münbahistir.

Birinci müsabaka — “Ayda, Karmen, Maskot” namlarındaki üç eser-i musikiden herhangi birinin güftesinin aslının veznine ve bestesine tevafuk edecek surette, nazmen Türkçe’ye tercüme etmek.

Mükâfat 15 lira-yı Osmanî

İkinci müsabaka — Fransa muharrirîn-i felsefîyesinden —Ribo— (Ribot)’un “emraz-ı hafıza, emraz-ı irade, emraz-ı şahsiyet” isimlerindeki üç küçük eserinden herhangi birini Türkçe’ye tercüme etmek.

Mükâfat 10 lira-yı Osmanî

Üçüncü müsabaka — Atideki on iki kelime için lisan-ı Osmanî’de mukabiller ihdas ve tayin etmek.

Mükâfatı nakden 1 lira yahut risalemizin bir senelik abonesi

Bulunacak mukabillerin Farisî, Arabî veya Türkçe olmasında beis yoktur. Yalnız garabet-i fevkeladeyi haiz olmamaları, terakib-i izafiye ve tavsifiye teşkiline yarayacak surette ya tek kelimeden ibaret veya tek kelime hükmünde bulunmaları şarttır. Mesela: “Quadrupede” mukabilinde “dört ayaklı” yahut “zu-erba’at-ı ercül” tabirlerinden ziyade “çar-pa” yı muvafık görürüz; güzellik “neophobe” mukabilinde “teceddüd-keriz”i ve “musicographe” mukabilinde “musiki-nüvis”i “ha’îf-i teceddüd” ve “muharrer-i musiki”yi tercih ederiz.

On iki kelime şunlardır:

Bibliographie, boycottage, caprice, caricature, clup, conference, concert, decor, monologue, paradoxe, surprise, taximetre.

Bu kelimelerin hepsine birden mukabil bulamayan veya bulduklarından bazılarını kabul ettirebilen zevat, heyet-i mümeyyizemizce kabul edilen kelimat miktarınca aylık aboneye müstehak

olurlar. Şu halde beş kelimenin mukabilini bulana beş aylık, bir kelimenin mukabilini bulana bir aylık abone kaydedeceğiz.³⁰⁶

MUHTEREM KÂRİ'LERE

Risalemize abone olan zevatın birçoğu ta ilk numerodan itibaren tam koleksiyon almak istiyorlar. Elden nüsha iştir edenlerin içinde de aynı arzuyu izhar eyleyenler nadir değildir. Şu mütevali taliplerden anlıyoruz ki muhterem kâri'lerimizin kısm-ı azamı Şehbal'e nüsha-i ibtidaiyesinden itibaren malik olmak meylindedirler. Bi't-tabii bu meyile itiraz edecek biz değiliz, fakat depomuzda bulundurduğumuz nüsa-ı sabıka peyderpey satılıp süratle eksilmekte olduğu için yakın bir zamanda tam koleksiyon tedarikine imkân görememek ihtimaliyle endişe-nâkız. Ez-cümle 1, 10, 11, 17, 19, 31, 32 numarolu nüshalardan pek az kalmış. 18 ve 20 numarolar ise kâmilten bitmiştir. İdarehanemizin gittikçe vüsat kesbeden mesail-i hazırası, mevcudu kalmayan nüshaların tekrar tab'ına müsait olmayacak sanıyoruz, zira risalenin tekemmülat-ı mütemadiyesi ancak bütün mesainin mutarrıdan ve bilâ-inkısam bir noktada temerküzü sayesinde husul-pezîr olmaktadır. Binaenaleyh koleksiyon edinmek hahişinde bulunan kâri'în-i muhteremenin şimdiden celb-i dikkatlerini bir lazıme-yi hareket add eyledik.³⁰⁷

MUHTEREM KÂRİ'LERE

36. nüshadan itibaren ihdas ettiğimiz müsabakalar hakkında kâri'lerimiz büyük bir alaka gösterdiler: her gün ya müsabakaya iştiraki, ya şerait-i müsabakadan birine dair istibzahı, yahut şekli-i müsabakadan beyan-ı memnuniyeti muhtevî birçok mektuplar alıyoruz. Hatta “çok gazete okumayanlardan bir kâri” imzasıyla Londra'dan gönderilen bir intikadnâmede “müsabakalarınıza,

306 “Müsabakalarımız,” *Şehbal*, No: 36, 15 Mart 1327, s. 222.

307 “Muhterem Kâri'lere,” *Şehbal*, No: 37, 1 Nisan 1327, s. 242.

daha doğrusu tarz-ı müsabakayı ibra eden fikrinize âşık oldum” denilerek ilân-ı aşk derecesinde izhar-ı takdir ediliyor. Bütün şu asar-ı teveccühe karşı evvela vazife-i hissiyemiz arz-ı şükran etmek ve sonra vazife-i akliyemiz de açtığımız nezye emin ve müstakil tarikte daima ileriye doğru yürüyüp teşekkür-ü kavliye liyakât-i fiiliye ile teyide çalışmak olacaktır.

Müsabakaların tevzih-i şeraiti temennisinde bulunan kâri’lerimize ayrı ayrı cevaplar yazıyoruz. Lakin beyne’l-kâri’în en ziyade badî-i tereddüd olduğunu gördüğümüz bir mesele var ki ondan burada bir hitab-ı umumî ile bahsetmeyi münasip gördük:

Birinci ve ikinci müsabakalarda içlerinden birinin tercümesi teklif olunan eserlerin hepsi birden şayan-ı kabul bir surette tercüme olunursa idarehânemiz ne yapacak? Yapacağımız şey pek basittir: hepsini birden kabul etmek ve her birinin muhterem memduhuna mevud mükâfatı tamamen takdim eylemek.

Şu halde birinci müsabakanın mevzuunu teşkil eden üç kitabın tercüme-i makbuleleri için cem’an 45 lira ve ikinci müsabakadaki üç kitabın tercümeleri için de yine cem’an 30 lira tediye edeceğiz. Biz o altı eseri kütüphane-i millîye ilave edebilmek mazhariyetine temenni-hâhız.³⁰⁸

MUHTEREM KÂRİ’LERE

Bazı ticarethanelerin Şehbal ismine heves ederek bunu unvan ittihaz eylediklerini işitiyoruz. Risalemizin nefaset ve nezaletiyle kendi şube-i sanatlarında tefa’ül etmek istediklerine fail olduğumuz için iktibas-ı vakıa muteriz değiliz. Fakat risale ile bu ticarethaneler arasında bir irtibatın vucudiyetini zanneden ve bizden istifsar-ı maddiye lüzûm gören kâri’în-i muhteremeye karşı nâ-kâbil-i ihmal bir vazifemiz var ki o da Şehbal’ın hiç hiçbir ticârethâne ile alakadâr bulunmadığını vazıhan ilan etmektir. Müsabakalarımızdan birinin —on iki kelimeye mukabiller bul-

mak müsabakasının— müddeti evvelce ilan ettiğimiz vech ile 15 Nisan'da münkazi oldu. Müsabakaya 518 zatın —bi'n-nisbe muvaffakiyetle— iştirak etmesi ve içlerinde birkaç hanımefendinin de bulunması memleketimizde ciddi teşebbüslere verilen kıymet ve ehemmiyet nokta-yı nazarından mucib-i memnuniyettir. Zaten diğer iki müsabakaya da peyderpey iştiraki müş'ir mektuplar gönderiliyor. Herhalde bu nevi müsabakaları ihdas etmekteki maksadımızın pek ziyade mazhar-ı takdir olduğunu görüyor ve inşaallah aynı kuvvetle müntic-i semerat olmasını temenni ediyoruz. Müddeti hitam bulan müsabakanın evrakı der-dest-i tedkiktir. Netayicini gelecek nüshada ilan edeceğiz.³⁰⁹

MUHTEREM KÂRİ'LERE: MÜSABAKALARIMIZ - NAZAR-I DİKKATE

Şimdiye kadar müsabakalarımızı idare müdiriyetinde bulunan Jak Sayabalyan Efendi ahiren bir seyahat-i medide icrasına mecbur olarak idarehanemizden infıkak etmiştir. Bademâ mektup ve nakid gibi her türlü irsalâtın mahsuren sahib-i imtiyaz namına icrasını rica ederiz.

On iki kelime-i ecnebiyeye Türkçe'de mukabil bulmak müsabakasının netayicini aşağıya derc ediyoruz:

Fakat evvel-i emirde ihraz-ı muvaffakiyet edenleri hangi vasıta ile ayırdığımızı bir faide-i zâide olmak üzere izah etmek istiyoruz:

Her bir lügât-i ecnebiyenin mukabilinde müsabıkların teklif ettikleri kelimeler heyet-i mümeyyizemizce birer birer re'ye konarak en çok re'y kazanan kelimat tefrik edilmiş ve bu kelimelerin sahipleri isimlerine kura çekilmiştir.

Müsabakaya iştirak eden beş yüz on yedi muhterem kâri'nin kâffeten isimlerini neşretmek arzu ederdik: fakat maa't-teessüf Şehbal'in sayfeleri kendi resimleri ile makalelerine bile kifayet

etmemekte olduğu için bundan feragat eylemeye mecbur olduk. Herhalde ciddiyetlerini ve lisan-ı millîye muhabbetlerini ispat edenlerin cümlesine arz-ı teşekkür ederiz.

Mevzu-i bahs olan on iki kelime için müsabıkların —doğru, yanlış— teklif ettikleri bi'l-cümle mukabiller ile bu mukabillerden her birinin kaç kişi tarafından teklif olunduğu mündericidir; ancak şurasını seza-yı zikr görürüz ki müsabıklardan bazıları yalnız birkaç kelime-i ecnebiyeye hasr-ı iştigal ettikleri ve diğer bazıları ise bir kelime için üç dört mukabil birden irae eyledikleri için atideki rakamların mecmuu ile aded-i müsabıkın arasında tevafuk yoktur.

Bibliographie: mebhas-i kütüb (64), kitaplar (8), şerh-i ism-i kütüb (1), kitapşinaslık (2), kitapnâme (1), marifet-i kütüb (121), kütüb-i müntezire (35), fihrist-i asar (94), tasnif-i kütüb (19), mebhas-i ahvâl-i kütüb: ilm-i ahvâl-i kütüb (286), esami-i kütüb (180), medarik-i kütüb (17), müraca' (11), cami-i asar (6), tavsif-i müellifat (104), fihrist-i müellifat (61), tedkik-i müellifat (160).

Boycottage: nebz-i iktisadî (52), nebz-i ticarî (37), tecrid (21), mukataa (268), memnuiyet-i sera (73), tahrim (46), kat-ı muamele (41), mukasara (2), istinkâfe (1), hücr-i millî (5), harb-i iktisadî (374), beride (1), küskünlük (3), merdudiyet (8).

Caprice: hacis (8), heves (813), nesnasî (1), nesnasıyet (1), televvün (94), televvün-i eda, televvün-i mizac (280), herdem-i hayalî (1), keyf (23), zevk-i selim (1), maymun iştihası (125), merak (31), hırçınlık (7), hercaılık (14), dinsizlik (1).

Caricature: nekr-i tasvir (53), hicv-i resmî (5), tasvir-i hercaî, resm-i hercaî, resm-i hicvî (261), mudheka (3), müstehze (3), resm-i mudhak (109), tasvir-i manidâr (42), resm-i müfdah (1), resm-i istihzâî, resm-i müstehza (82), mizahat (10), dahike (6), tasvir-i müdheka (88), levh-i muhayyel (1), levha-i hicv (34), tehzil (1).

Clup: mahfel (261), münteda (60), mesbat (1), mecma (102), darü'l-arifin (3), nadî, nedve (113), dernek (75), içtimagâh (2), mecma-yı ihvan (19), lonca (52).

Concert: ekâneti (210), ahenk (46), dernek (8), müsamere (92), müsamere-i musikiye (125), bezm-i ahenk (30), hufle-i musikiye (4), ahenk-i musiki (1), hitabe-i musiki (2), cemiyet (1), çalgı cemiyeti (19), mutribe (3).

Conference: hitab, hitabe (207), hutbe (72), müşavere (5), müdavele (16), muhadara (89), meclis-i mükâleme (2), muhataba (1), mev'ize (151), mutemer (24).

Decor: tezyinat (324), tezyinat-ı mer'îye (65), zinet (112), müzeyyenat (83), müzeyyenat-ı esasiye (46), esas-ı tezyin (3), heyet-i mer'îye (21), süs (95), bezek (18), zıba (1), tecemmülat (35), donanma (6), piraye (1), nigar (2).

Monologue: söylenme (146), söyleniş (30), hasbihal (222), hodgû (12), vesvese (1), nutk-ı meddah (1), kelim (4), mütekellim-i vâhide (8), hicraz (1), tekâlüm (1).

Paradoxe: garibe (52), acibe (19), garabet-i fıkır (11), acube (80), badire (72), faze (2), müfad-ı mestur (1), tebayün (1), havarik (1), dava-yı mücerred (409), hark-ı müselleme (2), harika (4), bidat (1), bedaat (1).

Surprise: baskın (173), hayret (145), fec'e (28), buğte (1), tahayyür (23), şaşırtma (273), muğfele (72), muhayyere (5), yakalanma (64), tesadüf-i gayr-ı muntazır (9), muface'e (1).

Taximetre: mukaddernâme (3), narhnüma (14), mikyas-ı mikdar (8), ücretnüma (401), rah-peyma (2), narh (1), para saati (7), mikyas-ı fin (3), mizan-ı mesafe (252), mesafe-nüvis (138), rehpeyma (1).

Kârî'lerimizin nazar-ı takdirine arz ettiğimiz bu kelimelerden heyet-i mümeyyizemiz —en çok zat tarafından teklif edilenleri değil— içlerinden en münasip ve tevsî-i ihtiyaca kâfi görülenleri şu suretle ayırmıştır:

Kitabnâme, kitabşinasî, kitapşinaslık: Bibliographie; mukataa, mukasara: boycottage; merak: caprice; mahfel: clup; mutribe:

concert; hitabe, mevzi'a: conference; nigar: decor; hasbihal, söyleniş, tekellüm: monologue; bidat: paradox; müface'a: surprise; para saati, ücret-nüma, mesafe-nüvis: taximetre.

Müسابakada ihraz-ı muvaffakiyet eden:

Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'den M. N. D. Bey, iki kelime (mukataa, kitapşinaslık)

Nişantaşı'ndan Afife Sâre Hanım, üç kelime (kitabnâme, hitabe, hasbihal)

Doktor Fuat Sabit Bey, iki kelime (söyleniş, mahfel)

Hasan İrfan Bey, bir kelime (mesafe-nüvis)

Mekke-i Mükerreme'de Mehmet Salim Bey, üç kelime (mutribe, müface'a, mukasara)

Üsküdar'da Ali İlmî Bey, iki kelime (nigar, tekellüm)

İzmir'de Mustafa Hamit Bey, bir kelime (para saati)

Nazım Bey, bir kelime (ücret-nüma)

Lütfen muvazzah adreslerini işar buyurmaları ve mükâfatı ya nakden veya abone suretinde idarehanemizden aldirmaları mercudur.³¹⁰

MUHTEREM KÂRİ'LERE

Hayat-ı memlekette büyük müveccehler uyandıran hadisat-ı tarihiyenin tesirinden bilhassa resimli risalelerin ma'sun kalması mümkün değil. Mesela Rumeli ahvalinde bir vakfe-i sükûn istihsaline matuf olan seyahat-ı hümayun Şehbal'de —diğer mana ile— bir vakfe-i sükûn gösterdi: bu seyahat-i tarihiyeyi hakkıyla takip için teşebbüslerde bulunarak aldığımız bi-nihaye resimlerden büyük bir kısmını risalemize sürat-i mümkün ile derc etmek istediğimiz için, pozların klişelerini derhal Viyana'ya sipariş ederek bu nüshamızın müteaddid sayfelerini ona tahsis eylemiştik,

310 "Muhterem Kâri'lere: Müsabakalarımız - Nazar-ı Dikkate," *Şehbal*, No: 40, 15 Mayıs 1327, s. 302.

halbuki günden güne intizar ettiğimiz klişelerin teehhür-ü vürudu hem derece derece bu nüshanın intişarını ihmal, hem de maksat ve isteğimizin icrasını işkal etti. Artık intizara nihayet vererek 337 ve 338. sahifeleri muhtevî formamızı bastırmış olduğumuz bir zamanda siparişimizin ikinci kısmı vürud ettiği için bunları gelecek nüshaya bırakmak istemedik. O iki sahife zirindeki fıkralar münderecatına rağmen yine bu nüshaya derc eyledik. Risalemizin başka bir maksatla güya tatil-i neşriyat ettiğine dair işâ olunan haberler, tekzibe bile lüzum görülmeyecek kadar mesleğimizden mütebaiddir.

Şehbal hakkındaki mütalaata dair kârî'lerimizden aldığımız mektuplar içinde birçoğu gayet makul bir sualin eşkâl-i mütenevvi'asına makes olmaktadır:

- Şehbal bir Türk gazetesi olduğu halde resimlerin altına niçin Fransızca izahat yazmaya lüzum görmeli?

Risalemizin mebde'-i intişarından beri biz bu suali kendi kendimize derpiş ederek o kadar mantikî buluyorduk ki birkaç yerden izhar olunan arzuya rağmen beşinci nüshaya kadar resimler için Fransızca izahat derc etmekte ısrar ediyorduk; bilahire bu yoldaki taleplerin şayan-ı dikkat bir derecede tekessürü o vakit kâriler arasındaki cereyâna ittibâ'ımızı zarûrî göstermişti. Şimdi ise ekseriyet-i kârî'inin muhik bir hiss ile buna tarafdâr olmadığı görüyoruz. Hatta kârî'lerimizden bir muhterem Osmanlı kadını bir mektubunda aynı suali irade etdikden sonra: "Ben bir Türk gazetesinde Fransızca yazıların sebeb-i vücudiyetini anlamadım. Eğer onların millî olmaması mukarrerse bari ne maksada hizmet ettikleri buyurulsun." mealinde bir sözle izhar-ı hamiyet ediyor. Bütün takayyüdatımıza rağmen resimlerin altında sehv-i tertipler ile bazı kere acib bir kıyafete giren bu Fransızca satırlar —güldürmeyen mizahlar gibi— bizi de memnun etmekten uzak idi. Binaenaleyh bu nüshadan itibaren Fransızca fıkratı tayy ediyoruz.

Avrupa'ya sipariş olduğumuz ciltler gelmiştir. Arzu eden kâri'lerimiz idarehanemizden iştirâ buyurabilirler.³¹¹

MUHTEREM KÂRİ'LERE

Risalemizin tehir-i intişarına ait sebepleri geçen nüshamızda yazmış, itizar eylemiştik.

Abonelerimizden ve muhterem kâri'lerimizden bu madde için aldığımız mektuplara ayrı ayrı cevap takdimine imkân olmadığından afvlarını temenni ederiz. Şehbal'ın bu nüshasından itibaren suret-i müntezemede eyyam-ı muayyenede tab' ve neşrine bezl-i makdur edilecektir.

Abonelerimiz aded-i nüsha itibarıyla mukayyed olduklarından şimdiye kadar vuku bulan tehhüratın kendilerine maddeten hiçbir zararı olmayacaktır. Risalemizin altı aylığına veya bir seneliğine abone olduklarına göre, on iki yahut yirmi dört nüsha alacaklardır. Abonelerimizden bazı zevat, bir veya iki nüshasını alamadıklarından bahs ile şikâyet etmekten ve nüsh-ı zayıy idarehanemizden tekrar talep eylemektedirler.

Risalemizin abonelerimize —murakabe-i mükerrere ve kâmile tahtında kemâl-i intizam ile irsalinde idarehanemizin hiçbir tasvuru yoktur. Binaenaleyh nüshalarını alamamış olan bu gibi zevatın postahanelere müracaatla talep buyurmaları rica olunur.

İdarehanemizde mahfuz Şehbal koleksiyonlarının 18 ve 20 numaralı nüshaları eksiktir. Bunlardan getirilecek olursa her nüshası 10 kuruş mukabilinde iştirâ olunacaktır.

Avrupa'ya sipariş etmiş olduğumuz ciltler gelmiştir. Arzu eden kâri'lerimiz idarehanemizden iştirâ buyurabilirler.³¹²

311 "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 41, 15 Temmuz 1327, s. 322.

312 "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 42, 15 Eylül 1327, s. 342.

KÂRİ'İN-İ MUHTEREMEYE

Risalemiz seksen altıncı nüshasından itibâren dört nüshaya ilave edilen kuponları kesip hepsini birden gönderecek zevat arasında kura çekecek ve ilk çekilen numaraya iki bin, ikinci numaraya bin, üçüncüye beş yüz, dördüncüye dört yüz ve mütebaki on bir kişiye yüzer kuruş hediye-i nakdiye takdim edecektir. Tafsilatın 85 ve 86 numaralı nüshalardaki uzun ilanda mündericidir.

İdare³¹³

KÂRİ'İN-İ MUHTEREMEYE

Risalemiz seksen altıncı nüshasından itibâren dört nüshaya ilave edilen kuponları kesip hepsini birden gönderecek zevat arasında kura çekecek ve ilk çekilen numaraya iki bin, ikinci numaraya bin, üçüncüye beş yüz, dördüncüye dört yüz ve mütebaki on bir kişiye yüzer kuruş hediye-i nakdiye takdim edecektir. Tafsilatın 85 ve 86 numaralı nüshalardaki uzun ilanda mündericidir.

İdare³¹⁴

KÂRİ'İN-İ MUHTEREMEYE

Risalemiz seksen altıncı nüshasından itibâren dört nüshaya ilave edilen kuponları kesip hepsini birden gönderecek zevat arasında kura çekecek ve ilk çekilen numaraya iki bin, ikinci numaraya bin, üçüncüye beş yüz, dördüncüye dört yüz ve mütebaki on bir kişiye yüzer kuruş hediye-i nakdiye takdim edecektir. Tafsilatın 85 ve 86 numaralı nüshalardaki uzun ilanda mündericidir

İdare³¹⁵

313 İdare, "Kâri'in-i Muhteremeye," *Şehbal*, No: 87, 1 Kânunuevvel 1329, s. 289.

314 İdare, "Kâri'in-i Muhteremeye," *Şehbal*, No: 88, 15 Kânunuevvel 1329, s. 307.

315 İdare, "Kâri'in-i Muhteremeye," *Şehbal*, No: 89, 15 Kânunusani 1329, s. 322.

MUHTEREM KÂRİ'LERE

Son bir-iki nüshanın esbab-ı zaruriyeden dolayı bir kaçır gün teehhürle intışarı, kura kuponlarının idarehanemize vürudu için muayyen olan 1 Şubat tarihinin biraz daha temdidini icap etmektedir. Zaten Diyarbekir, Süveyş, Hindistan, Cava, ilh... gibi uzak yerlerdeki kâri'lerimizden mütemadiyen vuku bulan bi-nihaye müracaatlarda milel-i mukarrerinin adem-i kifayetini gösteriyor. Binaenaleyh kuponların idarehaneye irsali için 15 Mart 1330 tarihine kadar intizar etmeye karar verdik

İdare³¹⁶

ATF-I NAZAR: AHALİ VE MEMURÎN

- F. -

Bir memleketin, akib-i inkılabda dâhilen geçirebileceği en vahim zaman-ı buhran, idare-i salifenin zevaliyle idare-i cedidenin teessüs-ü nüfuzu arasındaki fasıla-yı fetrettir. Bu fasıla ne kadar uzun olur ve yeni hükümet teessüs ve teeyyüd etmekte ne kadar gecikirse, mehalik-i mevcude de o nispette büyüyerek temadi eder.

Eğer şu mütearefeyi kendi kendimize bulmaya muktedir olmasa idik, bugün memleketimizde ceryanını derin bir hüznle görmekte bulunduğumuz ahval, bize onu bütün kuvvetiyle telkin edebilirdi.

Bazı büyük mütefekkirlerin emel edindikleri gibi, insanların terakki-i marifet ve medeniyetle vazifelerinden bihakkın habir haklarına kâin, hakk ve vazife haricine tecavüzden müctenib bir hâl-i mülükâneye gelebileceklerini ve o vakit artık idare olunmak ihtiyacından vareste kalacaklarını tahayyül etmek belki mümkündür. Fakat bu emniyeye şimdilik bir hulya-yı nûşîn olmaktan fazla kıymet verilemeyeceği cihetle, ihtirasat ve su'-i meylanat-ı beşeriyenin menfaat-i içtimaiyeyi muhal bir cereyan takip etme-

316 İdare, "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 90, 1 Şubat 1329, s. 343.

sine mani olacak bir kuvvetten husul-i istiğna gayr-ı kâbildir. O kuvvet —daha iyisi bulunmadığı için— hükümettir.

Memurlarında temessül eden hükümet ise —ıtlâ-yı hakikat ve-saitinden pek azına malik olan— kütle-i ahalinin hevesatı önünde bir bazıçe olmak müzellakasına sevk olunursa, idarenin bu şekli mutlakîyet veya meşrutîyet ile îsâftan kalır; çünkü şûriştir.

Herhangi bir nahiye, kaza, livanın veya vilâyetin sekenesi — temasül-ü hükümet olmak üzere— kendilerini idareye hazırlanan bir memuru kabul etmemek salahiyetini haiz midirler? Değilseler bu hal, hâkimîyet-i millîye ile nâ-kâbil-i telîf olmaz mı? Bir de tayin olunan memurlara itirazsız serfûrû etmek ahaliye müterettip vazife ise, yek-taraf olan bu mecburiyet taraf-ı diğeri istibdatına yol açmaz mı?

İşte birtakım sualler ki bu biçare mülk-ü pür-şüyûnun saadet-i müstakbelesini onların fiilen rabt edilecekleri tarz-ı halle tabii görünüyor. Ah, ne kuyud-âlût bir saadet-i müstakbele ki husulü gâh şu, gâh bu sebeb-i düşvara muallâk olmaktan hali değil!

Üç sualin filiyattan alacağı daha sükût-fermâ cevaplara intizar-ın, ben şimdiden üçünü de büyük bir “hayır!” ile karşılayacağım.

Meşrutîyet maraza-yı ahali namı altında birkaç kaid ve saikin tegallübü demek değildir. “Hâkimîyet-i millîye” sözünden efrad-ı milletin birer birer veya cemaat cemaat veyahut hep birden hükm-sâz olması manasını anlamak doğru add edilseydi, mebusân intihabatı üzüntüleri bir külf-i beyhude olurdu. Milletin hâkimiyeti kuvve-i icraiye ve adliye mebusları vasıtasıyla taht-ı murakabede bulundurmasından ibarettir. Bundan başka türlü hâkimîyet, milletin değil ferd yahut şirzimenin olur.

Mamafih hakk-ı şikâyetleri şekl-i kanunî ve merci-i kanunî ile mukayyed bulunan efrâd-ı ahalinin bu suretle tabi oldukları tahdidat onların biraz elini, biraz dilini bağlarken, ötede hükümet büsbütün azade-i hadd ve kayd kalmamıştır. Onun da intihab-ı memurîn işinde —muamelat-ı sairesi gibi— tab’iyete mecbur

olduğu birtakım şurut vardır. Lakin bu şuruta derece-i riayetini teftiş ederek onu mesul tutmak salahiyeti efrada değil, meclis-i milliyeye verilmiştir.

Demek ki ahali, bir memuru cebren reddetmek istibdadında bulunamazlar; kanun dairesinde —ancak o dairede— merciata şikâyet edebilirler: hâkimiyet-i milliye bundan mutazzır olmaz, bilakis kanunun mer'iyeti sayesinde takviye bulur; muamelat-ı hükümetin en naçiz fûrû'u da yed-i kanunun âmirâna gösterdiği tariki takibe mecbur olduğundan efrada ait vazife mukabilinde hükümetin bu mecburiyeti, hakk ile vazife arasında tevazünü muhafaza eder.

İrade-i avam ile mukteziyat-ı idarenin iştibak ve teşevvüşü öyle müste'id-i infılak bir halitadır ki sadme-i iştialinden alakadârların hiçbirisi cerihasız kurtulmaz.³¹⁷

ATF-I NAZAR: TENSİKAT

- F. -

Eminim ki, tensikat maddesinin nihayet Meclis-i Mebusan'da mevzu-i bahs olduğunu işiten memurlar kalplerinin bir ruşe-i endişe ile ürperdiğini hissetmişlerdir.

Osmanlılığın tekâmül-i içtimaiyesine görüldüğünden pek ziyade merbut olan bu mesele-i mühimme bidayet-i Meşrutiyet'ten beri kendisine temas eden bütün kirli ve acemi ellerden birer şaibe-i siyah toplaya toplaya şimdi artık bir sima-yı mehuf ve menfur aldı. Ne yapmak istediğini ve nasıl yapacağını bilmeyenlere daima musallat olan muvaffakiyetsizlik, tensikatın ilk beceriksiz heveskârlarını sıra ile cezalandırdı.

Eğer devair-i hükümeti iş görmek için kurulmuş birtakım çarhlara teşbih etmek doğru addolunursa, itiraf edilmelidir ki, en küçük bir maslahatı tesviye ettirmek için verilen bir arzuhalin

sevk ve tedvir ile o çarhlarda husule gelen gıcırtilar iş sahibini müracaatından mükerreren nadim edecek derecede tahammül-fersâdır. Sizin için hiç temenni etmem; fakat Huda-negerde, devairden birinde muntazar-ı istintac bir işiniz, —yahut en fenası— bir mahkemede pürüzlüce bir davanız varsa, o gıcırtiların ne binihaye elhanı olduğunu, ne samî'a-hırâş, hatta ne de li-hırâş bulunduğunu bi'l-fil tecrübe etmişsiniz, demektir. En sehlü'l-es'af bir müracaat-ı resmiyeye müteallik evrak bile ta dairede dolaşacağı el kalmayınca kadar —bir metruke-i mübareke gibi— elden ele gezer. Arzuhalinizin kulağına iki kara kelime fısıldayan havaleciden başlayarak evrak mukayyidi, kalem mukayyidi, müsevvid, mümeyyiz, müdir, mektupçu, müsteşara kadar iş bir devr-i tavil icra ettikten sonra kefene benzer bir suret ile bir kere daha kat'eder ve o vakte kadar henüz muarefesi ile şeref-yâb olamadığı mübeyyizle husul-i âşinâiyi müteakip mukabeleci, mühürdâr, nâzır, kalem mukayyidi, evrak mukayyidi tarikiyle dolaşarak, nihayet nazar-ı mütehasir ve mütehayyiriniz önüne bitâb düşer. Tekrar edeyim ki, bu seyr-i pür-meşakk en sade bir müracaatın mukadderatıdır; yoksa şayet işiniz biraz muallâkça ise her bir merhale-i seyahatinde günlerce çile-i murakebe ve istihare geçirerek yalnız sizce mesmu bir enin-i memdud ile inim inim inlemesi muhakkaktır.

Tasvirinde ifrad değil tefrid bulunan şu hal evvela işten çok memur bulunmasından, saniyen memuriyetler için ale'l-ekser elifba tahsili kâfi addolunmasından, salisen memurların vazifeleri ile mesuliyetleri sarih bir surette tahdit ve tespit edilmemesinden, rabian işlerin gayet çok ellerde dolaştırılıp bi-hadd ü hesap kayıtlar ve yazılarla adeta ihnak edilmesinden, hamisen mikdar-ı maaşın ve tarik-i terakkinin bir kaide-i adalete merbut olmamasından, salisen memurunin devamsızlığından ve bizim için şimdilik millî bir şekl-i alan-ı rehavet ve ataletten neşet etmektedir.

Bu kadar çok esbabın, diğer müessiratı fer'îye ile birleşerek tev-lid ettiği bir netice elbette ceffü'l-kalem ıslah olunamaz.

Seneler süren istibdad-ı mecnunânenin bir idhar-ı tedricî ile kalem odalarında biriktirdiği yüzlerce memura “yarından itibaren sizin devamınıza hacet yok” demekle tensikat yapılmak mümkün olaydı, bu kadar basit bir çareyi bulmak da tatbik etmek de seref-âver bir meşguliyet teşkil etmezdi. Lakin hemen bir ömr-ü tabii kadar imtidad eden devr-i mazi, unsur-u müslimin nesl-i hâzirine —muhit ile, terbiye ile, manevî bir teşvik ve icbar ile, elhasıl her türlü müessirat ile— yalnız meyl-i memuriyeti telkih etmeye çalışmış olduğu için bu istidâd-ı aheste-peydânın nüfuzundan onları bir sözün sihriyle kurtarıvermek şayan-ı temenni olsa bile, kâbil-i icra değildir. O halde —tensikata ait kavî ve filden ne kadar istikrah duyulsa— yine mesele esasından bir hall-i makul ve kat’îye isal edilmeye muhtaçtır.

Tensikat işine başlıca iki nokta-yı nazardan bakılabilir: bizzat memurîn, zat-ı maslahat.

“Tensikat-zedegân” namıyla nev-dide bir zümre-i felaket-didegân teşkil eden yahut etmese melhut olan memurîn, tensikat-ı tecessünde en ziyade düşünölmeye, sıyanet olunmaya şayan bir unsurdur.

Her türlü teşebbüsât-ı şahsiyesi bir yed-i zalim ve ateş-nâkın savlet-i kahiresiyle akim kalmaya mahkûm olan efrad-ı millet, sa’y-i ekall kanun-u fitrisinin inzıam-ı tesiriyle felah ve ıstırahatı memuriyette aramış ve bulmuştu. Bazı milel-i kadimede ahalinin askerler, brahmanlar gibi bir sınıfı, sunuf-u saireye nasıl mürecceh tutulmuş ise bizde de mesalik-i müstakillenin adeta müstehker add olunmasına mukabil, meslek-i memuriyet aşikâr bir mergubiyete mazhar edilmişti. Tabâyi-i zaifenin matmah-ı emeli olan rütbelere ve nişanlarla bunların halesi bulunan nüfuzlar, tegallübler, teazzümler hep memuriyet sayesinde kâbil-i istihsal oluyordu. İnsanları en müsteidd-i incizâb noktalarından ifal eden bunca cazibeler biçare unsur-u müslim üzerinde tesirsiz kalamazdı ve kalmadı: ilelebet kapanmayacak gibi açılan memuriyet kapıları-

na hepimiz koştuk; mekteb-i idadîden, mekteb-i ibtidâiden olsun şehadetnâme almayı bekleyemeyerek bir isticâl-i bî-sabırâne ile koştuk; silsile-i ecdadımız tüccar ise, zürrâ ise, esnaf ise biz bunu hakir görerek, buna ehemmiyet vermeyerek koştuk; o kadar koştuk ki yeniden yeniye acib acib memuriyetler ihtira olunduğu halde yine bize yetmedi, bir takımımız açıkta kaldı; mamafih yine mütemadiyen müracaatta kusur etmedi...

Şu tehacümde münhasıran muhacimleri kabahatli add etmek muhikk olmaz; esbabıyla pek dağınık olan kabahati mutlaka bir sebep-i küllîde bulmak istersek, o sebep-i küllî "istibdâd" heyetinde önümüze çıkar. Efrâd-ı millet etraflarını kuşatan ve kendilerini bir muhit-i sunî içinde bulunduran müessiratin kurbanı olarak biraz —belki de birçok— tebdil-i tabiat etmişlerdir. Bu zaten kâfi bir mağduriyet iken, hiçbir meslek-i müstakil tutmaları artık kâbil olunmayan binlerce biçaregânı ve onlardan daha biçare ailelerini bu'teten ekmeklerinden mahrum etmek pek tehlikeli bir zulm-ü sani olur; o ekmekler ki insanın bütün memlukatından en kıymetlisi, en istiğna nâ-pezîridir.

Tensikatin, zat-ı maslahat nokta-yı nazarından tedkiki bizi başka bir neticeye isal eder: hükümet-i sabıkanın —gönüllü asker yazar gibi— sağdan soldan toplayıp adedini bila-fasıla tezyid ettiği memurların, işçe olan ihtiyac derecesine kadar taklili —bütün müşkilatına rağmen— bir elzemiyet-i katiyye tahtındadır.

Bir kere, kısm-ı azamı hemen hemen bila-hizmet adam beslemekten başka bir şeye yaramayan maaşatın azalmasıyla bütçenin hissedeceği hiffet, şayan-ı ihmal bir menfaat değildir. Saniyen umur-u resmiyenin veche-i cereyanı önünde vukufsuzluklarıyla, beyhudelikleriyle —ihtimal ki fenalıklarıyla— birer mania gibi yükselen bazı fazla memurların çekilmesi işler için nâ-kâbil-i takdir bir sühuleti mucip olacaktır: salisen müstakim, faal ve muktedir olan zevat seçilerek memuriyetlerin onlara tevdî'ine bi't-tabii itina edileceği için mesalih daha ehil ellere geçecektir; rabian yir-

mi kuruş, otuz kuruş, yüz kuruş gibi hem gülünç hem de keder-engiz miktarda maaşlar ortadan kalkacağı cihetle, bu maaşlar ashabının nasıl geçinebildiği muamması ikide bir zihinleri bulandırmayacaktır; hamisen mikdar-ı memurînin artmaz fakat eksilir bir nev'i kemiyet olduğunu gören yeni hâheşkerler, emellerini başka mesleklerle sevk ederek sa'ylerinden memleketi her halde daha ziyade müstefid edeceklerdir.

Bilmem ki daha saymak lazım mı? Memurîn ile mesalih arasında tevazün husulü ve halkımıza —bilhassa unsur-u müslime— müstevli olan maraz-ı memuriyetin indifa'ı şahsî, idarî ve içtimâî o kadar çok menafi'i müstelzim ki ta'dadına devam etsem burada bana tahsis olunan yegâne sahifenin birkaç iblağı icap edecek. Lakin saydıklarım bir tensikin ne kadar lazım ve nafi olacağını ispata kâfidir.

Bir yandan memurlarla ailelerinin medar-ı maişetten mahrum bırakılmamalarını diğer taraftan da nâ-ehil veya zaid memurların hizmetlerinden çıkarılmalarını müstelzim olan şu iki şikk-ı muhakeme, bir suretle kâbil-i telif ve tevhiddir: ihracı zarurî görülen kısm-ı memurînin çıkarılması ile beraber onların vesail-i intiaşiyesi de düşünülerek mazlumiyetlerine sebebiyet verilmemek.

Tensik ancak böyle yapılırsa şayan-ı tavsiye ve kâbil-i icra olur: ve illa bed-bahtlar ve sefiller alayını aded-i memurîn kadar daha çoğaltmaktan başka semeresi görülmez.

Bu muhakemelerden sonra düşünülecek bir cihet kalıyor: Çare.

Çareyi bulmak için, melekât-ı ihtiraiyemizden istimdada kadar uzaklaşmayacağız; maddî, manevî ihtiyacat-ı dünyeviyemizin —maa't-teessüf— hepsini bize hazırca vermekte olan Garp'a müracaat edeceğiz:

Memalik-i Garbiye'de müttehas muameleye göre, tensikat icrası veya muvazene-i maliye istihsali maksadıyla bir memur hizmetinden çıkarılacağı zaman, eğer esbab-ı nizamiye varsa teka'üd edilir: yoksa kendisine müddet-i hizmeti nispetinde maaşının

yüzde muayyen bir kısmı tahsis olunur: fakat bu maaş her halde maaş-ı sabıkının nisfından dûn olamaz.

Şu esas-ı umumî, bizde de cay-ı kabul bulacak kadar münşifânedir; mamafih külliyetli maaş alanlarımızın kesretine ve hazinenin hâl-i malumuna nazaran, açığa çıkarılan memurine tahsis edilecek maaşlar için bir hadd-i azamî tayinini de o esasa ilave edebiliriz.

Elhasıl adaleti niyet etmek kolay, fakat mevki-i file koymak müşkildir.³¹⁸

ATF-I NAZAR: KILINÇ ALAYI - SÜLEYMAN NAZİF -

Eyüp rahmet abadının hemen her gün birkaç müvekkeb matemidir. Bu debdebe-i uhreviyeye ara sıra —ve ekseriya uzun fasılalarla— kılınç alayları refakat eder. Eyüp, son taklid-i seyfi resmini otuz üç sene evvel, Osmanlı devlet ve milleti için en meşum ve muharrip bir harbin arefe-i ilanında görmüştü. O saatten sonra bu mübarek mahalle vatan-ı umumînin sada-yı ye'sine mütemadiyen ilham-ı matem terdif etti. Ve memleketle beraber otuz üç sene mütevaliyen inledi.

Eyüp kabristan-ı bî-payanını muhit olan mesayir, edvar-ı sabıkada birer tarapgâh-ı zî-safa iken, her şeyi susturmak ve boğmak isteyen devr-i sabık buralara da sükûtu ve ülumu tarh ve teklif etmişti. Artık ululardan başka misafir ve mezarlar üstünde dua etmek isteyen kulub-u münkesira ashabından başka zair gelmiyordu.

Ecsad-ı muzdaribeye mazla'-i siyahında ebedî birer hufre-i ârâm ikram eden servler, bu otuz üç sene zarfında neşaid-i mevt ve matemden başka bir ses işitmedi. Yanı başındaki Kâğıthane'de —ölürken de terane-sâz-i zevk ü tarap olan— Nedim'in hatıratı

bile küsmüş, susmuş, sinmişti. Mevsim-i mahudundaki tenezzüh arabalarının arkalarında yuvarlanan casuslar, Eyüp'ün kasvet-i meytânesinden daha ruh-kezâ kelalleri bu nüzhedgâhda dolaştırırlardı.

Bu hal pek çok devam etti. Gençler, ihtiyarlar bir fecr-i diğerin o kadar beklenen infilakını görmeden sabah-ı ahretin tulu'unu beklemeye gidiyorlardı. Ümid-i umumî son nefesini vermek üzereyken —yine Kâğıthane mevsiminin mübarek bir gününde— siyretlerinden, derelerinden bir ketibe-i hamiyetin metin ve muntazam hatvelerle, sakit ve nazar-kerîz surette ilerlediği görüldü. Bunlar biraz daha ötede çelik ve altınla müstahkem bir kal'a-yı zulüm ve tegallübe yürüyorlardı. Bir anda İstanbul'un her tarafından işitilen top ve tüfenk sesleri otuz üç senelik devre-i müfasid ve ye'sin tekarrüb-ü fenasını ilan etti. Mevaki-i askeriyenin derin ve pîrâmeninde birçok cenazeler: askerlerimizin usatıyla guzâtı, devr-i sabıka —butûn-u âtiye evladının unutamayacağı ve lakayd kalamayacağı bir tarz-ı velûle-kârîde— hitam veriyorlardı. Üç gün sonra efvah-ı nariye birçok çıgıllıklar daha kopardılar. Fakat bu tarrakalardan nara-yı kahr ve tahrip değil, avaze-i şevk ve halas intişar ediyordu. Geçen devrin mağdurîn-i necibesinden biri, irs ve istihkak ile temin etmiş olduğu mevki-i bülende is'ad edildi. Bu son toplar onun içindi.

O gün Eyüp de uyanmıştı. O gün geçmiş zamanların gûr-u nisyanında kalan hatıralar birer birer doğrularak gerindiler. Yeni bir günü aralarına almak için hazırlanıyorlardı. O yeni gün de her şey gibi Eyüp'ün de şekil ve hali değişecek ve mütemadiyen neşaid-i mevt ve matem yağın bu mürk-âbâdın her tarafına Osmanlı askerinin muzıkası,

Kalkın ey ehl-i vatan!..

neşide-i milliyesini püskürecekti.

O yeni gün, Nisan'ın yirmi yedisinde tahakkuk etti. Payitahtın sekeneesi umumiyetle sokaklara dökülmüştü. İhtiyarlar eski hatıraları tecdid etmek ve gençlerini bir gün görmek için bi-nihaye müşkilat ve metaib-i ikdiham ediyorlardı. Ne genç, ne ihtiyar hiçbir şey olmayan ben bile o tufan-ı âmed-şüde atılmışım. Teşrifatı-i hariciye Hayreddin Bey'in lütf-u hatır-nevâziyla güzel bir nokta-yı tarassut ve temaşa temin edebildim. Fakat Şehbal'in müdiri muhibbim Ali Rıza Bey'e o sabah tesadüf etmemiş olsaydım, beceriksizliğim sebebiyle, arz-ı mev'uda gidebilmek şöyle dursun, herhangi bir çıkmaz sokaktan bile padişahı ve alayı göremeyecektim.

Edirnekapısı haricinde rehz olunan, eski zaman padişahlarına mahsus, hıyâm-ı saltanat ve şevketten birisinin sayesinde sığınarak yeni padişahın ve yeni devrin vüruduna intizar ettim. Saat galiba altı buçuktu. Büyük alayın mübeşşir-i vürudu olan bir boru sesini zırlı bir otomobilin şekli takip etti. Bunu müteakip birçok süvariler, arabalar... Yine süvari ve yine arabalar geçiyordu. Bu kabile-i müzehhebe ve murassa'a bir hayli devam ederek niha-yet müvekkib-i hümayun görüldü. Hareket Ordusu Kumandanı Mahmut Şevket Paşa müvekkib-i hümayunun önünde esb-süvâr olarak gidiyordu. 31 Mart Hadisesi'nin ikaz ettiği çin-i infial, cebin-i gayz ve salâbetinde bir mevc-i mutesallib gibi hala duruyor. Arkasında yine süvari olarak erkân-ı harbiyesi heyeti. Sağ tarafta Enver Bey. Niyazi Bey girdüne-i hümayunu arabayla takip ediyor. Kendi kendime dedim ki:

İşte bu inkılabın en büyük kahramanları ki tarihe esatirî zülal ve eşkâl ile intikal edecekler.

Ve hepsini selamladım.

Şehzadelerden birisinin taraf-ı yesarında mabeyn başkâtibi Halit Ziya Bey ahz-ü mevki etmişti. İzmir'deki Mekitarist mektebinden Beşiktaş Sarayı'na kadar rehğüzâr mesaisi zib-i vedarat-ı

edible meşhun olan bu başkâtib ve başedibin o dakikadaki debdebe-i resmiyesi ile daimî tantana-i edebiyesini zihnen mezc ve telif ediyordum. O kadar ağlayan ve çırpınan eşhası lâ-yemut çehrelerle insaniyet-i Osmaniye ve belki umumiyeye tanıttıran kudret-i külliye sahibinin bu metruş ve beşuş adam olduğunu görmek nazarları ve sırmalar, nişanlarla dolu olan o göğsün altında sefalet-i Osmaniye ve insaniye için kuvvet ve şiddetle dareban eden bir kalbin bulunduğunu düşünmek fikirleri mahzuz ediyordu. Halit Ziya Bey'in Behlül Bey'den Eyüplü Sermet'e kadar bir umum eşhas-ı muhayyele-i zî-hayatı sanki arabasının canibinde birer müvekkeb şükran ve ihtiram teşkil etmişlerdi. Ve o dakikada bir hükümdar asaletle beraber, bir şehinşah zekâ da tebci olunuyordu.

Edirnekapısı'ndan avdet ederken arabalarımız Sultanselim'le Fatih arasında bir hayli tevakkuf etmeye mecbur oldu. Sultan Mehmet Han-ı Hamis hazretleri ecdad-ı azamından Fatih Sultan Mehmet Han-ı Sani hazretlerinin merkad-ı mübarekine ithaf-ı hurmet ve mahmidet ediyorlardı. Bu ziyaretin ifasını müteakip alay yoluna devam etti. Matbu-u cedit ve mufahhamımızın necabet ve şefkatle pirayedâr olan enzar ve etvarı herkes gibi bende de bir hiss-i fahr ve itminan husule getirmişti. Pederi gibi halim ve hayr-hâh. Zaman-ı saltanatı da pederinin evan-ı şevketi gibi bu memleketin devre-i ikbal ve şanı olması temenniyatını zihnen tekrar ederken, Saraçhane'nin üstbaşında bir nizamiye taburuna tesadüf ettim. Vazife-i selam ve ihtiramı ifa etmiş, mızıkası,

Sivastopol önünde yatan gemiler
havasını çalarak avdet ediyordu...³¹⁹

319 Süleyman Nazif, "Atf-ı Nazar: Kılınç Alayı," *Şehbal*, No: 6, 1 Haziran 1325, s. 104.

TEFEKKÜR VE TETEBBU: MEKTEP, KABİLİYET-İ FITRİYE İÇİN MUHAKKAK MIDIR?

- ... -

Çocuklarımızın, umumî bir nokta-yı nazardan kabiliyetlerini anlamak için, mektep derslerindeki derece-i muvaffakiyatlarına bakarız ve kabiliyet-i fitriyelerini bununla ölçeriz. Vakıa mektep muvaffakiyetinin, pek de mutemet bir mikyas olmayacağını biliriz; fakat elimizde başka mikyas olmadığı için nâ-çâr onunla iktifa ederiz.

Birçok çocuklar mektep rahlelerinde nâ-kâbil-i inkâr bir acz irae ettikleri halde, bilahire hay u heva-yı hayat içine atıldıkları zaman, kendilerinden hiç intizar olunmayan bir dirayet-i mütemadiye göstererek istidlalat-ı sabıkayı tekzip ederler. Bu tezaad-ı garibin sebebi muhtelif şahısların devre-i tekemmül ve inkişafındaki tefavüttür: erken tekemmül etmiş bir çocuk mektep derslerini melekât-ı tammesiyle ihzar ederken, diğer taraftan inkişafı batı olan refiki aynı derslere henüz nakıs melekât ile iştirak eylemiş olur.

Bir tesir-i iklimî olmak üzere, ale'l-umum memalik-i cenubiye ahalisinde kuvvanın nümüvv ve inkişafı sekene-i şimalden daha süratle vuku bulur. Cenubilerdeki bu hassa, asırlarca imtidad ede ede bir sıfat-ı kavmiye şeklini almıştır; binaenaleyh onlar muvakkaten şimale gitseler de yine sürat-i tekemmül hassasından mahrum olmazlar.

Her şahsın ahval-i maneviyesiyle buna tabi olan ahval-i maddiyesi kendisine mahsus bir seyr ile inkişaf eder ve o şahsın tahassüsteki derece-i şiddeti ve tehey yüce olan kabiliyeti ile mütenasip olur. İnsanın yürümesi, söz söylemesi, yazı yazması gibi harekâtında bu seyr-i ruhînin asarı görülür. Tedkikat-ı ruhiye ile mütevakkil ulema-yı Garp'tan biri, muhtelif eşhasa çanlar çaldirarak hangisinin daha kısa darbeler vurabildiğini araştırmak suretiyle o eşhasın seyr-i ruhîlerini tecrübe etmiş ve bazılarının

diğerlerinden daha seri ve kısa darbeler vurduklarını, yani bunların seyr-i ruhîleri ötekilerden daha süratli olduğunu görmüştür. Şu halde harekât-ı ruhiyesi bi'n-nisbe seri olan kimsenin tahsil ve idmandan muntazar olan tekâmül-ü ruhîsi de çabuk vücud-pezir olur.

Bazı ahval-i harikuladede sürat-i tekâmülce olan tefavüt pek ziyade göze çarpacak dereceye varır. Gayr-ı tabii bir surette vaktinden evvel yetişenlerin tekâmülü gayet seridir; bu gibilerde müddet-i tekâmül kısa olduğu için fıtrat, zamanca olan eksikliği çabuklukla telâfi etmeye meyyaldir. Binaenaleyh lisan öğrenmek, resim yapmak, çalgı çalmak gibi hususatta gösterdikleri dirayetler ve fetanetler sebebiyle harika add olunan çocukların kısm-ı azamı, bir zaman sonra her türlü ümidin hilafında buğteten bir noktada kalıverirler ve artık müddet-i hayatlarınca terakki etmezler: yahut inhitat-ı aklıye uğrarlar. Medenî şehirlerde büyüyen ve mektepte parlak istidadlar gösteren asabî ve müteheyyic çocuklardan birçoğunun hayat-ı atiyelerinde sönük, yorgun ve durgun görünmeleri de bundandır. Diğer taraftan vüsulüne çalışılan hâl-i intihaî ne kadar müterakki ve ne kadar yüksek ise tekâmül de o kadar batî olur. Ezcümle medenî insanlar gayr-i mütemeddinlerden ve erkekler kadınlardan daha yavaş mazhar-ı tekâmül olurlar. Bu sebeble büyük adamların mübade'e-i hayatında ekseriya tekâmülün seyrince bir betaet görülmüştür.

Musikişinaslık, en ziyade vaktinde tezahür eden, hatta çocuklukta bile kendisini gösteren istidadlardan biri olduğu halde Beethoven ve Wagner gibi büyük musikişinasânın iktidar-ı sanatkârâneleri batî bir rûşî takip etmiş ve kendilerinde eser-i telifine ancak yirmi yaşında kudret görülebilmiştir. Şu halde müstakbelen büyük işler yapacak çocukların mektepte büsbütün meçhul kalıp takdir edilmemeleri mucib-i hayret olmamalıdır.

Mektepte kabiliyetin tamamıyla kendini gösterememesine ikinci bir sebep de tarz-ı tedristir. Müteaddid talebeden mürek-

kep olan sınıflarda, umumiyetle cârî olan usul-u tedris, çocukların bütün kabiliyat-ı hakikasını değil, ancak birkaç noktadaki kabiliyetini meydana çıkarır; onlarla iş görür. Zira muallimin sualı şifahîsine hangi şakird çabuk ve dürüst cevap verirse o şakird dersini —su gibi— biliyor add olunur; halbuki çabuk cevap vermek yalnız harekât-ı akliyesi seri olan çocuklara mahsustur; tefekkür ve tehattüründe ve cevvaliyet-i fikriyesinde betaet bulunanlar bu müsabakada kaybederler; onun için takdir olunmazlar. Bu hadiseyi biraz daha tahlil edersek görürüz ki, bir taraftan muallimin sualı ve diğer taraftan ona verilecek cevap, şakirdin zihninde birçok ameliyat-ı ruhiyeye muhtaçtır. Şakird sualı teşkil eden kelimeleri birer birer anladıktan sonra mecmuundan maksud olan manayı da idrak edince, eğer terhib-i cevaba lazım olan eşkâl-i zihniyeyi hafızasında süratle hazır bularak onları yine süratle yekdiğerine vasl ve ilhak edebiliyorsa derhal cevap verebilir; fakat şu ameliyeler arasında bi'n-nisbe uzun zaman geçirmeye mecbur olursa —su gibi— cevap vermekten aciz kalır. Fazla olarak sual ve cevabın biraz muğlak olmaları, şakirdân arasında zaten mevcud olan sürat-i intikal farkını tezyid eden esbabdandır; çünkü müşevveş bir faaliyet-i akliyeyi mucip olan işlerin icrasında muhtelif şahıslar beyninde süratçe görülen fark-ı azimden de anlaşılacağı üzere, şuur-u batınî bazı kimselerde çok, diğer bazı kimselerde az miktarda suver-i zihniyeyi ihata edebilir. Bir de suver-i zihniyeden kesirü'l-istimâl olanları şuur-u batınînin emrine çok miktarda mehya bulunurlar; bilakis nadir kullanılan suver-i zihniyenin şuur altındaki cemiyetleri de kalil olur; bu cihetle insan iyi vakıf olduğu bir lisana dair hafızasında bir an için emrine mehya birçok kelimat görebildiği halde, iyice işletmediği bir lisana ait olarak zihninde hazır bulabileceği kelimeler pek azdır; işte şakirdin seri veya batî cevap vermesinde bu keyfiyetin de tesiri olur. Salisen şakirdin dikkatindeki elastikiyet, cevabının süratinde medhaldârdır; eğer çocuğun dikkati çabuk çabuk tebdil-i mevzu etmeye muktedir ise muallimin ale'l-fevr irad ettiği sualin mahi-

yetine vakit ve zamanıyla mün'atıf olur; diğer taraftan, yakaladığı mevzuu çabuk bırakmayan nev'iden bir dikkate malik olan şakird mahza-i in'ıtaf dikkatindeki şu betaet sebebiyle ita-yı cevapta te-ehhür eder. Rabian yukarıda bahsettiğimiz "seyr-i ruhî" de sürat veya betaet-i cevapta haiz-i tesirdir; bir sınıfın batî şakirdânı arasında daima birkaçının betaeti tesir ve teheyyüçlerindeki adem-i süratten ileri gelir.

En yüksek kabiliyetler ekseriya böyle seyr-i ruhîlerinde betaet bulunan zevatta görülüyor.

Dehaetin mana-yı hassı başkalarının kafalarında hiç yan yana gelmek ihtimali olmayan birtakım anasır-ı fikriyeyi mezc ve cem ederek yepyeni bir suret ihdas edebilmek kudretidir. İşte ulum ve sanayideki terakkiyat ve teceddüdâtın istinadgâhı olan bu mahsuldâr kudret-i mezciye, ale'l-ekser batıyyü't-tekâmül kimselerde zuhur ediyor; bu sınıf kimselerin düşüncelerinde keskinlik, katiyet, vüzu-u müntakî meşhuddür; çünkü onların tasavvurat-ı zihniyesi birçok mukavemetler iktihamıyla —bir kale fetheder gibi— meşakkatli, fakat o nispette emin ve bütün teferruatıyla mutena oluyor. Emraz-ı akliye mesabîninin bazılarında görülen fevkalade cevvaliyet-i fikriye, hiffet-i tasavvur ve sürat-i intikalde seyr-i ruhîsinde betaet bulunanların lehinde birer delildir. Mekteplerde kabiliyetsiz talebenin, kabiliyeti yüksek olanlardan daha ziyade göze çarpacek bir mevkide bulunmaları ve asl-ı bülend iktidar olan şakirdanın da bilakis müşkilatla ilerlemeleri sebebi anlaşıldı.

Muhakememizi ferdden ırka nakledersek İngilizler, Norveçliler, Şimalî Almanyalılar gibi —bir suret-i umumiyede olarak— mektep hayatlarını pek de parlak geçirmeyen akvamın bilahare mücadelat-ı maişette vazihan ispat-ı kabiliyet ettiklerini görürüz. Osmanlılar, İtalyanlar, Yunanlılar gibi cenub sekenesi ise seyr-i ruhîlerindeki sürat ve tekâmüllerinde görülen isticâl-i nisbî sebebiyle bu akvamın zıddıdır.

Şu tafsilat nazar-ı itibara alınınca, netayic-i ameliyeye mün-cirr olacak bazı istidlalat da bulunmak kâbildir. Fakat o istidlalatı kâri'lerden her birinin vüsat-i basiretine ve sürat-i ruhiyesine bırakarak, biz yalnız bir istidlali —ve en ehemmiyetsizini— zikre-deceğiz:

Mekteplerde çocukların kabiliyat-ı fikriyesi hakkında bir der-ceye kadar ita-yı hüküm edilebilmek için şifahî vazifelerden ziyade tahrirî vazifelere ehemmiyet verilmelidir.³²⁰

WASHINGTON ÂBİDE-İ MİLLİYESİ: CENNET-MEKÂN ABDÜLMECİT HAN MERHUMUN BERGÜZÂR-I HÜMAYUNLARI - MEHMET İHSAN -

Washington Amerika'nın en munis ve en mübeccel bir sima-i tarihîsidir. Şerefine Amerika merkez hükümetinde teşyid edilen âbide-i tarihiye ise cihan-ı medeniyetin en mühim asar-ı mimariyesinden biridir. Potomak nehrinin âsude ve rengin bir kenarında nazar-ı nevaz bir letafetle itila eden bu âbide, kendisine in'itaf eden nazarlara, sadeliğiyle beraber, hakikaten o büyük vatanperverin azamet-i tarihiyesine cispân olacak bir ihtişam ve mehabet arz eder.

Washington âbidesi beyaz mermerden inşa edilmiş dikilitaş şeklinde ve 555 kadem —169 metre— irtifâındadır. Dünyanın en yüksek bina-yı hacariyesi add olunur. İnşasına Washington Âbide-i Milliyesi Cemiyeti namıyla teşekkül eden bir cemiyet vesatet etmiş ve bir milyon üç yüz bin dolara —260.000 isterlin lirasına— bâliğ olan mesarîf-i inşaiyesi yine bu cemiyet tarafından toplanılan iane-i milliye ve kongre kararıyla hükümet tarafından vuku bulan muavenet-i nakdiye ile temin olunmuştur.

İnşaata 1848'de başlanmış ise de araya birtakım kavail ve muharebat-ı dâhiliye haylûlet ederek hitamı ancak 6 Kânunuevvel

320 ..., "Tefekkür ve Tettebbu: Mektep, Kabiliyet-i Fitriye İçin Muhakkak Mıdır?," *Şehbal*, No: 7, 1 Temmuz 1325, s. 125.

1884 tarihinde müyesser olmuş ve 12 Şubat 1885'te bir suret-i mu-tantanada resm-i küşadı icra kılınmıştır.

Âbidenin tepesi elli kadem irtifaında bir ehram şekli arz eder. Ehramın zirvesi bir alüminyum tabakasıyla mesturdur. Âbidenin kapısıyla tepesindeki sekiz pencereden maada hiçbir fercesi olmayıp dâhili tamamen elektrik ile tenvir edilmiştir. Tepesine kadar su'ûda vesatet etmek üzere elektrik ile müteharrik bir asansör mevcut olduğu gibi dokuz yüz elli kademeli bir de demir merdiveni vardır. Âbidenin dâhili elli kattan müteşekkildir. Duhuliyesi yoktur. Asansörden de meccanen istifade olunur. Asansör otuz kişiyi istiab edecek bir cesamette olup elektrik ile tenvir edilmiştir; yarım saatte bir hareket eder ve beş dakikada tepeye vasil olur. Asansör ile esna-yı suudda Amerika'nın eyalat-ı muhtelifesi ile cemiyat ve müessesat-ı medeniyesinden ve bazı hükûmât-ı ecnebiyeden Washington'a bir hürmet-i mahsusa olmak üzere ihda ve takdim edilmiş ve âbidenin dâhili duvarlarına çapça yerleştirilmiş olan yadigâr taşlar enzar-ı dikkate nümayan olur.

Âbidenin tepeden arz ettiği manzara cidden yagânedir. Washington şehrinin bütün güzelliği enzar-ı takdir önünde inkişaf eder. Esna-yı avdetde merdivenden inilerken eyalat ve cemiyat-ı muhtelifeden ihta olunan salifü'l-beyan yadigâr taşların tedkik ve muayenesi gayet eğlenceli bir tettebbua meydan açar. Âbidenin birinci katıyla yirmi altıncı katı arasındaki katlara üçer beşer adet olmak üzere yerleştirilen bu taşların her biri nukuş ile müzeyyen ve Washington hakkında birtakım ibarat-ı ihtiramiyeyi havidir. Ezcümle bir şimendifer kumpanyası takdim ettiği taş mükemmel bir lokomotif, bir itfaiye heyeti de müştemilatıyla beraber bir itfaiye arabası resmini hakk ettirmiştir. Washington'un muvattan-ı asliyesi olan Virginia eyaleti tarafından gönderilen taş: "Washington'u Amerika'ya bahşeden Virginia, bu graniti onun âbidesine takdim eder" ibaresi hakk olunduğu gibi Washington beldesinin takdim ettiği taşın üzerine de "Washington beldesi

tarafından müessisine" ibare-i vecîzesi mahkuktur. Yedigâr taşların adedi yüz yetmiş yediye baliğ olup bunlardan kırkı ittihada dâhil olan Amerika cumhuriyetlerinden, on dokuzu New York, Philadelphia, Boston, Washington gibi büyük şehirler belediyelerinden, otuz dördü Feran Mason Cemiyeti şubasından ve mütebakisi Amerika'nın muhtelif müessesat-ı medeniyesinden ve bir kısmı da Devlet-i Osmaniye, Yunanistan, İsviçre, Siyam, Brezilya, Bremen, Çin ve Japonya gibi hükûmat-ı ecnebiyeden ihda olunmuştur.

Dâhilden gönderilen taşların çoğu muharebe meydanlarından çıkarıldığı gibi hariçten gelenlerin ekserisi de ehemmiyet-i tarihîyeyi haiz asar-ı atikadan ihraç ve naklolunmuştur. Ezcümle meşhur İskenderiye Kütüphanesi, Napolyon'un Saint Helen'deki mezarı, İsviçre'de Gulliam Tell Kilisesi, Faroz Adası'nın Eskalopyos mabedi, Yunanistan'ın Partenon ve Afrika'nın Kartaca harabeleri, hâsılı asar-ı kadimenin bütün şevahid-i medeniyeti bir cedidin şanlı vatanperveri şerefine teşyid edilen bu âbide-i muazzamaya birer bergüzâr-ı tarihî ile iştirak etmişlerdir.

Âbidenin inşaatına bed' olunduğu sırada "Âbide Cemiyeti" tarafından vuku bulan istirham üzerine cennet-mekân Abdülmecid Han Hazretleri dahi şanlı, şerefli toprağımızın mahsûl-ü güzîni olan nefis bir mermer ihdası ile o büyük vatanperverin hatıra-i mübeccelesini Osmanlılar namına selamlamışlardır. Hakan-ı müşarû'n-ileyhin ihdâ-kerde-i hümayunları olan bergüzâr-ı tarihî nukuş-u bedia ile tezyin olunmuş ve vasatına hakk olunan tuğra-yı hümayun zîrine:

Devam-ı hillet-i teyid için Abdülmecid Han'ın

Yazıldı nam-ı paki seng-i balaya Washington'da

beyiti hatt-ı talik ile nakşolunmuştur. Taşın sağ tarafında sene-i hicriye 1269 tarihi ve sol tarafında Mustafa İzzet imzası mahkuktur. Bu havcer-i nefis âbidenin 190 kadem irtifasındaki on yedinci

katında mevki-i ihtirama vaz' olunmuş ve tarafînine Bremen, Brezilya, Siyam, İsviçre hükümetlerinden gönderilen taşlar ve zîrine tesadüf eden mahalle dahi Yunanistan'ın Partenon harabesinden getirilen mermer yerleştirilmiştir. Âli-nazar-ı ber-padişah bediagüsterimizin büyük bir vatanpervere ber-güzâr-ı hümayunu olup her ziyaretimde beni dakikalarca karşısında mevkuf-u hayret ve ihtiram eden bu sütun-u tarihînin bugün Şehbal'in sahaif-i nefesinde intişar eden resmi Washington'da bulunduğum sırada suret-i mahsusada çıkarttırmış olduğum fotografiden hakk olunmuştur.

Âbideye Papa tarafından dahi üzerinde "Roma'dan Amerika'ya" ibaresi mahkuk bir hacet-i tarihî gönderilmiş ise de öyle mürebba'-yı neşin taht-ı istibdad olan bir hükümdarın demokrat bir hükümet-i müessis-i hürriyet şiarına "hatıra-yı mübedded" takdimini pek de fâl-i hayr addetmeyen bir fırka, ihtarat-ı vakiasına rağmen yine taşın âbideye yerleştirileceğini anlar anlamaz, taşı muvakkaten mevzu bulunduğu mahalden çaldırmış idi (1853). O tarihten beri taşın nerede kaldığı bilinmiyor. Potomak nehrine atılmış olması ağleb-i ihtimaldir. Tabii Papa cenapları mazhar olduğu bu hüsn-ü kabul üzere cemilesini tekrara lüzum görmemiştir.³²¹

ATF-I NAZAR: ZEVAHİR-İ TEMEDDÜN - SADEDDİN -

En büyük vuzuh ve katiyeti müdrukat-ı riyaziyede bulan insanlar, vuzuh ve katiyetle anlamak istedikleri meselelerde daima adet ve mikyasın nüfuz-u ahenîninden istiane etmeye çalışmışlardır. Rakam adeta bir unsur-ı nevvara benzer ki hangi hükümde dâhil bulunursa onun bütün sehaib-i ebham ve zalamını kendi hudud-u intişarı haricine çıkarır.

321 Mehmet İhsan, "Washington Âbide-i Milliyesi: Cennet-mekân Abdülmeccid Han Merhumun Bergüzâr-ı Hümayunları," *Şehbal*, No: 9, 1 Ağustos 1325, s. 171.

Tayin-i vakit için saatimize bakarken, satın aldığımız armudu manavda tarttırırken, imtihan ettiğimiz talebenin cevapları hakkında numaralar verirken, hararet-i hevaiyeyi takdir için dereceye bakarken, itminansız bir gıpta ile tealilerine hayran olduğumuz milletlerin servetlerini bizce henüz name'nuz birtakım rakamlarla ölçerken.. hep düşüncelerimize adedin ruunet-i tahdidinden birer parça ilave etmiş oluruz.

Aceba mertebe-i temeddün de böyle adetle irae olunabilir mi?

Vaziyet-i milliye ve elimemizin mestur kalması için “hayır!” demekte istical etsek mazur sayılabiliriz; fakat hakikatın bize ne tabi, ne de muntazır olmayışı cevabımızı bir öksürük kadar manasız bırakmaya kifayet eder.

Lakin bu zahmete ihtiyaç göstermeyen bir medeniyet daha vardır ki, bazen iğfalkâr olsa da, yine kolaylığı ve sadeliği kendisini her zaman mevki-i neriyette bulundurur. Bu miyar, zevahir-i temeddündür.

Masumâne itiraf etmeliyiz ki bizde bu ilk sufuf-u delail, bir ihanet-i haile ile mütemadiyen aleyhimizde hükümler haykırmaktadırlar, halbuki onları hiç olmazsa susturmaya yahut seslerini azaltmaya muktediriz.

Görünmeyen şeylerin görünenlerden istidlali insanlarca pek tabii, hatta insiyakî olduğu için, şimdiye kadar bizi ızrar eden bu hassadan bademâ istifade yolunu aramalıyız.

Yoksa bir zair, “manzaranın adaleti” addedebileceğim intizama gözlerini layık görmeyenlerin adalete ruhlarını layık bulacaklarına güç ihtimal verir.

Bilfarz bir daire-i resmiyeye gitmek mecburiyetindesiniz, değil mi? Teşhîrgâh-ı ihmal olan sokakların kaldırımından, havasından bir zulm-ü rakik halinde hisse-i ızdırabınızı ala ala geçerek dairenin önüne, bitab ve münfeal, vasıl olursunuz. Orası sahra-yı suubat ortasında mürtekiz bir vaha-i rahat değildir; bilakis düğümlemiş bir kitle-i suubettir ki yıkık duvarları, bakımsız havalisi,

kıvrılıp uykuya yatmış sarılı siyahlı köpekleri, ismi gibi karanlık dâhili size hayattan usanç hissini telkih eder; çünkü onun mecmuuna bir siyale-i mürdikî ulul etmiştir.

İşte karşınızda, istihkara müşabih bir bi-kaydi ile size bakan papuççu!

Dûra-dûr bir kerive-i iştikaktan geçirerek “çarpacak” tesmiye ettikleri aleti nevazîş-i anıfine ayaklarınızı münavebe ile teslim edersiniz. Bu sizin duhuliye biletinizdir; ve avdetinizde istenecek ücretinden, hakikaten duhuliye bileti olduğunu anlayacaksınız. Şimdi, köhne ve fedakâr bir yol kiliminin saklamaya muvaffak olmadığı çirkinliklerle çillenmiş ve tahta merdivenden çıkarak yükselmeye mezunsunuz. Fakat dikkat ediniz, çünkü merdivenin üst kıvrımlarından birinde “lokantacı” unvanıyla metholunan alude-i ruğan bir mahluk bütün servet-i fakiresini yaymıştır, bunun beyaz tabağından veya limonata bardağından dökeceği bakiye-yi muhteviyat semt-i resinizden batı ve lüzucetli bir yağmur halinde çiseleyebilir. Zaten merdivenin basamaklarında birer birer cezire-i çerk haritası çizen yaş lekeler sizi ikaz için kâfidir.

Biraz daha ilerlerseniz simit ve francalalarla dolu bir çamaşır sepetini insanların en itaatkeriz bir ihtiyacına çaresâz olmak için koridorlarda dolaştıran hayırperver simitçi; bir lahn-ı mahsus ile “limonata buz gibi” deyip müteakiben ara namesi gibi, elindeki iki bardağı birbirine vurarak çınlatan limonatacı; sofalarda dibi çıkık iskemlelere, cigara dumanından müteşekkil bir bulut içinde kurulmuş odacılar; sizi güzergâhından huşunetle itip kakıveren acul ashab-ı musalaha... Peyderpey mahsusunuz olur.

Artık ben sizi seyahat-i pür-metaibinizde devama bırakarak geri döneceğim. Zira bana bu kadarı da yeter.

Ahval-i nas ve biladın tanzim ve idaresini deruhte eden hayat-ı maneviyyenin karargâhları alelekser işte bu numuneye tevfikân mamuldür. Bilfarz Hakkârî'ye mülhak kazalardan birinin hükümet konağında iken lemhatü'l-basarda İstanbul devairinden bi-

rine getirilseniz. Yerinizi yadırgamayacak kadar bir ülfet-i nazar duyarsınız.

Evlerimizin, libaslarımızın, hatta işlerimizin de bu mühmeliyet-i müşterekeden nasibedâr bulunması bizi görünüşçe ve oluşça pek bî-kest bırakmıştır. Batından zahire doğru temeddünümüz uzayacak ise, bari zahirden batına doğru olanını ihtiyar edelim de bir kaşır-ı nigeş-ârâ altında özümüzü düzeltmeye çalışalım.³²²

HER ŞEYDEN: UÇMANIN SİHHATE TESİRİ

- ... -

Avrupa'nın her tarafında tayyarelerle uçmaya çalışılıyorken tayeranın sıhhate olan tesirinden bahsetmek zemin ve zamana pek ziyade tevafuk eder. Mister Thomas Baldwin isminde Amerikalı bir balon muhteri'nin sözüne bakılırsa tayerandan bedence istifade husule gelmekte imiş. Mister Baldwin diyor ki: "Hevâî seyahatlerimden bazılarının dört gün imtidad ettiği oldu. Bir defasında romatizmadan adeta malûl bir halde balona binmiş idim. Kollarımı başımın hizasına kaldıramayacak kadar her tarafım tutulmuştu. Kanımın rengi siyah idi. Etibba et yememe müsaade etmiyorlardı. Balonla seyahatim birkaç saat sürer sürmez kanımın rengi değişti ve ateşin kırmızı oldu; et yemeye mukavemetsiz bir iştiha duydum; fakat balona et almamıştım. Romatizma ıstırabatı geçti, yerine açlık ıstırabatı kaim oldu." Amerikalı baloncu yalnız kendi tecrübesini nakletmekle kalmıyor; rüfekasından birine ait de bir müşahedesini var: bu refiki müteverrim ve pek zayıf olduğu halde kendisinin ilhahı üzerine Saint Louis şehrinden Bahr-ı Muhit-i Atlasî sahiline kadar balonla seyahat etmiş ve yolculuğun hitamında iyileşerek iktisab-ı kuvvet ve sıhhat eylemeye başlamıştır. Baloncunun diğer bir muhibbinin bir fabrikada bakar

322 Saadeddin, "Atf-ı Nazar: Zevahir-i Temeddün," *Şehbal*, No: 11, 1 Eylül 1325, s. 208.

ve demir tozlarından ciğerleri gayet fenalaşmış iken birkaç balon seyahatini müteakip ahvâl-i sıhhiyesi düzelmiştir. Lakin Mister Baldwin'in daha ziyade calib-i dikkat sözleri var; diyor ki: "Bir tayyarenin içinde istirahat edilmeye başlandığı zaman, cazibe-yi arziyenin asar-ı tenakusu mahsus olur. Büyük bir meyl-i faaliyet, bir tezayüd-ü kuvvet hâsıl olarak insana azadegî-i ruh ilga eder. Üzerinde bulunulan sathın eczasına isabet eden mikdar-ı cazibe ile aksam-ı bedene muntabık kuvve-yi cazibe güya bir makine ile ve havaya tasyik icrasıyla ber-taraf edilmiş zannolunur. Balon içinde ve seviye-yi arzdan iki mil kadar irtifada birkaç saat vakit geçince vücudunda o kadar hafiflik hissederim ki sokakta yürüyor gibi saha-yı havada yürüyebileceğim, yahut bir küçük çayın içinde taşlara basıp atlıyor gibi buluttan buluta atlayıvereceğim sanırım. Ruh ve bedenimin her bir zerresinde uçmak iktidarı duyar gibi olurum. Ayaklarım balonun teknesine hemen dokunmuyor, zannedirim. Bir gün yerden üç mil irtifaya çıktığım zaman gâh bir ayağımı gâh bütün vücudumu balondan harice çıkarıp sarkıttım: yüksek bir binada bunu yapsaydım baş dönmesi ve düşme korkusu duyardım. Halbuki balonda bilakis, su üzerinde yürüyor gibi, altımdan havanın kaldırdığını hissettim."³²³

VESAİK VE HAKAYIK: ÖRÜMCEK AĞINDAN İPEK ÇIKAR MI?

- ... -

Madagaskar'da bulunan bir nevi büyük örümceğin ağından kumaşlar yapılmakta olduğu epeyce zamandan beri malumdur. Ahiren Madagaskar'da seyahat eden bir İngiliz, bu örümcek ağlarına dair, bazı malumat veriyor. Bu zatın ifadesine nazaran, korulukların yollarında yahut bahçelerin hıyabanlarında birbirinden birkaç kadem uzak ağaçlara rabt ve talik edilmiş olan örümcek

323 ..., "Her Şeyden: Uçmanın Sıhhate Tesiri," *Şehbal*, No: 15, 1 Teşrinisani 1325, s. 293.

yuvaları, bir hazaran bastonu kaldırabilecek kadar metanetlidir. O cins örümceklerden ipek istihsali tâ iki asır evvelden, 1710 senesinden beri düşünülmüş idi; fakat ilk tecrübe bundan on sene mukaddem yapıldı. Bu babda tesadüf edilen müşkilatın en büyüğüne canlı örümcekleri yakalayıp ağlarını çözmekte tesadüf edilmiştir. Sonra örümceği boş kibrit kutusu içine koyup karnını dışarıya çıkık bırakmak suretiyle buna bir çare bulunmuştur. Vakıa ağın çözülüp çıkarılması hayvana muzırrat ika etmiyorsa da yine pek ziyade dikkatle harekete lüzum görülüyor. Ağ dokuyanlar örümceklerin dişileridir; erkekleri ağ yapmamaktadırlar.³²⁴

TEFEKKÜR VE TETEBBU: DÜVEL-İ MUHTELİFEDE UFAKLİK MESKÛKÂTİ

- ... -

Meskûkât-ı Osmaniye'nin bir kaide-i salimeye rabtı için Maliye Nezâreti'nde bir heyet-i mahsusa tarafından tedkikat icra edilmekte olması ve nikelden ufaklık darbı maksadıyla de teşebbüsât-ı istihzariyede bulunulması şu aralık bizde bir meslele-i meskûkâtın mevzu-i bahis olduğunu gösteriyor.

Filhakika kendi memleketimizde bir beldeden diğer beldeye ve hatta aynı beldenin bir şube-i ticaretinden diğerine intikal edildikçe şayan-ı hayret derecede azim farklar irae eden kayyim meskûkâtın tanzim ve tevhidi ne kadar mübrem bir lüzuma mürtebit ise, hükûmat-ı medeniyede müttehiz kavaid ve eşkâle tevfi kan yeni ufaklıklar darb ettirilmesi hususu da o kadar mahsus bir ihtiyaca müsteniddir.

Meskûkâtımızın ıslahı hakkında heyet-i mahsusaca devam etmekte olan müzakarat ve münakaşanın bir netice-i fiiliyeye iktiranına intizaren biz şimdilik meselenin ikinci kısmına, ufaklık maddesine dair bazı mülâhazat serd etmek istiyoruz.

324 ..., "Vesaik ve Hakayık: Örümcek Ağından İpek Çıkar Mı?," *Şehbal*, No: 15, 1 Teşrinisani 1325, s. 302.

Ufaklık nedir?

Bizim kavanin ve nizamatomızda bunun bir tarif-i resmîsi yoktur. Amerika Hükûmat-ı Müttehesesi müstesna olarak düvel-i sairenin de meskûkât kanunlarında enva-yı meskûkât yapıldıkları madene ve bazen kıymetlerine göre taksim ve tevsin edilmektedir; yalnız Amerika meskûkât kanunu “ufak para”³²⁵ tabirini gümüşten daha aşağı bir madenden mamul meskûkâta hasr ve o suretle bir fark vaz ediyor. Bizim istimalimizde ise “ufaklık” bir ve iki kuruşluk gümüş aksama da şamil olduğundan mecidiye çâr-i yekinden dün kıymette bulunan meskûkâta ait bir isim olmak lazım geliyor. Mamafih bu tabirin Amerika kanunundaki manaya kasrı daha ziyade vuzuhu müstelzim ve faide-i ilmiyeyi münticidir. Bu makalede biz ufaklığı ve ufak parayı o manada kullanacağız.

Ufaklık darbında gerek halis ve gerek mahlût olarak ezmine-i kadimede müstamel bulunan maden hemen daima bakır idi. Zamanımızda bronzdan ve nikelden de meskûkât imali taammüm etmiş ve hatta bakır büsbütün metruk olmak derecesine gelmiştir. Bugün safî bakırdan meskûkât darbı bazen Cenubî Amerika hükûmatı ile İngiltere’nin Asya’daki müstemlekatına ve Rusya ile Çin ve İran’a ve biraz da bize münhasır kalmış gibidir.

Darb-ı meskûkât hususunda bakırın yerine ikame olunan bronz, hemen kâffe-i hükümatta yüzde doksan beş bakır ile yüzde dört kalay ve yüzde bir çinkodan mürekkep bir halitadır. Ufaklıklarını bu halitadan imal ettiren hükümatlar, İngiltere, İsveç, Danimarka ve İspanya’dır. Düvel-i muazzamanın İngiltere’den maadası ile hükümet-i saireden birçoğu ufaklıklarının biraz kıymetlileri için ya halis nikeli yahut yüzde yirmi beş bakırdan mürekkep bir halitayı ve kıymeti daha az meskûkât için de bronzu kabul etmişlerdir.

Ufaklık darbında nikelin istimali pek o kadar yeni bir şey değildir.

Tâ bundan yetmiş beş sene evvel Amerika Hükümet-i Müttehidesi'nde nikel halitasından numunelik bir sikke darb edilmiş idi. El-yevm en münasip maddenin nikel olduğu müttetfakunaleyhdir. Nikel pek serttir; üzerindeki asar-ı darbı uzun müddet muhafaza eder; fazla olarak kararıp paslanmaz ve daima mücella kalır; esasen fiyatı yüksek olmakla beraber sikke halinde darbı için gayet kuvvetli makineler de lüzum görüleceğinden kalb olarak imali müşkildir. Maa't-teessüf gala-yı fiyatı bir taraftan da ufaklık için safî olarak istimaline mani olmaktadır. Halis nikel olmak üzere yalnız Avusturya-Macaristan'da 20 ve 10 "heller" veya "filler"lik, Fransa ve İtalya'da 25 santimlik, Meksika'da 5 "cintavos"luk, İsviçre'de 20 santimlik ve Karadağ'da 20 ve 10 paralık sikkeler vardır. Hükümet-i sairenin kâffesinde halis nikel yerine esbâb-ı maliyeden dolayı nikel ve bakır halitası kullanılıyor; bu neviden olmak üzere İtalya'da 20 santimlik, İsviçre'de 10 beş santimlik meskûkât mevcuttur. Lakin bakırla karışık olan nikel safi bulunduğu zamanki parlaklığa malik değildir.

(Mütebakisi nüsha-yı atiyede)³²⁶

ŞEHBAL'İN ALBÜMÜ: VARAKA 1

Maarif-i Umumiye Nazırı Nail Bey ve Şehbal hakkındaki fikri

Şehbal gibi her nüshası asar-ı nefiseden ma'dut olamaya seza olan ve gerek muhteviyat-ı ilmiye ve gerekse ersam ve eşkâlinin mükemmeliyet ve nefaseti itibariyle bihakkın şayan-ı takdir ve tahsin bulunan bir musavver gazetenin hürriyet ve meşrutiyetin ilan ve tesisini müteakip saha-yı matbuatta ziynet-bahş-ı tulû olması girdiğimiz devre-i terakki ve tekâmülün derece-i ciddiyet ve ulviyetine ve ufk-ı istikbalimizin umk ve vüsatine bir bürhan-ı kavî olduğu gibi otuz seneyi mütecaviz imtidad eden bir devr-i meşumun icraat-ı muzallimesine rağmen elyevm vücudu asarıyla müsebbit

326 ..., "Tefekkür ve Tettebbu: Düvel-i Muhtelifede Ufaklık Meskûkatı," *Şehbal*, No: 16, 15 Teşrinisani 1325, s. 308.

olan ilim ve irfanın amak-ı ruh-ı millette tahassül ve teraküm edebilmiş olması fitrat-ı milliyemizin büyüklüğüne delalet eder. İşte bu ümid-bahşa tefekküratı, bu neşedâr ihtisasatı uyandıran Şehbal'e takdim-i tehiyyat eylerim. Aydın Valisi Mahmut Muhtar

Aydın Valisi Miralay Mahmut Muhtar Bey'in Şehbal'e dair mütalaası.

Şehbal'in gönderilen üç nüshasını aldım. Bu kadar mükemmel bir Osmanlı resimli gazetesini görünce cidden sevindim, bunu gören bir kaç Alman, hakikaten Almanya'nın en nefis gazeteleri ile rekabet edebilecek bir mükemmeliyeti haiz olduğunu söyleyerek izhar-ı takdirat ettiler. İnşallah bundan böyle de gazeteniz muhafaza-i nefaset ederek daima Osmanlıların yüzünü güldürür.

Berlin. Enver

Berlin Sefaret-i Osmaniyesi ataşe militeri kahraman-ı hürriyet Enver Bey'in Şehbal hakkındaki ihtisası.

Avrupa cerait-i musavveresine bile gıpta-bahş olacak böyle son derece nefis bir risale-i mevkuteyi neşre muvaffakiyetlerinden dolayı sizleri an-samim tebrik eylerim.

Petersburg Sefiri Turhan

*Devlet-i Osmaniye'nin Petersburg Sefiri Turhan Paşa ve Şehbal hakkındaki takdiri*³²⁷

BEYKOZ İTTİHAT VE TEAVÜN CEMİYETİ'NİN VATANDAŞLARINA KARDEŞ NASİHATI

- ... -

Ey Osmanlı:

Eğer sen, candan, yürekten tam bir Osmanlı isen; eğer sen, vatandaşının Osmanlılık ve baba ocağı, mertlik, yiğitlik, şan ve saadet bucağı olduğuna tamamiyle iman etmiş isen; eğer "benim güzel

327 ..., "Şehbal'in Albümü: Varaka 1," *Şehbal*, No: 16, 15 Teşrinisani 1325, s. 309.

vatanım" diye gönlün dolusu sevinçle baktığın mübarek yurdunun —Allah esirgesin— düşman ayağı altında çiğnenerek harap olduğunu görmek istemiyor isen:

Donanma-yı Osmanî İane-yi Milliye Sandığı'nı unutma onu öp, onu sev. Ve ona elinden gelen ianeni "Bismillah" diyerek daima ver. Bu fedakârlığını yarın sen de takdir eder, sevinirsin. Şimdi pek ufak gördüğün sandık, yarın dağlar gibi devrilmez çelik zırhlı kalalarına geçtiği al sancaklarla seni selamlayacak ve sana: "Arkadaş, sen beni hayli düşündün; şimdi de, seni, vatanını düşünmek benim vazifemdir. Artık emin ol!" diyecektir.

Vatandaş!

Al sancağın bu kahramanca selamını can gözüyle görmek, bu dünya değer kelimasını can kulağıyla duymak istermisin?

Donanma İanesi'ne olan borcunu unutma! Az çok onu daima ver.³²⁸

ŞEHBAL'IN ALBÜMÜ: VARAKA 2

- ... -

Ben öyle ümid ediyorum ki Şehbal her köşesi bir bağzar-ı cennet olan sevgili vatanımızın her parçasını Yemen çöllerinden Rumeli Balkanlarına kadar..... Akdenizleri, Karadenizleri, Marmaraları, bütün bu güzel yerlerin bütün güzelliklerini peyderpey ile arz eylemiş, bu vecihle maa't-teessüf henüz hâl-i ibtidaiyede olan bu cennet vatanın hiss-i mukaddesinin madde-i neşv ü nemasına hizmet eyleyecektir. resmimi takdim eder muvafakiyetinize dua-handan olurum.

Viyana

Erkân-ı Harbiye Binbaşı

Hafız Hakkı

328 ..., "Beykoz İttihat ve Teavün Cemiyeti'nin Vatandaşlarına Kardeş Nasihatı," *Şehbal*, No: 16, 15 Teşrinisani 1325, s. 324.

Viyana Sefaret-i Osmaniyesi ateşe militeri kahraman-ı hürriyet Hafız İsmail Hakkı Bey ve Şehbal hakkındaki takdiri

Âcizeye bir hüsn-ü hatta malikiyet arzusunu ilk defa olarak Şehbal hissettirdi böyle nefis mükemmel bir risaleye derç edilmeye layık olmak için ne olurdu benim de güzel bir hatt-ı destim olaydı!....

Fatma Âliye

Muharrire-i fazıla Fatma Âliye Hanımefendinin Şehbal' e dair ihtisası

İkdam ve mesainizin bir makes-i zî-hayatı olan Şehbal ile siz, devr-i mesud-ı inkılaba bir gencine-i irfan bahşettiniz. Her zaman bütün samimiyet-i ruhumla sizi tebrik eder ve devam-ı muvaffakiyatınızı temenni eylerim.

Himmet denilen gazanfer siz

Dağlar gibi müşkilatı çekiniz.

Selim Sırrı

Jimnastik muallimi Selim Sırrı Bey'in Şehbal hakkındaki fikri (Selim Sırrı Bey'in resmi 12 numaralı nüshamızda münderiştir.)

Şehbal hakkındaki ihtisasatımı arz edeyim: bu bedia-i mevku-teyi takdir etmemek, takdir-i nefaset ve bedayiden büsbütün aciz ve mahrum olmaya tevafuk eder. Matbuat-ı Osmaniye meyanında hem ilk, hem yegâne olan Şehbal, zihinlerde bir yâd-ı tecas-süd alır terk ile matmure-i sükûta çekilirse, vatanımızın hayat-ı marifetine hem züll olur, hem zarar. Fikrimce bu gibi müessesat-ı aliyeyi hükümet himaye etmelidir.

Basra vali-i muktediri Süleyman Nazif Bey'in Şehbal'e dair fikri Şehbal'e:

Zevk-ü sanat, sebat-ı azim, fedakârlık gibi büyük hasletlerin ruh ve vicdanıyla Türkiya'nın kimliğine etmekte olduğunuz hizmetten dolayı tebrikatımı arz ederim.

Fi 4 Şevval 1327

Mehmet Emin

Türkçe Şiirler nazım-ı muhteremi ve Hicaz vali-i vekili Mehmet Emin Bey'in Şehbal hakkındaki mütalaaı (Yazı kurşun kalemi ile yazılmış olduğu için klişesinde letafeti muhafaza edilememiştir.)³²⁹

ŞEHBAL'İN ALBÜMÜ: VARAKA 3, ÜSTÂD-I EKREM'İN ŞEHBAL HAKKINDAKİ TAKDİRATİ - RECAİZADE MAHMUT EKREM -

Geçen yaz bir müsamere-i hususiyede bulunmuş idim. Geniş, mükellef salonun ortasında dört köşe büyücek bir masa vardı ki üzeri gayr-i muntazam bırakılmış birçok gazeteler, resimli resimsiz mecmualarla dolmuştu.

Bir aralık piyanist F.. Efendi'nin Chopin'den icraya başladığı bir salon valsini sükunetle dinlemek için erbab-ı meclisten her biri bir koltuğa düşerek artık her türlü şamata-yı sohbe fasıla verildiği sırada ben de masaya takarrüdle gazeteleri, mecmuaları şöyle bir gözden geçirmek istedim. En evvel elimin altına Şehbal musavveresinin en son çıkan nüshası rastgeldi. Bunu zaten görmüştüm. Mamefih yine dikkat ve telezzüzle temaşasına koyularak yapraklarını ağır ağır çevirmeye başladım.

Piyanist henüz valse bitirmemişti ki erbab-ı meclisten R... Bey yerini terk ile geldi, yanı başımda ayakda durdu. Ben yaprakları çevirirken o da eğilip eğilip bakıyor ve yine doğruluyordu. Bir aralık daha ziyade eğilerek kulağıma yavaşıca "yazık" diye sesledi. Bu dakikada valse hitam veren sanatkâr alkışlanıyordu.

Alkış bittiğinde R... Bey'e döndüm "yazık" dediniz. Neye demincek yazık olur? dedim. Cevap verdi:

-Şehbal pek güzel bir mecmua da...

Bu sefer daha dikkatli yüzüne baktım.

329 ..., "Şehbal'in Albümü: Varaka 2," *Şehbal*, No: 17, 1 Kânunuevvel 1325, s. 329.

-Böyle şeyler bizde devam edemiyor.. Şüphe yok ki bu güzel mecmua da çok sürmeyecek, “.....”, “kadın”ların, “.....” falanların yanına gidecek. Yazık değil mi?

-Fakat bu resimli... Hem de görüyorsunuz ya ne kadar nefis!

-İşte asıl onun için yazık ya!.. Ben bir şey demeden ilave etti:

-Böyle her suretle nefis, mutena bir resimli gazetenin ne kadar büyük fedakârlıklarla himmetlerle çıkacağını bilirsiniz. Maa't-teessüf itiraf etmeliyiz ki halkımızın servet-i irfanı, kudret-i maliyesi böyle şeyleri yaşatmaya kâfi değil...

-“Noksan-ı râğbeti” demek istiyorsunuz...

-Siz isterseniz öyle deyiniz. Fakat netice hep aynı.

-Fakat sebat ve ikdam ile her müşkil, her mani iktiham olunabilir.

Muhaveremiz bu noktada kalmıştı. Ondan sonra Şehbal'in daima müterakki bir nefaset ve matbuatı ile teakub eden nüshalarını müştakâne, mütehalikâne ve istihsandan imrar ederken R... Bey'in o “yazık” nida-yı bedbinânesi kulağında çınlar ve gön-lümde gizli bir hüsn-ü esef, müstakbele raci bir efsus-u tehassür uyandırır. İşte şimdi Şehbal'in on beş rakamlı nüshası da çıktı. Bu rakamın böyle mevkut, mühim eserlerin başlarında bulunması istikballeri için pek çok ümid-bahıştır. Bu rakamdan sonra yirmi rakamı kolaylıkla gelir. Ondan sonra da eserin devamı temin olmuş demektir. Bu halde diyebilirim ki biz Osmanlılar da bugünkü günde İngilizler, Fransızlar, Almanlar, İtalyanlar gibi nefis, nefis olduğu kadar ciddi bir salon musavveresine malikiz. Matbuat-ı Osmaniye de Şehbal'in vücuduyla bihakkın iftihar edebilir.

Evet, bütün nefais-perverler, bütün sanat-şinaslarca musaddak olsa gerektir ki Şehbal mükemmeliyetçe Avrupa'daki emsalinden hiç de aşağı değildir. Görünüyor ki sahib-i imtiyazı mecmuasının hiçbir cihetçe noksan, kusuru bulunmamasına son derecede gayret ediyor. Bunun ne kadar fedakârlığa mütevakıf olduğunu

halkımız lütfen düşünürlerse layık olduğu rağbeti esirgemezler. Ve zannediyorum ki esirgemiıyorlar da. Bu musavvereyi her nüşhasında tezyin eden o parlak, o güzel resimlere dikkat olunursa hiçbirisi zaten mevcut ve resimli mecmualarda münteşir şekillerde değil, âmiyece itla'ı kaideli hadisat-ı medeniye ve vukuat-ı mahalliyyeye müteallik taze ve suret-i mahsusada yaptırılmış klişelerden aksettirilmişştir.

Tasvir cihetiyle böyle, aceba münderecat itibariyle nasıl?

Evvela şunu demek lazım ki mahir bir fotoğraf, mahir bir çinkoğraf, mahir bir tâb'i ile mukavele olunduktan sonra her vakit öyle nefis, parlak, dil-rübâ resimler elde edilebilir. Ancak o resimlerle nefasette rekabet edecek münderecat tedariki biraz müşkildir. Zira erbab-ı tefekkür ve tahrir-i sanatkârâne, fevkalade mahsul-ü irfan vermek için her zaman müsteid değildir ancak şu var ki pek güzel resimler pek güzel yazıları da geçiyorlar.

Zaten musavvereler hiçbir yerde münderecat-ı tersimiyesi kadar münderecat-ı tahririyesine ehemmiyet vermezler. Bunlar Fransızların "aktüalite" dedikleri havadis ve vukuat-ı mühimmeyi nakl ve tesvik ederken bunları münasip ve güzel resimlerle çıkarmayı ve bu suretle kârilerinin bir zamanda hem nazarlarını hem kalplerini memnun ederek husul-i istifade-i tâmmelerini temin etmeyi iltizam etmekle beraber sırf ölü asarın dercinden de bütün bütün istiğna göstermezler.

Şehbal ise makalat ve asar-ı münderecesinin nefasetçe resimleriyle mütenasip olmasına himmet ediyor ki bu meziyeti de başkaca şayan-ı takdirdir. Yalnız gönül ister ki bu nefis musavverenin sahaif-i gurrasına yerleştirilmiş "hikmet çiçekleri" bazen de hadaik-i efkâr-ı milliyeden toplansın. Acaba mümkün olmaz mı?

22 Teşrinisani 1325

Recaizade Mahmut Ekrem³³⁰

330 Recaizade Mahmut Ekrem, "Şehbal'in Albümü: Varaka 3, Üstâd-ı Ekrem'in Şehbal Hakkındaki Takdiratı," *Şehbal*, No: 18, 1 Kânunusani 1325, s. 349.

ŞEHBAL'İN ALBÜMÜ: VARAKA – 4, MEŞAHİRİMİZİN MÜTALAATI

- ... -

Şehbal meşrutiyetten kazandığımız en güzel ve en ciddi eser-i terakki olmasından başka hekimler için büyük bir kıymeti daha haizdir: muayeneye gelen hastaları intizar salonunda sıkılmadan bekletebilmek epeyce müşkil bir iş olduğu halde şimdi Şehbal sayesinde en sebbgîr olanlar bile ıztıraclarını unutuyorlar, muayene odasına girecekleri vakit Şehbal'den ayrıldıklarına adeta canları sıkılıyor. Bunun için Şehbal hekimlerin pek kıymetdâr bir muavinidir.

Doktor Galip Ata

Doktor Galip Ata Bey ve Şehbal'e dair ihtisası

İşte bir Şehbal'iniz ne marifet ki müstesna nefaseti ve ciddiyet-i muhteviyatı ile kârî'ini hem mütelezziz hem de müstefid eder. Her türlü sitemden müstağni olan bu mecmua-yı güzidenin matbuat-ı Osmaniye'ye şeref veren şu muvaffakiyetinden dolayı tebrik ve himmetlerinin devamını temenni ederim.

Muallim Mehmet Aziz

Muallim Kavurzade Mehmet Aziz Bey ve Şehbal hakkındaki takdiri

Bizden bid-i musavverenin bir salim tekâmülü çizilmek istenirse şimdi bunun kademe-i ulyasına Şehbal'i kondurmak icap eder.

Hüseyin Rahmi

Muharrir-i muhterem Hüseyin Rahmi Bey ve Şehbal hakkındaki mütalaası

Bir milletin âlem-i medeniyette ihraz ettiği mevkiyi irae eden miyaslardan biri de o millet efradının sanayi-i nefiseye rağbet ve itibarı bu babdaki kabiliyet ve istidadıdır. Münderecatının nefaseti itibariyle memâlik-i sairede bile emsali az olan Şehbal gazetesi

taba'at-i Osmaniye'ye şeref verdiği gibi memleketimizde zevk-i selimin tesis ve teammümüne de büyük hizmet ettiğinden muvafakiyatı şayan-ı tebriktir.

Yusuf Rıza

*Şûra-yı Devlet azasından Yusuf Rızî Bey ve Şehbal hakkındaki fikri*³³¹

TESİR-İ İRTİCA - AHMET RASİM -

Madam Carlile namındaki edibe-i zarife bir eserinde diyor ki:

"Hilkat, insanı arkaya bakmamasını istediğinden gözlerini ön tarafa koymuştur."

Maddeten bu kavli nefy ve inkâra mecal yoktur. Fakat beşerin bir çift gözü daha vardır ki onun inıtaf ettiği nukât her zaman ileride değildir. Hatta fıtratın ona koyduğu bu gözlerin bile onun ihsasat-ı ircaıyesi ile çevrilip arkaya atf-ı nigâh emel eylediği demler pek çoktur. Fakat bu bakış, selamet-i cûyâne değildir. Belki müstakbelin çeşm-i batın ve fikreti kararmış olanlara göstermek azminde bulunduğ u haileleri görmemek için mazide müçtemi seyyiatı ihya ederek o müstakbeli onların hayluletiyle biraz daha geç idrak eylemek maksad-ı hodgâmânesiyle ihtiyar edilmiş bir vaziyettir ki inzar-ı ihlâs ve safiyet önünde daima zemine dikilip kalır.

Çırağan'ın ihtirak-ı esef-engîzine tesadüf eden günde bu bakışlardan yine birkaç tanesine tesadüf eyledim:

Şirket vapurları iskelesi parmaklığına dayanmış, lodosun darbesiyle zebane-i şule-nisarını yalar gibi sarayın etrafında gezdiren ateşin tahribat-ı hainânesindeki sürâte bakıp duruyordum. Biri elimden tuttu. Dikkat ettim. Hiçbir zaman sevmediğim biri. Bu

331 ... , "Şehbal'in Albümü: Varaka 4, Meşahirimizin Mütalaatı," *Şehbal*, No: 19, 1 Şubat 1325, s. 369.

adam devr-i sabıkta vehm ve havf ile gizlenmek istediğim saatlerde hemen alelekser güzergâhıma çıkar, bana birinin nefy veya tevkif edildiğinden bahs açar veyahut bilsem de söylemeyeceğim bir zatın adresini sorardı.

O gün de durup dururken bir sözüyle içime şüphe verdi:

- Acaba kasten mi?

dedi, geçti. Durmadı. Evet. Bir anda titredim. Hakikat, acaba kasten mi? Birkaç adım daha ilerledim. Benim gibi beş on boynu bükük bir yere toplanmışlar lehîb-i sâili, çıkan o beyazımtrak du-manları mahzunâne temaşa ediyorlardı. Ne saika ile olduğunu bilemiyorum, aralarına girdim. Durup bakıyordum. Bir el beni oradan çekti, ayırdı. Kolunun isabetinden hirâsân, adem-i sıhhatinden de gayr-ı memnun olanların simalarında görülen tereddüd-ü isfırar içinde kalmış biri bana sualli cevaplı bir sahife gibi bakıyor:

- Bomba mı imiş?

- Bilmiyorum...

- İnşallah değildir.

- Ya bombaysa...

- Demek ki irtica...

- Ey!!

- Yine işe başlamış olacak ki..

- Değil ise...

Başlamamış mı demek istiyorsun?.

- Yooooook!

- O halde?

- Bilmem ki güftegûde çok. Aman, aman, vaktiyle eve gide-
lim.

Gitti. Fakat bombanın eser-i muhteriki zihnimde kaldı, olduğum yerden ayrılamıyorum ki. Gözlerim o şule-i hunhûra dikil-

miş, ellerim ceplerimde, soğuk soğuk ürpermeler geçiriyorum. Dimağımda iki söz; suikast, bomba, birbirine sarılmışlar yuvarlanıp duruyorlar.

İzdiham gittikçe artıyor. Köprünün boğaza müteveccih saraya nazır korkuluğu sık, yekdiğerinin omuzundan aşıp bakan erbab-ı merak ile kapanıyordu. Ben de bir ferce bularak yamandım. Matbaa mı döneyim, yoksa mahall-i harika mı gideyim kararsızlığı arasında yüz döndüğüm esnada idi ki eski bir zabıta memuru — beni o her zaman gülyüzle karşılar da ben onun tebessümlerinden asla hazzetmedim— hem müvesvis hem mütecessis tabiatlı biri, eliyle kısacık, gel! işareti verdi. Yanaştım.

- Ne görüyorsun, beyefendi?
- Alevle duman!..
- Toplanılıyormuş, deniyor.
- Ya?...
- Şimdi biri geldi, Taksim ayak ayak üstüneymiş.
- Sen nereye?
- Şaşırdım, kaldım, İstanbul tarafına geçiyorum..

Ben ne yapayım? Aksi tarafa gittim. Bütün halk kenarlara müctemi olduğu için ortaya doğru açıldım, bir şirket vapuru köpüre köpüre, güya merakib-i sağire ve lûle-i sâmi'a hirâşından korkup kaçıyorlarmış gibi öttü.³³²

CEMİYET-İ MÜTEŞEBBİSE

- ... -

Umur-u nafia hakkında imtiyaz ve ruhsat ihtisali talep ve istidasında bulunan zevat itibar-ı malî ve iktidar-ı fennîyi haiz olmadıkça ol babdaki müstediyyat ve mütalebatın nazar-ı dikka-

te alınmayacağını Nafia Nezâreti geçenlerde evrak-ı havadisle ilan eylemiş idi. İnayet-i Hakk'la tesisine muvaffak olduğumuz cemiyet-i müteşebbiseye iştirak bulunan zevatın cemiyete tevdi etmekte oldukları nükud ile cemiyetin iktidar-ı malîsi yevmen fe-yevmen tezayüd eylemekte olduğu gibi cemiyet bir de heyet-i fenniye tedarikiyle iştigal etmektedir. İştirakte Osmanlıların gösterdikleri inhimak cidden şayan-ı takdir olup cemiyetin pek az zaman zarfında vatan-ı mukaddesimize ve cemiyete iştirak buyuran zevata pek büyük menfaatler temin eyleyeceği şüphesizdir. Cemiyet iktidar-ı malî ve fennîyi haiz bir Osmanlı heyet-i maliyesi sıfatını ihraz etmekte olmasına mebni umur-u nafiya dair hükümet-i Osmaniye'ye vuku bulacak müracaat nazar-ı dikkate alınarak is'af edileceği pek tabiidir. Osmanlılar münferiden nail olamayacakları ve istihsal edemeyecekleri menafii cemiyet sayesinde müctemian elde edebileceklerinden her Osmanlı'nın bu cemiyete bir an evvel iştirak buyurmaları Osmanlılık menafinden olduğunu takdir etmeyecek hiçbir fert tasavvur edilemez. Cemiyete tevdi edilen nukud Deutsche Orient Bank'a teslim olunur. Bugün mezkûr bankada cemiyetin ehemmiyetli bir sermayesi mevcuttur. Cemiyetin umur-u idaresi hakkında vuku bulan mesarif cemiyetin müessesesi tarafından tesviye olunduğundan ashab-ı sermayenin ita ettikleri mebaliğden bu husus için bir akçe sarf olunamaz. Cemiyete iştirak buyuran zevat her günkü muamelatımızı yedindeki hesab-ı carî defterini cemiyet mustahdemînine irae etmekle muamelat-ı cemiyeti teftiş hakkı vardır. Cemiyetin muamelat-ı hesabiyesi ve kuyudatı bir banka muamelesi gibi muntazamdır. Bu iddianın sıdkı arzu buyuran zevatın icra edeceği teftişatla tezahür eder. Daha ziyade tafsilat almak arzu buyuranlara meccanen cemiyet nizamnâmesi ita ve irsal olunur.³³³

333 ...,"Cemiyet-i Müteşebbise," *Şehbal*, No: 19, 1 Şubat 1325, s. 384.

ŞEHBAL'İN ALBÜMÜ: VARAKA 5, ŞEHBAL HAKKINDA RÜFEKASI NE DÜŞÜNÜYOR?

- ... -

(Meşahirin ihtisasatını muhtevî olarak tertip ettiğimiz albümde muhterem refiklerimizin de risalemiz hakkındaki fikir ve mütalaaları için bir sahife tahsis ve bu suretle lâzıme-i teşekkürü ifa eylemek istedik.)

İKDAM

Sahib-i imtiyâz ve sermuharri Ahmed Cevdet

Her gün sabahları neşr olunur siyâsi, ilmî, ticarî Türk gazetesidir

Mahall-i idaresi

İstanbul'da Bâbâli Caddesi'nde daire-i mahsusadır, idarehane ashab-ı müracaata gece gündüz her saat açıktır.

1312 senesi Muharrem guresinde tesis edilmiştir.

Millet-i İslamiye ve ümmet-i Osmaniye için müfid olan asara sahifelerimiz açıktır.

Abone şeraiti

İstanbul için abone yoktur. Vilâyat için bu sene ücretiyle beraber seneliği 180 altı aylık 95 guruştur.

“Şehbal

Her nüshası bir bedia-yı sanat ve nefaset olarak mülkümüzde yegâne ve hariçte misli ender bir derece-i mükemmeliyette neşr olunan Şehbal'ın onuncu nüshası pek zarif resimleri, nafi makalatı havi olduğu halde meydan-ı intişara çıkmıştır. Güzel bir numune-i terakkiyatımız olan bu mecmua-yı musavveradan birer tane edinmelerini kıymet-şinâs vatandaşlarımıza tavsiye ederiz.”

SABAH

Mahall-i idaresi Bâbâlî Caddesi'nde 7 numaralı matbaa-yı mahsusadır.

Umur-u idare ve tahririye ve gazeteye müteallik hususat için sahib-i imtiyaza müracaat olunur. Ücreti verilmemiş mektuplar kabul olunmaz. Mekâtib ve evrak-ı varide derc olunsun olunmasının iade edilmez.

Her satır için ilanât-ı adiyeden 3 ve banka ve şirket ve umur-u sarrafiye ilanlarından 5 ve havadis sırasında yazılacak mutena ilanattan 15 guruş alınır. Bir hafta evvelki nüshalar 5 guruştur.

Mahall-i idaresi Bâbâlî Caddesi'nde 7 numaralı matbaa-i mahsûsadır.

Gerek İstanbul ve gerek vilâyat-ı Osmaniye için bu sene ücretiyle beraber seneliği mecidî 20 guruş hesabıyla 180 altı aylık 95 guruştur.

Memâlik-i ecnebiye için seneliği 40 altı aylık 22 franktır. Üç aylık abone kaydolunmaz.

Menafî-i umumiye müteallik ve gazetenin mesleğine muvafık evrak maa'l-memnuniye derc olunur. Gönderilecek evrak derc olunmadığı halde idare mesul olmaz.

"Şehbal

Resail-i mevkutemiz meyanında nefaset-i tab'ı ve makalat-ı nefisesiyle en mutena bir mevkiyi ihraz etmiş olan Şehbal mecmua-yı nefisesinin bu defa dördüncü numarası dahi intişar eylemiştir.

Resimlerin hüsn-ü intihab ve nefaset-i tab'ı, kâğıdının memleketimizde ilk defa istimal olunmuş olması ve cami' olduğu makalat-ı müfidesi Şehbal'ı Avrupa'nın Saloon matbuatı denilen en meşhur en mutena resailine muadil bir derecede bulundurmaktadır. Şehbal için ancak matbuat-ı Osmaniye'nin (İllustration) ı veya (Figaro Saloon)u demek mümkündür.

Bu derece nefis bir mecmuanın tarz-ı tabının mühim mesarifi mucip olacağı tabiidir. Ancak müessisleri memleketin servetini nazar-ı dikkate alarak imkân olduğu takdirde fiyatını bir miktar daha tenzil ederlerse esasen rağbet-i umumiye kazanmış olan Şehbal'ın bir kat daha merğub olması tabiidir."

TANIN

Tarih-i tesisi 1326 – 1324 ikinci sene numara 408

Sermuharrir: Hüseyin Cahit

Mahall-i idare

Nuruosmaniye'de daire-i mahsusa

Taşra için bir senelik abone bedeli bu sene eciriyle beraber: 150 altı aylık 80 guruş

7 Şevval 1327 – 9 Teşrinievvel 1325 22 Teşrinievvel-i Frenci 1909

Müdür-i mesul: Hüseyin Cahit

İhtar-ı mahsus

Neşrolunmayan asar ve evrak iade olunmaz.

Memâlik-i ecnebiye için senelik abone bedeli bu sene eciriyle beraber 180 altı aylık 95 guruş

"Şehbal

Şehbal mecmua-yı nefisesinin 13. numarası da saha-yı matbuatı tezyin eylemiştir. Memleketimizde yegâne salon gazetesi olan bu mecmua-yı nefisenin her nüshasında irae ettiği asar-ı tekemmül ve terakki hakikaten şayan-ı hayret bir derecededir. Avrupa'da bile nefaset-i tab' ve münderecatın bu derecesine nadiren tesadüf olunur. Kâri'in-i muhterememize bu mecmua-yı güzideyi tavsiye etmeyi vecaib-i kadir-şinâsiden add eyleriz."

YENİ GAZETE

Her sabah neşr olunur Osmanlı gazetesidir

Müdür ve başmuharriri: Abdullah Zühdü

Matbaa ve mahall-i idaresi

Bâbîâli karşısında 88 numaralı daire-i mahsusa

Umur-u idare ve tahririye için müdire müracaat olunur

Derc olunmayan asar ve evrak iade olunmaz

Abone: bir seneliği 140 altı aylığı 75 guruş

Memâlik-i ecnebiye için bir seneliği 180 altı aylığı 95 guruş

“Şehbal

Şehbal’in 16. nüshası da çıktı. Bu nadide gazeteyi elimize alınca, memleketimizde bu hususta gösterilen gayret ve himmet, Avrupa’nın resail-i musavveresine kat kat rekabet edercesine ihtiyar edilen fedakârlığı görüp de Osmanlılık namına müftehir olmamak kâbil değildir. Şehbal’in hele son nüshası pek parlak tesaviri havidir. Şehbal’i herkes görmeli. Bu nefis mecmua her salonu tezyin etmelidir.”³³⁴

ŞEHBAL’İN ALBÜMÜ: VARAKA 6

- ... -

Resmimi istemişsin ey Şehbal

Ben de memnunen eyledim irsal

Maksadım bir makale yazmak idi

Anı men etdi kesret-i eşgal

334 ..., “Şehbal’in Albümü: Varaka 5, Şehbal Hakkında Rüfekası Ne Düşünüyor?,” *Şehbal*, No: 20, 15 Mart 1326, s. 389.

Vaktimiz nevbahar-ı hürriyet
Ana kanun-u nizam misal-i nihai

Bir an evvel yetişmeli anılar
Hep devair ederler isticai

Budur işte umur-u tanzimat
Hem reis-i fakiri bu abdal

Bu sebeple fakiri tut mazur
Yazı yazmak benimçün emr-i muhal

Hüsn-ü tanzim ve nesr-i Şehbal'in
Bais-i inşirah-ı ehl-i kemal

Daima eylemekteyim takdir
Biz de hiç çıkmadı buna emsal

Sana layık değilse de resmim
Emrini etmek istemem ihmal

Budur ancak dua-yı hayr-ı Said
Feyz-yab eylesin seni Müteal

Kemalpaşazade Said Bey'in Şehbal hakkındaki mütalaası

Şehbal musavver risalelerimizin en nefis ve mutenası ve en mümtazıdır, hakkında en samimi arzum seviye-i irfanımızın devam-ı intişarına hizmet etmesidir.

Nigar Bint-i Osman

*Şaire-i fazıla Nigar Hanım'ın Şehbal'e dair fikri*³³⁵

335 ..., "Şehbal'in Albümü: Varaka 6," *Şehbal*, No: 21, 1 Haziran 1326, s. 409.

HARAP MABETLER - HALİDE SALİH -

Çocukluk mabedimiz! Sehabiyelerle müzeyyen mavi kubbe-si ruhumuzun bütün tazarrularına titreyerek, parıldayarak aşina çıkan yıldızdan kandilleri, alam-ı ümidlerimizi kandillerinde taşıyan, avalime ninni söyleyerek boşlukları bi-ağram dolaşan rüzgârları, nihaysiz yeşil ormanlardan direkleri, engin denizlerin çağiltısından ahengdâr ilahileri olan mabet! Çocukluk mabedimiz!

Bütün çiçekler, bütün ağaçlar, bütün kayalarla konuştuğumuz zaman, bütün böcekler, bütün kuşlarla beraber tapındığımız mukaddes yer!

Senin belîğ, senin bütün tahavvülat-ı ruhiyemize mukabele eden bir lisanın vardı. Hiçbir mabet tavanı seninki kadar berrak, mavi değil; hiçbir bu kadar aheng-i mutallak ile, zemini üzerinde renkleri o kadar şaşaa, o kadar nezaketle tecelli ettirmez. Hiçbir mabet senin kadar vazih, senin kadar azamet-i kudretle gazab-ı ilahiye renklerin en muzallimi, seslerin en müdhişi ile ifade etmez. Hangi mabedin duvarları arasında Mabûd'un varlığını böyle ziyadâr-ı müdebdeb bir âlemde yine varlığımızın zir'atında çırpıyan, galeyan eden lezzet-i hayat ile hissettik!

Gece mütebessim sakit kandillerinin siyabesinde, yorgun kâinatı dinlendiren nîm-i muzallim, müphem ziyalarınla uyuduğumuz, gündüz fezayı ısıtarak, tenvir ederek bizi der-ağuşa gelen nurlu pertevlerinle uyandığımız zaman daima dua ederdik. Niçin ve kime olduğunu bilmeden sade hiss-i hayatımızla her ufak hareketimizle tapınırdık, bu kadr-i samimi, bu kadr-i şedid bir yaşayış, yalnız yaşamak hazz-ı tabiisi için yaşayış, perestîşin ilk şekli değil mi? Bundan daha doğru bir tabiat-perestî olabilir mi?

Bu güzel mabedin ortasında yeni uyanan hiss-i hayatla bütün varlığımızı tehziz eden bedayi'ini ruhumuz içerek gayr-ı ihtiyarî bir bi-hûşî içinde eğilir, secde ederdi.

İlk mabedim! Çocukluk mabedimiz! Kaç sene senin kubben altında diz çöktüm, kaç sene sana tapındım. Daha sonraları öteki mabedim birer birer başıma yıkıldığı enkazı altından ebedi bir ihtiyacı heyci hissettiren ruhumda o ıssızlık, kalbimde o kesilme üfütür ile çıktığım zaman daima senin kandillerinin dinlendirici ışıklarına iltica ederim.

Fakat sen de ötekiler kadar cansız ve samit oldun. Kandillerin ruhuma aşına değil, göklerinin aradığım Allah ile irtibatı yok. Rüzgârlarının teranesi ninni değil; acizimizle eğlenen, kulübeleleri yıkan, sayedâr ağaçları deviren kör bir kudret! Suların musikişi ilahi değil, Mabûd'unu arayan yetim insanının avaze-i ye'si artık sığınacak yeri olmayan beşerin aks-i sadası! Sen de harab ol! Kandillerin sönsün, ormanların yansın, denizlerin kurusun, rüzgârların sâkit olsun, müzehher, muattar köşelerin kızgın çöller gibi bî-yaban olsun, sen de karanlık, viran bir âlem ol! İlk mabedimin harabesi!

Sarışın, kumral, esmer aşk hayalleri! Hepimizin mabetler yaptığı fani mabetler.

O ne müzehher, ziyadâr, muattar bir mabet idi. O nasıl şafak, billur kubbesinden bütün yıldızları, bütün denizleri güzelleştirerek aksettirirdi. O billur denizlerinde aks-i sada yapan zemzemeler hayalin yarattığı ebediyen birbirini seven kalplerin teranesiydi. O mabet: başları çiçekli dudakları mütebessim, ruhları en saf bir aşkın vecdi ile tapınan gençlerle dolu idi. Daima mihrapta, kolları açık, beyaz duvağı altında seneler geçtikçe çehresi solan, gözlerine hüznün yerleşen genç kızı görürüm... Hiçbir vakit gelmeyecek olan ruhunun eşini bekleyen budala kız!

Onun eşini mabedin kapısında çamurlara gömülü bıraktım. Billurdan tasavvur ettiğim cam kırıklarını başıma yıktın. Bir daha görmemek için en siyah en kalın bir örtü ile harabesini örttüm. En beyhude, en gülünç, en yalancı olan mabet; aşk mabedi. Birbirini davet eden iki genç gözlerden mutlaka birinin ka'ında

hıyanet görürüm. Birbirini sıkan iki sıcak elin biri mutlak ötekini alçaltır, sürükler.

Çocukluk, din ve aşk ile aramda böyle yıkık viraneler bırakarak daima ileri diye, sevdiklerimi arkada bırakarak efkârın, ihtisasatın yabancı ufuklarına doğru bu kadar müdhiş bir süratle beni atan bu hayat yolunda en çok merak ettiğim başkalarının mabetlerinin kapısının aralığında bakmak! Fakat baka baka en kalın perdele-ri geçen gözlerim her yerde bütün kalplerde mabet harabelerinden başka bir şey görmüyor. Hükemanın yetişemedikleri ulum, şuaranın ifade edemedikleri, bestekârların tercüme edemedikleri âlâm-ı beşeriye, aşk, din, efkâr bütün tecelliyat-ı beşer nihayet harap olan bir mabettir. Dimağ ve kalp harabeleri!

Burgaz 29 Mayıs 1324 ³³⁶

İNKILAB-I OSMANÎ'NİN MENABÎ' - BEDÎ NURİ -

Hadd-i zatında daimi inkılabata maruz olan vekâyî-i içtimaiye meyanında bilhassa "inkılab" nam şaşaadâr ve heyecan-engiz ile tesmiye ettiğimiz vaka-yı içtimaiye, manzara-i hariciyesi ve tesir-i zahirîsi cihetleriyle diğerlerinden farklı bir hadise-i muazzama-dan başka bir şey değildir. Filhakika inkılabda düne nispetle bugünde hayli büyük bir fark-ı meşhûr olmak icap eder. Ancak bu inkılab, bu ihtilaf ne kadar şiddetli ve büyük olursa olsun, büyük küçük asar ve hadisat-ı sabıkanın bir neticesi, onların muhassalası olmaktan kurtulamaz. Diğer taraftan bu esbab ve hadisat muayyen bir hedefe doğru hareket ederek o inkılabı hâsıl etmiş inkılab asarının devamı için bir muhit ve şart-ı müsait istihsal edilmiş ise inkılab, daimîdir; tarih-i beşeriyette sırf bir hatıra kâbilinden kaydolunmak üzere değil, belki sine-i cemiyette esaslı ve müessir asar-ı tahavvül ika etmiş olur: aks-i halde bir kasırğa gibi yalnız bir müddet-i muvakkate için ortalığı yani âlem-i içtimaiyi herc ü

merc eder, o girdbâd-ı inkılâbın zevatından sonra meydanda tamir veya yeniden bünyad edilmesi lazım gelen asar-ı harabîden başka bir şey görülmez, bu asar-ı inhidam izale edilince bünyan-ı içtimaî eski şekl ü heyetiyle manzur olur. İşte İskenderlerin, Dalarların, Napolyonların ilka ettikleri inkılablar; mahuf bir girdbâd gibi sükûn-u içtimaîyi az çok müddet ihlal ettikten sonra sebeplerinin, âmillerinin zevaliyle beraber:

Âlem yine ol âlem, devran yine ol devran...

Asar- ı inkılab hemen kâmilten zeval-pezîr oluyordu; o inkılabatın ruhunu teşkil eden memâlik-i meftuha birer birer tarz-ı sabıka ricat etti veyahut o inkılabdan müntefi olmak lazım gelen memleket için hâl-i sabıka avdet ediverdi. Bu inkılabat-ı siyasiyenin yanı başında tarih-i şuûn-u beşer öyle inkılabat kaydeder ki âlem-i içtimaide derin ve esaslı izler bırakmışlardır. Beşeriyet-i mütemeddine, cemiyet-i münkalibe bu inkılabatın eserini uzun müddetten beri muhafaza ediyor ve edecektir: İşte Fransa inkılâb-ı kebirî, Almanya itihad-ı siyasisini icap ettiren inkılabat, İngiltere inkılabat-ı siyasiyesi, Amerika inkılab-ı istiklalisi!

Bu iki nevi inkılabatta, hatta cinsleri bile müttehid olan inkılabat-ı siyasiedeki fark nereden neşet ediyor? Birinci nev inkılablar gelip geçici sırf bir kuvve-yi müesserenin, mesela bir seyf sarmak, bir büyük kumandanın eser-i sun'udur; halbuki, yalnız bu sebepler cemiyette derin bir eser-i tahavvül ika edemezler çünkü cemiyet istenildiği zaman istenildiği şekle sokulamadığı gibi vekayiyi de ale'l-umya tahvil olunamaz ve bunun için bu gibi inkılabatın eseri pek sathî ve muvakkat olur.

İkinci nev inkılablar ise cemiyeti teşkil eden efradın hasa'is-i zatiyeleri, istidat ve meydanatları tahvil edilerek hâsıl olmuşlardır. Bu inkılabların kaid ve saiki, tabir-i esahla buradaki inkılab-ı ketibesinin kumandanları, muharrirler ve mütefekkirlerdir. İnkılabı ika ettiği görülen hadiseyi icad eden, lazımu't-tahaddüs bir hale isal eyleyen de bunlardır. Bunlardır ki, inkılabın hutut-u

harekâtını perde arkasından sevk ve idare ederler. Ve işte bu sebebdendir ki “Herder” vekayi-i tarihiyenin tahaddüsünde muhar-rir ve mütefekkilere, “mütenevvic cellatlar” tabir ettiği hars-u şan ve fütühatları uğrunda hatıra-yı beşeriyette elim manzaralar bırakan hükümdarlardan yüksek bir mertebe-i tefevvuk bahş ve ita eder. “Herberd Spencer”, “Adam Smith”in odacağızının bir köşesinde âlemde en büyük bir başvekilin yapamayacağı inkılabatı ıka ettiğini, bir “Kobden”in medeniyete en büyük sahib-i seyf ve sinandan ziyade hizmet eylediğini irad eder.

İşte inkılab-ı ahirimizde menabiini taharri ve kati bir surette tayin edersek bunların nehr-i hurûşân-ı inkılabı daimi bir surette irva edecek bir mahiyette olup olmadığını da öğrenmiş oluruz.

İnkılab-ı Osmanî’yi yalnız Resne dağlarında vukua gelen kıyamın, Selanik, Manastır ve Siroz’un şiddetli protestolarının tesiri-ne atfetmek büyük bir eser-i gaflet olur ve o halde inkılabımız o kıyamın, o şiddetin zevaliyle beraber mahv ve münadin olabilecek bir mevkide bulunur. Böyle bir tasavvur vekayi-yi beşeriye arasın-daki silsile-i ravabıtı inkâr demek olur. Halbuki, inkılab-ı Osmanî otuz üç sene müddet tahammül edilen bir ba’r-ı esaretten tahlis-i giriban ederek peri-i hürriyetin âhuş-u visaline atılmak üzere bütün Osmanlılığın amak-ı kalbinde mahsus olan mücbir ve kavî ihtiyacın neticesi idi; kıyam, protesto bu ihtiyac-ı mahsusu tatmin için vukuu zarurî olan hadisat-ı mürettebeden idi.

Fakat bu ihtiyac-ı mübrimi hissettiren müessirat nedir? Bu esir ve gafil millete râh-ı necatı, visalgâh-ı hürriyeti irae eden rehberler kimlerdir?

İşte burada asıl müessisin-i hürriyetin nasiye-yi bülendini bütün ulüvv-ü cenabıyla, bütün fedakâr, milletinin selametini tefekkürle her dem keder-âlûd hutut-u dahiyâneleriyle fark etmemek mümkün değildir: başta Şinasi ve Kemal olmak üzere, bunların şiirlerindeki gaye-i hayallerini saha-yı hakikate isal için feda-yı nefste tereddüd etmeyen siyasi-i faal Midhat Paşa. Birincisi metin

ve selis ifâdeleriyle şimdiye kadar havassa münhasır olan âlem-i edebiyatta bir inkılab ika, edebiyatı ve lisanı seviye-i avama isal etmekle iştigal ederken öbürü ateşin kalemiyle gençlerin dimağında hürriyete aşk ve muhabbet hissini ikad ediyor idi. Otuz senenin tevlid ettiği Osmanlı gençlerinden biri tasavvur olunabilir miydi ki o kadar mevanî'a rağmen dahi-yi azamın "rüya"sında tasvir ettiği peri-i hürriyet ile kesb-i müvaneset etmiş olmasın? Tahsil-i iptidaisini ikmal eden her gencin gıda-yı fikrîsini şair-i inkılabın ekseriya yıldırımlardan, şimşeklerden vücuda getirdiği mutantan ve muşaa eşar-ı mevzuna ve murassaa teşkil eder idi. Medid-i eyyam-ı esaretin ekdar ve alamını hür bir kalbin zade-i ilhamı olan bu ateşin şiirler güya ki tedavi ediyor, cerihadâr kalpler bu eşar ile merhem-i teslid ve şecaat-i tatbik eyliyordu. Daha doğrusu bu eşar şairin bedbinliğini kârî'lerine de naklederek idare-i müstebide aleyhinde, teşkilat-ı hazıra-yı zalimeyi tahrip ile üzerine bütün malzemesi hürriyet ve adaletten müesses bir bina-yı nevin tesis etmek lüzumunu ihsas eden bir cereyan-ı umumî teşkil ediyor idi.

Ve hille-i evlada bu ateşin sözler hassa-yı intişariyesini o kadar sürat ve şiddetle icra etmiş idi ki müceddid-i azam Mithat Paşa'nın eser-i dehası olan Kanun-u Esasi hain bir pençe tarafından şakk ve imha edildiği zaman efkâr-ı ahrarânenin birkaç sene içinde memlekette ihraz-ı galebe edeceği zannolundu; fakat heyhat ümmî sınıfı mecmu-u sekenesinin yüzde doksan beşini teşkil eden memleket-i cahile bir sülüs-i asr müddet üzerine musallat olan bela-yı zulüm ve udvanı yüklendi. Bütün mezalime inanılmayacak bir meskenet ve zilletle tahammül etti. Dahi-yi azam:

Ölürsem görmeden millette ümid ettiğim feyzi

Yazılsın seng-i kabrimde vatan mahzun ben mahzun

telhifatıyla hâb-gâh-ı ebediyesine çıkıldığı zaman henüz millette feyz-i intibah yüz gösterememiş, vatan muvahhaş ve muzallem bir sahne-i mezalim halinde inlemekte bulunmuş idi.

Ahrar, mukaddes vatanı terk ederek hür memleketlerin ağuş-u mihman-envazisinde Osmanlılık intibahını hazırlamaya çalıştılar. Bir rub-u asır devam eden bu mücadele-i haric-vataniye müsemmir olmuyordu; “ruhü’l-kavanin” sahibinin “serbesti yalnız soğuk memleketlere mahsustur, memâlik-i hare ahalisi daimi bir istibdada, ezeli bir esarete mahkumdurlar.” şeklinde irad ettiği nazariye-i batılanın bir misalini parlak bir güneş tahtında yaşayan bu Osmanlılar teşkil edecek zann ve tahmin olunabiliyordu.

Fakat bu nazariyeden daha doğru ve vukuatla müeyyed bir kanun vardır ki, kanun-u tekâmüldür. Neşriyat-ı ahrarâne ile Osmanlı dimağlarına nefh edilen fıkri serbesti —yukarıda arz ettiğimiz esbabdan naşi— bittabi nemv ve tenebbüte müsait bir muhite müsadef olduğu için lâ-yenkat tekâmül ediyor idi. Bu fıkri mezru ise derecat-ı istihalesini imrar ettikten sonra müstakil bir hayat ve bir vücud şeklinde âlem-i içtimaide ahz-ı mevki eyleyecek idi. Binaenaleyh başlıca menba-ı gıdaîsini edib-i azamdan ahz ve iltikat ederek yirmi beş senelik neşriyat-ı ahrarânenin insibabıyla kesb-i azamet ve cesamet eden fıkri serbesti 1324 senesi Temmuzu’nun onuncu günü bir kuvve-i mehibeye mukavemet edebilecek mertebe-i tekemmüle vasil olmuş ve bu istibdadı mağlup ve makhur ederek liva-yı hürriyeti galip ve muzaffer, afak-ı Osmaniye’de rakz etmiştir.

Demek ki inkılab-ı ahir-i Osmani’de me’len birbirine müşabih olan atideki kanunların bir misal-i mücessemîni teşkil etmiştir:

- 1-) İnkılabatı siyasiyundan ziyade mütefekkirler, muharripler yapar.
- 2-) İnkılab gıda-yı aslisini mütefekkirlerin dimâğından ahz eder.³³⁷

337 Bedii Nuri, “İnkılab-ı Osmani’nin Menabı’ı,” *Şehbal*, No: 24, 1 Ağustos 1326, s. 468-470.

PARİS MEKTUPLARI

- F. S. -

Geçen gün Sorbonne Darü'l-fünunu dersanelerinden birinde fonografin tedrisata tatbikine dair lisan muallimlerinden Mösyö Vail tarafından mühim bir konferans verildi. Darü'l-fünundaki konferanslar öteden beri büyük bir rağbete mazhar olur. Ekseriya Pazar ve Perşembe öğleden sonra bu muhteşem binanın ya büyük anfi tiyatrosunda yahut küçük dersanelerinin birinde böyle umumî ve ahlakî konferanslar verilir. Konferanslara müdavim olanlar en ziyade kibar sınıfıdır. Ekseriyeti de kadınlar teşkil eder. Böyle günlerde Darü'l-fünunun büyük medhali önü süslü otomobiller, konak arabalarıyla dolar. En şık tualetler, en güzel çehreler göze çarpar. Adeta insan kendisini opera veya operakomik tiyatroları medhalinde zanneder.

Paris ahalisinin konferanslara olan fart-ı rağbeti hemen her sınıf halk arasında görülür. Kibar sınıfından tutunuz da işçi ailelerine kadar her Parisli boş zamanını —tiyatroda değilse— konferanslarda geçirmek ister. Bu cihetle bu büyük şehir içinde hemen her gün muhtelif yerlerde konferanslar vardır. Bir kere devair-i belediyenin cümlesinde birer konferans salonu bulunur. Buralar da her türlü şubat-ı ulum ve fünün üzerine içtimai, ahlakî meseil hakkında sık sık konferanslar verilir. Bunların müdavimleri amelelerdir. Burada da ekseriyeti kadınlar teşkil eder. Bunların fevkinde hususî cemiyetlerin verdiği konferanslar vardır. Mesela: coğrafya cemiyeti, ilm-i hayat cemiyeti, fünün-u içtimaiye cemiyeti... Bunlar ara sıra avama mahsus konferanslar tertip ederler. Oraya giden halk da orta halli sınıftır. Bunlara talebeden birçoğu da iştirak eder. Daha sonra "Anal", "Haftalık Revü" gibi büyük mecmualar tarafından tertip edilen konferanslar gelir. Bu konferanslar daha mühimdir. Fransa'nın medar-ı iftihar olan eazım-i üdeba ve ulema tarafından verilen bu konferanslara kibar takımı ve talebe gelir. Yalnız bu konferanslar ücret mukabilinde olup di-

ğerleri hep meccanendir. Hepsi bu değil, Darü'l-fünundan maada diğer büyük mekteplerde hatta idadî mekteplerinde bile konferans verilir ve bütün kapılar ahaliye açıktır.

Konferans zevk ve merakına bazen hiçbir mana verilemez. Mühim ve istifadeli bir bahs-i fennî veya içtimaîyi dinlemeye gelmiş olanlar arasında öyleleri nazarınıza çarpar ki bu gibilerin orada ne münasebetle bulunduklarına bir türlü akıl erdiremezsiniz. Düşünürsünüz ki bu mutlaka bir arabacıdır, şu yanındaki kadın da köşe başındaki kartpostalcı veya gazeteci dükkânını idare eden kadın olmalıdır. Fakat işte gecelerini boş geçirmemek için gelmişler; Spencer'a, Kant'a ait mebahisi can kulağıyla dinliyorlar. İhtiyarlar, gençler, orta yaşlılar, herkes öğrenmek, yeni bir şey öğrenmek arzusunda. Bilmeye nihayet tasavvur olunamıyor. En meşhur âlimler, mütefenninler bile bir genç mübtedinin sözlerine yeni bir şem'e-i hakikat aramaktan çekinmiyorlar.

Bu heves ve rağbet bizde de hürriyetin ilk günlerinde görüldü. Bahçelerde bir iskemle üzerine çıkarak halka nutuklar verenlerden tutunuz da tiyatro sahnelerindeki ciddi konferanslara kadar her türlü yapıldı. Bir aralık Darü'l-muallimin müdir-i gayuru Satı Bey mektebinde avam için konferanslar tertip etmiş ve vücudlarıyla iftihar ettiğimiz erbâb-ı iktidar da bu teşebbüse iştirak etmişti. Fakat çoktan beri bunların arkası kesildi. Halbuki hal-kımızın kuvve-i müfekkeresini açacak, onları çalışmaya, öğrenmeye sevk edecek, kendilerini tahsile tettebbua ısındıracak bu gibi teşebbüslere devam edilmesi elzemdir. Ahalimizin de rağbet göstermesi şarttır. Artık iyi bilmeli ve hiss olunmalı ki mahalle kahvesinde düşüş ile dübara arasında geçen vakitler büyük bir zayıdır ve "vakit geçirmek", "zaman öldürmek" için yaşamak devri bizden katiyen geçmek lazımdır.

Bakınız fonografin tedrisata tatbikinden bahsedelim derken lakırdı nerelere geldi. Bu konferansta Mösyö Vail, suret-i mahsusada tertip ettiği altı iraedden sonra maksadını izah etti. Ted-

risat, bahusus lisan, musiki, şiir ezberletmek gibi tedrisatta fonografin büyük hizmetler görebileceğini düşünen Mösyö Vail bu babda tecrübe ve tetebbuata girişmiş, tahkik etmiş, öğrenmiş ki Amerika'da ibtidaî mekteplerinin birçoğunda fonograf çoktan kabul edilmiş. Avusturya'da, Almanya'da tecrübeler yapılmış. Mösyö Vail genç talebeye mesela bir ecnebî lisanını öğretmek, onları telaffuza alıştırmak için sarf-ı mesai eden bir muallimin ne kadar sabırlı, ne kadar gayretli olursa olsun nihayet yorulacağını ve bir kelimeyi beş defa, on defa söyledikten sonra artık onu bir daha tekrardan sıkılacağını izahtan sonra bu kelimeyi tekrar edecek, bahusus daima aynı vecihle tekrar edecek şey muallimin kendisi olmayıp bir alet olacak olursa talebenin o telaffuzu öğreninceye kadar işitebileceğini, şu suretle telaffuzda hiçbir hataya düşmeksiz bir lisanı öğrenmek ihtimali olacağını anlattı. Mösyö Vail fonografına bir başka makine daha ilave etmiş; fonografin üst tarafına beyaz bir levha koymuş, fonograf bir savt çıkardı mı o savti iş'ar eden kelimat da aynı zamanda bu levhada görünüyor ve esvat-ı teaküp ettikçe bu eşkâl de değişiyor; şu suretle ki talebe gözleriyle bir yazıyı gördüğü okuduğu sırada kulağıyla da aheng-i esvatı işiterek her iki iş bir anda yapılmış oluyor.

Mösyö Vail, bu usulün pek ziyade faide-bahş olduğunu müteaddid tecrübeleri neticesinde gördüğünü ifadeden sonra aletini tecrübe etti. Bütün sami'ine tevzi olunan programlarda fonografa tekrar ettirilecek dersler münderiçti; evvela İngilizce, bade Almanca birkaç dersten sonra musiki ve şarkı derslerinden tecrübe etti.

Musikide fonografin yukarısında hurufat yerine notalar görünüyordu. Talebe fonografı bir iki defa dinledikten sonra aynı zamanda müşabih esvatı telaffuza davet ediliyor. Ve sada ile birlikte hurufu da müşahade ettikten hem hiss-i rüyet, hem de hiss-i sem' vasıtasıyla yapılan bu tecrübe ve dersler zihinde daha kolaylıkla birleşiyor.

Mösyö Vail, istikbalde fonografin mekteplerde büyük hizmetler göreceğine kanî olduğunu söyledikten sonra zaten muallimlerin cümlesinin iyi bir telaffuza malik oldukları iddia olunamayacağı cihetle telaffuzu güzel muallimler tarafından doldurulmuş kovanların bütün mekâtibe tevzii suretiyle bu müşkilin de önünü almak kâbil olacağını izah etti.

Konferansçının izahatı ve gözümüz önünde tekrar ettiği tecrübeleri hepimizi ikna etmişti. Konferansa gelmeden evvel fonografin tedrisatta ne gibi bir hizmeti olabileceğini kendi kendilerine soranlar şimdi, memnun ve mütehayyer, bu tatbikattan daha pek çok istifadeler edilebileceğini düşünüyorlardı.

Filhakika zaman ilerliyor, medeniyet tebdil-i şekl ediyor; acaba bir gün gelecek, tahsil yalnız fonograf ile sinematograf ile yapılmayacak mı? Ve bizim hakikati kitaplarda aradığımızı gören ahlakımız acaba bizi hayretlere düşüren şu terakki-i hazırımıza gülmeyecekler mi, dersiniz..?

Paris³³⁸

ŞEHBAL ALBÜMÜ: VARAKA 8

- ... -

“Şehbaliniz memleketimizde ceride-i musavvereyi sema-yı Şarkî’nin yüksek tabakatına ilan etti. Hatta cerideniz Avrupa resimli gazetelerinin madununda değildir.” hakikatini bizden de işitmek istiyorsanız ona ihtiyacınız yok; zira bu hakikati benim sözlerim değil sizin resimleriniz ispata kâfidir.

Samipaşazade Sezai

Madrid Sefiri edib-i muhterem Sezai Bey ve Şehbal hakkındaki fikri

338 F. S., “Paris Mektupları: Fonografin Tedrisata Tatbiki,” *Şehbal*, No: 24, 1 Ağustos 1326, s. 482-483.

Şehbal matbuat-ı musavvere-i Osmanî'nin şâh-bâlidir ve terakkiyat-ı milliyenin bir rikka-i nakkaşdır. Şehbal teşebbüs-ü şahsinin ne kemaller gösterebileceği nokta-i nazarından da bir bediadır. Şehbal hakkındaki pek tabii olan muhabbet-i umumiye devam ve teali-i temenniyatın hitamı olduğı kanaatindeyim.

Fi 28 Haziran 1326

Ali Haydar Midhat

Midhatpaşazade Ali Haydar Bey ve Şehbal'e ait mütalaası

Bedia-zâr-ı şarkide hande-pâş-ı cemâl

Sehab-pâre-i âlem – definedir Şehbal

Sehab-pâre ki nur-u kalemle reyyandır

Pür-melike-i sanat denilse şayandır

Güzelliğinde bunun müttelik bütün ümmet

Devam-ı tabisi enzar-ı halk için nimet

Bu lema canlı, safa yüzlü şahbal-i melek

Bu rehenverd-i tabiat bu hande-pür kelebek

Füyuz-u nazara-i milletle mutlaka Şehbal

Cihana gösterecek bir gün inkişaf-ı kemal!

Fi 5 Temmuz 1326

Ali Ekrem

*Kemalzade Ali Ekrem Bey ve Şehbal hakkındaki ihtisası*³³⁹

339 ..., "Şehbal'in Albümü: Varaka 8, Meşahirimizin Mütalaatı," *Şehbal*, No: 25, 15 Ağustos 1326, s. 5.

MUHASABE-Yİ FENNIYE: EL-CÜNUN-U FÜNÛN

- ... -

Müsterih olunuz hepsini sayacak değilim. Çünkü yetmiş varmadan çok evvel sizin de benim de dâhil-i sunuf olmamızdan korkarım. Niyetim yalnız yarı delilerden bahsetmektir.

Bu “yarı deli” vasfı ancak birkaç sene evvel icad edilmiş bir tabir ise de mevsuf çoktan beri malum idi. Yarı deliler evvela romancıların nazar-ı dikkatini celb ettiği için onların etvar ve efa-liyle memlu birçok romanlar vardır. Don Kişot, Hamlet bunların en güzelleri add olunur... Romancılardan sonra tabipler de onlarla meşgul olmaya başladılar. Fakat yakın vakte gelinceye kadar “ef-radını cami, ağyarını dağı” güzel bir tarif, ale’l-husus muhtasar ve manidâr bir vasıf bulunamamış idi. Kimi “cinnet-i münevvere” kimi “inhitat-ı ademiyet” dedi. Bazısı da “delicik” diye tavsif etti. Lakin bunların hiçbirisi yine bir romancının —Michel Cordau— yarı deli tabiri kadar makbule geçmedi. Bu yarı divaneleri tavsif eden tabir bulununca, onları tedvin etmek lazım idi. Buna da hem tabip, hem edip Profesör Grasse muvaffak oldu.

Görülüyor ki bu bahis ilm-i emrazın can sıkacak bir faslı değil, tıp ile edebiyat arasında müşterek —ve pek çoklarının alakadâr olduğu— bir meseledir.

Yarı delileri bütünlerinden tefrik etmek pek kolaydır. Çünkü onlar öyle hususî hastahanelerde değil, tam akıllı farz edilen insanlar arasında yaşarlar. Onlara her gün, her yerde tesadüf ederiz ve deliliklerini görürüz. Fakat ekseriya zararsız oldukları için cemiyet-i beşeriye onları arasından çıkarmaz. Zaten yalnız zararsızları değil, bazen pek faideli olanları da vardır. O vakit beşeriyet onlara tazim eder, heykeller yapar.

Meselenin müşkil ciheti yarı delileri akıllı dediğimiz adamlardan tefrik etmektir. Çünkü kendisi de evvela yarı, sonra bütün bir deli, mamafih büyük bir hekim olan Auguste Comte’un dediği gibi dünyada her şey nisbî olduğundan bir hareketin ne vakit

makul ne vakit mecnun addolunacağını katî olarak tayin mümkün değildir. Bundan dolayıdır ki yarı deliliği katî bir surette tarif kâbil olamaz. Bunun için ben de yarı deliliği tariften sarf-ı nazarla eşkâl-i muhtelifesini anlatmaya çalışacağım.

Yarı deli dediğimiz adam ekseriya zeki olur. Hatta bu zekâ daha çocuklukta tezahür eder. O, pek küçük yaşında diğer çocukların anlayamayacağı şeyleri anlar, yapamayacağı işleri yapar. Fakat bunlara mukabil fena cihetleri de vardır. Mesela inatçılığı ziyadedir, öfkesi şiddetli olur, hele “maymun iştahlı” olması nazar-ı dikkati celb eder. Çocukluktan çıkacağı vakit fazla sufilik, evham, acib seyahatler arzusu yahut küçük yaşta büyük şöhret kazanmak hırsı gibi garabetler izhar eder... Zaten birçoğu sınaatte, şiirde, belagatta pek yüksek derecelere vasil olurlar. Fakat bütün işlerinde bir sebatsızlık, mesleklerinde ıtratsızlık göze çarpar. Bunun için hemen her teşebbüsleri muvaffakiyetsizlikle nihayetlenir. İnsan onların şiddet-i zekâlarına bakar, büyük bir kuvveti haiz olduklarına hükmeder. Sonra vesaitin mükemmeliyetine rağmen iktitaf eyledikleri semerenin azlığına hayret eder.³⁴⁰

TEFEKKÜR VE TETEBBU: TERAKKİ, MAHİYET-İ TERAKKİ... - BEDİİ NURİ -

Terakki: Tekâmül-ü kanun-ı umuminin tedenni veya inhitata mukabil olan bir safhası, bir nokta-i muayyeneden sağa veya sola hareketleri farz edilebilen iki muhalif kuvvetin sağa, tabir-i ahirle müspet cihete doğru hareket edeni olmasına göre bütün eşya ve mevcudatta tezahür eder ve riyazî bir tabir ile ifade etmek istersek ya bir kuvvetin şiddetinin tezayüdü gibi keyfi, yani kemiyeti tezayüd etmeyerek evsafında bir tezayüd husulü suretiyle, veyahut muhtelif kuvvetlerin birbirine iltihakı gibi kemmî, yani muhtelif kemiyetlerinin birbiri üzerine terassi tarikiyle tahassül eden müspet bir muhassala-i kuvvadır.

340 ..., “Musahabe-i Fenniye: El-Cünun-u Fünun,” *Şehbal*, No: 25, 15 Ağustos 1326, s. 6.

Halbuki terakkinin bu manası uzun müddetler bu suretle telakki edilmedi, bunun hakkında da ifrat ve tefritten gayr-ı arî olunmaz fikirler irad edildi. Mesela terakki fikrini ilk ifade edenler bunu insana has addettiler ve faraza zümre-i hayvaniyenin sabit, tahavvülsüzlüğe ebediyen maruz olduğunu beyan etmek istediler. Darwin bu fikri sütün-u atıye ile reddetmiştir: “Tuzak ile av avlayanlar pekala bilirler ki hayvanatın sinnen küçük olanları, büyüklerden ziyade tuzağa tutulmaya müsteaddirler. Hatta müsin hayvanlardan birçoğunu aynı mahalde ve aynı kapana celb etmek veya bunlardan bir haylisini aynı bir zehir ile itlaf etmek gayr-ı mümkün olduğu bi’t-tecrübe anlaşılmıştır. Hemcinslerinin tutulması zehirlenmesi bunlara ihtiyat ve basireti öğretir.” Bu mesele nazaran hayvanın tahattür hassasını haiz olmasına göre tekemmül etmek, terakki etmek lazım gelir. Kezalik meşahir-i ulum-i tabiiyeden “Larta” hâl-i hazırda yaşayan ekser zatü’s-sedayân dimağları devr-i rabîğde yaşayan aynı cins hayvanlardan hacmen büyük olduğunu beyan etmiştir.

Diğer bazı feylosoflar mesela Condeurse terakki-i beşerî hususunda “insanın kabiliyet-i tekemmüliyesi gayr-ı mahduddur.”, Perault “insaniyetin devr-i inhitatı olmayacaktır.”, Konttel ise “insanlar tagarrürat-ı ırkiyeye giriftâr olmayacaklardır.” gibi son derece müfrit tabirat ve efkâr sarf etmişlerdir. Halbuki bir zaman-ı muayyenin hululüyle beraber beşerin arz üzerinde zuhurunu mümkün bir hale isal eden tahavvulat-ı arziye vakt-i merhunette beşerin madumiyetini de zarurî bir hale ifrâğ eyleyecek beşerin madumiyeti ise beşeriyetin terakkiyatını, bittabii tevkif edecektir. Tıpkı mevtin ferdin hayatına hatime çekmesi gibi. Mamafih beşerin intifasının buğteten olmayacağına, ekser-i ahvalde ölüm takaddüm eden avarız-ı maraziye-i mevtiye gibi beşeriyetin de mevcudiyet-i kehl-sâliyle mütenasib-i medid bir devre-i inhitat geçireceğine ihtimal pek kavîdir.

Terakki hakkındaki efkâr-ı müfriteden bir kısmı da, heyet-i umumiyesi tekâmül-i beşerîyi teşkil eden her vakadan bunu keşf

ve taharri etmek meylidir. Bu hal Goethe'nin nebatatın tekemmülünde müşahade ettiği ahvale müşabih olarak hadisat-ı mühtezze-i beşeriyenin tertib-i tarihisinde meşhud olur. Bir çiçeğin inkişaf etmesi, bir meyvenin derece-i kemale ermesi nebatın diğer bazı aksamının mahv ve nabut olmasıyla müterafiktir; bunun gibi saha-yı fenniyenin terakki ve tekemmülü bazı hususatta sanat ve sanayi-i nefisede kısmen inhitatı tevliid eder; keزالik tekemmül ve terakki-i içtimai arkası sıra her şekildeki istibdatları imha eder, bütün mütekidat-ı hürafatıyeyi inhitat ettirir.

Terakki-i vukuanın heyet-i mecmuasına tatbik edilebileceği gibi terakki devresinin her bir zamanede tatbik ve o sırada olunabilir. Filhakika beşeriyet tarafından hassa-i tahkika isal edilen tekemmülat, her bir cemiyetin sa'ı ameliyle hâsıl ettiği tekemmülat-ı fesihanın muhassalasından başka bir şey değildir. Halbuki cemiyetlerin tekâmülünde edvar-ı inhitat edvar-ı terakki ile mütenavib, hareket-i terfiye ve müterakkiye aşağı ve yukarıya doğru vukua gelir; ve her cemiyetin terakkisini tasvir eden şekil bazen pek sıkı, bazen pek geniş izyal ve şubat-ı muhtevi halkalar şeklinde manzur olur. "Senega" ahlak-ı içtimaiyenin meşy ve hareketini denizin cezr ve meddine teşbih eder: meddin, sahili hududundan harice tecavüze —ahıaksızlık ahlak-ı fazıla-yı millıye-yı nısyan ve ihmale— sevk etmesine mukabil cezr, bunu hal-i aslisine ricate —temayülât-ı fıtrıye ve mektebe-i ahlakıye— bunları muhafazaya mecbur eder. Bu teşbih tekâmül-ü beşerinin temevvücatını pek güzel tasvir eder mamafih, burada cezr ve medd hadisesinde olduğu gibi muntazam ve muayyen bir vakit tasavvuru pek manasızdır.

Umumiyetle terakki mütehannisi, muhtelif avamil ve müesirata tabi olduğu cihetle her biri ayrı milletlere mensup olmak üzere birbirlerine girift olmuş halkalardan mürekkep olduğu gibi her halka dahi hille-i evlada bir hatt-ı müstakim ve muntazam takip edeceği yerde son derece arızalı ve mevişli bir şekil irae eder. İstatistik mürtesematı arası vasl edilirse görölür ki gayr-ı munta-

zam bir fisto şekli tahassür eder. Bu intizamsızlık arasında öyle bir nevi intizam meşhud olur ki saha-yı ihtizar az çok dar bir daire dâhilinde mahdud ve bir milletin hutut-ı terakkisi bu daireyi geçmeye mahkum gibidir. Ve bir cemiyetin tarih-i umumisinde vekayî'inin, ihtirazatını cezr ve meddindeki bu kadar müsavatsızlık, intizamsızlık ehemmiyetsizdir. Filhakika terakki-i içtimâinin meşy ve hareketinde tersim ettiği muharrik zihnen veya madde-ten mikyas-ı hakikisine irca olunur. Hutut-u mühtezze cemiyetin harekât-ı umumiye ve cesimesiyle mütenasip bir nispette resmedilirse bu muharrikin bir şekl-i muntazamı haiz olduğu görülür. Evdiye-i amika ve tilal-i şahika-yı arzın küreviyet-i arziyeye mani olmaması gibi.

Aynı bu mürtesemat ve eşkâl terakki-i içtimâî hutut-u umumiyesi meyanında tebdil ve tahvil-i şekl de ederler. Nesl-i hazır için fevkalade vahim ve müstesna görülen bir vakıa ahlaf-ı nazarında ehemmiyetsiz bir renk iktisap edebilir. Çünkü mürur-u zamn ile vekayi tıpkı tebettülat-ı mesâfe ile tahavvülat-ı eşkâl gibi, tevdil-i şevk ve mahiyet eder. Ve bir vaka-yı hazırâ gûr-ı maziye karıştıkça mürtesem tarihi de haiz olacağı hakikî ehemmiyet ve mevkii iktisab eder.

Bu nokta pek mühimdir: hâl-i hazırda bizi o kadar müteheyyic ve müteessir eden Arnavutluk, hasuran vekayinin ehemmiyet-i hazırası pek yakından meşhud olmasındandır. Önümüzden uzaklaştıkça, vukuat-ı maziye sırasına karıştıkça tarih-i Osmanî'de manzur olan o kadar cesim vekayi arasında ehemmiyet-i asliyelerini iktisab edeceklerdir.

Terakkinin bir kanunu da muhtelif terakkiyatın bir silsile-i devam ve irtibat ile yekdiğerine merbutiyetleridir. Ziya-yı şems bir menşurdan geçirilirse tahassül eden mor, lacivert, mavi, yeşil, sarı... renkleri her ne kadar ayrı ayrı görülürse de hakikat-i halde menbaları birdir, yekdiğerine gayr-ı Hâbil-i infigag bir rabita ile mürtebettirler, uzaktan bakıldığı zaman bu rabita, biri ile

diğeri arasındaki intikal-i tedricî daha vazîh bir surette meşhud olur. Bu hâl-i terakkiyatta da meşhuddur: “Hiret” hakk-ı mülkiyetin tekâmülünden bahsederken “bir şekilden diğerine intikali gayr-ı mahsus derecelerdedir.” demiştir. Bu ifade hemen bütün tekâmülat-ı içtimaiyeye de tatbik edilebilir. Bütün vukuat ve bu meyanda terakkiyat; tahavvülat-ı müteakibeleriyle yekdiğerini takip ederler ve bu mürur-u nazarınızda sade görünecek yerde girift, müşevveş bir heyette manzur olur. Mamefih bir nazar-ı dakika-bîn için bu hercümerc arasında umumî ve sade bir kanun münkeşif olur. Cemiyetler tekâmül ettikçe vukuat-ı içtimaiye yani insanların bizzat efal ve harekâtı sunuf ve meratib-i muhtelif tahtında gâh birbirlerine mevazi gâh birbirlerini münkati hutut-u heyetinde sınıflara ayrılır. Bu tertibat-ı vukuatiye gittikçe birbirlerinden tehalüf ve tefrik etmekle tevzi ederler. İşte “tehalüf” dahi Herbert Spencer’in kavlince tekmil-i beşeriyenin bir kanunu, bir alametidir. Mesela muktesitler sanayinin mahsulü amele arasında taksim-i amalin suret-i tevzii ile mütenasip olduğu hakikatini irad ve ispat etmişlerdir. Sanayide taksim-i amal unvanını alan “tehalüf” nazariyatta ve ulum-u nazariyede “tahlil” namını alır. Bir vakitler henüz ulum teşkil etmemişti. Yalnız ve tıpkı madde-i hayatiyeyi teşkil eden kütle-i nakısu’t-teşekkülde aza ve cevahirin tefrik edilmediği hayvanat-ı ibtidaiyeye müşabih olarak müphem ve nazariye şeklinde bir “ilim” vardı. Hayat-ı fikriye şeceresinin derece-i neşv ü neması nispetinde olarak mürur-u zamanla şecere-i fünün ağsan ve cüzur tevliid ve inşiaab ettirdi. Ve bu cüzur ve şuaabattan her biri tekemmül etmekle kendisini tevliid eden şecereye müşabih sâk ve gusûnu haiz şecereler teşkil etti.

August Comte terakkiyi zekânın kuvve-i müfterise makamına kaim olmasından ibaret farz eder. Beşeriyetin mebad-i teşekkülünde yalnız kuvvetin hükümran olduğunu beyan etmek fikrin kavaid ve kavanini telkin ve kabul ettirecek mertebede müterakki olmadığını, tabir-i ahirle asab ile dimağ arasındaki furukat ve tehalüfün henüz bariz olmadığını ifade etmekle müsavidir.

Meşahir-i iktisadiyun ve içtimaiyundan “İveqiu” ise terakkiye ber-vech-i ati tarif eder: “Terakki bir insanın diğer insan üzerinde haiz olduğu kuvve-i kâhire ve cebriye ile makusen insanın eşya üzerinde ihraz ettiği tefevvük ile mebsutan mütenasip bu tarifiñ birinci fıkrası kuvve-i müfterisenin tesirinin tenakusunu ikincisi kuvve-i mefkûrenin neşv ü nemasını ifade eder ki heyet-i umumiye ile kuvvetin tarifiñin daha vazıh ve daha mükemmelenin başka bir şey değildir, nasıl ki kuvvetin tarifi de Spencer’ın tehalüf nazariyesinin bir izahıdır.

Zaten bu kanun, tabiatın kanun-u umumiyesidir: Sehab-ı muziler arasında teşekkül eden avalim, mahlûk-u hayatide teşekkül eden aza ve cevarih... Hadisat-ı kainatta tahassül eden bir “tehalüf” bir “teferrük” mahsulüdür. Beşeriyetin terakki ve tekemmülü de bu kanun-u umuminin istisnasını teşkil etmez.³⁴¹

TEFEKKÜR VE TETEBBU: TERAKKİYAT-I İÇTİMAİYE - BEDİİ NURİ -

Terakki insan için bir vasıta-i tekemmül olmasına göre terakkiyatın asıl mühim safhası terakkiyat-ı içtimaiyede tecelli etmek iktiza eder. Filhakika bu kısım terakki, beşerin bir kanun-ı tabiiye ittibaen içine atıldığı, dâhilinde yaşamak mecburiyeti hissettiği cemiyetin tekemmülünü icap etmesine, ferdin bir cüzünü teşkil ettiği kıl-ı alâim-i salahatin saha-yı maddiyatta tahakkukunu irae eylemesine nazaran beşer için asıl maksud bizzat olan gaye-i kusva; insan-ı içtimainin hedef-i amalini, gaye-i hayalini teşkil eden bu tarik-i bi-hudud ve intihada bir merhale daha kazanmak için altı bin yıldan beri iktiham olunan bütün mesai-i beşer “mazinin hayal ve rüyalarıyla” “atinin heyulası” arasında müteselsil ve muttasıl bir güzergâh-ı medidden bu güzergâhta bırakılan az çok meri izlerden başka bir şey değildir. Demek ki, terakkiyat-ı

341 Bedii Nuri, “Tefekkür ve Tetebbu: Terakki, Mahiyet-i Terakki,” *Şehbal*, No: 26, 1 Eylül 1326, s. 24-25.

içtimaiye, hedef; diğere terakkiyat ve mesela beşerin badî-i iftihar ve temeyyüzü olan terakkiyat-ı fikriye hep birer sebeptir. Fakat bu sebeplerin her biri hedefe isal eder mi? Yani her terakki-i fikrî bir terakki-i içtimaiyi tevlied eyler mi? Tabir-i ahirle bütün mesai-i masrufe-i beşeriyeye insanın refah ve saadet-i içtimaiyesinin umumiyetle bir kademe daha yükselmesine hadim oluyor mu?

August Comte bu fikirdedir: bunun fikrince “her bir terakki-i hakiki-i fikrî; gerek insanın ihtirasatına hâkimiyetini tezyid etmek, gerek muhtelif mukavelat ve icabat-i içtimaiyeden hâsıl olan irtica ve aksü’l-amel hiss-i mütemadisini daha bariz ve daha şedid bir şekle ifrağ eylemek suretiyle bir hüsn-ü zann ve itimad-ı hase-nin neşv ü nemasıyla müterafiktir.”

Terakki-i fikrî ile terakki-i içtimaiî arasındaki bu mütabakat ve itilafı İngiliz müverrihlerinden Buckle inkâr eder. Beşeriyetin ah-lakiyatının tekemmülüne kail olmayan bu müellif insanların hayatlarını, efal ve münasebatlarının tanzim ettikleri kavaid-i esasiyenin pek eski zamanlardan beri teessüs etmiş ve o vakitten beri cüzî tadilattan başka bir tebeddüle maruz bulunmamış olduklarını irad ve bu suretle terakkiyat-ı içtimaiyenin terakkiyat-ı azime-i fikriye ile münasebetdar olmayacak surette maruz-ı tehhür olduğunu istimtac etmek istemiştir. İngiliz müverrihinin hatası; insanlar ve cemiyetler hakkında efal ve harekâta göre değil; fikir-lere, tarz-ı faaliyetlere göre de değil; tarz-ı ifadelere göre hüküm vermek istemesidir. Ahlakta sırf kavaid-i esasiye yoktur. Yalnız fiil vardır. Daha doğrusu buradaki kavaid yalnız tatbik edildikleri tarza göre ifade ediliyor. Mesela; İspanyollar Amerika’da zencilere karşı icra ettikleri mezalimi “sana yapılmasını istediğin şeyi başkasına yap” kaide-i esasiye göre tatbik ve icra ettiler; engizitörler bütün dinsizleri bu kaideye teb’an, seviye-i fikrîyeleri dinsizliğe karşı ihrak bî’n-nârı tecviz ettiği içindir ki, ateşe atıldılar. İstihsal-i maksada hadim her vasıtayı meşru addeden Jezvitler, Jansenistler de hep bu kaideyi kendi nokta-i nazarlarına tatbik etmek suretiyle hareket ettiler.

Eğer kaide ve meslek insanda asıl ve her şey olmak lazım gelseydi her vakit ibadat ve taatla müştetil bir zahidden en melus ve en menfur harekât ve efal-i kabiha südur etmemek iktiza ederdi.

Binaenaleyh bir cemiyetin ahlakıyatı ve maneviyatını mütefekkirlerinin yazdıkları kitaplarda münderic nesayih-i müfidenin kemiyet ve mahiyetinden ziyade bu nesayihin “millet denilen cesed-i müteazzevin derece-i hulûl ve nüfuzunda aramak iktiza eder. “Cicero” ve “Seneca” hiss-i refet ve merhameti dūr ü dūraz tedris ve nasihat ettiler; fakat Romalıların cemiyeti Roma kavmi en zalim ve bî-aman şeklinde esareti tervih ve idame etmekten halî kalmadı. Zamanımızda ise iki bin sene evveline nispeten faaliyet-i nazariyata daha ziyade tevfiğ ve takrib ediliyor. Esaret-i şahsiye esasen ilga edildiğinden maada harbin şiddetini tahfiğ için mukabeleler, tesisat-ı insaniyet-perverâne vücuda getirilmiştir. Ez-cümle muharebelerin adedinden ziyade müddet-i devamı tenkıs edilmiştir. Mesela on dördüncü asır “yüz sene” muharebelerine, on sekizinci asır “yedi sene” muharebelerine şahit olduğu halde on dokuzuncu asır müddet-i devamı bir sene-i kâmileyi istiğab eden muharebeleri hemen hemen görmemiştir. Kezalik esliha-yı nariyenin ihtirağı harbin uzun mesafelerden ve birbirini görmeyen muhاریpler arasında cereyanı boğaz boğaza birbirini katleden muhاریplerin vahşet ve hunrîzî-i sabıkını tadil etmiştir. Hesap edilmiştir ki hâl-i hazır muharebelerinde bir insanı itlaf için ağırlığından fazla kurşun sarf etmek icap eder. Halbuki eskiden birini katl için bir darbe-i şimşir kâfi idi. Şimdi mecruhlar, esirler katlolunmaz, harbe iştirak için ahaliye taaddî edilmez; bu sebeple muharebelerde —nisbeten— dökülen kanların mikdarı sabıka nisbetle tahdid edilmiştir.

Terakkiyat-ı içtimaiyenin bu cihetten tecelli eden safhalarından biri de eski rekabet-i müfterisâne ve cengâverânenin akvam-ı mütemeddine nezdinde zeval-pezîr olmağa yüz tutmasıdır. Zaten genç akvamın çocukları, bir tabiat-i cenk-cûya mail oldukları müellifler tarafından irad edilmiştir. Roma müelliflerinden Florus

bunu Roma kavmi hakkında beyan ettiği gibi Beckon bu nazariye-yi tamim ve tevsî etmiştir: “Bir kavmin avan-ı şebabında askerlik mesleği bir mevki-i şeref ihraz eder, devr-i kehulette ise silahtan ziyade ulum ve fûnuna hasr-ı mesai edilir”. Birçok içtimaiyun cemiyetlerin ilk devreleri devr-i askerî olduğunu beyan ederler. Buckle “Ezmine-i kadimenin ekser meşahirini asakir teşkil eder, ezmine-i ceddede hal böyle değildir.” “İngiltere’de Medeniyet” eser-i muteberinin müellifi olan bu zat diyor ki: “Ezmine-i mütekaddimedede başlıca muharipler maharetlerini yalnız fenn-i harpte ibraz etmekle iktifa etmediler; bunlar aynı zamanda en derin siyasî mütefekkirler ve zamanlarının, her manasıyla büyük adamları idiler. Yalnız Yunanistan’ı ele alarak Yunan-ı Kadim tarihinin kayd ü zabt ettiği üç rical-i devlet, Solon, Temistoklis, Ephaminondas aynı zamanda ordu sevk ve idaresiyle de haiz-i iştihar idiler. Ezmine-i kadimenin en büyük hâkimi add olunan Sokrates asker idi, Eflatun da, mezheb-i kelbî müessis-i meşhuru Antisten de öyle idiler. En meşhur hatiplerden Perikles, Alisebyad, Demosten hep süluk-ı askerîye mensup idiler. Haile-nüvis Aşil ve Sophokles de öyle idi. Topal Titre hem bir şair hem bir kumandan idi. Yunan müverrihlerinin en hakîmi olan Tusidid çok kereler tali-i harbi tahvil etmiş mahir bir kumandan idi; Kisenofon ile Bulip dahi bu zümreden idiler...

“Fakat ezmine-i ceddede birçok milyonları ihtiva eden ve bütün Avrupa’yı kaplayan bu sanat mensubîni arasında on altıncı asırdan beri sayılabilecek on mütefekkir veya müellif yetişmiştir.” Beyne’l-milel rekabet ve mücadele-i vahşiyâne ve müfterise-i kadimeye bedel şimdi mücadele-i iktisadiye gibi muslihâne bir rekabet kaim olmuştur.

Ezmine-i mütekaddimedede ticaret bir dereke-i petside itibar edilmişti. Hatta Kartacalılar gibi akvam-ı ticariye nezdinde bile sunûf-u mümtaze ve asliyenin meslek-i mergubu harp idi. Zamanımızda ise on dokuzuncu asır, bir hükümet-i ticariye olan İngiltere’nin dehası fetih ve zafer add olunan Fransa’ya tefevvuku-

nu temin etmekle başlamıştır: bu ise Kartaca'nın Roma'ya galebesi demektir. Yirminci asır ise rekabet ve tefevvuk-u katî-i içtimâinin iktisaden bir mevki-i âliyi iştigal edenlere mahsus olduğu kaziyesini hakikat mertebesinde kavî ve tesis etmiştir.

Hatta rekabet-i iktisadiye bile gittikçe daha muslihâne bir tarz-ı mukalebe etmek üzere tekâmül etmiş. Mübadelat-ı iktisadiye tarafeyn-i müteakideyn canibinden bi'r-rıza kabul edilmiş bir mukavele rengini iktisab eylemiştir. Halbuki şekl-i ibtidaiyesinde ticaret sirkat ve kezbden ibaret idi. Ezmine-i kadimenin ilk kavm-i taciri olan Fenikeliler aynı zamanda karada haydutluk, denizde korsanlık hususunda da akvam-ı saireye tefevvuk ederlerdi: sahil civarında ikâmet-güzîn olan kârbânları avuç dolusu altunlar mukabilinde adi mallarını ahaliye satar, kalabalık oldukları gibi rastgeldikleri genç kız ve erkekleri kaparak esir sıfatıyla gemilerine aşırırlardı. Fenikelilerin varis-i ahlakı olan Kartacalıların hareketi de bunlarınkinden farklı değil idi; Kartaca ticareti muslihâne bir hulûl olmaktan ziyade tebdil-i şekl etmiş bir harp idi. Gemileri Kartaca sularında yani Bahr-ı Sefid-i Garbî'de seyr ü sefer eden sefaini gark emrini almış idi. Vakıa Avrupa'da, kadimen Kartaca'da olduğu gibi, hükümet-i merkeziyenin müstemlekatı kendi mamulat ve mahsulatını almağa ve limanlarını ecnebî sefainine kapamaya icbar ettiği görülmüştür; fakat ahlâk-ı ticarî günden güne kesb-i salah etmekte serbesti-i mübadele yani her nevi cebr ve ikrahtan ve kuyûd u himayeden muarra mübadele usulü gittikçe tamim eylemektedir. Hâl-i hazırda âlem-i ticarî ve sanayi mamulatının nefaset ve ihvaniyetiyle ve muslihâne bir surette temin-i muvaffakiyet ve iktibas menafîi emel-i aslî addetmiş ve namusluluk, hayatın bütün efalinde olduğu gibi, mübadelat-ı ticariyede de esas teşkil eylemiştir.

İşte bütün bu ahvalde görülyor ki esas olan mübadele hep maksad-ı aslî olarak bakî kalmış fakat insanların ahlakı ve akvamın tarz-ı hareketleri tebeddül etmiştir. Bunların hepsi bir kitle-i terakki-i içtimâidir.

İnsan-ı kable't-tarihîyi ve insan-ı kadim ile beşeriyetin hâl-i hazırını bir kere tedkik ve mukayese etmek saha-yı içtimaiyede kazandığı kademe-i terakkiyi zahire ihraca kifayet eder: Vaktiyle beşer saikin olduğu arza merbut idi; denizler, dağlar, çöller onun için gayr-ı kâbil-i murur ve iktiham birer hail idiler; şimdi ise saha-yı arziyede tabir-i kadim vechile ok süratiyle koşuyor, bahr-i muhitler ortasında balık gibi yüzüyor, havalarda kartallar gibi uçuyor... İhtiraat ve keşfiyatıyla en kuvvetli ve en mükemmel hassa ve kuvve-i harekiyeyi haiz hayvan sırasına vasıl olmuştur: istediği zaman küre-i arzı kısa bir müddet zarfında devr eder. Elektrik vasıtasıyla fikrini lahza-i vahitte mesafat-ı baideye isal eyler; buhar ve elektrik kuvveti sayesinde, bir müstebid ve zalim hükümdarın piş-i şehametinde sürüklediği üsera ordusunun hiçbir zaman yapamadıkları icraat ve evamiri harfi harfine icra ettirir. Mübtel-i hiss ihtiraatı sâyesinde lede'l-hâce bütün alamını ihfa ve imate edebilir ve atiyen bu keşfiyat ile bütün ızdırabatının izale-i esbabını istihsal edecektir.

Mazinin bütün felaketlerini tecessüm ettiren istibdadı yıkmış, eskiden mevhum ve muhayyel mabudlara izafe ettiği kuvve-i muhayyereyi kendi nefesine hasr etmiş. Üç bin sene müddet bu muhayyel mabudların baziçe-i amali olduktan sonra şimdi bunlara faik bir nüfuz iktisab ettiğinden bütün kuvva-yı tabiiyeyi kendisine müsehhher ve münkad eylemiştir.

Bütün bu terakkiyat-ı içtimaiyenin başlıca âmil-i müessirî-i muharriki ve tesisat ve zunûn-u sabıkanın hadim ve muharibi olan unsur aranırsa görülür ki nekirdir. Demek ki terakki-i fikriyi terakkiyat-ı içtimaiyenin rehber ve muharriki addedilenleri tamamıyla reddedecek doğru bir nazariye bulmak mümkün değildir. Ve fikrin bu mevki-i hakirânesi zaman ile mebsuten mütenasip olarak tezayüd edecek, beşer her vakit, şimdi olduğu gibi eskiden olduğu gibi, terakkiyat-ı fikriyenin mütehassir ve müftekirri olacaktır.

Edirne³⁴²

BİBLİYOGRAFI:

BERLİN EMRAZ-I AKLIYE VE ASABIYE KONGRESİ

- ... -

Bin dokuz yüz on sene-i efrençiyesi Teşrinievvelî'nin ikisinden sekizine kadar Berlin'de inikad eden beyne'l-milel "terfih-i ahvâl-i mecanîn – terakkiyat-ı tedavi-i emraz-ı akliye ve asabiye" kongresinde Osmanlı delegesi olarak bulunan Doktor Raşit Tahsin Bey'in kongrede irad eylediği nutk-ı iftitahiye ve itirazat-ı fenniye-yi vesaire muhtevi bir eserdir.

Ahmet İhsan Matbaası'nda tab edilmiştir.

Fiyatı 2 buçuk kuruş.³⁴³

MATBUAT ÂLEMİNDE:

BİZDE REVÂC-I MİZAH VE ESBÂB-I İÇTİMAİYESİ

- BEDİİ NURİ -

İki buçuk senelik hayat-ı meşrutiyetimizin mahsul-i fikriyesi tedkik ve tettebbu olunursa büyük ve ehemmiyetli bir hassanın kısm-ı mizaha tefrik edilmemesi kâbil değildir. Ta ilk eyyam-ı inkılâpta başta "Kalem" ve "Karagöz" —biri Garp mahsulat-ı fıkriyesinden iktisab-ı tekâmül etmiş genç ve yeni bir cemiyetin tercüman-ı hissiyatı olan fıkri-i teceddüdün, diğeri renk ve şekli milliyesinde bir eski kahraman-ı hezelgûya mahsus menakıb-ı mizahgûyâne-yi teyid etmek isteyen fıkri-i muhafazakârların timsali olan bu iki ribale— olmak üzere teşekkül eden kafiye-i mizaha hafta geçmiyor ki yeni bir refik-i meslek iltihak etmesin. Ekserisi maa't-teessüf —veyahut bu kafiye meyânında ehaz-i muvakkat etmek değil belki milletlerin avam-ı terbiyetinden birini teşkil eden destgâh-ı tab' ve temsilden geçmiş olmaları bile cidden bîs-i şeyn ve ar olmak lazım gelen bir kısmının hatırat-ı ufûlî namına maa't-

Teşrinievvel 1326, s. 64-65.

343 ..., "Bibliyografi: Berlin Emraz-ı Akliye ve Asabiye Kongresi," *Şehbal*, No: 29, 1 Teşrinisani 1326, s. 99.

teşekkür— bir hayat-ı yekrûzeden yaşamamış ve her biri bir seviye ve sınıfa muhtas olan bu risale-i mevkute dahi risail-i ciddiyedeki bu kısım neşriyat, her üslup, her şekil, her vadi ve her mazmundaki tenkidat-ı hezeliye ve az çok mükemmel ve değerli hicviyat-ı mizah-âlûdleriyle, epeyceleri cidden kıymettar bir fikri tasvir ve tenkidin mahsulü olan nefis resimleriyle Osmanlı edebiyatının mizah vadi-sinde müterakki bir tarz ve şekl-i mahsus tesisine hadim olmuşlardır. O suretle ki, el-yevm Fransızların “Polichinelle”i derecesinde olan bizim “Karagöz”ümüz eskisi gibi yalnız hayal perdelerinde değil belki matbuat sahifelerinde bütün Osmanlılar nezdinde hüviyeti malum ve maruf bir şahıs sırasına geçmiştir; ez-cümle “Tanin”in bilhassa bazı karikatürleri, kasideleri, “Cem”in “hafta-i tegazül”leri ve hikâyeleri mensup bulundukları vadide ifade ettikleri fikir, hadim oldukları meslek nokta-i nazarından o kadar mükemmel eserlerdir ki sair vadilerde ve mesela diplomaside bu derece-i mükemmeliyetle ve bu kadar incelikle eserler vücuda getirmeye lisanımızın müsaadesi ancak uzun bir müddet ve birkaç merhale-i tekâmül mürrundan sonra müyesser olabilecektir. “Tarih”, “Darbe-i Câhidane”, “Ameden-i Mebusan”, “Tarih-i Meşrutiyette Vaka-yi İsmail”, “Adl ve İhsan Terazisi” gibi birçok levhalar ile hayat-ı hazır-ı içtimaiyemiz o kadar sanatkârâne bir suretle tenkid edilmiş, muhtelif karikatürler ile meşair-i hazıranın göze çarpan hatût-ı asliyesi o rütbe sıhhat ve vüsûk ile nakş olunmuştur ki sair vadide bu derece mükemmel ve millî asar-ı sanat hemen gösterilemez.

Mizahlar bilhassa eşhas-ı siyasiye oymak üzere büyük adamları kahraman ittihaz etmekle beraber —ki bu cihetten tarih-i hazır vazifesini ifa ederler— dikkat olunursa umumiyetle her kavmin edebiyat-ı mizahı meylanat-ı içtimaisinin, vassıf-ı içtimaisinin bir ainesidir: Alman ve İngiliz mizahlarında rayic ve mutena olan şekl-i hezeli; âlem-şümül bir siyaset-i ciddiyenin gayûr ve ciddi ef-raddan mürekkep bir cemiyetin ve efalin fakat bir endazânesinin timsalidir. Fransız Pazar mizahîsinin kısm-ı ekserisini her zaman için kalbi dabât-ı muhabbet ile pür-halecan olan şen ve şatır bir

milletin kakhahat-ı tarab-fezasını temsil eden hayat, fıkrat, nakûş ve temasıl metaları ima eder. Onun için orada bir rakkase-i şehire de reis-i cumhur kadar sermaye-i mizah hizmetini ifa eder. Osmanlı edebiyat-ı mizahında ise reyic ve ekser olan vasf-ı müme-yiz umumiyetle tenkidat-ı idariyeye matuf olan bir şekl-i mahsus-ı siyasettir. Âlem-i idaride bilfil bir mevki-i mahsusu haiz olmayan bir ferd, başka bir cihetten ne kadar meşhur olursa olsun, edebiyat-ı mizahiye-nin kahraman-ı vekayii meyanında ahz-ı muvakka etmek için bir vakit doğrudan doğruya veya dolayısıyla bir vazife-i idariye ifa etmiş olmak iktiza eder.

İşte bu iki hadisenin edebiyat-ı mizahın bizdeki bu revacı, zenginliği ile vasf-ı mümeyyizinin esbab-ı içtimaiyesini tedkik etmek isteriz.

Otuz bu kadar sene müddet muhafaza-ı hamûsiye mecbur kalan millet, birden bire inkisab-ı serbestî edince, hürriyet-i lisanîyesini ihraz eyleyince birtakım matbuat paçavraları en taaruz kinâne mühacemât-ı şahsiye ile halkın âlûde-i nefret-i hiss-i rağbet ve gayzını celbederken daha ince ve daha edebî bir tarzda taaruzat-ı şahsiye aletleri olan bu mizah gazeteleri mazhar-ı itibar olmak tabii idi.

İşte bu his ve hırs-ı umumî, birtakım yevmî gazeteler tarzında taaruzat-ı şahsiyeye alet olan bu mizah gazetelerinin mebd-i revacı oldu. Hatta halkın bir kısm-ı ekseri taaruzat-ı şahsiye maksad-ı aslîsinden pek uzak olan mizah gazetelerinin sırf tenkid ve hatta medh ve teşhir yolundaki dakik fıkralarını mahza tariz ve terzil mânası vermek üzere ve o maksatla kıraat ediyordu.

Zaten hezl ve mizahın bir hassası da budur: Muhit ve seviye-i fikriyeye göre tefsirat ve telakkiyata uğrayabilir ve müspet bir fıkır-i hakikati ihtiva etmediği için gayet elastikî bir kudret-i manaiyeyi haiz ve o sebepten —havassa münhasır olan ve âlem-i mizahın edebiyat-ı âliye tabakasını teşkil eden bir sınıf-ı müstesna olmak üzere ekserisi— rağbet ve dikkat-i umumiyeyi caliptir.

Bir kere mizah gazeteleri bu rağbet ve revac-ı âliye mazhariyeti sayesinde terakki ve tekemmül ettikten sonra idare-i örfiye ilanını icap ettiren ahvalin zuhuru sebebiyle ciddi matbuatın mecburiyet-i sükûtu divan-ı harbin bu kâbil hezlî gazeteler hakkındaki nisbî müsamahası da bunların revacını tezayüd etti. Artık doğrudan doğruya taarruz imkânını bulamayan muarizîn seviye-i ilmiyeleri ve mertebe-i terbiyeleri raddesinde taarruz edebilmek için muhtelif tarz ve şekilde mizah kisvesine bürünüyordu.

Diğer taraftan Şark, bedayi ve mehasin-i tabiiyesi yüzünden ciddi ve ilmî eserlerden ziyade hayalî eserlere meclubdur. Şark muhit-i fikriyesi bütün esasî hayalat ve tasavvurattan ibaret olan asar ile beraber hezl ve mizah tohumlarını —ve bilhassa bunların o kadar dakik olmayan, bir muamma-yı fikrîyi ihtiva etmeyenlerini— beslemeğe pek müsaittir. Onun içindir ki otuz beş sene evvel de bizde inkılâb-ı edebî uyandığı zaman âlem-i matbuatı her şeyden evvel ve ziyade “Diyojen”, “Hayal”, “Çaylak”, “Çıngırak”, “Letaif” gibi asar-ı mizahiye istila etmişti. Fen, ilim, edebiyat-ı müsbete... gibi şeyler tedkikat-ı mediyeye tetebbuat-ı takat-berendezâneye ihtiyac-ı mess ettirir; mizah ve hezl nüktelerini ihtirâa ise memleketin istidad-ı mahsusudur. İşte bu istidad-ı mahsus tekâmül ve müktesebat-ı ilmiye-i saire ile imtizac ede ede bir kısmının cidden mükemmel edebî bir tarz ve kisveye bürünmesi, bir kısmının da tercüman-ı beyanı olduğu sınıf ve fırkanın mümessil-i hissiyatı olacak bir derecede kalması pek tabiidir. Ve işte bu haldir ki şimdi edebiyat-ı mizahî her sınıf, her fikir ve her seviyeye muhtas muhtelif derecat-ı tekâmülde irae ediyor. Bir de bir millet ki edebiyatı pek mahdud bir dairede mahsurdur ve aksam-ı edebiyatı arasında temaşaîyat, mudhike gibi aksam-ı lehv madumdur, bunda temayül-i mizahî daha hadd olmak tabiidir. Bu sebebe milletin ika ettiği bir inkılâb-ı siyasinin netayicinden olan yorucu dağdağların, mücadelat ve ihtirasat-ı muhtelifin tesadüm ve tevalisini de ilave ediniz. İşte siyaset gürültüleri ile yorulan binlere bir mesken hizmetini gören edebiyat-ı mizahın bizdeki revacının avamil-i asliyesi!

Edebiyat-ı mizahın bilhassa bir tarih-i hazır olmak itibariyle mevzu-i bahs ettiği şun ve hadisat, teşkilat-ı içtimaiyede ehemmiyetli rol oynayan ve efkâr-ı umumiye üzerinde tesir-i mahsus icra edebilecek olan hadisat ve eşhastır. Ticaret ve sınaati mahdud olan cemiyet-i Osmaniye'de en büyük rol oynayan ise hükümettir. Her şeyi hükümetten beklemek, hükümet muamelatını tenkide ziyadesiyle münhemik olmak, birçok aileler hükümet memuriyetiyle iştigal etmek, tüccar, zürra ve sanatkârân bile muvaffakiyetini temin için hükümetin müdahalesine ve himayesine müftakir olmak... gibi esbâb-ı içtimaiye memleketimiz teşkilat-ı içtimaiyesinde her yerden ziyade idareye ve tesisat-ı idariyeye bir mevaki-i mahsus vermiş, bu nevi hadiselerle umumun atf-ı ehemmiyet etmesini icap eylemiştir. Bundan başka inkılabı müteakip hükümetin teşebbüs ettiği kadir ü tensikat işleri memleketin hayat-ı iktisadiyesini bile doğrudan doğruya muamelat ve teşkilat-ı idariyeye rabt etmiş oluyordu. Vakitten ziyade enzar-ı umumiyenin hedef-i tecessüsü olmak tabii idi.

Bu şerait dâhilinde bir kadir ve haricinin inkılabat-ı ailiyesini musavver roman veya tiyatroların neden vücut bulmadığına müteaccib olmamak kâbil değildir. Biz buna sebep olarak yine divan-ı harb-i örfi havf-i mühimmini, bir de o vadide yazılacak bir eser için icrası mukteza olan tedekkiyat ve tetebbuat-ı içtimaiyeye müracaat külfetinin ihtiyar edilmemesini buluyoruz.

Mizah vadisinde ise bu iki sebebin hiç birisi mevcut değildir. Binaenaleyh en ziyade mizah gazeteleri, mizah tasvirleri efkâr-ı umumiyenin makes-i intışarı oldu. Ve iki buçuk seneden beri haricî bir mesele-i mühimmeye ait olan resim veya makale-i mizahiyeden ziyade dâhile, idareye müteallik bir hadise ve resim, karikatür râğbet-i umumîyi celbeder.

Ve işte bu şeraittir ki elyevm haricî idaremize memur olan eşhastan ziyade dâhili idare memurlarına atf-ı ehemmiyet ettiriyor

ve bir mesele-i hariciyeden fazla bir mesele-i dâhiliye-i mütehad-diseye hasr-ı enzar edilmesini müstelzim oluyor.

Bedii Nuri³⁴⁴

İLİMLER İLE FENLER: TAYYARECİLİĞİN TARİHİNE DAİR - YUSUF KENAN -

1908 sene-i miladiyesinde Rayt (Wright) biraderlerin o zamanlar için hayret-efzâ uçuşlar yapan alet-i tayyarelerinin pîşdârlığıyla Fransa'ya giren tayyarecilik, bu muhitte kendisi için her türlü vesail-i inkişaf bulmuştu. Fransa bir iki asır evvel Voltaire'leri, Racine'leri, Corneille'leri, Montesquieu'ları, Napolyonları, geçen asır içinde de Papen, Victor Hugo, La Voizye, Forest gibi medeniyet-i hazıranın en büyük simalarını yetiştiren bu mehd-i meşahir, insanlar için yeni açılan iklimlere ekâlim-i hevaiyeye hâkim olmak uğrunda her fedakârlığı ihtiyardan çekinmemişti.

1910 senesinde takvim-i fecayinin en melâl-engiz sahifelerini dolduran tayyare kazalarında telef olanların adedi otuz bire balığ olmuştu. Muhtelif ırk ve milliyetlerden olan bu otuz bir kurbanın on ikisi Fransa toprağı üzerinde, tayyarelerinin enkazı altında veya yanında son nefeslerini almışlardı. Bunlar De La Graij, Lui Melon, Hewitt Michlen, Bo Vaio, Hass, Madio, Blanchare, De Keoman, Movazan, Hokay idiler. Otuz bir kazazedenin idare etmekte oldukları tayyarelerden ancak dokuzu Fransız mühendislerinden başkasının zade-i dimağ ve tettebbuu idi. Bu dokuzun altısı Rayt (Amerikan sisteminde), birisi Opyatik (Alman sisteminde), birisi Surt Gras (İngiliz), diğer birisi de Ojen Speyr (Amerikan sisteminde) idi.

Kurban verilen 13 tayyareciye mukabil tayyareciliğin kazanmış olduğu terakkiyat ber-vech-i ati idi:

Kânunusani'nin yedisinde Latam, "Antonet" sisteminde tay-

344 Bedii Nuri, "Matbuat Aleminde: Bizde Revac-ı Mizah ve Esbab-ı İçtimaiyesi," *Şehbal*, No: 34, 1 Şubat 1326, s. 186-187.

yaresiyle bin metre irtifaa yükselmişti. Bundan sonra, Polhan, Dick, Brugens, Derekal, Moran, Şavez, Venjmalen, Jonston, Loganyo sırasıyla 1524, 1700, 1904, 2054, 2150, 2582, 2670, 2780, 3960, 3200 metre irtifaa yükselmişlerdi. En nihayet aynı senenin Kânunuevvelî'nin 26. günü "Los Anjel" bütün bu yukarıki "sabık record" ları geride bırakarak tayyaresi üzerinde tabakat-ı hevaiyenin o zaman için erişilmesi güç yüksekliklerine atılmış ve filhakika 3474 metreye kadar yükselerek irtifada derece-i nihayeyi kazanmıştı.

Tayeranın irtifayı nispetinde müddeti de haiz-i ehemmiyetti. Tayyarelerin hayat-ı içtimaiye-i medeniye ve askeriyede mühim bir âmil olabilmeleri için 2-3 bin metre irtifaa emniyetle çıkabilmeleri ve üç dört saat kadar havada kalabilmeleri lazımdı. 1910 bize bu hususta da şayan-ı memnuniyet neticeler vermişti:

Olislagar 8 Temmuz'da, üç saat yirmi dakika kadar imtidad eden bir uçuş yapmıştı. Bundan sonra Laboşer, yine bizzat Olislagar, Taboto, Hanri Farman, Loganyo, tekrar Taboto, sırasıyla 4.39', 5.4', 6.1', 8.12', 5.59', 7.48' saatlik uçuşlar yapmışlardı.

1911'in Sırp tayyarecisi "Rosican"ın telef olmasıyla başlayan silsile-i mesaibi 1910'dan pek uzun olmuştur. Bunun sebebi ise, bu sene zarfında tayyareciliğin daha büyük bir mikyas dâhilinde her tarafa intişar eylesmesidir. Rosican Belgrad istihkamâtı üzerinde yirmi metre irtifada uçarken bir hava dalgasına yakalanmış ve muvazenesini kaybederek istihkamât duvarlarından birinin üstüne düşüp aletiyle beraber parçalanmıştı.

Şubat'ın birinci günü, Yüzbaşı Bellanje "Vensen"den kalkarak Ponleova, Puvatya mevkilerine uğradıktan sonra Bordo'ya vasil olmuşdu. Bu seyahat, Vensen-Bordo, 755 kilometrelik bir mesafe idi.

Artık tayyareler iki sene evvel kendileri için pek tehlikeli bir muhit olan hava-yı nesimî içinde oldukça emniyetle ilerleyebilecek dereceye gelmişti. Her yeni gün, âlem-i fenne tayyareciliğin bir hatve-i terakkisini müjdeliyordu.

5 Mart'ta dördüncü Cezayir avcı alayı zabıtlarından tayyareci mülazım Bağ, o ana kadar karalar üzerinden ayrılmayan tayyaresini Bahr-i Sefid fevkinden Korsika'ya tevcih etmek, tayyarelerin hakiki bir vasita-yı muvasele olabileceğini muterizlere ispat etmek azmiyle Niş'den hareket etmişti. Fena bir tesadüf bu cüretkâr tayyarecinin teşebbüsünü neticesiz bırakmıştı. Çünkü hareketinden biraz sonra şiddetli bir cereyan-ı hava, aletini eline alarak takip etmek istediği istikametın şimâl-i şarkisine doğru sürüklemeye başlamıştı. Bereket versin ki mülazım Bağ, aletinde haşyet-engiz, köpüklü dalgalar ile bî-nihaye zannolunan gayr-i merî ufuklara doğru mümted engin denizin üzerinde katî bir felakete doğru tayyaresiyle akıp giderken aletinde bir kara parçası görmüş ve Borgonya Adası olan bu kara parçasının bir kenarına inerek felaketen kurtulmuştu.

Paris-Madrid Yarışı

Mayıs'ın 21. günü Paris kurbunda "İssi Le Molino" karargâhında büyük, harikulade bir yarış için yirmi tayyare yerden hareket ediyordu. Bu tayyarelerin saikleri şunlardı:

Verdin, Andre Frey, Veyman, Şövalye, Mayiova, Peper Divetin, Ladog, Prens De Nisol, Mamet, Ameriko, Bariyon, Frank Barra, Lolosar Sörsöranzi, Bobiba, Andre Buman, Garros, Jiber, Teren, Leorens Garniye, Verrept.

Yarış Paris ile Madrid arasında olacaktı. Takriben 1100 kilometre kadar tutan Paris-Madrid mesafesi üç kısma ayrılmıştı: Paris-Angolem, Angolem-Sen Sebastiyen, Sen Sebastiyen-Madrid. Pirene silsile-i cibalinin en arızalı bir mıntikasından geçen üçüncü kısım, hatt-ı seyahatin en güç parçası idi. Nokta-yı azimet olan Sen Sebastiyen'in seviye-i bahrden irtifai 23 metreden ibaret iken nokta-i azimetin, Madrid'in irtifai 705 metre idi. Bu üçüncü kısım hatt-ı seyahatin bazı taraflarında, "Aranda Dodoero" ve "Bitrago" arasında silsile-i cibali 1250-1460'a kadar yükseliyordu.

Şüphesiz hemen yarışa iştirak eden bütün tayyareciler için

meçhul olan bu mıntıkada tayin-i istikamet pek güç olacaktı. Lakin bir kaza halinde tayyare ile inebilmek için müsait ve düz arazisi bulunmayan bu dağlar üzerinde istikameti şaşırarak telef olmaktan tayyarecileri korumak üzere hatt-ı seyahat istikametinde muhtelif noktalarda ateşler yakılacaktı.

Bu seyahati muvaffakiyetle bitirenler arasında birinciliği kazanan tayyareci, seyahatin mürettibi olan Pöti Parizyen gazetesinin 100.000 franklık mükâfat-ı nakdiyesini kazanacaktı.

Efrençî Mart'ın 21. akşamı yarışa iştirak için yazılan 20 tayyareciden üçü; Verdin, Garros, Jiber ilk menzil olan Angolem'de bulunmuşlardı. 22 Mart'ta aynı tayyareciler Sen Sebastiyen'de idiler. Ertesi gün Pirene dağlarının yüksek tepeleri, girintili, çıkıntılı vadileri üzerinden geçmek mecburiyeti Vedrin'i iki rakibin elinden kurtarmıştı. Jiber, Vitoria'da yere inmek istemiş ve inerken aletiyle kapaklanmıştı. Garros da motoruna ârız olan bir bozukluk yüzünden Sen Sebastiyen'den ancak 20 kilometre kadar uzakta bulunan "Orsobil"de durmağa mecbur olmuştu. Mayıs'ın 26. günü Verdin, Madrid'e muvasalat etmiş ve İspanya kralı 13. Alfons tarafından kabul edilerek mazhar-ı iltifat olmuştu.

Vedrin'e ve dolayısıyla Fransız tayyareciliğine büyük bir şeref kazandıran bu seyahatin ilk günü sevinçle karışık bir matem günü olmuştu. Tayyareci Teren seyahate iştirak için hariçten gelip Paris meydanına inerken Hariciye Nazırı Mösyö Berto ile şura-yı devlet reisi Mösyö Mönis ve ashab-ı yesârdan Hanri Doç De La Mort'a çarpmıştı. Mösyö Berto derhal vefat etmiş, diğerleri yaralanmıştı.

Paris-Roma Yarışı:

Vedrin'in Fransa tayyareciliğine şeref veren bir muvaffakiyetle Madrid'e vasil olmasından iki gün sonra, 28 Mayıs 1911'de, Paris-Madrid yarışı kadar şayan-ı kayd bir seyahat-i hevaiye başlıyordu: Paris-Roma Yarışı.

12 tayyare bu yarışa iştirak ediyordu. Bu tayyarelerin saikleri şunlardı:

Garros, Bomon, Vidar, Kimmerlin, Manisero, Frey, Veyman, Level, Kajet, Batya, Piyelovsik, Mulla.

Akşam Bomon ile Garros, Avinyon'da idiler. Mulla, Dijon'da, Veyman ile Kimmerlin Truva'da, Manisero Blankor'da, Batya ile Level Marol'da, bulunuyorlardı. 29 Mayıs günü, sabahleyin saat yediyi on geçe Bomon, Nis'e muvasalat ediyor, ondan elli dakika sonra da Garros geliyordu.

Ertesi gün 30 Mayıs günü Bomon bir türlü hareket edemiyor; Kimmerlin tayyaresini kırıyordu. Bu münasebetle Garros ile Frey başta gidiyorlardı. Hududu geçiyorlar ve akşamleyin Garros Piza'da, Frey Cenevre'de geceliyorlardı.

Daha ertesi gün, 31 Mayıs, Bomon tayyaresinin motorunu de-ğiştirdikten sonra Nis'ten kalkıyor; Bahr-ı Sefid üstünden Cenevre istikametini tutuyordu. Piza'da tavakkufan sonra akşam saat dörtte Roma'nın tarihen zengin binalarının balasında dolaşmaya başlıyordu. Bütün Roma halkı hatta Papa, nazarlarıyla Paris'ten tayyare ile gelen bu siyah havainin cevelânlarını takip ediyorlardı.

Tayyarecilik tarihinde iki mühim hamle-i terakki olan bu iki büyük yarış, bugünkü terakkiyatta Fransa'nın ne büyük âmil olduğu hakkında bir fikir verebilir. Bu yarışlar gerek Fransa'daki cüretkârların, gerek memâlik-i saire-i mütemeddededeki müteşebbislerin fikrini kamçılıyordu. Artık bu seneki Paris-Roma yarışının bir iki sene sonra Paris-İstanbul'a kadar uzayacağına, dört beş sene sonra da Paris-Pekin yarışının yapılabileceğine herkeste kanaat hâsıl olmuştu.

Haziran'ın beşinci günüydü. Mülazim Bağ, ilk teşebbüsünün mazhar olduğu takdirden cüret kazanarak, tayyarecilik tarihinde üçüncü büyük bir hamle-i terakki add olunabilecek bir fevkaladelik yapmak için tayyaresiyle ekâlim-i hevaiyeye atılıyordu. Mülazim Bağ, Fransa'nın Bahr-i Sefid sahilinden Korsika'ya, oradan Sardunya'ya geçmek, Sardunya'dan doğruca Afrika sevhiline gitmek, ve böylece üç merhalede Bahr-ı Sefid'i boydan boya geçmek

istemişti. Sabahleyin erkenden saat 4'ü 45 geçe, tayyareci Prag tayyare meydanından hareket ederek hemen 800-1000 metre irtifaa yükseliyor ve bir iki dakika sonra Bahr-ı Sefid'in gayr-ı meri ufuklarına doğru süzülerek gözlerden kayboluyordu.

Artık bu sefer hava ve deniz bu cüretkâr adamın teşebbüsünden mütehevver, onu parçalamak, boğmak için yekdiğeriyle sözleşiyorlardı. Nihayet deniz onu haris ve felaket-âver dalgaları arasına alıyor, boğuyordu. Fransız torpidoları sahildeki kayalıkla- rı Bahr-ı Sefid'in bütün adalarını kemâl-i dikkatle arıyorlar fakat bîçare ve cüretkâr tayyareciden bir iz bulamıyorlardı. O, Mülâzım Bağ, Bahr-ı Sefid'in hava tarikiyle kat'ı için olan teşebbüsünün kurbanı olmuştu. Her taraftan hücum eden anasır ve kusevâ-yı tabiiyyenin tehacümüyle mağlup ve müteessir, dalgalar arasında kaybolmuştu. Onun ölümü ne kadar hazin ve şi'r-âmîz idi!...

Birinci Numune İstihkâm Taburu Yaver-i Harbî
Mülâzım-ı Evvel Yusuf Kenan³⁴⁵

345 Yusuf Kenan, "İlimler ile Fenler: Tayyareciliğin Tarihine Dair," *Şehbal*, No: 52, 1 Mayıs 1328, s. 68.

MUSAHABE-Yİ FENNİYE: TEREYAĞI'NIN HALEFİ: SUNÎ TEREYAĞI VE OLEO MARGARİN - ŞAHAP SITKI -

Vejetalin veya nebatî tereyağı memleketimizde herkesçe tanınmış ve istimali taammüm etmiş bir yağ değil ise de Avrupa'ca pek çok sarf olunmaktadır. Mahza son zamanlarda teneke kutulara mevzu olduğu halde memleketimize de vürud ederek tereyağına halef oluyor ve onunla tağşış ediliyor.

Nebatî tereyağı tasfiye edilmiş cevz-i bevva yağıdır; vejetalin, bordokoko, kokolin, övildok, perah gibi müteaddid isimler ile satılmaktadır. Afrika ve Hindistan'da neşv ü nema bulan Hindistan cevizi eşcarının iki yüz adedi takriben bir hektar araziye işgal eder. Ve bundan senevî sekiz yüz kilogram kadar nebatî tereyağı istihsal olunabilir. Cevz-i bevvanın kabukları soyulduktan sonra soğuk veya sıcak olarak tazyikiyle yağ elde edilir. Ve yüz kilo cevz-i bevvan tahminen altmış kilo yağ alınır. Bu suretle müstahsel koko yağı hususî bir rayihaya ve hususî bir lezzete maliktir. Hava ile temas ederse bir müddet sonra suhuletle tahammuz ve tagayyür ederek ekşi bir lezzet ve fena bir rayiha iktisab eder. O sebeple evvelce harice sevk olunamayarak mahallinde taze taze sarf ve istimal edilir idi.

Bilahere Doktor Şelling bu yağı alkol ile muamele etti ve suhuletle tagayyürünü mucip olan ve yağa hususî lezzet ve rayiha veren itriyatı ayırarak, harice sevk edilememek mahzurunu izale eyledi. Bu muvaffakiyeti müteakip koko yağı diğer şuhum-ı gıdaye meyhanına dâhil oldu. Daha sonra istimalinin Avrupa'da da intişar etmesi için Şelling usulü ile Amsterdam'da inşa olunan büyük bir fabrikada koko yağı imal ve tasfiye edilmeye başlandı.

Şelling usulüne tevfikân alkol ile muamele olunan cevz-i bevva yağının itriyatı alkole geçmekte ve mutar alkol de şekerlemeciler tarafından kullanılmaktadır. Alkol ile muamele ve kömür tozu üzerinden terşih edilmiş olan yağ beyaz bir kütle halinde ve

tereyağı kıvamındadır; tatlı ve latif bir lezzeti haizdir. Yirmi beş derece-i hararete erir ve süratle tahammuz ve tagayyür etmeyip epeyce sebat eder.

Tereyağının diğer şuhum-ı hayvaniye ve nebatiyeden fazla olarak asid botirik, asid kabronik, asid kabrik, asid kabrilik gibi hamızat-ı tayyareyi havî olması tefrikine medardır. Diğer taraftan koko yağı da diğer nebati yağlardan —tereyağında olduğu gibi— birtakım hamızat-ı şahmiyye-i tayyareyi muhtevî bulunmasıyla kâbil-i temyizdir.

Nebati tereyağının sütten müstahsel hakikî tereyağına müşahhedi, fiyatça ondan ehveniyeti, tereyağı gibi suyu havî olmamak hasebiyle et'ime tabhında daha az mikdarının kifayeti bunun tereyağı makamında istimalini tervih etmekte; hele kuru börek ve pasta imalinde pek iyi neticeler vermektedir.

Avrupa'da pek çok oleo margarininin, yani sunî tereyağının birtakım fena evsafa malik iç yağlarıyla imal edilmiş olması ihtimaline mebni istimalinden istikrah ve nebati tereyağı ona tercih ediliyor.

Tereyağı makamında kullanılan nebati tereyağının onun gibi vücudda kâbil-i temessül olmadığı bahsine gelince, icra olunan hazm-ı sinaî tecrübeleri ile bunun muzır bir yağ olmadığı ve hazm üzerine su-i tesîr icra etmediği anlaşılmıştır.

Nebati tereyağından sanayide de istifade edilmekte ve ekseriya nefis tuvalet sabunları bununla imal olunmaktadır.

Kimyager Doktor

Şahap Sıtkı³⁴⁶

346 Şahap Sıtkı, "Musahabe-yi Fenniye: Tereyağı'nın Halefi: Sunî Tereyağı ve Oleo Margarin," *Şehbal*, No: 58, 1 Ağustos 1328, s. 195.

SPOR: FUTBOL HAKKINDA

- ... -

Her şeyin olduğu gibi futbolun da —velev ki pek muhtasar olsun— bir tarihi, bir tarihçe-i muntazamı vardır. Roma tarihini açınız, göreceksiniz ki Romalılar, “Follis” tabir olunan toplarını ayakla ve elle iterek, dürterek askerî talimhanelerde, Tiber’in yeşil sahillerinde oynarlardı. Fransız tarihi, bu sporcu milletin futbol ile iştigal ettiğini, hatta yüz sene muharebeleri esnasında kralların —kazaları nazar-ı dikkate alarak— futbolu men’e mecbur olduklarını, tehâlûf-ü mevaki itibariyle futbola “Melle” veya “Barette” ismi verildiğini bize öğretiyor. Ananat-ı tarihiyeye daima sadık kalmış olan Fransızlar müteveffa Paskal Garoset’in taht-ı riyasetindeki terbiye-i bedeniye cemiyet-i milliyesinde bu son ismi kabul ettirmişlerdir. Futbol esasen muntazam ve kavaid-i mazbutaya sahip bir oyun olmakla beraber İngiltere mekâtib-i taliyesinde yavaş yavaş müesses ve kanunî bir şekil almıştır.

İngiliz mürebbiler, tahsil-i aslî kadar teşekkûlat-ı dimağîye ve faaliyet-i şahsiyenin neşv ü nemasına ehemmiyet verdikleri için açık hava oyunlarının —sert, hatta kaba olsunlar— gençler için bir mekteb-i faaliyet olduğunu kabul ve tasdik ederler.

Vaktiyle bu fikre iştirak eden Arnold, Rugby mektebini idare ediyordu. İşte beyne’l-milel bir şekil alan futbol nizamatı Rugby mektebince kabul ve bilahere her iki kısım top oyununa tatbik edilenlerdir. Mamafih her büyük mektebin kendisine mahsus bir futbol usulü vardı ve elan da vardır. Böyle olmakla beraber eğer kavgadan başka bir şey olmayan Amerika-yı Şimalî’nin hususî oyunu bertaraf edilirse iki nizam, iki kanun nazar-ı dikkate çarpar: Rugby ve Association. Association oyunu Horrow mektebinin muarız Eton da vücuda gelmiştir. Rugby ve Horrow müdürücları oyun icabatı olarak sukût edildiği takdirde vücutça tehlikeyi mucip olmamak için yumuşak bir çayırlı mahall-i mübareze irae ediyor. Eton İdadisi oyun yerinin sert ve uzun olmasını

kabul eyliyordu. Fakat oyuncu süratle harekete mecbur ve bittabii düşmeye her an maruz olduğundan bu ikinci mektep o ana kadar makbul olan futbol nizamatını ve binaenaleyh rugby'yi tamamen tagayyüre mecburiyet gördü. Şu halde rugby nazariye itibariyle yassı bir topu elde tutarak bir gaye-i muayyeneye müteveccihen koşan oyuncuyu takipten ibaret iken kürevî bir topu ayakla idareye kalb edildi.

On dokuzuncu asırda futbol mütemadî bir devre-i tadilat geçirdi. Nihayet 1862'de futbol cemiyeti —The Football Association— tesis olundu. Bu cemiyet nizamat-ı vahideyi kabule amade birtakım cemiyatın ittihadiyla Association nizamatını bütün dünyaya kabul ettirmek hususunu emel ediniyordu. Ve bu maksadına pek az bir zamanda vasil oldu.

Futbolun şu tarihçesinden anlaşılıyor ki küre-i arzda el-yevm iki nev futbol oyunu carîdir: Biri Football Association, diğeri de Rugby.

Mukaddimen İstanbul'da bilhassa Kadıköyü'nde rugby partileri yapılır, hatta pek parlak netayic de elde edilirdi. Rugby hakkında zikrettiğimiz esbabdan dolayı olmalı ki müehhiren bu oyun tamamıyla terk edilmiş ve sporcular tarafından yalnız Association hasr-ı evkat olunmuştur. El-yevm İstanbul hayat-ı bedeniyesini temin eden futbol cemiyetlerinin adedi on beşe balığ oluyor ise de birkaç sene evvel Kadıköyü'nde Avrupa usulüyle tanzim edilen Union Kulüb'de müteşekkil İstanbul Futbol Ligi'ne dâhil kulüblerin adedi geçen sene —maa't-teessüf— yalnız dört ve bu sene ancak altıdır. Şu halde İstanbul gibi mühim bir payitahtta futbol nizamatına tabiyet ve vücudlarını hakikî ve muntazam bir terbiye ile tembih eden gençlerin altmış yetmiş kişiden ibaret olduğu anlaşılıyor. Buna müteessir olmamak mümkün değildir.³⁴⁷

347 ..., "Spor: Futbol Hakkında," *Şehbal*, No: 61, (tarihsiz), s. 255.

SANAYİ-İ NEFİSE: TARİHİN MABEDİ VE SAİKİ SANATTIR - ŞAHABETTİN SÜLEYMAN -

Asar-ı sanat, ifade ettikleri mevzuat ve efkâr itibariyle, tarih denilen hadisat-ı içtimaiye ve beşeriye mukayyedinin eşiklerine gelip malumat-ı sahiha dilendiği büyük birer mabettir. Yalnız bu kadar mı?... Yalnız mevzu ve fikir dolayısıyla mı? Hayır... Sanatın insanlara bahşettiği heyecan-ı bedii münasebetiyle, yadigâr-ı asar olan diğer eşyadan ziyade, tevdi ve saika meyyal birer hazinedirler de...

Filhakika bir mevzua malik olmayan, bir şey izhar ve irae edemeyen bir eser-i sanat gösterilemez. Musiki bir hikâye-i hissiyat-ı umumiyedir. Resim ve heykeltraşi tehassüsât-ı beşeriyenin mermer, yahut tunç üzerinde tebler ve irtisamıdır. Mimarî zevk-i beşerinin hatûta mevdu bir şekl-i haricisidir. Bütün bunlar hayat-ı kadime-i içtimaiyeyi sinelerinde yaşadıkları, sinelerinden neban ettikleri muhabbetle, bize eşar ve irae eylerler. Birçok eserler bizi, mazi-i ganûda ve mütebâidin bir hayat ve pür-feverân ruhundan cari vekayi ile karşı karşıya bulundurur. Biz dedelerimizin yemeklerinde, eğlencelerinde hülâsa ziyafetlerinde hazır bulunuyor gibi oluruz; muharebelerini birer birer, hatve hatve takip ederiz; hayat-ı asilâne ve adiyesinin menazır-ı müteaddidesinde yaşıyor gibi oluruz.

Asurîleri biz ancak saraylarıyla, divarlar üzerindeki nakışlarıyla, kabartma resimleriyle; Mısırîlerin adet ve ihtiyacatını ehramlarıyla, ağır taşlarla örtülü, girintili, çıkıntılı mezarlarıyla, mabetlerinin üzerinde menkuş kaba resimleriyle tanıyabiliyoruz.

Nabi'nin Hayriye'si mevcut olmasaydı Osmanlı kavminin halet-i ruhiyesi bütün vuzuhiyle, bütün kuvvetiyle, bütün mukaddesat-ı ameliye ve fikriyeye karşı tassup ve isyaniyle nazarlarımızda canlanabilir, görülür müydü? Topkapı Sarayı bütün azametiyle, dehlizleriyle, odalarıyla, haricî dâhilî kapılarıyla, müzeyyenatıyla orada yaşamış, memleketi idare etmiş, eğlenmiş

oturmuş, kalkmış, bütün hükümdarların nazariyat-ı siyasesini, itikadat-ı hayatiyesini, halet-i ruhiyesini ayrı ayrı veyahut heyet-i umumiyesiyle —ve ne belîğ bir lisanla!— nazarlarımızda yaşatmıyor mu? Yedikule tarz-ı mimarisıyla, teferruat ve taksimatiyle o zamandaki muharebatın ne suretle geçtiğini ne güzel, ne vazih bir surette nakl ve hikâye etmektedir! Selim-i Salis'in şarkısını dinlemekle mevcudiyetindeki hüzn-ü mevrûsi, tereddüdü, aynı zamanda hararet ve şefkati işitmiyor, hissetmiyor muyuz? Vakâ-nüvislerin havf ve hirâs ile, aşk ve ihtiram ile, hülâsa ilcaat-ı şahsiye ve asriye ile sakladıklarını bir tekellüm-i bârid-i belîğ ile bize anlatan, asar-ı maziyeden hiçbir şey saklamayan ancak sanattır, asar-ı sanatkârânedir. Sanayi-i nefise, cemiyet üzerinde, belki bir bora, bir fırtına şiddetiyle, muhrip tesiratta bulunabilmiştir; fakat hiçbir zaman yalan söylememiştir; zira o şahsiyetin haricen teşkil ve tezahüründen başka bir şey değildir.

Fakat bir eser-i sanata bir kıymet-i mahsusa, bi'n-netice bir kıymet veren yalnız mevzu olmaz. Bu, adi, umumî, ham bir maddedir. Bu hususta tarihin edeceği istifadeyi birçok kaba mevad ve eşya da verebilir. Maziden müntekil tabaklar; tabancalar, çubuklar bile asar-ı sanata, bu noktada, rekabet edebilir. Asar-ı bediayı bunların fevkine isad eden şey üslup yani sanatkârının tarz-ı teffekkürü, tarz-ı tahassüsü, tarz-ı tebliğ ve tecellisidir.

Tarih-şinaslar bunu aralarsa asıl hakikî, müsemmer malumata destere olurlar. Bunun da taharrisi için müverrihlerin asar-ı sanat karşısında heyecan-ı bediiyle mütehassis olmaları muktezi- dir. Şahsiyetin bir eserde tezahürü demek, sanatkârının eşya ve hadisat-ı tabiiye huzurundaki teheyycatının tebliği demektir. Bu heyecan ise ancak bir heyecan ile görülebilir, hissolunabilir. En nefis, en kıymetli, en âli mahsulat-ı sanat —onları tevliid eden hissiyata iştirak edemezsek— bize raz-ı hüsnünü tevdiden ictinap eder. İşte buna binaen, bunların üzerinde, tedkikat-ı tarihiyede bulunabilmek dai-i müşkilat olabiliyor. Zira heyecan-ı bedii bir hasisa-yı tabiiye, bir muhibbe-i ilahiye olmakla beraber az çok,

onun cilverelerinden zevk-yâb olur. Ancak, teşkilat-ı dimağiyesini, bir fennin, bir ilmin hülasa maddî bir gayenin teminine hasreden kimselerdir ki bu hassayı kötürüm, ama bir hale vaz' ederler; heyecan-ı bedii gibi âli, mümtaz, necip bir hazzın mevcudiyetinden müstefid olamazlar. Binaenaleyh edebiyat ve sanayi-i nefise ile, zevk-i bediîyi hissedebilecek kadar, az çok iştiğal eden tarih-nüvisler diğerlerine nispetle hadisat ve vekayi-i tarihiyenin ruhuna daha ziyade nüfuz edebilirler.

Madem mi asar-ı sanat üslubuyla bizi maziye rabt ediyor, bize o suretle ita-yı malumat ediyor: En evvel bize sanatkârını öğretiyor demektir. Bir şiirden, bir heykelden, bir levhadan, bir musiki parçasından müteessir olduğumuz zaman onu tevliid eden heyecan-ı sanatkârâneye muadil bir hissin, bir heyecanın yed-i tesirinde bulunuyoruz demektir. Hiçbir eser-i sanat yoktur ki ruhunda bir kâinatı muhtevi olmasın. Paul Bourget: "herkes kendi kâinat-ı ruhiyesini görür" demiştir. Evet her eser-i sanat muharririnin veya mebdâ'ının ruhundaki alam ve ıztırabatın, amal ve hazuzatın, itikadat ve efkârın bir muhassalasıdır. Binaenaleyh, bir şahıs her ne olur ise olsun, bir cemiyetin, bir asrın, bir kavmin, bir ailenin, bir usul-i terbiyenin mahsulüdür. Her asrın asar-ı sanatında, münferiden değil, umumiyeti itibariyle birtakım hatût-ı müştereke mevcuttur. Bu müşabehet, bu iştirak bir üslub-u umumî husule getirir. "Arap tarz-ı mimarisi, on sekizinci asır şairi, İbrahim Paşa edebiyatı" gibi terakkiyat ve tabirat hep bunun bir netice-i zarurîyesidir.

Her sanatkâr bir asrın, bir zamanın, bir ailenin, bir cemiyet-i maneviyyenin mevlududur ki onun efkârını, ezvakını itikadatını, ihtisasatını, tesiratını, tarz-ı rüyet ve tahassüsünü ahazdır. Bunlar ise bir muhit, bir cemiyet demektir. Sanatkârın şahsiyeti mevadd-ı ibtidaiyesini buradan alır, onlara teşkil ve tezyid eyler. Onları temsil ve tebdil eder; onlara kendi şahsından pek çok şey ilave ve zammeder. Doğru! Fakat hiçbir zaman onlardan ayrılmaz; onlara nazarlarını tevcih etmekten kurtulamaz. Nedim ne kadar büyük, ne kadar şahsî, ne kadar mümtaz bir şair olursa ol-

sun, İbrahim Paşa olmamış, o zaman mevcut bulunmamış olsaydı yetişemez, o bedayi-i nefisesini vücuda getiremezdi. Sanatkâr muhit üzerine icra-yı tesir ettiği gibi, muhitte onun üzerine icra-yı tesirden hali kalmaz.

En garip, en hususî bir üslubun bile bir cihet-i içtimaiyesi mevcuttur. Böyle bir şahs-ı sanatkârâneyi diğerleriyle mukayese edecek olursak ne girîzan müşâbehetler, ne umumî hatlar görürüz!

Binaenaleyh bir eser-i sanatı kıraat, yahut temaşa ederken onun durumunda yalnız sanatkârlarını değil, muhitini de görür, anlarız. İbrahim Paşa devrinin şuhluğunu yeniliğini, hüsnünü nefasetini bize, Tarih-i Reşid'den ziyade Nedim'in o nermin, o çapkın, o çılgın, o pür-hayal manzumeleri göstermektedir. Biz Nedim'in eşarından zevk-yâb olduğumuz zaman bir heyecan-ı bedii duyuyoruz demektir; halbuki o heyecan o zamanın nefais asarı, refah-ı umumî karşısında şairin duyduğu teheyyüctan başka bir şey değildir. Binaenaleyh biz de o asrın heyecanatı ile karşı karşıya bulunuruz. Eğer büyük İbrahim Paşa'nın Kâğıthane civarında inşa ettirmiş olduğu kâşaneler, kasırlar, saraylar, havuzlar, şelaleler, rıhtımlar kalmış olsaydı... Espirizade, Zülalî Hasan gibi ihtirasatına dini alet edenlerin, Patrona'lar, Muslu'lar gibi sebküngazaların fetvalarıyla, mülahazalarıyla onlar üç gün zarfında yıkılmamış bulunsaydılar... O devir bütün revnakıyla, bütün nefasetiyle daha ziyade nazarlarımızda yaşamaz mıydı? O zamandan müntekil "Aç besmeleyle iç suyu, Han Ahmed'e eyle dua" tarih-i nefisini muhtevi çeşmenin karşısına geçip durmak bile bize ne güzel İbrahim Paşa'yı efkârını, hissiyatını anlatabiliyor, öğretebiliyor; çeşmenin tarz-ı inşası, üzerlerindeki müzeyyenat-ı sanatkârâne, narin, lewend mevcudiyeti ruhumuzu derin bir hazla okşuyor; mebdâıyla ibdaa vesile olanların şekl-i tefekküratı ve tahassüsâtına kadar bizi isal ediyor. Bunlardan başka asar-ı sanatı silsile-i tarihiyeleri itibarıyla nazar-ı tedkikten geçirmek bir kavmin, bir milletin safahat-ı tekâmülatında hazır bulunmak demektir. Eserler, zaman, muhit, terbiye, aile dolayısıyla, ne kadar ayrı mütehalif olurlarsa olsunlar,

bir ruh-ı müştereke maliktirler ki o da mebdalarının tabi olduğu kadem ve milletin değişmeyen esasat-ı ruhiyesinden başka bir şey değildir. Tarih-i edebiyat-ı Osmaniye'nin heyet-i umumiyesinde mevcut hatût-ı müştereke Osmanlı kavminin halet-i ruhiyesini bize izhar ve irae eder.

Şuraya kadar verilen izahattan anlaşılıyor ki, tarihin mabed-i vesaiki sanattır, yahut daha doğrusu, asar-ı sanattır. Halbuki, biz asar-ı kadime-i sanatkârânemiz hakkında ne kadar lakaydız, ne kadar! Ve bu ne elim, ne fena!

Şahabettin Süleyman³⁴⁸

SANAYİ-İ NEFİSE: SANAT BİZATİHİ İÇTİMAİDİR! - ŞAHABETTİN SÜLEYMAN -

Eser-i sanat içtimaî midir, değil midir?

Meselesi on dokuzuncu asrın, içtimaiyata temayül-i mahsusı dolayısıyla, son kısmını tamamiyle iştigal etmiş; kelimeden kurşunların, mürekkepten barutların, sahaif-i matbuattan alayların birbirine karışmasına sebebiyet vermiştir.

Hiçbir zaman, mazinin hiçbir devrinde “sanat-ı içtimaiye, sanat-ı avam” gibi sözler umumiyetle bu kadar mevki tutmamıştır. Bir gaye-i içtimaiye, bir maksad-ı hayır-perverâne olmayan asar hiçbir zaman bu kadar inkâr olunamamıştır. Biz enamî bir karn-ı tarihînin sinesinde yaşıyoruz. Ve bunun içindir ki edebiyatı, musikiyi, resmi, heykeltraşîyi bir nokta-i içtimaiye etrafında mutaf ve münkad görmek istiyoruz: Sanatın yine sanat, hüsn-i bedii dâhilinde kalmasını kabul edemiyoruz. Hatta bazı zevat onun münhasıran köylü, ameile ile hülasa avam ile meşgul olmasını, bazıları da bir felsefe-i içtimaiyeyi bir muallim gibi, tedris etmesini talep ediyorlar. Onun ruhunu esasını teşkil eden hüsn-i bediiden zerre kadar endişe-nâk olmuyorlar; ihmal edilebilir bir maksad-ı

348 Şahabettin Süleyman, “Sanayi-i Nefise: Tarihin Mabedi ve Saiki Sanattır,” *Şehbal*, No: 73, 1 Nisan 1329, s. 17-18-19.

cemiyet-perverâne dolayısıyla mahkum-u tesamuh olabilir bir keyfiyet telakkisinde ısrar ediyorlar.

Bunların aldandıklarına benim kanaatim, kanaat-i kâmilemdir. Eser-i sanat kendisinde arizî bir surette bulunan mevzu, gaye gibi mevad ile değil, tabiatı, esası, ruhu itibariyle içtimaîdir. Eser-i sanat gerek cemiyetin lehinde, gerek bir kîn-i akûr ile aleyhinde bulunsun bizatihi içtimaîdir. Sanayi-i nefisede efkâr-ı insaniyenin mebzulen bulunmasını iddia edenler bu hakikati, bu dakikayı göremeyenler, bilemeyenlerdir.

Evvela asar-ı sanat tabiat-i teşekkülü itibariyle içtimaîdir. Onlardan hiçbirisi yoktur ki pür iştirakin mahsulü, mevlüdü olmasın... O yalnız mevadd-ı ibtidaiyesinin imtizaciyle değil, sanatkârının ve eşyanın imtizacından mütevellid bir heyet-i mecmudur. Sanatkâr hem-cinsine aşk ile, muhabbetle berbut olan kimsedir; bütün beşerin ıztırabat ve alamine, hazuzat ve ezvakine onun kalbi açıktır; hayatın tezahürat ve tecelliyatını kabul etmek hususunda zerre kadar tereddüt etmez; ilham tarikiyle, bütün mevcudatı zinde ve gayri zir ve bâk hiç olmazsa karşısındaki modelinin en samimi ve en amik nukat-ı tahassüsüne kadar nüfûz eder. Yalnız bu kadarla da kalmaz; ona tetabuk ve teşahhus eder; hülâsa kendi mevcudiyetinden çıkar, onların mevcudiyetine intikal eyler: Binaenaleyh sanatkâr en ziyade içtimaî bir mahluk demektir. Bunlardan bazılarına bir gurur, bir hodbinî isnad ederler; onların tamamıyla şahsî, beşeriyete lakayd olduğunu beyan ile muzır olduğunu, yahut olabileceğini öne sürerler. Dünyada hobiniye malik olmayanlar yalnız onlardır; eğer bu maksat ve gayenin temini için onlardaki hasr-ı mevcudiyeti gurur namıyla tevsim ediyorlarsa başka!... Mazi-i edebiyat-ı Osmaniye'nin erike-i dehasında bir tâcdâr-ı lâ-yemut gibi yaşayan Bağdatlı Fuzulî mağrur ise, biz o gururu raş'e-i ıztırabat-ı beşeriye telakki ederiz ve:

Keşki biraz daha hodbin olsaydı da asarında ruh-ı mecruh-ı insanî daha ziyade titreseydi!

deriz. Kendi mevcudiyetini kolaylıkla terk ile başkalarının hayatına intikal edebilenler hiçbir zaman şaibe-i gurur ile alude olamazlar. En büyük sanatkârlar ruhlarına verdikleri bu vüsat-ı şahsiye itibariyle diğerlerinin fevkine çıkabilmişlerdir. Hülâsa eser-i sanat ıtlakına şayan olan bütün asar, mebdâıyla gösterilen eşya ve mahlukatın iştirakinden tevellüd eder; mesela “Karmen” operatında bütün Endülüslülerin yahut sanatkârın modelinin terennüm ettiği, bi’n-netice mebdâının ruhuyla onların ruhu arasında bir münasebet-i gayr-i kâbil-i inkisar bulunduğunu bedihîdir. O halde sanat-ı tabiat teşekkülü itibariyle ibtida içtimaîdir.

Bundan başka eser-i sanat esasatı itibariyle de bizatihi içtimaîdir. Bir sanatkâr ne kadar şahsî, ne kadar mümtaz ne kadar garip olursa olsun, muhitinin tesiratından azade kalamaz. Bir eser-i sanat, mebdâının hassasiyetini aksettirmekle beraber hangi cemiyet, hangi zaman dâhilinde husule gelmiş, inkişaf etmiş ise onun da afak-ı hissiyesini inikâs ettirir. Hatta bunlar, bu elvan-ı tahassüsat-ı uzviye, ekseriya, gayr-i idrakî bir surette müntesib-i bedayinin mevludatında kendini gösterir; zira onun ruhunu telvin ederler; zira o ruhun mütemmimidirler; ve bununla hem asırlarının ruhlarına müşabihtir. Halbuki bundan daha içtimaî hiçbir şey olabilir mi? İnsanlar kendileriyle, aşklarıyla, hülâsa hisleriyle, fikirlerinden ziyade, birbirine merbuturlar. Hatta efkâr ancak itikadlarla, hissiyat şekline girdikten sonra cemiyet üzerine bir tesir icrasına muvafık olur. Halbuki eser-i sanat hassasiyetin mahlûk, etrafında gezinen hissiyet rayihalarının tesiridir. Mazinin hiçbir izi yoktur ki bunun kadar geçmiş medeniyetleri gösterebilsin.

Deha-yı şahsinin icad ve ibda ettiğine kâni olduğumuz pek çok şeyler vardır ki onları deha-yı umumî tevlid etmiş, sahib-i deha olan ise yakalamak, zabt etmekten başka bir şey yapamamıştır. Bunun en büyük delili mimarîdir. Mücevhercilerin, halıcıların, marangozların imal ve inşa ettikleri mevadd-ı mevcut binaların eşkâline tabiyet edecek yerde ekseriya istikbalde inşa edilecek eşkâl-i cedide-i mebanîye takdim ederler.

Deha-yı umumî ile deha-yı şahsî tarih-i asar arasında daima birbirine merbut olmuş, daima biri diğerine mütemmî vazifesini ifa etmiştir. Bir sanatkâr ne kadar şahsî olursa olsun malike-i hissiyat ve efkâr-ı ahaliden alınmış bir cihete maliktir. Demek ki eser-i sanat, esasatı itibariyle bizatihi içtimaîdir. Husule getirdiği netayic tetkik edilecek olursa aynı meziyete malik olduğu görülür. Evvela bizi, şahsiyetimizden tecrid ettiği cihetle, içtimaîleştirir.

Her ne kadar maksat ve gayesi ahlakî değilse de seviye-i adiyenin fevkine isad etmek suretiyle, kaba ihtirasatta haset, gıpta gibi, muzır cemiyet-i seyyiattan bizi uzaklaştırır. Daha sonra bir mekteb-i tesamuhtur. En ziyade gaye-i kemâl itibariyle birbirinden asarı yan yana vaz' eder; hepsine bir kıymet-i mütesaviye verir; hepsine bir ihtiram-ı müteşabihe besler; o mensubeynine:

Şahsileşiniz, birbirinizden ayrılınız, sizin kıymetiniz ancak bu hususta tecelli eder!

diye bağırır. Fakat bütün bu tehalüf ve ezdadı bir noktada hüsn-i bediinin ifade ve beyanında birleştirir. O, taassubun, fikr-i sabit-i muannidin düşman-ı hakikisidir. Mademki böyledir, bundan içtimaî, bundan mühim ne olabilir? Diyenler, felsefeler bile bu zirve-i tekâmül-i içtimaiye beşeriyeti isad edememiştir.

Daha sonra eser-i sanat bizi mübeddil ile muhabbeti mükabilede bulundurur; onun vasıtasıyla biz izhar ve irae ettiği eşyaya, hayvanata, insanlara, onlar dolayısıyla bütün kâinata merbut oluruz. Biz eser-i sanatı takdir ettiğimiz zaman onun arkasında bir şahsiyet-i bediye görüyor ve onu takdir ediyoruz demektir. Heyecan-ı sanat bizi onunla münasebette bulundurur; nasıl ki sanatkârda, mukaddema, modelleriyle bir karabet-iruhiye duymuş, onlarla birleştirmiştir. O halde biz makûsen vesatat-ı sanatkârâne ile, cemiyetle, beşere, hayvanata, eşyaya bir muhabbet-i mahsus besliyoruz, neticesine vasıl olmaz mıyız? Esasen tasvir ve irae edilen mevadda karşı meczubiyet-i his etmezsek, tablolar, heykel-

ler, eşar, nağmat neye yarar? Mübeddiat-ı sanat bu vesile ile de bizi yaşadığımız muhite ve cemiyete bir rişte-i metin ile bağlar. Yalnız bununla kalmaz; maziye mazideki asarın tesiratıdır; ecnebi muhitleri onlardan mütercim-i bedialara, ruhumuza, hissimize takrib eder. Binaenaleyh bundan içtimaî, bundan beşerî başka bir şey yoktur.

Fazla olarak hisle sanat müştakının içtima ettiği bir mihraktır. Onu sevenler, ondan anlayanlar bir bir karabet-i hissiye ve ruhiye ile birbirine merbut olurlar. Bidayet-i makalede hissin efkârdan ziyade beşeriyeti birbiriyle birleştiren bir kuvvet olduğunu söylemiştim. Bu noktada ona rekabet edebilen kuvve-i diniye vardır. O insanları bir zaman muayyen, bir mevzu-yı muayyen dâhilinde aynı hisle, aynı ihtiyaçla, aynı heyecanla toplar. Bu ise onun bizatihi içtimaî olduğuna en büyük delildir.

Ve en nihayet hamil olduğu hiss-i bedii öyle bir heyecandır ki bizi kendimizden uzaklaştırır. Bizi menfaatin fevkine isad eyler. Filhakika bazı mevzular vardır ki hiçbir gaye-i içtimaîyi haiz değildirler; mamefih yine içtimaîdirler. Çünkü bir mevzu cemiyet-perverâne olsa da, temin-i heyecan-ı bedii edemezse matlub olan tesiri icra edemez. Belki bizi bir arzu-yı menfaatle içtimaîleştirir, fakat hiçbir zaman manûkü'l-menfaa bir hale vaz' edemez; halbuki sanat bunu temin eyler. Ve bunun içindir ki her şeyin fevkinde içtimaîdir.

Hülasa, içtimaiyunun mevzuat-ı sanata, mesail-i içtimaiyeyi ithal suretiyle şiiri, resmi, musikiyi, heykeltraşiyi, raksı, mimariyi âlâ etmek istemeleri bi-manadır. Sanat, mevludat-ı bizatihi içtimaîdir. Ve bu hususta hiçbir kuvvet ona rekabet edememektedir.

Şahabettin Süleyman³⁴⁹

349 Şahabettin Süleyman, "Sanayi-i Nefise: Sanat Bizatihi İçtimaîdir!," *Şehbal*, No: 74, 15 Nisan 1329, s. 37-38-39.

HADİSE VE ADESE: İSTANBUL ELEKTRİKLİ TRAMVAYLARI HAKKINDA

- ... -

İstanbulumuzda eskiden beri, bargirli tramvayların atalet ve adem-i intizamından bîzar, fakat her şeye rağmen yine onların şikeste-beste reftar-ı bîtabına münkad olarak vaktin kıymetini hemen unutmuş idik ki harb-i ahirin saha-yı tesirâtı tramvayların ahirine kadar genişleyerek ilk hamlede bargirlerini sürükledi, götürdü. Artık esna-yı seyrde her vidası ayrı ayrı seslerle haykırarak sanki bargirlerin ızdırab-ı daimilerini yirmi otuz metre uzakta-kilere kadar isal eden o büyük nakliye sandıkları uzun seneleri istirahat-i ebediye ile ikmal eylemek için ortadan çekildiler.

Ve bir küçük fasılayı müteakip onları elektrikli tramvaylar istihlaf etti.

Sûrat ve mükemmeliyet nokta-i nazarından elektrikli tramvayların ne kadar büyük bir kabiliyeti bulunduğunu itiraf etmemek mümkün değildir.

Beheri dâhilen on beş veya on iki aded on beşer mumluk lam-balarla münevver ve —iki bargir iskeleti yerine— tamam otuzar bargir kuvvetinde motorlarla mücehhez olan bu yeni arabalar, seleflerinin birer idare lambasıyla muzallem bir türbe gibi tenvir edilen manzarasına nisbeten bir hususî tenezzüh daveti kadar dil-eşîndirler.

Elektrikli tramvaylar alelade birkaç nevi olurlar:

Bir kısmı bizdeki gibi havaî tel ile hareket eder; diğer bazıları tahte'l-arz hendekler veya pilot tabir edilen ve mesafat-ı muayyene raylar arasına konulan temas kutuplarıyla tağdiye edilerek işlerler.

Bunların havaî telli olanlarından maadası müstakbelen tevsie ve tebdil-i istikamete muhtaç bulunmayan geniş sokaklı memleketlerde tatbik edilebilir. Yoksa bizdeki gibi bir müddet sonra

sokakların genişletilmesine, istikametlerinin genişletilmesine lüzum hâsıl olması muhtemel yerlerde bu hal hendek ve pilotların da maa't-tertibat sökülmesini mucib olacağından neticesi pek pahalıya mal olur.

Halbuki havaî telli olanlar hem azim mesarifi istilzam etmedikleri, hem de kolaylıkla tahvil-i mahal ve istikamet edebilecekleri için bizim memleketimizde şimdilik kullanılabilecek yegâne sistem olarak add olunabilir.

Esasen İstanbul'da şimdi işlemeye başlayan arabaların mü-kemmeliyet ve intizamı da hangisinin daha iyi ve güzel olacağını düşündürmeyecek kadar cazibedârdır.

Tramvay şirketi, İstanbul elektrik şirket-i tenviriyesinin hitam-ı inşaat ve ameliyatına intizaren, Kabataş'ta muvakkat elektrik fabrikası yaptırmıştı. Gerek bu fabrika, gerek yollardan bir büyük kısmı hayli zaman evvel ikmal edilmiş olduğu halde, harb-i ahir nedeniyle düşmanlarımız tarafından tramvay arabalarının demiryolu levazımı gibi kaçak eşyadan add edilmesi tramvayların İstanbul'a vüruduna mani olmuş o sebeple işlemeleri teehhür etmişti. Bilahere icra olunan teşebbüsât-ı medide neticesinde, şimdi işlemekte olan arabaların sevkine izin alınabilmiş ve onların vürudıyla şehrimizin ihtiyac-ı nâ-mahdudu kısmen çare-yi tesviye bulmuştur.

Bu sahifelere derc ettiğimiz resimlerde görülen arabaların beheri boş iken takriben on bir bin kilogram sikletindedir ve — mesarif-i nakliye dâhil olmaksızın— yirmi beş bin franka mal olmuştur. İstanbul'un her tarafına kifayet edecek miktarda arabaların defaten inşası bir tek kumpanya için müteazzır olduğundan ilk sipariş olunanların sandukları —yeni köprüyü inşa eden— "Maşinen Fabrik Augsburg Nürnberg" fabrikasına ve "Kroyer" namındaki Fransız-Belçika anonim şirketine yaptırılmış ve tekerlekler ile makasları ihtiva eden ve "türük" tabir olunan demir çerçeveler İngiltere'nin Breston şehrindeki "United Electrics Car"

kumpanyası tarafından imal olunmuştur. Elektrik motoru ile diğer elektrik tertibatı ise “Siemens Shokert” ve “Alegmanie Elektriciten Gesellschaft” fabrikaları mamulatındandır.

Bize gelen arabalardan bir tanesi, fabrikası tarafından beyne’l-milel “Gan” meşher-i umumiyesinde teşhir edilmek üzeredir. Bu hadise, o arabaların ecnebî erbâb-ı ihtisası arasında şayan-ı dikkat görülecek tekemmülatı haiz bulunduklarına delil olabilir.

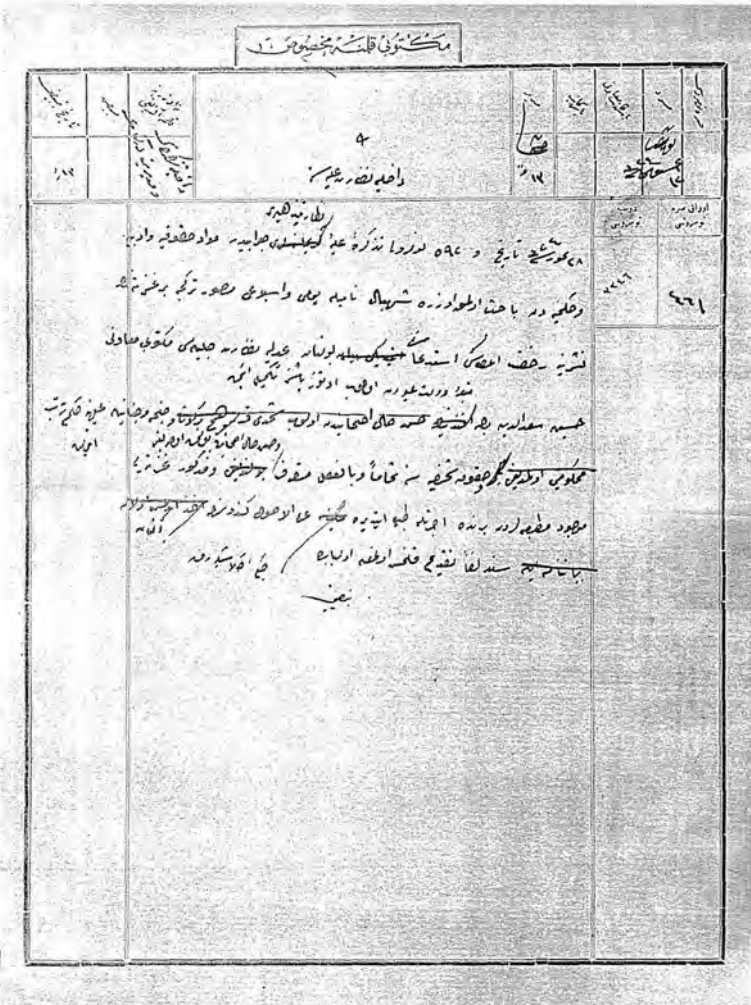
Birinci ve ikinci mevki arabaları yekdiğerinden yalnız renk harici ile tefrişat-ı dâhiliyece farklı olup esasî imal itibariyle birbirinin aynıdır. Her arabanın içinde oturanlar için 18 ve ayakta duranlar için 3 kişilik yer vardır; dış taraflarında ise arabacı ve biletçiden maada 7 yolcu durabilir. Dâhilen kanepeler arzânî bir vaziyette konmuş ve arabanın ortasındaki yolun bir tarafına birer sıra, diğer tarafına ikişer sıra kanepeler yerleştirilmiştir.

Şehrimizdeki tramvay güzergâhlarının tesviye-i türâbiyesi iktizasınca en dik yokuşlarda bir, adi düzlüklerde de ikişer tane fazla araba daha bağlanıp cerr edebilecek olan bu tramvayların en müşkil mevakide süratleri saatte 15 kilometreden dûn bulunmayacaktır.

Senelerden beri beklenmiş bir nailiyet kıymetini haiz olduğu için bu yeni vesâit-i nakliyenin ve bazı teferruatının menazırını şu sahifelere derc etmeyi faidesiz görmedik.

Kariben İstanbul’daki tramvayların şayan-ı dikkat bir tarihçesini derc edeceğiz.³⁵⁰

350 ..., “Hadise ve Adese: İstanbul Elektrikli Tramvayları Hakkında,” *Şehbal*, No: 83, 1 Teşrinievvel 1329, s. 208- 209.

3-ZB D:325 G:91 13.Ağ.1324

Hüseyin Saadeddin Bey'in Şehbal adında Türkçe bir gazete çıkarmak için ruhsat talebi üzerine alınan senedin takdimine dair.

KAYNAKÇA

Yayınlanmamış Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, DH. EUM. PC. 1331. B. 25 1/1

T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, ZB. 1324.A.13. 325/91

T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, ZB. 1324. T. 29. 24/40

Tezler

Ölmez, Ahmet, *Şehbâl Mecmuası*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas, 1988.

Konuk, Neval, *Şehbâl Mecmuasındaki Sanat Tarihi Yazıları*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2001.

Uymaz, Bora, *Şehbâl'de Musiki Yazıları, (1-50. Sayılar)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2005.

Uymaz, Türkan, *Şehbâl'de Musiki Yazıları, (51-100.)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2005.

Diğer Kaynaklar

..., "Abone Şeraiti," *Şehbal*, No: 2, 15 Mart 1325, s. 40.

..., "Ankara, Bursa, Trabzon ve Lefkoşa'daki Bayilerimize," *Şehbal*, No: 29, 1 Teşrinisani 1326, s. 99.

..., "Dahi-i Edeb Abdülhak Hamit Beyefendi'nin İdarehanemize Bir Mektubu," *Şehbal*, No: 71, 1 Mart 1329, s. 443.

..., "Hanımlar İçin: Bazı Havadis-i Nisaiye," *Şehbal*, No: 4, 15 Nisan 1325, s. 66.

..., "Küçük Muhabere," *Şehbal*, No: 2, 15 Mart 1325, s. 40.

..., "Küçük Muhabere," *Şehbal*, No: 7, 1 Temmuz 1325, s. 122.

- ..., "Muhterem Kâri'lere: Program," *Şehbal*, No: 1, 1 Mart 1325, s. 20.
- ..., "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 3, 1 Nisan 1325, s. 42.
- ..., "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 4, 15 Nisan 1325, s. 62.
- ..., "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 5, 15 Mayıs 1325, s. 82.
- ..., "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 6, 1 Haziran 1325, s. 102.
- ..., "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 8, 15 Temmuz 1325, s. 142 .
- ..., "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 9, 1 Ağustos 1325, s. 166.
- ..., "Muhterem Kâri'lere:Müsabakalarımız," *Şehbal*, No: 10, 15 Ağustos 1325, s. 186-187.
- ..., "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 11, 1 Eylül 1325, s. 206.
- ..., "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 13, 1 Teşrinievvel 1325, s.246.
- ..., "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 14, 15 Teşrinievvel 1325, s. 266.
- ..., "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 16, 15 Teşrinisani 1325, s. 306.
- ..., "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 18, 1 Kânunusani 1325, s. 346.
- ..., "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 21, 1 Haziran 1326, s. 406.
- ..., "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 25, 15 Ağustos 1326, s. 2.
- ..., "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 27, 15 Eylül 1326, s. 42.
- ..., "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 28, 1 Teşrin-i Evvel 1326, s. 62.
- ..., "Muhterem Kâri'lere: Lüzumlu Bir Hasbihal," *Şehbal*, No: 34, 1 Şubat 1326, s. 182.
- ..., "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No:39, 1 Mayıs 1327, s. 282.
- ..., "Muhterem Kâri'lere: Müsabakalarımız – Nazar-ı Dikkate," *Şehbal*, No: 40, 15 Mayıs 1327, s. 302.
- ..., "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 41, 15 Temmuz 1327, s. 322.
- ..., "Müsabakalarımız," *Şehbal*, No: 36, 15 Mart 1327, s.222.
- ..., "Sismograf-Zelzelenüvis Aleti Nasıl Çalışır?," *Şehbal*, No: 2, 15 Mart 1325, s. 32-33.
- ..., "Şehbal Kâri'lerine Kura ile 5000 Kuruş Hediye Takdim Ediyor!," *Şehbal*, No: 86, 15 Teşrinisani 1329, s. 286.
-

- ..., "Şehbal Rüfekasına Müteşekkirdir," *Şehbal*, No: 2, 15 Mart 1325, s. 40.
- ..., "Şehbal," *Şehbal*, No: 2, 15 Mart 1325, s. 40.
- ..., "Şehbal'in Albümü: Varaka 1," *Şehbal*, No: 16, 15 Teşrinisani 1325, s. 309.
- ..., "Şehbal'in Albümü: Varaka 2," *Şehbal*, No: 17, 1 Kânunuevvel 1325, s. 329.
- ..., "Şehbal'in Albümü: Varaka 3," *Şehbal*, No: 18, 1 Kânunusani 1325, s. 349.
- ..., "Şehbal'in Albümü: Varaka 4," *Şehbal*, No: 19, 1 Şubat 1325, s. 369.
- ..., "Şehbal'in Albümü: Varaka 5," *Şehbal*, No: 20, 15 Mart 1326, s. 389.
- ..., "Şehbal'in Albümü: Varaka 6," *Şehbal*, No: 21, 1 Haziran 1326, s. 406.
- ..., "Şehbal'in Albümü: Varaka 7," *Şehbal*, No: 23, 15 Temmuz 1326, s. 449.
- ..., "Şehbal'in Albümü: Varaka 8," *Şehbal*, No: 25, 15 Ağustos 1326, s. 5.
- ..., "Şehbal'in Albümü: Varaka 9," *Şehbal*, No: 27, 15 Eylül 1326, s. 45.
- ..., "Şehbal'in Albümü," *Şehbal*, No: 24, 1 Ağustos 1326, s.469.
- ..., "Şehbal'in Altın Madalyası," *Şehbal*, No: 77, 15 Haziran 1329, s. 95.
- ..., "Şehbal'in Hediye-i Kurası Çekildi!," *Şehbal*, No: 95, 15 Nisan 1330, s. 460.
- Aişe Bedia, "Bir Kadın Ninenin Düşünceleri," *Şehbal*, No: 2, 15 Mart 1325, s. 26.
- Aişe Bedia, "Kadınlar Erkeklerle Benzemeli Midir?," *Şehbal*, No: 3, 1 Nisan 1325, s. 46.
- Abdülfeyyaz Tevfik, "Musahabe-yi Fenniye: Kimya-yı Semavi," *Şehbal*, No: 90, 1 Şubat 1329, s. 347-348.
- Ali Rıza Seyfi – Salime Servet Seyfi, "Hanımlar İçin: Kardeş Mektupları," *Şehbal*, No: 47 – 74.
- Ali Rıza Seyfi, "Fırka-i Şimalinin Felah-ı Garibeti," *Şehbal*, No: 44, 1 Teşrinisani 1327, s. 392-393.
- Ali Rıza Seyfi, "Musahabe-yi Edebiye: Macar Edebiyatı Numuneleri," *Şehbal*, No: 86, 15 Teşrinisani 1329, s. 276-277.

Ali Rıza Seyfi, "Musahabe-yi İçtimaiye: Hayatı Nasıl Düşünmeliyiz?," *Şehbal*, No: 53, 15 Mayıs 1328, s. 54-56.

Bedii Münsi, "Asker Şarkısı," *Şehbal*, No: 8, 15 Temmuz 1325, s. 149.

Bedii Münsi, "Garp Musikisi: İlm-i Ahenk İçin Mukaddime-i Tahsil," *Şehbal*, No: 35, 15 Şubat 1326, s. 211.

Bedii Münsi, "Kevserî Mecmuasından Müstehrih İki Peşrev Hakkında Bazı Mütalaat," *Şehbal*, No: 12, 15 Eylül 1325, s. 236.

Bedii Münsi, "Musiki: Bir Musikinüvis-i Muasır Hakkında," *Şehbal*, No: 1, 1 Mart 1325, s. 7.

Bedii Münsi, "Musiki: Tanınmamış Bir Üstâd-ı Mûsiki," *Şehbal*, No: 5, 15 Mayıs 1325, s. 89.

Bedii Münsi, "Musiki: Türk Operası," *Şehbal*, No: 2, 15 Mart 1325, s. 27.

Bedii Münsi, "Musiki: Türk Operası: İlm-i Ahenge Dair Bir Mektup," *Şehbal*, No: 9, 1 Ağustos 1325, s. 177.

Bedii Münsi, "Musiki: Türk Operası: İlm-i Ahengin Alaturkaya Tatbiki," *Şehbal*, No: 3, 1 Nisan 1325, s. 47.

Bedii Münsi, "Şark Musikisi," *Şehbal*, No: 35, 15 Şubat 1326, s. 211.

Bedii Nuri, "Kadının Mevki-i İçtimaiyesi," *Şehbal*, No:23, 15 Temmuz 1326, s. 459.

Bedii Nuri, "Hanımlar İçin: Kadının Mevki-i İçtimaiisi," *Şehbal*, No: 23, 15 Temmuz 1326, s. 459-460.

Bedii Nuri, "Musahabe-yi İçtimaiye: Arnavutluk Teşkilat-ı İçtimaiyesi: Teşkilat-ı Umumiye ve Kanuniye," *Şehbal*, No: 62, 1 Teşrinievvel 1328, s. 272-273.

Bedii Nuri, "Musahabe-yi İçtimaiye: Arnavutluk Teşkilat-ı İçtimaiyesi: Cibal Kanunu," *Şehbal*, No: 64, 1 Teşrinisani 1328, s. 304-305.

Bedii Nuri, "Musahabe-yi İçtimaiye: Arnavutluk Teşkilat-ı İçtimaiyesi: Şimalî ve Cenubî Arnavutluk," *Şehbal*, No: 65, 15 Teşrinisani 1328, s. 328-330.

Bedii Nuri, "Musahabe-yi İçtimaiye: Arnavutluk'ta Kan Gütme Âdeti," *Şehbal*, No: 59, 15 Ağustos 1328, s. 208.

Bedii Nuri, "Tefekkür ve Tettebbu: İnkılâb-ı Osmanî'nin Menabii," *Şehbal*, No: 24, 1 Ağustos 1326, s. 468-470.

- Bedii Nuri, "Tefekkür ve Tettebbu: Terakki, Mahiyet-i Terakki...", *Şehbal*, No: 26, 1 Eylül 1326, s. 24-25.
- Enis Behiç, "Musiki Usullerinin Nizama Tatbiki: Pek Küçük Bir Hikâye Anlatayım," *Şehbal*, No: 88, 15 Kânunuevvel 1329, s. 304.
- Enis Behiç, "Şiir: Vatan Mersiyesi," *Şehbal*, No: 70, 15 Şubat 1328, s. 427.
- F., "Atf-ı Nazar: Ahali ve Memurîn," *Şehbal*, No: 2, 15 Mart 1325, s. 24.
- F., "Atf-ı Nazar: Fakr-u Sefaletimiz," *Şehbal*, No: 7, 1 Temmuz 1325, s. 124.
- F., "Atf-ı Nazar: Osmanlı-Avusturya İhtilafı," *Şehbal*, No: 1, 1 Mart 1325, s. 4.
- F., "Atf-ı Nazar: Tensikat," *Şehbal*, No: 3, 1 Nisan 1325, s. 44.
- F., "Paris ve Berlin Kongreleri, Bazı Malumat-ı Tarihiye," *Şehbal*, No: 2, 15 Mart 1325, s. 30.
- Faik Ali, "Şiir: İstila-yı Umum," *Şehbal*, No: 51, 15 Nisan 1328, s. 42.
- Feyzullah Sacit, "Paris Mektupları: Fonografin Tedrisata Tatbiki," *Şehbal*, No: 24, 1 Ağustos 1326, s. 482-483.
- Feyzullah Sacit, "Paris Mektupları: Sanayi-i Havaiye Sergisi Münasebetiyle," *Şehbal*, No: 31, 1 Kânunuevvel 1326, s. 138.
- Halide Salih, "Eller," *Şehbal*, No: 27, 15 Eylül 1326, s. 54-55.
- Halil Nihad, "Hikâye: Papa'nın Katırı," *Şehbal*, No: 53, 15 Mayıs 1328, s. 96.
- Hüseyin Saadeddin, "Bir Tehlike: İstila-yı Kelimat," *Şehbal*, No: 37, 1 Nisan 1327, s. 250-251.
- İdare, "Muhterem Kâri'lere," *Şehbal*, No: 90, 1 Şubat 1329, s. 343.
- İsmail Hami, "Musahabe-yi Edebiye: Japon Kavmi," *Şehbal*, No: 70, 15 Şubat 1328, s. 431-432.
- İzzet Melih, "Kadın ve Edebiyat," *Şehbal*, No: 56, 1 Temmuz 1328, s. 152.
- İzzet Melih, "Musahabe-yi Edebiye: Buhran," *Şehbal*, No: 59, 15 Ağustos 1328, s. 214-215.
- Kâmurân Sırrı, "Ciddiyat-ı Cedide: Bir Türk İhtirasına Dair," *Şehbal*, No: 80, (tarihsiz), s. 152-153.

Kâmurân Sırrı, "Ciddiyat-ı Cedide: Şimendifer Vagonlarının ve Otomobil, Otobüs Arabalarının Elektrikle Tenviri," *Şehbal*, No: 79, 15 Temmuz 1329, s. 132-135.

Kâmurân Sırrı, "Musahabe: Terakkiyat-ı Sanayiye Meselesi ve Bizde Tarz-ı Telakkisi," *Şehbal*, No: 68, 1 Kânunusani 1328, s. 388-389.

Kâmurân Sırrı, "Musahabe-yi Fenniye: Elektrikli Aletlerin Tertibatına Bir Nazar," *Şehbal*, No: 69, (tarihsiz), s. 414-415.

Kâmurân Sırrı, "Musahabe-yi Fenniye: Fünun ve Sanayi Hakkında Bir Mülâhaza," *Şehbal*, No: 55, 15 Haziran 1328, s.138-139.

Kâmurân Sırrı, "Musahabe-yi Fenniye: Telsiz Elektrik Vasıtasıyla Fotoğrafların Nakli," *Şehbal*, No: 56, 1 Temmuz 1328, s. 147.

Kâmurân Sırrı, "Musahabe-yi Fenniye: Telsiz Telgrafa Dair," *Şehbal*, No: 60, 1 Eylül 1328, s. 228-229.

Kâmurân Sırrı, "Teracim-i Ahval: Thomas A. Edison," *Şehbal*, No: 94, 1 Nisan 1330, s. 436-437.

Kemalzade Ali Ekrem, "Şiir: Berâ'itime," *Şehbal*, No: 5, 15 Mayıs 1325, s. 88.

Mehmet Rauf, "Tedkikat-ı Edebiye: Bir Serencam," *Şehbal*, No: 99, 15 Haziran 1330, s. 42-43.

Mehmet Rauf, "Tedkikat-ı Edebiye: Charles Dickens," *Şehbal*, No: 94, 1 Nisan 1330, s.422-423.

Mehmet Rauf, "Tedkikat-ı Edebiye: John Keats," *Şehbal*, No: 95, 15 Nisan 1330, s.442-443; No: 96, 1 Mayıs 1330, s. 462-463; No: 97, 15 Mayıs 1330, s. 2-3; No: 98, 1 Haziran 1330, s. 22-23; No: 100, 10 Temmuz 1330, s. 62-63-64.

Mehmet Rauf, "Tedkikat-ı Edebiye: Shelley, Hayatı ve Eserleri," *Şehbal*, No: 83, 1 Teşrinievvel 1329, s. 204-205-206; No: 84, 15 Teşrinievvel 1329, s. 222-223; No: 85, 1 Teşrinisani 1329, s.243-244; No: 87, 1 Kânunuevvel 1329, s. 284-285; No: 88, 15 Kânunuevvel 1329, s. 308-309; No: 90, 1 Şubat 1329, s. 355-356-357; No: 91, 15 Şubat 1329, s. 370-371; No: 93, 15 Mart 1330, s. 402-403.

Naima, "Musahabe-yi Fenniye: Denizden Defineleri Nasıl Çıkıyorlar?," *Şehbal*, No: 50, 15 Mart 1328, s. 26-27.

Naima, "Musahabe-yi Fenniye: Elektrikle Tenvir," *Şehbal*, No: 38, 15 Nisan 1327, s. 266-267-268.

- Nigar Binti Osman, "Şiir: İskenderiye-Kahire," *Şehbal*, No: 45, 15 Teşrinisani 1327, s. 415.
- Nusret Hilmi, "Vesaik ve Hakayık: Alüminyum Nerede ve Nasıl İmal Edilir?," *Şehbal*, No: 68, 1 Kânunusani 1328, s. 390-391.
- Rauf Yekta, "Musiki: Cennet-mekân Sultan Bayezid Hân-ı Sani ve Fenn-i Musiki," *Şehbal*, No: 19, 1 Şubat 1325, s. 376.
- Rauf Yekta, "Musiki: Garp Hayat-ı Musikisinden Bir Sahife," *Şehbal*, No: 54, 1 Haziran 1328, s. 114.
- Rauf Yekta, "Musiki: Garp Hayat-ı Musikisinden Bir Sahife-2," *Şehbal*, No: 55, 15 Haziran 1328, s. 130.
- Rauf Yekta, "Musiki: Garp Musikisinde Usul İstidadı," *Şehbal*, No: 56, 1 Temmuz 1328, s. 150.
- Rauf Yekta, "Musiki: Hacı Arif Bey Hakkında," *Şehbal*, No: 39, 1 Mayıs 1327, s. 295.
- Rauf Yekta, "Musiki: Kafkasya'da Musiki," *Şehbal*, No: 59, 15 Ağustos 1328, s. 210.
- Rauf Yekta, "Musiki: Kitabet-i Musikiye Tarihine Bir Nazar," *Şehbal*, No: 7, 1 Temmuz 1325, s. 127.
- Rauf Yekta, "Musiki: Kitabet-i Musikiye Tarihine Bir Nazar," *Şehbal*, No: 11, 1 Eylül 1325, s. 211.
- Rauf Yekta, "Musiki: Mehterhane Konseri," *Şehbal*, No:49, 1 Mart 1328, s. 12.
- Rauf Yekta, "Musiki: Mehterhane Konseri-II," *Şehbal*, No: 50, 15 Mart 1328, s. 32.
- Rauf Yekta, "Musiki: Şark Musikisine Ait Bir Mühim Tespit," *Şehbal*, No: 48, 15 Şubat 1327, s. 472.
- Salime Servet Seyfi, "Kadınlık Davasından," *Şehbal*, No: 79, 15 Temmuz 1325, s.131.
- Salime Servet Seyfi, "Mukadderat-ı İslam Hakkında," *Şehbal*, No: 87, 1 Kânunuevvel 1329, s. 290.
- Salime Servet Seyfi, "Musahabe-yi Edebiye: Thomas Hood," *Şehbal*, No: 97, 15 Mayıs 1330, s. 12-13-14.

Süleyman Nazif, "İntikad: Garâm Hakkında," *Şehbal*, No: 58, 1 Ağustos 1328, s. 182.

Süleyman Nazif, "Musahabe-yi Edebiye: Bir Mesele-yi Müebbede," *Şehbal*, No: 55, 15 Haziran 1328, s. 122-123.

Süleyman Nazif, "Musahabe-yi Edebiye: Tecahül-ü Arif," *Şehbal*, No: 49, 1 Mart 1328, s. 2.

Şahap Sıtkı, "Musahabe-yi Fenniye. Tereyağının Halefi: Sunî Tereyağı ve Oleo Margarin," *Şehbal*, No: 58, 1 Ağustos 1328, s. 195.

Şahabettin Süleyman, "Musahabe-yi Edebiye: Münekkit," *Şehbal*, No: 79, 15 Temmuz 1329, s. 127-128-129.

Tevfik Fikret, "Şiir: Dün Gece," *Şehbal*, No: 4, 15 Nisan 1325, s. 65.

Yahya Halit, "Ciddiyat-ı Cedide: Görünmez Ziya," *Şehbal*, No: 63, 15 Teşrinievvel 1328, s. 288-289.

Yahya Halit, "Ciddiyat-ı Cedide: Yeni Bir İlm, Yeni Bir Mutemer," *Şehbal*, No: 60, 1 Eylül 1328, s. 234-235.

Yahya Halit, "Musahabe-yi Fenniye: Darwin," *Şehbal*, No: 51, 15 Nisan 1328, s. 58-59.

Yusuf Kenan, "İlimler ile Fenler: Avrupa'da Fen: Tayyareci Kadınlar," *Şehbal*, No: 57, 15 Temmuz 1328, s. 177-178.

Yusuf Kenan, "İlimler ile Fenler: Tayyarecilik Hakkında Umumî Bir Fikir," *Şehbal*, No: 49, 1 Mart 1328, s. 11.

Yusuf Kenan, "İlimler ile Fenler: Terakkiden Terakkiye," *Şehbal*, No: 55, 15 Haziran 1328, s. 132-133.

Yusuf Kenan, "İlimler ile Fenler: Wright Biraderler: William ve Orvill Wright," *Şehbal*, No: 59, 15 Ağustos 1328, s. 216-217.

YAYINLANMIŞ KAYNAKLAR

Kitaplar

- Bayrak, Orhan, *Türkiye'de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü*, Küll Yayınları, İstanbul, 1994.
- Bayur, Yusuf Hikmet, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C.1, TTK Yayınları, Ankara, 1991,
- Berkes, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul, 1970.
- Brummet, Palmira, *II. Meşrutiyet Basınında İmge ve Emperyalizm (1909-1911)*, çev. Ayşen Anadol, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.
- Çakır, Serpil, *Osmanlı Kadın Hareketi*, Metis Yayınları, İstanbul, 1993.
- Çapanoğlu, M. Süleyman, *Basın Tarihimizde Mizah Dergileri*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1970.
- Çapanoğlu, M. Süleyman, *Basın Tarihimize Dair Bilgiler ve Hatıralar*, Hür Türkiye Dergisi Yayınları, İstanbul, 1962.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitapevi, Ankara, 1993.
- Duda, Herbert, *XIX. Yüzyılın Sonu ile XX. Yüzyılın Başında Türkiye'de Hilafet'ten Cumhuriyet'e Geçiş*, çev. Abdurrahman Güzel, T.K.A., 1989.
- Duman, Hasan, *İstanbul Kütüphaneleri Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu (1828-1928)*, İrcica Yayınları, İstanbul, 1986.
- Hanioğlu, M. Şükrü, *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1986.
- Hanioğlu, M.Şükrü, *Young Turks In The Opposition*, Oxford University Press, Oxford 1995.
- İskit, Server, *Türkiye'de Matbuat Rejimleri*, Devlet Basımevi, İstanbul, 1939.
- İskit, Server, *Türkiye'de Neşriyat Hareketleri Tarihine Bir Bakış*, Devlet Basımevi, İstanbul, 1939.
- Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, C. 8, TTK Yayınları, Ankara, 1997.

- Korkut, Refik, *Tanzimat, I. Meşrutiyet, II. Meşrutiyet ve Matbuat*, Türkiye Fikir Ajansı Yayınları, Ankara, 1959.
- Kuran, Ahmet Bedevi, *İnkılâp Tarihimiz ve Jön Türkler*, İstanbul, 1945.
- Lewis, Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, çev. Metin Kırıatlı, TTK Yayınları, Ankara, 2000.
- Mardin, Şerif, *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.
- Mardin, Şerif, *Türkiye'de Din ve Toplumsal Değişme: Bediüzzaman Said Nursi Olayı*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.
- Nüzhet, Selim, *Türk Gazeteciliği (1831-1931)*, İstanbul, 1940.
- Ortaylı, İlber, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.
- Öztuna, Yılmaz, *Saadeddin Arel*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1986.
- Ramsour, E. E., *Jön Türkler ve 1908 İhtilali*, çev. Metin Önal Mengüşoğlu, Pınar Yayınları, İstanbul, 2004.
- Şemseddin Sami, *Kâmus-i Türkî*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2004.
- Şapolyo, Enver Behnan, *Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönüyle Basın*, Ankara, 1970.
- Tunaya, Tarık Zafer, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, C. 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988.
- Tunaya, Tarık Zafer, *Türkiye'de Siyasal Partiler, İttihat ve Terakki*, C. 3, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000.
- Yalman, Ahmet Emin, *The Development of Modern Turkey as Measured by Its Press*, Columbia University Press, 1914.
- Makaleler**
- Akünel, Dünder, "İlk Türk Dergisi: Mecmu'â-i Fünûn," *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C. 1, s. 116.
- Akünel, Dünder, "Jön Türk Gazeteleri," *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C. 3, s. 850-856.
- Birinci, Ali, "Meşrutiyet Matbuatı (1, 2, 3, 4, 5)," *Kebikeç*, No: 2, 1995 s. 143-148; No: 3, 1996, s. 71-78; No: 4, 1996, s. 39-44; No: 5, 1997, s. 61-68; No: 6, 1998, s. 87-90.
-

- Çavdar, Tevfik, "İkinci Meşrutiyet Basını Üzerine Bazı Tespitler," *Bilim ve Sanat*, No: 50, Şubat 1985, s. 46-47.
- Duman, Haluk Harun, "Sultan Abdülhamit ve Basın," *Müteferrika*, No: 11-12, Yaz-Güz 1997, s. 214-235.
- Duman, Haluk Harun, "Sürelî Yayınlar Üzerine Yapılmış Tezler Bibliyografyası," *Müteferrika*, No: 5, Bahar 1995, s. 157-189.
- Galitekin, Ali Nezi, "Basın ve Yayın Tarihimize İlgili Notlar," *Müteferrika*, No: 6, Yaz 1995, s. 117-136.
- Hanoğlu, M. Şükrü, "Jön Türk Basını," *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C. 3, s. 844-850.
- Hanoğlu, M. Şükrü, "Jön Türkler," *İslam Ansiklopedisi*, C. 23, DİA, s. 584-587.
- Hilav, Selahattin, "Düşünce Tarihi (1908-1980)," *Türkiye Tarihi: Çağdaş Türkiye (1908-1980)*, C. 4, Cem Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 400.
- Karakışla, Yavuz Selim, "II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Çocuk Dünyası Dergisi, (1913-14, 1918-19, 1926-27)," *Müteferrika*, No: 13, Yaz 1998, s. 119-191.
- Koloğlu, Orhan, "Osmanlı Basını, İçeriği ve Rejimi," *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C. 1, s. 90.
- Mardin, Şerif, "Tanzimat'tan Sonra Aşırı Batılılaşma," *Türk Modernleşmesi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s. 21-79.
- Ölmez, Ahmet, "Şehbal Mecmuası Hakkında," *Kızılırmak*, No: 8, Ağustos 1992, s. 9-14.
- Prator, Sabine, "Şehbal – Ein Herausragendes Beispiel Früher Türkischer Magazinspresse," *Revue D'études Turques*, TURCICA, C. 29., 1997, s. 425-442.
- Solok, Cevdet Kudret, "Eski Dergiler Arasında," *Tarih ve Toplum*, Eylül 1984, s. 19-21.
- Tevetoğlu, Fethi, "Jön Türk Basını," *Hayat Tarih Mecmuası*, No: 1, Şubat 1973, s. 11-19; No: 12, Ocak 1974, s. 9-17.
- Toprak, Zafer, "II. Meşrutiyet'te Fikir Dergileri," *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C. 1, s. 75-84.
- Tunaya, Tarık Zafer, "II. Meşrutiyet'in Siyasal Yaşamımızdaki Yeri,"

Türkiye’de Siyasal Gelişmeler 1876-1938, C. 1, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2001.

Varlık, Bülent, “Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri,” *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, C. 1, s. 145.

İnternet Kaynakları

http://www.fotografya.gen.tr/issue-10/serpil_yildiz.html (Erişim: 14.11.2006).

<http://www.kultur.gov.tr/kimkimdir.html> (Erişim: 14.11.2006).

DİZİN

10 Temmuz 11, 29, 46, 112, 120,
262, 285, 289, 416
31 Mart Hadisesi 324
31 Mart Olayı 20, 54, 117, 149, 152
31 Mart Vakası 19
1908 Devrimi 71

A

Abdullah Cevdet 16, 17, 23, 44, 56,
100, 101, 108, 142, 169, 170,
226, 266

Abdullah Zühüdü 355

Abdülfeyyaz Tevfik 58, 84, 90, 91,
252, 266, 413

Abdülhak Hamit 24, 44, 56, 57,
102, 140, 141, 223, 227, 233,
266, 411, 423

Abdülmecid Han 330, 332, 333

Âbide-i Milliye Cemiyeti 330, 332

abone 29, 30, 113, 115, 120, 116,
131, 165, 167, 169, 170, 171,
172, 283, 284, 288, 300, 306,
311, 313, 352, 353, 354, 355,
411, 423

abonelik koşulları 115

Abone Şeraiti 29, 30, 113, 115, 116,
171, 172, 411, 423

adem-i merkeziyetçi 18

Afife Sâre Hanım 311

Afrika 332, 390, 392

Agop Matyosyan Matbaası 31

Ahmed Cevdet 352

Ahmet Ağaoğlu 22

Ahmet Celaledin Paşa 17

Ahmet Ferit 23

Ahmet Haşim 24

Ahmet Hilmi 41, 57, 266

Ahmet İhsan Matbaası 381

Ahmet Mithat Efendi 24, 45, 74

Ahmet Muhtar Paşa 140, 141, 266

Ahmet Rasim 24, 53, 54, 64, 181,
182, 266, 348, 350

Ahmet Refik (Altınay) 57

Ahmet Rıza 17, 18, 56

Ahmet Şuayib 21

Akil Muhtar 22

Ali Canip 22

Ali Ekrem 56, 100, 101, 142, 167,
173, 175, 177, 182, 188, 193,
269, 368, 416

Ali Ekrem Bolayır 56, 100, 101

Ali Fuat Başgil 23

Ali Haydar Midhat 142, 368

Ali İlmî Bey 311

Ali Rıza Bey 324

Ali Rıza Seyfi 29, 40, 44, 52, 53, 55,
56, 64, 70, 71, 107, 111, 206, 207,
208, 211, 212, 215, 217, 218, 225,
227, 230, 231, 234, 236, 237, 240,
243, 244, 245, 246, 248, 251, 253,
254, 255, 256, 260, 261, 262, 266,
413, 414

Alisebyad 378

Ali Ulvi 22

Alman 42, 44, 96, 105, 129, 137,
188, 192, 196, 197, 199, 200,
275, 276, 299, 341, 382, 386

Almanca 276, 366
 Almanlar 345
 Almanya 34, 35, 81, 137, 183, 205,
 206, 286, 300, 304, 341, 360,
 366
 Almanyalılar 329
 Alphonse Daudet 45, 106, 107
 Amerika 32, 51, 129, 151, 160, 164,
 201, 301, 330, 331, 332, 333,
 339, 340, 360, 366, 376, 394
 Amerika cumhuriyetleri 332
 Amerikan 44, 105, 129, 275, 276,
 299, 386
 Amerika-yı Şimali 394
 Amsterdam 392
 Anal 364
 Ankara 18, 19, 36, 129, 130, 134,
 191, 192, 288, 301, 411, 419,
 420, 423
 Antisten 378
 Anton Çehov 107
 Arabi 131, 276, 305
 Araplar 69
 Arap müziği 99
 Arkadaş 25, 342
 arkeoloji 43
 Arnavutlar 69
 Arnavutluk 53, 69, 70, 221, 223,
 224, 226, 227, 373, 414
 Arnold 394
 Arthur Maker 99
 asakir-i Osmaniye 285
 askerlik 20, 103, 152, 378
 Association 394, 395
 Aşıl 378
 Aşyan dergisi 24
 Atf-ı Nazar 37, 38, 47, 53, 63, 64,

65, 66, 124, 163, 164, 165, 168,
 169, 170, 173, 192, 217, 218,
 225, 233, 261, 263, 273, 292,
 315, 317, 322, 325, 333, 336,
 415
 Auguste Comte 68, 69, 369, 374,
 376
 Avrupa 31, 32, 33, 35, 36, 37, 39,
 46, 51, 55, 63, 70, 75, 79, 83, 86,
 87, 88, 90, 97, 98, 114, 117, 118,
 119, 129, 139, 140, 141, 143,
 148, 149, 150, 151, 155, 160,
 190, 191, 219, 229, 271, 272,
 273, 275, 279, 280, 281, 288,
 301, 313, 336, 341, 345, 353,
 354, 355, 367, 378, 379, 392,
 393, 395, 418
 Avrupalı şairler 101
 Avusturya 19, 38, 64, 66, 163, 251,
 340, 366, 415
 Avusturya-Macaristan 340
 Ayasofya 121, 122, 152, 289
 Aydın Valisi Miralay Mahmut
 Muhtar Bey 137, 341
 Ayşe Bedia 54, 55, 73, 75, 76, 77,
 78
 Ayvazof 107, 210, 266

B

Bâbiâli Caddesi 353
 Babanzade Ahmet Naim 23
 Babanzade İsmail Hakkı 142
 Bâbiâli 12, 13, 19, 355
 Bâbiâli Baskını 19
 Bahr-ı Sefid 390
 Bahr-ı Sefid-i Garbi 379
 Balkan Savaşları 19, 20, 48, 146,
 156, 157

-
- Barette 394
 Basın Bürosu 19
 Basri Naili 288
 Batı 13, 19, 23, 24, 41, 43, 45, 47,
 48, 49, 50, 51, 53, 57, 58, 64, 71,
 77, 81, 83, 84, 95, 96, 122, 133,
 159, 160, 161, 419
 Batıcılık 22, 23
 Batı edebiyatı 57
 Batılılaşma 15, 25, 71, 421
 Batılı toplumlar 47
 Bedii Münsi 95, 96, 97, 163, 164,
 165, 167, 169, 170, 171, 174,
 175, 197, 201, 228, 229, 230,
 231, 267, 414
 Bedii Nuri 38, 39, 41, 49, 52, 53,
 64, 66, 67, 68, 69, 70, 75, 78, 79,
 122, 140, 181, 182, 183, 184,
 185, 186, 187, 188, 189, 190,
 191, 192, 193, 194, 195, 196,
 198, 199, 200, 201, 202, 203,
 204, 205, 206, 207, 208, 209,
 210, 212, 221, 223, 224, 226,
 227, 228, 229, 239, 240, 267,
 359, 363, 370, 375, 380, 381,
 386, 414, 415
 Beethoven 327
 Behçet Şefik 109
 Behlül Bey 325
 Belçika 406
 Belgrad 387
 Belkıs Seniha 73, 74, 267
 Benedictus 108
 Berlin 64, 66, 137, 164, 191, 341,
 381, 415
 Berlin Antlaşması 64
 Berlin Emraz-ı Akliye ve Asabiye
 Kongresi 381
 Berlin Kongresi 66
 beste 53, 282, 284, 405
 Beşiktaş Sarayı 324
 Beyan'ül-hak 23
 Beykoz İttihat ve Teavün Cemiyeti
 341, 342
 Beyoğlu 145
 bibliyografya 276
 Binbaşı Enver Bey 137
 Binbaşı Hafız Hakkı 137
 Birinci Balkan Savaşı 156
 Birinci Dünya Savaşı 11, 12, 19
 Bitlis Valisi Binbaşı İsmail Hakkı
 142
 biyolojik materyalizm 48, 49, 51,
 70, 122
 Blanchare 386
 Bordo 387
 Borgonya Adası 388
 Bosna Hersek 19, 64, 66
 Bo Vaio 386
 Bremen 332, 333
 Brezilya 332, 333
 Brugens 387
 Buckle 376, 378
 Bulgaristan 19, 228, 250, 252
 Bulip 378
 Burgaz 359
 Bursa 129, 130, 134, 191, 192, 286,
 301, 411, 423
 Bursalı Mehmet Tahir 23
-

Bursa Sergisi 286

Büyükada 146

C

Cava 134, 315

Cavid Bey 21

Celal Esad Arseven 25, 98

Celâl Sahir 22

Cem 25, 48, 69, 382, 421

Cemil Emirof 99

Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye 21

cemiyet-i Osmaniye 385

Cenap Şahabettin 24, 44, 57, 223, 267

Cenevre 17, 56, 390

Cenin 35

Ceride-i Sufiye 23

Cezayir 70, 222, 388

Charles Darwin 91

Charles Dickens 45, 112, 256, 416

Chopin 96, 344

Cicero 377

Ciddiyat-ı Cedide 85, 86, 208, 211, 218, 222, 225, 229, 415, 416, 418

Condeurse 371

Corneille 386

Cumhuriyet 16, 20, 21, 22, 36, 53, 152, 411, 419, 420, 421, 422, 423

Çatalca 156

Çırağan 348

Çin 216, 332, 339

çocuk 20, 55, 123, 145, 146, 291, 326

Çocuk Bahçesi 25

Çocuk Dostu 25

Çocuk Duygusu 25

Çocuk Dünyası 20, 25, 421

Çocuklara Mahsus Gazete 25

Çocuklar İçin Gazete 25

D

Damat Mahmut Celaleddin Paşa 17

Darwin 68, 91, 213, 371, 418

Darwinizm 48, 49, 70, 122

De Keornan 386

De La Graij 386

Demet 25

Demosten 378

Derekal 387

dergicilik 160

Dersaadet 114, 148, 272

Deutsche Orient Bank 351

Devlet-i Osmaniye 332, 341

Dick 387

din 20, 55, 78, 359

divan-ı harb 385

Diyarbakır 134

Diyarbakır 315

Doğu-Batı sentezi 122

Doktor Abdullah Cevdet bkz. Abdullah Cevdet

Doktor Fuat Sabit Bey 311

Doktor Galip Ata 42, 139, 204, 209, 267, 347

Doktor Raşit Tahsin Bey 381

Doktor Şelling 392

Donanma İanesi 182, 342

Donanma-yı Osmani İane-yi Milliye Sandığı 342

Don Kişot 369

Dr. Suphi Bey 95, 96

E

Ebu'l-ula Mardin 23
 Ebüzziya Tevfik Bey 24, 45, 56
 edebiyat 20, 21, 22, 24, 29, 36, 43,
 44, 54, 56, 57, 58, 79, 80, 104,
 105, 109, 111, 112, 147, 152,
 161, 218, 253, 272, 275, 369,
 382, 383, 384, 385, 398, 400,
 401, 415
 Edirne 38, 156, 157, 183, 192, 380
 Edirne Fatihî 157
 Edirnekapısı 324, 325
 Edmond Demolis 18
 Eflatun 378
 eğitim 9, 20, 58, 59, 86, 152
 elektrik 85, 86, 93, 218, 246, 250,
 380, 407, 416
 elektrikli tramvaylar 405
 El İşleri 74, 166, 198, 216
 Enis Avni (Aka Gündüz) 23
 Enis Behiç 45, 57, 103, 104, 232,
 235, 239, 241, 242, 243, 244,
 246, 248, 250, 251, 253, 255,
 257, 260, 262, 267, 415
 Enver Bey 137, 157, 167, 324, 341
 Ephaminondas 378
 Eskalopyos mabedi 332
 Espirizade 399
 Eşref Sencer Kuşçubaşı 157
 Eton İdadisi 394
 Ev İşleri 74, 166, 168, 173, 174,
 175, 176, 177, 180, 181, 186,
 187, 189, 190, 198, 211, 212,
 230
 Eyüp 322, 323
 Eyüplü Sermet 325

F

Faik Ali 24, 44, 57, 103, 176, 187,
 192, 194, 198, 206, 213, 222,
 226, 237, 249, 252, 267, 415
 Farisî 131, 305
 Farman 387
 Faroz Adası 332
 Fas 70
 Fatih 325
 Fatih Sultan Mehmet Han-ı Sani
 325
 Fatma Âliye 40, 54, 55, 73, 75, 78,
 137, 138, 153, 154, 169, 170,
 172, 173, 267, 343
 Fazıl Berki 23
 Felsefe 21, 39, 41, 274, 291, 400
 "Felsefeden" 41, 47, 163, 164, 165,
 166, 168, 171, 172, 174, 179,
 180, 263
 feminizm 56, 81
 Fenikeliler 379
 Feran Mason Cemiyeti 332
 Feyzullah Sacid 24
 Feyzullah Sacit 58, 84, 90, 91, 415
 Figaro Salon 36, 118, 140, 150, 160,
 280
 Figaro Saloon 139, 151, 353
 Filibeli Ahmet Hilmi 41, 57
 Florus 377
 Follis 394
 fonograf 366, 367
 Football Association 395
 Forest 386
 fotoğrafçı 143, 285
 Fotoğrafi müsabakası 119, 282,
 283, 287, 288
 Fotoğraf müsabakası 282, 284

foto-haberciliği 147

Fransa 38, 81, 85, 88, 91, 131, 184,
187, 233, 286, 305, 340, 360,
364, 378, 386, 389, 390

Fransız 18, 30, 44, 45, 54, 87, 88,
99, 105, 109, 116, 201, 202, 203,
231, 232, 244, 275, 276, 382,
386, 389, 391, 394, 406

Fransızca 15, 54, 74, 133, 155, 156,
276, 312

Fransızca-Türkçe 74

Fransız edebiyatı 275

Fransız frankı 30

Fransızlar 345, 394

Fransız tarihi 394

futbol 394

futbol cemiyeti 395

Fuzulî 401

G

Garp 40, 66, 94, 96, 97, 99, 123,
190, 197, 200, 201, 216, 217,
218, 226, 274, 275, 276, 292,
321, 326, 381, 414, 417

Garp Musikisi 94, 96, 97, 197, 200,
201, 414

Garros 388, 389, 390

Gelenbevi Mustafa Efendi 23

Genç Kalemler 22

Girit 19, 259

Goethe 372

Gulliam Tell Kilisesi 332

Gülhane Hatt-ı Hümayunu (Tanzi-
mat Fermanı) 15

Gülınar Hanım 24

güzel sanatlar 20

H

Hacı Arif Bey 40, 98, 99, 201, 417

Hadise ve Adese 405

Haftalık Revü 364

Hâkimiyet-i milliye 316

Hakkârî 335

Halide Edip 22, 57, 73, 79, 80, 142

Halide Salih 40, 57, 73, 75, 79, 142,
153, 154, 181, 183, 186, 189,
191, 198, 200, 268, 359, 415

Halil Edhem Bey 42

Halil Nihad 57, 106, 215, 216, 221,
224, 233, 235, 237, 239, 243,
252, 262, 268, 415

Halit Fahri 45, 226, 234, 235, 268

Halit Ziya 45, 57, 244, 245, 248,
249, 250, 251, 252, 253, 254,
270, 324, 325

Halka Doğru 22

Hamamizade İhsan 23

Hamdullah Suphi 22

Hamlet 369

Han Ahmed 399

Handan 74, 108, 185, 187, 196, 197,
198, 201, 203, 206, 207, 208, 209,
210, 211, 212, 213, 216, 217, 219,
220, 221, 225, 226, 227, 228, 229,
230, 232, 234, 235, 236, 238, 243,
244, 247, 251, 257, 258, 259, 260,
262, 268

"Hanımlar İçin" 39, 40, 47, 54, 67,
70, 74, 75, 76, 78, 79, 81, 161,
163, 164, 165, 166, 169, 170, 172,
173, 174, 175, 176, 185, 198, 204,
205, 206, 209, 211, 212, 213, 214,
217, 218, 220, 222, 227, 228, 230,
234, 246, 249, 263, 273, 411, 413,
414, 423

- Hanri 387, 389
 Harbiye Nazırı Salih Paşa 285
 Hareket Ordusu 19, 285, 324
 Hariciye Nazırı Mösyö Berto 389
 Hasan Fehmi 117
 Hasan İrfan Bey 311
 Hass 386
 Haşim 24, 120, 284
 Hatırat ve Tahassüsattan 45, 248,
 249, 250, 251, 252, 253, 254
 havacılığa 91
 havacılık 43, 87, 88, 89, 91, 161
 havacılık çalışmaları 87, 91
 Heinrich Wolfgart 97
 Henry Lavdan 109
 Herbert Spencer 374
 “Her Şeyden” 165, 176, 177, 188,
 196, 197, 205, 206, 209, 210,
 211, 221, 222, 223, 230, 233,
 234, 235, 244, 276, 336, 337
 Hewitt Michlen 386
 heykel 43
 heykeltıraşlık 42, 275
 Hıfzı Tevfik 45, 238, 240, 246, 252,
 259, 261, 268
 Hıristiyan kadını 55
 Hikâye 93, 94, 104, 105, 106, 107,
 108, 112, 163, 164, 165, 166,
 167, 168, 169, 170, 171, 172,
 173, 174, 175, 176, 178, 179,
 180, 185, 203, 204, 210, 213,
 214, 215, 216, 219, 220, 221,
 224, 225, 226, 227, 228, 229,
 232, 233, 234, 235, 237, 239,
 243, 244, 246, 254, 255, 256,
 257, 258, 259, 260, 261, 262,
 263, 275, 415
 Hikmet Çiçekleri 123, 163, 164,
 165, 166, 168, 169, 170, 171,
 172, 173, 174, 175, 176, 177,
 178, 180, 181, 184, 186, 187,
 188, 189, 190, 191, 196, 197,
 198, 200, 201, 202, 203, 204,
 205, 206, 207, 208, 209, 211,
 212, 213, 214, 216, 217, 218,
 222, 224, 225, 226, 227, 229,
 231, 232, 233, 234, 257, 258,
 259, 260, 261, 263, 276, 292
 Hilmi Ziya Ülken 69
 Hindistan 81, 134, 315, 392
 H. Ludwig 106
 Hokay 386
 Hüseyin Arif 43, 64, 248, 250, 251,
 252, 255, 256, 257, 259, 261,
 268
 Hüseyin Cahit 24, 139, 140, 354
 Hüseyin Rahmi 347
 Hüseyin Saadeddin 29, 32, 38, 40,
 44, 48, 52, 53, 54, 58, 64, 94,
 95, 96, 97, 129, 151, 160, 161,
 268, 415
 Hüseyin Siret 22
 I
 II. Abdülhamit 11, 15, 16, 17, 19,
 23, 24, 56, 147, 153
 II. Meşrutiyet 11, 12, 13, 14, 19, 20,
 21, 22, 23, 24, 33, 35, 39, 40, 46,
 50, 52, 54, 56, 57, 58, 64, 66, 67,
 71, 72, 81, 82, 83, 84, 93, 116,
 120, 122, 142, 147, 148, 152,
 159, 162, 419, 420, 421
 II. Meşrutiyet aydınları 122
 Illustration 36, 118, 139, 140, 150,
 151, 160, 280, 363

- Iveqiu 375
İbnülemin Mahmut Kemal 23
İbrahim Paşa 398, 399
İçtihat 23, 24, 56
İdarenin İhtarları 113, 253, 254, 255, 256
İkdam 19, 31, 57, 343, 352
İkinci Balkan Savaşı 157
İkinci Ordu Müşiri Abdullah Paşa 285
İktisadiyat 21
iktisat 20, 21
İlan-ı Hürriyet 12, 13, 289
ilerleme 160
İlimler ile Fenler 43, 47, 50, 84, 87, 88, 89, 184, 202, 211, 214, 217, 219, 220, 221, 223, 226, 227, 232, 239, 247, 250, 251, 254, 255, 256, 259, 260, 261, 263, 274, 391, 418
İngiliz 30, 44, 45, 105, 111, 116, 129, 233, 275, 276, 299, 303, 337, 376, 382, 386, 394
İngilizce 107, 276, 366
İngilizler 329, 345
İngiliz lirası 30, 116
İngiltere 81, 90, 191, 286, 339, 360, 378, 394, 406
İngiltere-İspanya Savaşı 90
inkılab 67, 68, 359, 360, 361, 362, 363, 384
İnkılab-ı Osmanî 67, 186, 359, 361, 363
İnsaniyet 25
İran 19, 339
İshak Sükûti 16, 17
İskenderiye Kütüphanesi 332
İskoçya 90
İslam birliği 23
İslamcılık 22, 23
İslamî modernizm 51
İslamiyet 55, 71, 77, 78, 79, 82, 140
İsmail Hami (Danışmend) 57, 109, 110, 232, 268, 415
İspanya 90, 339, 389
İspanyollar 376
İstanbul 2, 10, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 30, 35, 48, 53, 56, 57, 69, 71, 89, 115, 116, 117, 118, 121, 122, 130, 147, 150, 151, 152, 201, 244, 245, 249, 279, 280, 283, 284, 288, 289, 323, 336, 350, 352, 353, 390, 395, 405, 406, 407, 411, 419, 420, 421, 422, 423
İstanbul Elektrikli Tramvayları 245, 405, 407
İstanbul Futbol Ligi 395
istibdâd 320
İsveç 42, 45, 124, 146, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 175, 176, 178, 179, 180, 181, 183, 263, 292, 339
İsveç Hatıraları 45, 124, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 175, 176, 178, 179, 180, 181, 183, 263, 292
İsviçre 332, 333, 340
İtalya 32, 36, 340
İtalyanlar 329, 345
İttihad-ı İslam 23
İttihad-ı Osmanî 16
İttihatçı aydınlar 13, 19
İttihatçılar 13

İttihat ve Terakki bkz. İttihat ve Terakki Cemiyeti
 İttihat ve Terakki Cemiyeti 11, 12, 13, 17, 18, 19, 22, 35, 46, 67, 72, 82, 116, 117, 161, 289
 İzmir 311, 324
 İzzet Melih 40, 55, 56, 75, 79, 80, 108, 110, 188, 189, 191, 192, 193, 194, 204, 205, 206, 218, 221, 268, 415

J

Jak Sayabalyan 29, 128, 132, 297, 308
 Jansenistler 376
 Japonya 110, 194, 332
 Jean Jacques Rousseau 99, 218, 219
 Jezvitler 376
 Jiber 388, 389
 jimnastik
 Jimnastik 42, 78, 146, 177, 190, 193, 261, 276, 343
 John Keats 45, 112, 259, 416
 Jonston 387
 Jön Türk 15, 16, 17, 18, 19, 46, 420, 421
 Jön Türk hareketi 16
 Jön Türk İhtilali 46
 Jön Türkler 12, 15, 16, 420, 421
 Jules Verne 289

K

Kabataş 406
 kadın 13, 14, 20, 24, 40, 47, 54, 55, 56, 59, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 81, 82, 88, 102, 104, 132, 145, 146, 153, 161, 345, 365

Kadın dergisi 25
 kadın hakları 47, 56
 Kadınlara Mahsus Gazete 25
 Kadınlar Dünyası 25
 Kadınlar Kongresi 82
 Kadriye Hüseyin 40, 43, 54, 55, 73, 74, 75, 79, 80, 153, 205, 223, 226, 227, 269
 Kafkas müziği 99
 Kâğıthane 322, 323, 399
 Kahire 17, 103, 207, 417
 Kalem 25, 240, 285, 381
 Kâmuran Sırrı 58, 84, 85, 86, 87, 217, 218, 230, 231, 233, 236, 241, 242, 243, 269, 415, 416
 Kant 365
 Kantemiroğlu 97, 98, 229, 230
 Kanun-u Esasi 11, 18, 19, 120, 362
 Karabet Matbaası 32
 Karadağ 340
 Karagöz 381, 382
 Karaköy Köprüsü 290
 Kâri'in-i Muhteremeye 46, 113, 249, 251, 314
 karikatür 20, 121, 287, 385
 Karikatüristler 287
 Karikatür müsabakası 119, 282, 283, 288
 Karikatür resimleri 282, 284
 Kartaca 332, 379
 Kartaca harabeleri 332
 Kartacalılar 378
 Kâzım Nami 22
 Keçecizade İzzet Fuat 44, 269
 Kemal 9, 16, 23, 56, 67, 100, 101, 103, 141, 142, 156, 361
 Kemalpaşazade Said Bey 140, 356

Kemalzade Ali Ekrem 101, 142,
269, 368, 416
Kemençeci 96
Kırk Ambar 24
Kırklareli 156
Kısenofon 378
Konttel 371
Kopenhag 290
Korsika 388, 390
Küçük Bir Muhabere 46, 113, 115,
168
kültürel hayat 93

L

Latam 386
La Voizye 386
Lefkoşa 129, 130, 134, 191, 192,
301, 411, 423
Loganyo 387
Londra 129, 151, 301, 306
Lui Melon 386
Lütfullah Bey 17

M

Maarif-i Umumiye Nazırı Nail Bey
137, 340
Macar Edebiyatı 111, 248, 413
Macarlar 44, 111, 243, 244, 245,
246
Madagaskar 337
Madio 386
Madrid 141, 367, 388, 389
Mahmut Şevket Paşa 193, 285, 324
Makedonya 18
Maliye Nezâreti 338
Manastır 67, 361

Manastırlı İsmail Hakkı 23
Mardin 12, 15, 17, 18, 23, 107, 420,
421
Marmara 411, 423
Maşuk Bey 288
Matbaa-i Hayriye ve Ortakları Mat-
baası 32
Matbuat-ı Osmaniye 118, 138, 139,
151, 271, 280, 281, 343, 345,
347, 353
materyalizm 48, 49, 51, 70, 122
Meclis-i Mebusan 317
Mecmua-i Fünun 21
Mehasin 25
Mehmet Akif 23
Mehmet Emin 22, 57, 137, 138,
269, 343, 344
Mehmet Enis 107, 108, 239, 247,
248, 250, 251, 252, 253, 254, 255,
256, 258, 259, 260, 261, 262
Mehmet Fuat 22
Mehmet Rauf 25, 45, 57, 111, 112,
247, 253, 255, 256, 269, 416
Mehmet Salim Bey 311
Mehmet Tahir 23, 24
Mekitarist mektebi 324
Mekke-i Mükerrreme 311
Meksika 340
Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye 311
Melek Honç 80
Melkiyor Lankiyel 109
Melle 394
Memâlik-i ecnebiye 353, 354, 355
Memalik-i Garbiye 321
memalik-i Osmaniye 37, 63, 273
Memduh Şevket 22
merkeziyetçi 18

- Meskûkât-ı Osmaniye 338
- Meşrutiyet 11, 12, 13, 14, 19, 20,
21, 22, 23, 24, 33, 35, 39, 40, 46,
50, 52, 54, 56, 57, 58, 64, 66, 67,
71, 72, 81, 82, 83, 84, 93, 116,
120, 122, 142, 147, 148, 152,
159, 162, 278, 285, 316, 317,
419, 420, 421, 422
- Mısırlı Prenses Kadriye Hüseyin
74
- Midhat Paşa 67, 68, 141, 142, 361
- Millet gazetesi 147
- Millet-i İslamiye 352
- millî değerlere 75, 81
- milli duygular 50
- Milli Edebiyat 22, 57
- millî özellikler 122
- milli terbiye 75
- milliyetçi 49, 104, 108, 133
- milliyetçilik 51, 59, 104
- mimarî 36, 42, 43
- Mithat Cemal 23
- Mithat Paşa 362
- mizah 20, 24, 25, 74, 108, 196, 275,
381, 382, 383, 384, 385, 386,
419
- Mizancı Murat 17, 18
- Moda 74, 164, 165, 166, 168
- modernleşme 13, 15, 71, 133, 159,
160
- Mondros Mütarekesi 20
- Montesquieu 386
- Moran 387
- Movazan 386
- Muallim Mehmet Aziz 139, 347
- Musahabe-yi Fenniye 369
- Murat Bey 17
- Musahabe 43, 44, 47, 49, 50, 53, 64,
69, 70, 71, 78, 80, 81, 84, 85, 86,
89, 90, 91, 93, 94, 109, 110, 111,
123, 163, 164, 165, 166, 168,
169, 170, 171, 172, 173, 174,
175, 176, 177, 178, 179, 180,
186, 187, 188, 192, 193, 195,
198, 199, 200, 201, 202, 203,
204, 205, 207, 208, 209, 211,
212, 213, 215, 216, 217, 218,
219, 220, 221, 222, 223, 224,
225, 226, 227, 228, 229, 230,
231, 232, 233, 234, 236, 237,
238, 240, 241, 242, 243, 244,
245, 246, 248, 249, 250, 251,
252, 253, 254, 255, 256, 257,
259, 261, 263, 264, 274, 291,
370, 392, 393, 413, 414, 415,
416, 417, 418
- Musahabe-yi Edebiye 43, 44, 47,
50, 93, 94, 109, 110, 111, 211,
221, 232, 234, 241, 243, 244,
245, 246, 248, 259, 264, 413,
415, 417, 418
- Musahabe-yi Fenniye 43, 47, 50,
84, 85, 86, 89, 90, 91, 123, 163,
165, 166, 168, 169, 170, 171,
172, 175, 176, 177, 178, 179,
180, 187, 188, 192, 193, 195,
198, 200, 202, 205, 207, 208,
212, 213, 217, 223, 231, 233,
236, 240, 246, 249, 250, 252,
263, 274, 291, 370, 392, 393,
413, 416, 418
- Musahabe-yi İctimaiye 47, 49, 53,
64, 69, 70, 71, 81, 198, 199, 202,
204, 215, 216, 218, 221, 223,
224, 226, 227, 228, 229, 242,
248, 250, 251, 252, 253, 255,
256, 257, 259, 261, 264, 414

Musahabe-yi Lisaniye 44, 64, 199,
200, 264

Musa Kazım 120, 284

Musiki 40, 47, 53, 93, 94, 95, 96,
97, 98, 99, 104, 119, 123, 163,
164, 165, 167, 171, 173, 174,
175, 181, 183, 201, 210, 211,
212, 213, 216, 217, 218, 219,
220, 221, 226, 228, 229, 230,
231, 233, 234, 235, 236, 237,
238, 239, 240, 241, 242, 243,
244, 245, 246, 247, 248, 250,
253, 255, 264, 274, 282, 283,
284, 288, 291, 396, 411, 414,
415, 417, 423

musiki bibliyografyası 97

Musiki müsabakası 282, 283, 284,
287, 288

musikişinas 287

Musikişinaslık 327

Muslu 399

Mustafa Hamit Bey 311

Mustafa İzzet 332

Mustafa Kemal Atatürk 156

Mustafa Sabri Efendi 23

Mühendis Mektebi 120, 284

Mülazim Bağ 390, 391

“Müsabakalarımız” 50, 113, 119,
120, 121, 130, 132, 133, 168,
172, 199, 200, 201, 202, 206,
283, 285, 288, 304, 306, 308,
311, 412

Müslüman 16, 18, 48, 55, 65, 74,
153, 154, 156

müzik 36, 40, 41, 54, 58, 93, 95, 96,
97, 98, 99, 100

N

Nabi 396

Nafia Nezâreti 351

Naima 84, 89, 90, 193, 195, 198,
200, 202, 205, 207, 212, 269, 416

Namık Kemal 16, 56, 67, 100, 101,
103, 141, 142

Napolyon 332

Nazım Bey 311

Nazmi Ziya 42, 210, 212, 217, 218,
240, 241, 249, 269

nebatî tereyağı 392, 393

Necip Asım 22

Nedim 322, 399

New York 129, 151, 301, 332

Neyyir-i Hakikat 289

Nigar Binti Osman 40, 45, 54, 55,
73, 74, 102, 103, 140, 142, 153,
154, 204, 207, 225, 251, 269,
356, 417

Nihad Sezai 38, 217, 269

Nikolaki Efendi 96

Nilüfer 55, 74, 75, 80, 178, 179,
180, 181, 182, 184, 185, 186,
187, 188, 189, 190, 191, 192,
193, 194, 196, 197, 269

Nis 205, 390

Niş 388

Nişantaşı 311

Niyazi Bey 324

Norveçliler 329

Nuruosmaniye 354

Nusret Hilmi 58, 84, 90, 107, 226,
227, 228, 229, 230, 232, 269,
417

Nüşa-yı Askeriye 33, 120, 152

nüşa-yı Ramazaniye 152

O

Ojen Speyr 386

Olislagar 387

Opyatik 386

Orhan Seyfi 45

Osmanlı 7, 11, 12, 13, 14, 15, 16,
 17, 18, 20, 21, 23, 30, 31, 32, 35,
 36, 38, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51,
 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 64, 65,
 66, 67, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75,
 77, 80, 81, 82, 83, 84, 87, 93, 101,
 104, 109, 114, 115, 116, 117,
 120, 121, 122, 130, 134, 135,
 136, 137, 139, 141, 143, 146,
 147, 151, 153, 154, 155, 156,
 157, 159, 160, 161, 162, 163,
 184, 215, 237, 250, 278, 287,
 304, 312, 322, 323, 341, 351,
 355, 362, 363, 381, 382, 383,
 396, 400, 411, 415, 419, 421, 423

Osmanlı askeri 323

Osmanlı aydınları 154

Osmanlı basını 12

Osmanlı basın-yayın dünyası 72

Osmanlı basın-yayın hayatı 162

Osmanlı devlet adamları 14

Osmanlı Devleti 16, 64, 65, 146,
 147, 156, 157

Osmanlı donanması 151

Osmanlı hanımı 287

Osmanlı hanımları 51

Osmanlı Hürriyet Cemiyeti 18

Osmanlı İmparatorluğu 7, 11, 14,
 15, 18, 21, 23, 31, 32, 36, 48, 50,
 53, 65, 66, 69, 71, 83, 84, 93,
 114, 115, 120, 134, 159, 162

Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiye-
 ti 17, 18

Osmanlı kadını 72, 74, 82, 83, 155,
 312

Osmanlı kültürü 58, 160

Osmanlılar 280, 329, 332, 345, 351,
 363, 382

Osmanlılık 140, 300, 317, 341, 351,
 355, 363

Osmanlı lirası 30, 31, 116

Osmanlı Meclis-i Mebusanı 16

Osmanlı modernleşmesi 159

Osmanlı tahtı 147

Osmanlı toplumu 13, 51, 52, 53,
 54, 101, 109, 147, 153, 160, 161,
 162

Osmanlı toprakları 147

Osmanlı ülkesi 130, 143, 147

Osmanlı vatandaşı 141

Osmanlı vilâyetleri 30, 115

Osmanlı yazarları 161

Öjenik ilmi 91

Ömer Seyfettin 22

P

Pan-İslamizm 23

Papa 106, 215, 216, 253, 333, 390,
 415

Papen 386

Paris 17, 56, 66, 74, 84, 91, 129,
 151, 153, 164, 182, 183, 184,
 185, 186, 187, 188, 192, 193,
 194, 195, 264, 301, 364, 367,
 388, 389, 390, 415

Paris-Madrid Yarışı 388

Paris Mektupları 364

Partenon 332, 333

Paskal Garoset 394

Patrona Halil 235, 399

Paul Bourget 110, 398
 Perikles 378
 Perrault 371
 Philadelphia 129, 151, 301, 332
 Pierre Loti 74
 Polhan 387
 Politika ve Toplum 7, 63
 Ponleova 387
 popülizm 51
 Potomak 330, 333
 pozitivist 17, 18
 pozitivism 48, 49, 51, 70, 122
 Pöti Parizyen gazetesi 389
 Prenses Kadriye Hüseyin 73, 74,
 75, 79
 Prens Sabahaddin 17, 18
 Profesör Grasse 369
 Puvatya 387

R

Racine 386
 Raif Cevdet 43
 Ramazan ayı 121, 122, 152
 Rauf Bey 157
 Rauf Orbay 156
 Rauf Yekta 40, 94, 95, 97, 98, 99,
 173, 181, 183, 201, 210, 211,
 212, 213, 215, 216, 217, 218,
 219, 220, 221, 223, 226, 269,
 417
 Recaizade Mahmut Ekrem 21, 24,
 45, 138, 139, 346
 Reklamlar 7, 142, 143
 Renin 35
 resim 20, 32, 33, 34, 36, 42, 43, 81,
 147, 148, 149, 151, 152, 155,
 156, 275, 279, 287, 327, 385

Resim gazeteciliği 151, 301
 Resimli Kitap 24, 31, 52
 Resne 67, 361
 Reşit Süreyya Bey 288
 Rıza Tevfik 21, 23
 Ribot 131, 305
 Roma 333, 377, 378, 379, 389, 390,
 394
 Romalılar 394
 Romeo ve Jüliet 123, 169, 170, 171,
 172, 173, 174, 175, 176, 177,
 178, 179, 180, 181, 182, 183,
 184, 186, 187, 292
 Rosican 387
 Rugby 394, 395
 Rugby mektebi 394
 rugby partileri 395
 Rumeli 154, 203, 311, 342
 Rusya 19, 82, 339

S

Sabah 19, 31, 52, 118, 139, 140,
 150, 280, 281, 353
 Sadeddin 333
 Sadiye Vesile 73, 74, 104, 218, 229,
 233, 237, 239, 270
 sağlık 20, 42, 58
 Saib Ağah Beyefendi 283
 Saint Helen 332
 Saint Joseph Lisesi 135
 Saint Petersburg 40
 Salah Cimcoz 25
 Salih Zeki Bey 24
 Salime Servet Seyfi 54, 55, 56, 70,
 73, 75, 80, 81, 107, 108, 111,
 153, 208, 220, 222, 223, 225,
 226, 228, 242, 243, 244, 249,
 259, 260, 270, 413, 417

- Salon dergiciliği 140
- Saloon matbuatı 139, 150, 353
- Samipaşazade Sezai Bey 141, 367
- sanat 36, 42, 45, 54, 114, 138, 145, 152, 277, 287, 343, 345, 352, 368, 372, 378, 382, 396, 397, 398, 400, 401, 402, 403, 404
- sanat eğitimi 42
- Sanayi Devrimi 83
- Sanayi-i Nefise 42, 47, 163, 177, 178, 180, 182, 183, 197, 198, 199, 210, 212, 217, 218, 226, 228, 229, 231, 235, 236, 238, 239, 240, 241, 247, 249, 250, 255, 256, 264, 275, 396, 397, 400, 404
- sansür 12, 20, 93, 142, 147
- Santos Dumon 88
- Saraçhane 325
- Sardunya 390
- Satı Bey 365
- Satı Husri 140, 141
- Sebilü'r-reşat 23
- Selahaddin Bey 288
- Selanik 18, 22, 67, 283, 361
- Selanikli Sail Agah Beyefendi 120
- Selim-i Salis 397
- Selim Sırrı 42, 45, 124, 137, 146, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 209, 210, 211, 251, 252, 253, 256, 257, 258, 260, 261, 262, 270, 292, 343
- Seneca 377
- Senega 372
- Senin 35, 357
- Sen Sebastiyen 388, 389
- Serbesti 278
- Servet-i Fünun 21, 24, 56, 57, 147
- Shakespeare 45, 108, 123, 292
- Shelley 45, 111, 112, 245, 246, 247, 249, 250, 252, 253, 255, 416
- Sıhhat-i İtina 42, 166, 167, 169, 170, 171, 173, 174, 175, 176, 177, 185, 190, 191, 193, 194, 195, 196, 197
- Sıratü'l-müstakim 23
- Sirkeci 145
- Siroz 67, 361
- Sivastopol 325
- Siyam 332, 333
- siyaset 12, 29, 38, 66, 152, 153, 382, 384
- Siyum Bike 107, 254, 255, 257, 258, 259
- Sokrates 378
- Solon 378
- Sophokles 378
- Sorbonne 91, 364
- Sorbonne Üniversitesi 91
- sosyal Darwinizm 70
- Spencer 361, 365, 374, 375
- Spor 20, 42, 174, 177, 182, 184, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 209, 210, 211, 223, 251, 252, 253, 256, 257, 258, 260, 261, 264, 276, 394, 395
- St. Petersburg Büyükelçisi Turhan Paşa 137
- Sultan Abdülaziz 23
- Sultan Bayezid Han-ı Sani 98

Sultan II. Abdülhamit 11, 15, 16,
17, 19, 23, 147
Sultan II. Ahmet 97
Sultan II. Bayezid 98
Sultan III. Selim 40
Sultan Mehmet Han-ı Hamis 325
Sultanselim 325
Surt Gras 386
Süleymaniye 121, 122, 152, 289
Süleyman Nazif 23, 38, 44, 56, 57,
102, 104, 107, 109, 110, 137,
138, 204, 270, 325, 322, 343, 418
Süleyman Nesib 22
süreli yayın 12, 20, 23, 122, 142,
148, 159
Süveyş 134, 315

Ş

Şahabettin Süleyman 23, 24, 44,
57, 107, 110, 235, 270, 396, 400,
404, 418
Şahap Sıtkı 58, 84, 90, 220, 223,
392, 393, 418
Şant Matbaası 32
Şark 40, 44, 94, 96, 97, 98, 104,
105, 123, 190, 197, 210, 214,
215, 226, 228, 229, 230, 231,
233, 234, 235, 236, 237, 238,
239, 240, 241, 242, 243, 244,
245, 246, 247, 248, 249, 250,
253, 255, 264, 274, 275, 276,
292, 384, 414, 417
Şark Musikisi 94, 96, 97, 197, 214,
215, 228, 229, 230, 231, 233,
234, 235, 236, 237, 238, 239,
240, 241, 242, 243, 244, 245,
246, 247, 248, 250, 253, 255,
264, 414

Şavez 387

Şehbal dergisi 11, 13, 14, 25, 29,
32, 35, 39, 44, 46, 47, 49, 51, 52,
73, 75, 81, 82, 83, 84, 89, 93, 95,
101, 102, 103, 105, 108, 109,
113, 114, 115, 120, 122, 123,
124, 126, 127, 128, 134, 135,
136, 139, 140, 142, 143, 144,
146, 148, 149, 152, 156, 159,
160, 161, 162

Şehbal'in Albümü 125, 135, 136,
137, 138, 139, 140, 141, 142,
153, 178, 179, 180, 181, 182,
183, 185, 186, 187, 189, 264,
340, 341, 342, 344, 346, 347,
348, 352, 355, 356, 368, 413

Şehbal koleksiyonu 129, 299, 313

Şehzadeler 324

Şeyhülislam Musa Kâzım 23

Şiir 22, 42, 44, 45, 50, 54, 58, 79,
93, 94, 100, 101, 102, 103, 104,
109, 148, 161, 166, 167, 171,
172, 173, 175, 176, 177, 182,
184, 185, 186, 187, 188, 189,
190, 191, 192, 193, 194, 198,
200, 203, 204, 205, 206, 207,
212, 213, 214, 216, 218, 220,
221, 222, 223, 224, 225, 226,
227, 228, 229, 230, 231, 232,
233, 234, 235, 236, 237, 238,
239, 240, 241, 242, 243, 244,
246, 248, 249, 251, 252, 253,
254, 255, 256, 257, 258, 259,
260, 261, 262, 264, 272, 274,
275, 366, 415, 416, 417, 418

Şikeste Faideler 124, 126, 129, 167,
168, 169, 170, 171, 172, 173,
174, 175, 176, 180, 181, 182,
276, 292, 295, 299

Şinasi 16, 67, 361

Şûra-yı Ümmet 117, 279

Şükrü Gâim 108

T

Taboto 387

Tahir Olgun 23

Tahsin Nihat 22

Tanburî Osman Bey 98, 213

Tanin 31, 35, 56, 117, 140, 279,
281, 354, 382

Tarih 14, 20, 46, 57, 78, 79, 86, 123,
134, 277, 291, 359, 360, 373,
382, 385, 396, 398, 399, 403

Tarih-i Reşid 399

Tasvir-i Efkâr 52, 53, 56, 290

Tayyare 89, 193, 195

Tayyarecilik 87, 211, 390, 418

Tedkikat-ı Edebiye 43, 45, 50, 93,
94, 109, 111, 112, 245, 246, 247,
249, 250, 252, 253, 255, 256,
257, 258, 259, 260, 261, 262,
264, 416

Tefekkür ve Tettebbu 37, 38, 39, 47,
53, 63, 64, 66, 67, 69, 123, 163,
164, 171, 172, 174, 175, 176,
177, 178, 179, 180, 181, 182,
183, 184, 185, 186, 187, 188,
189, 190, 191, 192, 193, 194,
195, 196, 197, 201, 203, 205,
206, 207, 208, 209, 210, 212,
264, 273, 291, 326, 330, 338,
340, 370, 375, 380, 414, 415

teknoloji 14, 83, 85, 87, 90

Telhis-i Resail 123, 129, 163, 164,
166, 169, 170, 171, 172, 174,
177, 179, 181, 264, 276, 291,
299

Temistoklis 378

Tensikat 317

Teracim-i Ahval 45, 87, 218, 222,
223, 224, 225, 226, 227, 228,
229, 230, 231, 232, 234, 235,
236, 244, 256, 264, 416

Terakki 11, 12, 13, 17, 18, 19, 22, 24,
35, 39, 46, 53, 67, 68, 69, 72, 82,
116, 117, 161, 183, 188, 289, 370,
371, 372, 375, 376, 415, 419, 420

terakkiperverlik 59

Teşkilât-ı Mahsusa 157

Teşrifati-i hariciye Hayreddin Bey
324

Tevfik Fikret 22, 24, 44, 56, 57, 100,
101, 140, 166, 171, 226, 270,
278, 418

The Football Association 395

Thomas A. Edison 87, 416

Thomas Baldwin 336

Thomas Hood 111, 259, 417

Tiyatro 35, 44, 45, 93, 94, 105, 108,
109, 110, 115, 130, 161, 169,
170, 171, 172, 173, 174, 175,
176, 177, 178, 179, 180, 181,
182, 183, 184, 185, 186, 187,
188, 189, 190, 191, 192, 193,
194, 197, 198, 199, 200, 201,
202, 212, 213, 214, 216, 217,
218, 219, 220, 222, 223, 224,
225, 226, 227, 228, 229, 230,
232, 250, 251, 254, 255, 256,
257, 258, 259, 260, 261, 262,
265, 275, 304, 365

Topal Titre 378

Topkapı Sarayı 396

Trablusgarp 19, 36, 38, 39, 48, 51,
56, 104, 146, 152, 156, 206

Trablusgarp Savaşı 19, 36, 38, 48,
104, 152

Trabzon 6, 129, 130, 134, 191, 192,
301, 411, 423

tramvay 407

Tramvay şirketi 406

Tunalı Hilmi 17

Tunus 70, 222

Türk 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22,
23, 25, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 46,
48, 50, 53, 56, 57, 74, 80, 81, 86,
94, 95, 96, 98, 99, 100, 104, 105,
107, 108, 110, 111, 112, 133,
153, 154, 155, 156, 161, 164,
165, 171, 225, 242, 255, 256,
258, 312, 352, 414, 415, 419,
420, 421

Türkçe 41, 54, 74, 108, 110, 131,
138, 274, 305, 308, 344, 419

Türkçülük 22, 23

Türk Derneği 22

Türk edebiyatı 105, 112

Türk gazetesi 155, 312

Türkiye 79, 138, 343

Türkiye 6, 12, 15, 16, 17, 19, 20,
21, 43, 48, 53, 69, 74, 419, 420,
421, 422

Türk milleti 80

Türk musikisi 161

Türk müziği 94, 95, 96, 98, 100

Türk Operası 95

Türk Sözü 22

Türk tarihi 22

U

uçak teknolojisi 161

Ulviye Melvan 25

Union Kulüb 395

Uyanış 22

Ü

Üçüncü Ordu 18

ümmet-i Osmaniye 352

Üsküdar 311

V

vatanseverlik 104

Vejetalin 392

Veled Çelebi 22

Venjmalen 387

Vensen 387

Verdin 388, 389

Vesaik ve Hakayık 84, 90, 92, 123,
166, 168, 171, 173, 174, 175,
176, 177, 178, 196, 197, 199,
200, 201, 202, 206, 208, 213,
214, 217, 223, 230, 265, 275,
291, 337, 338, 417

Victor Hugo 386

Virginia eyaleti 331

Viyana 154, 311, 342, 343

V. Mehmet Reşad 57, 153, 154

Voltaire 386

W

Wagner 327

Washington 129, 151, 171, 301,
330, 331, 332, 333

Wright Kardeşler 88

Y

Yahya Halit 58, 84, 90, 91, 213, 218,
220, 222, 225, 270, 418

Yakup Kadri 112

Yedikule 397

Yemen 342

- Yeni Gazete 355
Yeni Mecmua 23, 57
Yunanistan 19, 332, 333, 378
Yunanlılar 329
Yunus Nadi 22, 64, 215, 219, 270
Yusuf Akçura 22
Yusuf Kenan 58, 84, 87, 88, 89, 211,
214, 215, 217, 219, 220, 221,
223, 226, 227, 250, 251, 254,
259, 260, 261, 270, 386, 391,
392, 418
Yusuf Rıza 139, 348
Yusuf Rıza Bey 139
Yüzbaşı Bellançe 387

Z

- Zevahirden Temeddün 54
Ziya Gökalp 22
Zübde-i Siyasiye 37, 63, 64, 124,
126, 129, 163, 164, 165, 166,
167, 168, 169, 170, 171, 172,
173, 174, 175, 176, 177, 178,
179, 180, 181, 182, 183, 184,
273, 292, 295, 299
Zülali Hasan 399

A L B Ü M

Şehbal, 15 Mayıs 1325 (28 Mayıs 1909) tarihli 5. sayısının kapağı (Tahttan indirilen Sultan II. Abdülhamid ve tahta çıkan Sultan V. Mehmet Reşad)

بو نسخه عیب ملینز عفرم موسیر پیئر لوتی به احسان ایدیلشدن.

۱۳۲۹، ۱۱

شہباز

۸۱ - ۸۰

تورن دوستلاری او قورمده نقش میمالر معروض برائانه کین و قلمار برن : موسیر پیئر لوتی
فرشته عیالده موزون و عیالده ایستای مولف بشد : دنگوله - فرکس طرفین مولود لقا ابریل - تورنارک میان دایسته آکسای لاقین کولان بو تورناریه - لدر تورن لارکین بوزموردا
کوردیکی اختراعه لاقین بر مسافر ملی

Şehbal, 1 Eylül 1329 (14 Eylül 1913) tarihli 81. sayısının kapağı (Türk dostluğu uğrunda nefisini muhallaka ma'ruz burakan muhibb-u fedakarımız: Mösyö Piyer Loti)

Şehbal, 15 Nisan 1330 (28 Nisan 1914) tarihli 95. sayısının kapağı (Şehid-i Milli Niyazi Merhum - Her senenin Nisanında yadını takdis etmekteğimiz lazım gelen bir kurban)

Şehbal dergisi; 14 Mart 1909 - 24 Temmuz 1914 tarihleri arasında beş yıl dört aylık bir zaman diliminde yüz sayı olarak yayınlanan ve dönemin nabzını çok iyi tutan önemli bir kültür ve aktüalite dergisi olmasının yanı sıra II. Meşrutiyet döneminde yaşanan olayları bugüne aktaran önemli bir birincil kaynaktır. *Şehbal* dergisi, İttihat ve Terakki'ye yakın aydınların çıkarmış olduğu bir dergidir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin gerçekleştirmeyi hedeflediği kültürel değişim programına destek verecek türden yazıların ve fotoğrafların derginin sayfaları arasında yer aldığı görülmektedir. *Şehbal* dergisinin sayfalarına bir göz atıldığında dergide, özellikle kadın haklarına, teknolojiye, tıbbı, sanata, siyasete ve toplumsal konulara değinen makalelere geniş yer ayrıldığı görülmektedir. Bütün bu farklı konulardaki makale bolluğunun yanı sıra derginin görsel malzeme açısından da oldukça zengin olduğu belirtilmelidir. Elinizde tuttuğunuz bu eser, Osmanlı İmparatorluğu'nda önemli bir değişim ve gelişim sürecinin yaşandığı II. Meşrutiyet döneminde yayınlanmış olan *Şehbal* dergisinin derinlemesine bir incelemeye tabi tutulmasını hedeflemektedir.

